

HÜSEYİN KÖYÇÜ VE ŞENKAYA GAZETESİ

Ayşe YILMAZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ATATÜRK İLKELERİ ve İNKILÂP TARİHİ
ANABİLİM DALI
TEZ YÖNETİCİSİ**

Doç. Dr. Asaf ÖZKAN

2019

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

Ayşe YILMAZ

HÜSEYİN KÖYCÜ VE ŞENKAYA GAZETESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Asaf ÖZKAN

ERZURUM-2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Asaf ÖZKAN danışmanlığında, Ayşe YILMAZ tarafından hazırlanan "Hüseyin Köycü ve Şenkaya Gazetesi" adlı bu çalışma 17/09/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç.Dr. Asaf ÖZKAN

İmza:

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Erdal AYDOĞAN

İmza:

Jüri Üyesi : Dr.Öğr.Üyesi Ersoy ZENGİN

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 17/09/2019

Prof. Dr. S.Esin DAYI
Enstitü Müdürü V.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Hüseyin Köycü ve Şenkaya Gazetesi**”adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek herhangi bir yöneme başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Ayşe YILMAZ

İmza

(Faint watermark text, likely a signature or name, is visible in the background.)

ÖZET

Hüseyin Köycü, 1895 yılında Örtülü'de (Şenkaya) dünyaya gelmiştir. İlk eğitimini babasından alan Köycü daha sonraları kendisini geliştirmiştir. Yaşadığı dönem itibariyle hem Osmanlı'nın son zamanlarını hem Cumhuriyetin kuruluşuna tanıklık etmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde Elviye- i Selase namıyla Rus esaretinde bulunan Oltu ve çevresinde gizli cemiyetlerde ve kurulan hükümetlerde görev almıştır. Cumhuriyetten sonra ise kurulan bu yeni devletin ideolojik paradigmasını sonuna kadar benimsemiş ve savunmuştur. Aksiyoner kişiliğiyle tebarüz eden Köycü, özellikle köyü olan Örtülü'nün ilçe olması için mücadele etmiş ve sonunda bunu başarmıştır. Köy olan Örtülü'nün adı, ilçe olunca Şenkaya olarak değiştirilmiştir. İlçesinde ve çevresinde daha bilinçli bir toplum oluşturmak için, sanattan kültüre, siyasetten eğitime kadar her alanda faydalı işlere imza atan Köycü, bu yönüyle ilçesinde ve çevresinde sevilen ve saygı duyulan bir kişi haline gelmiştir. Birçok faydalı faaliyetler yapmış Ufak Parti adını verdiği bir parti kurmuş, ilçesinin adını verdiği Şenkaya gazetesini çıkartmıştır. Köycü, eğitimine o sıralarda İstanbul'da devam eden oğlu Coşkun Köycü'nün yanına gitmiş, İstanbul'da kaldığı otel odasında 31 Ocak 1958 günü vefat etmiş ve Topkapı'da bulunan aile mezarlığına defnedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Köycü, Şenkaya, Örtülü, Gazete.

ABSTRACT

Huseyin Koycu was born in Ortulu (Senkaya) in 1895. He got his his training from his father in the beginning than he improved himself. He witnessed last time of Ottoman Empire and establishment of Turkish Republic because he lived at that time. He worked around the Oltu that enthrallment on Russes on state and hidden society before commonwealth with name of Evliye-i Selase. After establishing he adopted and defended the government ideology and paradigm. Koycu is known clearly that he was actioner. He struggled and succeed for his village Ortulu's being commune. Name of village changed to Serkaya after it being township. Koycu was an idol and respectful person in his town because he bring something in politics, education, culture and art so because of this he was an idol and respectful person. He published a Senkaya newspaper that he gave this name and he published a politic party that name is Ufak Party. He died on 31.01.1958 when he visited to his son Coskun Koycu who studied in Istanbul and he was interred family cemetery in Topkapi.

Keywords: Hüseyin Köycü, Şenkaya, Örtülü, Newspaper.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL TUTANAĞI.....	I
YEMİN METNİ.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ	IX
KISALTMALAR.....	XI
KAYNAKÇA.....	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HÜSEYİN KÖYCÜ'NÜN HAYATI VE FAALİYETLERİ

A- HÜSEYİN KÖYCÜ'NÜN DOĞUMU VE AİLESİ, EĞİTİMİ VE İDARİ FAALİYETLERİ.....	3
I- Hüseyin Köycü'nün Ailesi ve Eğitimi	3
IV- Hüseyin Köycü'nün Cumhuriyet Öncesi İdari Faaliyetleri	6
B-I. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA OLTU VE ÇEVRESİNDE KURTULUŞ ÇABALARI VE HÜSEYİN KÖYCÜ	6
I-I. Dünya Savaşı'nın Başlaması ve Bölgede Kurtuluş Umudu.....	6
1-Sarıkamış Harekâtı	7
2-Sarıkamış Harekâtı Sonrası Bölgede Genel Durum.....	9
II- I. Dünya Savaşı Yıllarında Oltu ve Çevresinde Kurulan Milli Teşkilatlar ve Hüseyin Köycü.....	10
1-Bakü İslâm Cemiyeti.....	10
2-Oltu Millî İslam Komitesi	12
3-Oltu'nun ve Şenkaya Çevresinin Rus İşgalinden Kurtuluşu.....	15
4-Brest-Litovsk Barış Antlaşması	18
C- MONDROS MÜTAREKESİ'NİN İMZALANMASI VE OSMANLI ORDUSUNUN BÖLGEDEN ÇEKİLMESİ SONRASI OLUŞAN YENİ DURUM.....	19
I- Mondros Mütarekesi'nden Sonra Bölgede Ermeni İşgalleri ve Hüseyin Köycü	19
II- Oltu ve Çevresinde Milli Teşkilatlanma ve Hüseyin Köycü	20

1-Kars-İslâm Şûrası (5 Kasım 1918-18 Ocak 1919)	20
2-Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti	22
3-1919 Yılında, Elviye-i Selâse ve Çevresinde Yaşanan Ermeni Mezalimi	27
4-Oltu Şûra Hükümeti ve Hüseyin Köycü.....	29
5-Oltu İslâm Terakki Komitesi Kongresi	31
6-Oltu Şûra Hükümeti'nin TBMM'ye İltihakı	34
7-TBMM Ordularının Doğu Harekâtı ve Bölgenin Kurtuluşu.....	39
D- HÜSEYİN KÖYCÜ'NÜN CUMHURİYET DÖNEMİ FAALİYETLERİ	42
I- Eğitim Alanındaki Faaliyetleri	42
1-Hüseyin Köycü'nün Gayretiyle Şenkaya'da Açılan İlk Okul.....	43
2-Şenkaya'da Açılan İlk Ortaokul.....	44
3-Kız Çocuklarının Eğitimi ve Hüseyin Köycü	45
II- Siyasi Alandaki Faaliyetleri	47
1-Oltu Meclis Üyeliği.....	47
2-Belediye Başkanlığı Dönemi.....	47
3-Milletvekilliği Adaylık Süreci.....	48
4- Ufak Parti	48
III- Sosyal ve Kültürel Alandaki Faaliyetleri.....	51
1-Sanat Alanındaki Faaliyetleri.....	51
2-Sarı Karton Projesi	52
3- Şenkaya'da İlk Radyo	56
4- Halkevleri.....	57
IV- Hüseyin Köycü ve Çevre	65
1-Hüseyin Köycü ve Ağaçlandırma Faaliyetleri	65
2-Şenkaya'ya Yol Yapımı ve Hüseyin Köycü	66
V- Sağlık Alanındaki Faaliyetleri: Doktor Talebi.....	68
VI- Ekonomik Kalkınma Noktasındaki Faaliyetleri	70
1-Halka Açık Şirketler.....	70
2-Kadınlar ve Aile Ekonomisi.....	70
3-Köyde Zanaatın Geliştirilmesi	71
4- Panayırlar ve Yerli Malı Kampanyası.....	72
5- Şenkaya'nın İlçe Olması	73
E- HÜSEYİN KÖYCÜ'NÜN SON YILLARI, ÖLÜMÜ, YAPTIĞI İLKLER VE HAKKINDA YAZILANLAR	74

I- Sağlık Sorunları	74
II-Köycü'nün Vefatı.....	75
III- Köycü'nün Evlatlarına Nasihatı.....	76
IV- Hüseyin Köycü Tarafından Gerçekleştirilen İlkler	77
V- Köycü Hakkında Yazılanlar.....	77
1- Coşkun Köycü (Oğlu)	78
2-Argın Aytaç.....	78
3-Önay Alpago	80
4- Zeki Ergül.....	82
5- Necmettin Karaduman	83

İKİNCİ BÖLÜM

ŞENKAYA GAZETESİ

A- ŞENKAYA GAZETESİNİN ÇIKARILMA SÜRECİ.....	88
I-Gazetenin Çıkarılma Amacı ve Yayın Politikası.....	88
II-Gazetenin Yazarları.....	88
III-Diğer Yazarlar.....	88
IV- Gazetenin Sayfa Düzeni	89
1- Sayfa, Sütun ve Ebadı	89
2-Mizanpajı ve Ücreti.....	89
V- Gazetenin Yayın Hayatına Son Vermesi ve Sonraki Süreç.....	89
B-ŞENKAYA GAZETESİNDE YER ALAN HABER, YAZI VE YAZI SERİLERİ ..	90
I- Siyasi Yazılar.....	91
II- Kültür ve Sanat Alanına Dair Yazılar	102
1-Fedakarlar Piyesi.....	102
2-Allahu Ekber Dağı ve Şeyhi Sanani.....	104
3-Marifetname'den	105
III- Sağlık ile ilgili Yazılar	105
IV- Eğitimle İlgili Yazılar.....	106
V- Ekonomiyle İlgili Yazılar	108
VI- Şenkaya Gazetesinde Yayımlanan Yazı Serileri	109
1-Herkes Neden Memnun Değil.....	109
2-Esirler	109

3-Paço Dayı ve Pişo Hala	111
4-Kuru Mehmet ve Kel Mehmet	111
VII- “ <i>İlçeye Aid Havadisler</i> ” Başlığıyla Yayınlanan Haberler.....	112
VIII- Oltu Milli Şurası ve Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti Yazı Serisi.....	113
SONUÇ	120
EKLER	121

ÖNSÖZ

Hüseyin Köycü üzerine yapılmış akademik anlamda bir çalışma bulunmaması nedeniyle hem bu boşluğu doldurmak, hem de yaşadığı dönem itibariyle Osmanlı'nın son dönemine ve Cumhuriyet'e tanıklık eden Hüseyin Köycü'yü ve faaliyetlerini tanıtmak amacıyla bu çalışma hazırlandı.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hüseyin Köycü'nün doğumu, ailesi, eğitimi ele alındı. Ayrıca Hüseyin Köycü'nün yaşadığı dönemde bölgede meydana gelen I. Dünya Savaşı ve Sarıkamış Harekatı bu olaylar sırasında oluşturulan milli teşkilatlardan bahesedilerek Hüseyin Köycü'nün bu teşkilatlarda aldığı görevlere yer verildi. Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber Köycü bölgesinin kalkınmasına ve bölge halkının eğitimine önem vermiş bu konuda gerçekleştirdiği faaliyetlerde bu çalışmada yer aldı. Hüseyin Köycü'nün Cumhuriyet dönemi faaliyetleri başlıklar altında ele alındı. Eğitim alanındaki faaliyetlerinden bahsedilirken Şenkaya'da (Örtülü) açılan ilk okullardan, kız çocuklarının eğitimine kadar olan konulardan bahsedildi. Siyasi hayatı anlatılırken belediye meclis üyeliği, belediye başkanlığı dönemleri, milletvekili adaylık süreci ve de o dönemde kendisinin kurduğu bir siyasi parti olan Ufak Parti'ye değinildi. Ayrıca sosyal ve kültürel alanda gerçekleştirdiği Şenkaya'da (Örtülü) Halkodası ve Halkevi kurması ve ilk radyoyu ilçeye getirip halka tanıtmasından söz edilerek, sarı karton projesi de anlatılmıştır. Ekonominin gelişmesi için kurduğu pazarlardan panayırlara, halka açık şirketlere, zanaatın geliştirilmesinden kadınların aile ekonomisine katkıda bulunması için yaptığı faaliyetlere değinildi. Birinci bölümün sonunda ise Hüseyin Köycü'nün son yılları ele alınarak, evlatlarına ettiği nasihatlerden, gerçekleştirdiği ilklere, hastalığından ve vefatına kadar, Hüseyin Köycü'nün yakınlarının ve onu tanıyanların dilinden anlatılanlara yer verildi.

Çalışmanın ikinci bölümünde Hüseyin Köycü'nün hayatında önemli bir yeri olan ve onun gayretiyle 1950 yılından 1955 yılına kadar 34 sayı çıkartılan “*Şenkaya*” gazetesi ele alındı. Gazetenin genel muhtevasından bahsetmek suretiyle, gazete hakkında genel bir bilgi edinilmesi amaçlandı. Şenkaya gazetesinin çıkartılması süreci, sayfa düzeni, ve gazetenin yayın hayatına son verilmesine kadar olan süreç anlatıldı. Ayrıca gazetede yer alan Hüseyin Köycü'nün yazdığı başmakaleler başta olmak üzere, yazı serisi halinde yayınlanan “*Herkes neden memnun değil*”, “*Esirler*”, “*Paşa Dayı-Pişo Hala*”, “*Kuru Mehmet ve Kel Mehmet*” yazıları ele alınarak yorumlandı. Gazetede yer alan yazılar konularına göre ayrılarak siyasi, eğitim, kültür-sanat, sağlık, ekonomi alanında yazılan yazılar olarak, ilgili başlık altında ele alındı. Çalışmada ayrıca gazetede yer alan “*ilçeye*

aid havadisler” başlığı ile yayınlanan haberlere ve Oltu Milli İslam Şurası ve Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti yazı serisine de yer verilerek Yasin Akdağ’ın (Haşimoğlu) mektuplarından da örnekler verilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde ilgi ve alakasını esirgemeyen saygıdeğer hocam Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Sinever Esin DERİNSU DAYI’ya; tez konunun belirlenmesi, Şenkaya gazetesinin mevcut nüshalarına ulaşmam sürecinde büyük yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Erdal AYDOĞAN hocama çok teşekkür ederim. Ayrıca enstitü öğretim üyelerine, çalışanlarına ve başta Doğan KOÇAK olmak üzere enstitü öğrencilerine ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Şenkaya gazetesinin sayılarını ve elde bulunan kaynakları gönderen Hüseyin KÖYÇÜ’nün torunu Prof. Dr. Koptagel İLGÜN’e, Hüseyin KÖYÇÜ’nün oğlu Prof.Dr. Coşkun KÖYÇÜ’ye ve yine bu süreçte belirli kaynakları elde etmem hususunda yardımlarını esirgemeyen Hüseyin KÖYÇÜ’nün oğlu Habip KÖYÇÜ’nün torunu Argın AYTAÇ’a ve arkadaşım Dr. Muhammed Naim NAİMİ’ye teşekkürü borç bilirim. Tez konunun belirlenmesi, araştırma süreci ve yazım aşamasının tamamlamasında zamanını ve yardımını esirgemeyen, çalışmamla yakından ilgilenen, bana destek olan danışman hocam Doç.Dr. Asaf ÖZKAN’a ve aileme şükranlarımı sunarım.

Ayşe YILMAZ
ERZURUM-2019

KISALTMALAR

BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
bkz.	: Bakınız
BMM	: Büyük Millet Meclisi
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
PTT	: Posta Telgraf Teşkilatı
s.	: Sayfa
S	: Sayı
sny	: Sayfa numarası yok
TAED	: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
vd.	: Ve diğerleri
Yay.	: Yayınları, Yayınevi

KAYNAKÇA

A- ARŞİVLER

Başbakanlık CumhuriyetArşivi

B- ZABIT CERİDELERİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

C- SÜRELİ YAYINLAR

1- Gazeteler

Şenkaya

Resmi Gazete

2- Dergiler

Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi

Şenkaya Postası

Tarih Yolunda Erzurum Dergisi

The Journal of Academic Social Science Studies

Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Türk Kültürü Dergisi

Yalova Siyasi Bilimler Dergisi

D- KİTAPLAR

1- Araştırma Eserler

ALTINBİLEK, Hakkı ve KIR, Naci, **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3'ncü Ordu Harekâtı**, C. I, GenelkurmayYay., Ankara,1993

ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1990), I: 1914-1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1991.

ASLAN, Betül, **I. Dünya Savaşı Esnasında Azerbaycan Türklerinin Erzurum Ahalisine Yaptığı Kardeş Kömeği**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.,Ankara, 2000.

AYDOĞAN, Erdal, **Oltu Şûra Hükümeti ve Yasin Haşimoğlu'nun Hatıraları**, 2. Basım, Erzurum, 2013.

-----, **Erzurumun Yüzleri Oltu Şura Hükümeti Üyeleri**, Erzurum, 2016.

BELEN, Fahri, **XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti**, Remzi Kitabevi Yay.,İstanbul, 1973.

- Çakmak, Fevzi, **I. Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi**, Genelkurmay Yay, Ankara, 2005.
- ÇEÇEN, Anıl, **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, İstanbul, 2000.
- DAYI, Sinever Esin, **Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma**, Kültür Eğitim Vakfı Yay, Erzurum,1997.
- ERKAL , Abdulkadir, **Aşık Sümmani Divanı**, Ankara, 2010.
- ERZURUM KALKINMA VAKFI, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, İstanbul.
- GEÇİKLİ, Recep Murat, **1946 1960 Yılları Arasında Erzurumda Siyasi Hayat**, Ankara, 2010.
- GÖKDEMİR, Ahmet Ender, **Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti**, 1998.
- İLGÜN, Koptagel, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, İstanbul, 2005.
- İLGÜN, Koptagel; ÖREN, Durkaya ve KÖYÇÜ Hüseyin, **Erzurum'un Yüzleri Sarı Karton Hüseyin Köycü**, Erzurum,2016.
- İLGÜN, Koptagel; AYTAÇ, Argın ve KÖYÇÜ SÖYLEMEZ, Hande,**Şenkaya Gazetesi ve Hüseyin Köycü**, Kocaeli, 2019.
- İNALCIK, Halil; HALAÇOĞLU, Yusuf; Eren, GÜLER; ÇİÇEK, Kemal ve OĞUZ, Cem, **Osmanlı 12 Hanedan**, Yeni Türkiye Yayınları., Ankara, 1999.
- KARABEKİR, Kazım, **Doğunun Kurtuluşu**, Erzurum, 1990.
- , **İstiklal Harbimiz**, İstanbul, 1995.
- KILIÇ Selami, **Türk Sovyet İlişkilerinin Doğuşu**, İstanbul, 1998.
- KIRZIOĞLU, Fahrettin, **Millî Mücadelede Kars**, Hamle Matbaası Yay.,İstanbul,1960.
- KÜÇÜKUĞURLU, Murat ve OKUR, Mehmet, **Tek Parti Döneminde Erzurum Halkevleri**, Trabzon, 2007.
- KÜÇÜKUĞURLU, Murat, **Türk Siyasi Tarihinde Erzurum, (1923-1950)**, Ankara 2012.
- ÖNAL, Sami, **Milli Mücadelede Oltu**, Ankara,1968.
- ÖZAKMAN, Turgut, **Cumhuriyet Türk Mucizesi II**, 2010.
- SOYSAL, İsmail, **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları I (1920-1945)**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1983.

SÜMBÜLLÜ, Hasan Tahsin, **Aşıkların Dilinden Sümmani**, Erzurum,2015

ŞEHİDOĞLU, Süreyya,**Erzurum'dan Çizgiler**, Bursa, 1965

VURAL, Temel, **Sümmani'den Günümüze Oltu Havzası Şairleri**, Ankara, 2012.

2- Lisansüstü Tezler

a) Yüksek Lisans Tezleri

ZAİMOĞLU, Sabit Akın, **Oltu Şûra Hükümeti**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007.

b) Doktora Tezleri,

EYYÜPOĞLU,İsmail,**Elviye-i Selâse'de İdari Teşkilatlanma (1918-1921)**, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum, 2003.

E- MAKALELER

AKGÜN, Tahsin, “*Rusya'nın Tarihi Emelleri ve Erzurum*”, **Tarih Yolunda Erzurum Dergisi**, Yıl, 1, S. 1, (1 Ocak 1959), s.11-12.

AKKON, Mithat, “*Doğu illeri Birleşmelidir*”**Şenkaya**, Yıl, 2,(Ocak 1952), s.18-21.

ALPAGO, Önay, “*Sönmeyen Işık: Hüseyin Köycü*”,**Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, (K. İlgün), İstanbul 2005, s. 14-16.

ALTAŞ, Selahattin, “*Yol Yapımı İşte Buna Derim*”, **Şenkaya ve Köy Dernekleri Federasyonu**, 2013,sny.

ASLAN, Betül, “*I. Dünya Savaşı Esnasında Azerbaycan Türkleri'nin Oltu'daki yardım faaliyetleri*”,**Oltu ve Çevresi Sempozyumu, (1-3 Temmuz, 1998-Oltu)**, Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksek Okulu, Erzurum,1998, s.75-88.

AVCI, Sabahattin,“*Şenkayada Okul Geceleri*”,**Şenkaya**, Yıl:2,(15 Nisan 1951), s. 10.

AVCI, Sabahattin,“*Eğitimde Okulla Ailenin İşbirliği Yapmasının Önemi*”,**Şenkaya**, Yıl:2, (15 Haziran 1951), s.12.

AYDOĞAN, Erdal, “*Erzurum Halkevinin Kuruluşu ve Faaliyetleri*”, **23 Temmuz Erzurum Kongresi ve Kuruluştan Günümüze Erzurum I.**

Uluslararası Sempozyumu (23-Temmuz 2002), Erzurum,2002, s. 789-805.

BİLGİLİ, Ali Sinan, “*Türk İstiklâl Harbinde Oltu ve Oltu İslâm Şûrası*”, **Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu(1-3 Temmuz 1998 Oltu)**, Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksek Okulu, Erzurum, 1998. s. 631-638.

KUTAY, Cemal, “*Kahraman Köycü*”, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, (Koptagel İlgün), İstanbul, 2005, s. 76.

DAYI, Sinever Esin, “*I. Oltu İslâm Terakki Komitesi Kongresi*”, **Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu, (1-3 Temmuz 1998-Oltu)**, Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksek Okulu, Erzurum, 1998, s. 62-74.

DEMİREL, Muammer, “*İşgal Yıllarında Oltu*”, **Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu, (1-3 Temmuz 1998-Oltu)**, Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksek Okulu, Erzurum, 1998, s.89-100.

ERGÜL, Zeki, “*Hüseyin Köycü*”, **Şenkaya Postası**, S. 4, (Şubat-Mart 2006), s.7.

GÜVEN Meriç, “*Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü ve Şenkaya Gazetesi*”, **The Journal of Academic Social Science Studies (JASS)**. S. 60, (Güz 2017), s.159-174.

HAŞİMOĞLU, Mecit “*Oltu'nun Kurtuluşu*”,**Tarih Yolunda Erzurum Dergisi**, Yıl: 2, S. 5-6, (Mart-Nisan 1960),s. 24-25.

HAŞİMOĞLU, Mecit “*Bakü İslam Cemiyeti Hayriyesi ve Oltu Milli İslam Komitesi*”, **Tarih Yolunda Erzurum Dergisi**, Yıl: 1, S. 2, (1 Mart 1959),s.20.

İLGÜN, Koptagel “*Hüseyin Köycü*”, **Şenkaya ve Köy Dernekleri Federasyonu**, 2013,sny.

KABAKLI, Neslihan, “*Türk Edebiyatında Etnografik Bir Yazın Olarak Bizim Köy*”, **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, S. 7/1 Kış 2012, s. 1331-1337.

KANTARCIOĞLU, Selçuk “*1877-1878, 93 Muharebeleri*”, **Tarih Yolunda Erzurum Dergisi**, Yıl: 1, S. 1, (1 Ocak 1959),s.13-14.

- KARA, İhsan “*Şenkaya’ya Genel Bir Bakış*”, **Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu**, 1-3 Temmuz 1998, Erzurum, 1998,s. 18-32.
- KILIÇ, Selami, “*İşgalden Kurtuluşa Oltu*”, **Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu (1-3 Temmuz 1998-Oltu)**, Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksek Okulu, Erzurum, 1998, s.48-61.
- KIRZIOĞLU, Fahrettin, “*Cenûb-i Garbi Kafkas Hükûmeti*”, **Türk Kültürü Dergisi**, S. 72, (Ekim 1968), s.948-968.
- , Fahrettin, “*Hüseyin Köycü’yü Anarken*”,**Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, (Koptagel İlgün), İstanbul, 2005, s. 78-81
- KORKMAZ, Ömer, “*Oltu Şûra Hükûmeti*”,**Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 6, 1993,s.249-292.
- KÖYÇÜ, Coşkun “*Ortak Değerlerimiz ve Ortak Geleceğimiz*”, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, (Koptagel İlgün), İstanbul 2005, s.176-184.
- KÖYÇÜ, Habip,“*Şenkaya Hafta Pazarı*”,**Şenkaya Gazetesi**, Yıl: 1, (1 Haziran 1950), s.1.
- KÖYÇÜ, Hüseyin, “*Döneklilik*”, **Şenkaya**, Yıl: 1, (1 Haziran 1950), s. 1.
- “*Fedakarlar Piyesi*”, **Şenkaya**, Yıl: 1, (1 Haziran 1950), s. 1.
- “*Bizde Teftiş*”,**Şenkaya**, Yıl: 1, (1 Temmuz 1950), s.2.
- “*Vazife Hakkında Şahsi Görüşler*”, **Şenkaya**, Yıl: 1, (1 Ağustos 1950), s. 3.
- “*Yarın Bu Köy*”, **Şenkaya**, Yıl: 1, (1 Temmuz 1950), s. 2.
- “*Şaşarım*”,**Şenkaya**, Yıl:1, (15 Aralık 1950), s. 6.
- “*Fedakarlar Piyesi*”, **Şenkaya**, Yıl: 1, (15 Aralık 1950), s. 6.
- “*Bir Doktor Lazım*”, **Şenkaya**, Yıl:1 (15 Ocak 1951) s. 7.
- “*İktidar Partisinden Mühim Bir şey İstiyoruz*”, **Şenkaya**, Yıl:1, (15 Ocak 1951), s. 7.
- “*Zavallı Yasaklık*”, **Şenkaya**, Yıl: 2, (15 Şubat 1951), s. 8.
- “*Fedakarlar Piyesi*”, **Şenkaya**, Yıl: 2, (15 Mart 1951), s. 9.
- “*Terbiye ve Te’dip*”, **Şenkaya**, Yıl: 2 ,(15 Nisan 1951), s. 10.
- “*İdareciler ve Belediyeler*”, **Şenkaya**, Yıl: 2, (15 Mayıs 1951), s. 11.
- “*Kardaş Kavgası*”, **Şenkaya**, Yıl: 2, (15 Haziran 1951), s. 12.

- “*Atamızın ruhu nida ediyor*”, **Şenkaya**, Yıl:2, (15 Temmuz 1951), s. 13.
- “*Fedakarlar Piyesi*”, **Şenkaya**, Yıl: 2, (15 Temmuz 1951), s. 13.
- “*Yolsuz Kimdir*”, **Şenkaya**, Yıl: 2, (15 Eylül 1951), s. 15.
- “*Yine O Dert*”, **Şenkaya**, Yıl: 2, (15 Ekim 1951), s. 16.
- “*İktidar Partisin Yanlış Prensipleri*”, **Şenkaya**, Yıl: 2, (15 Aralık 1951), s. 17.
- “*Oltu Milli İslam Komitesi, Kars İslam Milli Şurası, Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti*”, **Şenkaya**, Yıl: 2, (1951), s. 9.
- “*Moda Hevesi*”, **Şenkaya**, Yıl: 3, (18 Nisan 1952), s. 20.
- “*Partilerin Gafletleri*”, **Şenkaya**, Yıl: 3, (15 Mayıs 1952), s. 21.
- “*Nankör mü Sağır mı Kör mü*”, **Şenkaya**, Yıl: 3, (15 Haziran 1952), s. 22.
- “*Sahipsiz Mıntıka*”, **Şenkaya**, Yıl: 3, (15 Ağustos 1952), s. 23.
- “*Doksan dokuz lazım ki yüz olalım*”, **Şenkaya**, Yıl: 3, (15 Ekim 1952), s. 24.
- “*Var Olsun Gençlik*”, **Şenkaya**, Yıl: 4, (15 Ocak 1953), s. 26.
- “*Yine Sızıltularımız*”, **Şenkaya**, Yıl: 4, (15 Mayıs 1953), s: 27.
- “*Seçmesini bilelim*”, **Şenkaya**, Yıl: 5, (15 Nisan 1954), s. 30.
- “*Güneş Doğar Gibidir*”, **Şenkaya**, Yıl: 3, (15 Aralık 1954), s. 32.
- “*Büyük Millet Meclisinde Kimler Vardır, Kimler Yoktur*”, **Şenkaya**, Yıl: 6, (15 Şubat 1955), s. 33.
- KÖYÇÜ, Hüseyin Kutlu, “*Şenkaya’da Yerel Demokrasi*”, **Şenkaya Postası**, S. 3, (Aralık-Ocak 2006),s.28-29.
- ÖMEROĞULLARI, Süleyman, “*Toplam Kalite Yönetimi Liderlik ve Hüseyin Köycü*”, **Şenkaya Postası**, S. 5, (Ekim-Kasım, 2006),s.14-15.
- ÖNAL, Sami, “*Oltu Şûra Hükümeti ve Oltu’nun Anavatanla Birleşmesi*”, **Türk Kültürü Dergisi**, S.72, (Ekim 1972), s.969-982.

ÖNDER, Ali Rıza, “*Hazreti Muhammed*”, **Şenkaya**, Yıl: 2, (15 Haziran 1951), s.17.

ÖREN, Mustafa, “*Şenkaya'nın Tarihi*”, **Şenkaya Postası**, S. 4, (Şubat-Mart 2006),s.20-21.

ÖZCAN, Kemal “*Şenkaya'da Toplumsal Değişim*”, **Şenkaya Postası**, S. 5, (Ekim-Kasım 2006),s.16-17.

ÖZDEMİR, Yavuz, AKTAŞ, Elif, “*Halkevleri1932'den 1951'e*”,**Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)**, S.45. Erzurum, 2011,s.235-262.

ÖZSOY, Feridun Fazıl, “*Bir Halk Önderi*”, **Şenkaya Postası**, S. 4, (Şubat-Mart 2006), s.11-12.

SEFEROĞLU, Binali, “*Şenkayalı Olmak*”, **Şenkaya Postası**, S. 5, (Ekim-Kasım 2006),s.35-36.

TÜRKDOĞAN, Orhan, “*Hüseyin Köycü'de Toplum Kalkınması İdeolojisi*”, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, (Koptagel İlgün), İstanbul 2005, s. 82-85.

ÜNAL, Suzan, “*Türkiye'de 1923-1960 Yılları Arasında Kapatılan Siyasi Partiler*”, **Yalova Siyasi Bilimler Dergisi**, Yıl 5, S. 10, s.100-156.

VURAL, Mehmet, “*Bambaşka bir Yerdir Şenkaya*”, **Şenkaya ve Köy Dernekleri Federasyonu**, 2013,sny.

YALÇIN, Sait, “*Yaşayan Asırlık Çınarlarımız,(Fehime ve Mikdat Bilaloğlu Röportajı)*”, **Şenkaya Postası**, S. 4, (Şubat-Mart 2006),s.40-41.

YILMAZ, Mustafa “*Hüseyin Köycü: Şenkaya'nın Esiri*”, **Şenkaya Postası**, S. 4, (Şubat-Mart 2006),s.8-10.

F- ELEKTRONİK KAYNAKLAR

ÇARBAŞ,Süreyya, “*Şenkaya* ve

HüseyinKöycü”,[http://www.erkurumajans.com/senkaya-ve-huseyin-](http://www.erkurumajans.com/senkaya-ve-huseyin-koycu-23628m.htm)

[koycu-23628m.htm](http://www.erkurumajans.com/senkaya-ve-huseyin-koycu-23628m.htm), Erişim tarihi: 09.11.2016.

<http://www.huseyinkoycu.net/?pnun=17&pt=SARI+KARTON+PROJE>
S%C4%B0, Erişim tarihi:21.11.2016.

<http://www.huseyinkoycu.net/?pnun=17&pt=SARI+KARTON+PROJE>
S%C4%B0, Erişim tarihi: 21.11.2016.

<http://www.senkaya.bel.tr/belediye.asp?x=12>,Erişim Tarihi: 01.05.2018.

G- SÖZLÜ KAYNAKLAR

Argın AYTAÇ, şenkaya ilçesinden Habip Köycü'nün torunu.

Fevzi ÖZGEN, şenkayalı emekli devlet memuru.

Hüseyin HEKİMOĞLU, şenkaya doğumlu emekli öğretmen.

Tahsin EYÜBOĞLU, şenkayalı emekli.

GİRİŞ

1800'lü yılların sonuna doğru baş gösteren azınlık hareketleri ve isyanları Osmanlı İmparatorluğu'nda etkisini gösterecek ve bu hareketliliklerden Şenkaya (Örtülü)* ve çevresi de nasibini alacaktır¹.

XVIII. yüzyılda Asya'da istila siyaseti takip eden Rusya, bu kıta üzerindeki isteklerini yerine getirebilmek için iki yol izlemiştir. Bunlardan birisi Doğu Asya'ya doğru genişlemek; Büyük Okyanus'a çıkmak siyasetidir.

Asya'yı istila siyasetinde takip edilen ikinci yol ise Kafkasya üzerinden başlayarak güneye doğru yönelmektir. Rusya, özellikle bu yollardan biri olan Doğu Anadolu vasıtası ile bölgenin müdafaa kalesi olan Erzurum üzerinden bir taraftan İç Anadolu'yu istila etmeyi, Karadeniz'e ve Balkanlar üzerinden hedef kabul edilen Boğazlar ve İstanbul yoluna kavuşmayı, Ege Denizi'ne inmeyi, bu arada yine Erzurum üzerinden bir yönden Trabzon'a, bir yönden İskenderun'a ve Akdeniz'e kavuşmayı hedeflemiştir².

Rusya, yayılcı politikalarının bir sonucu olarak 1828'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir. Dolayısıyla Oltu ve çevresinde, Osmanlı yönetiminin getirdiği huzur devri bozulmaya başlamıştır. Ruslar yeni Kafkasya planı çerçevesinde General Paskieviç komutasındaki Kafkas Ordusu'nu Osmanlı Devleti üzerine göndermiştir. Osmanlı Devleti'nin mağlup olduğu savaştan sonra yapılan Edirne Anlaşması ile Ardahan Osmanlı Devleti'nde kalmak üzere Çıldır, Ruslara bırakılmıştır. (14 Eylül 1829)³.

Oltu, Osmanlı topraklarına katıldıktan sonra ilk defa "93 Harbi" denilen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile düşman işgaliyle karşılaşmıştır. Rusya Osmanlı Devleti'ne

* "Örtülü" 1946 yılına kadar Oltu'ya bağlı bir köy iken 1946 yılında kaza olmuştur. 28 Mayıs 1948'de ise "Şenkaya" adını almıştır. Bu değişikliğin sebebi de Oltu ile sınırı bulunduğu için, aynı ismi çağrıştırması nedeniyle herhangi bir karışıklığa meydan vermemektir. (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 198.15.13) Bu çalışmamızda bir karışıklığa sebep olmamak için ilk kullandığımız yerde "Örtülü" diğer yerlerde ise "Şenkaya" ifadesi kullanılacaktır.

¹ Mustafa Ören, "Şenkaya Tarihi", Şenkaya Postası, S. 4 (Şubat-Mart 2006), s. 21.

² Tahsin Akgün, "Rusya'nın Tarihi Emelleri ve Erzurum", Tarih Yolunda Erzurum Dergisi, Yıl: 1, S.1, (1 Ocak 1959), s. 11.

³ Sabit Akın Zaimoğlu, Oltu Şûra Hükümeti, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2007, s. 5-6.

23 Nisan 1877 tarihinde harp ilan ettikten sonra Anadolu cephesinde üç koldan Erzurum üzerine saldırıya geçmiştir⁴.

1 Nisan 1877 de Anadolu Harp Ordusu, 30.000 nizamiye askeri ve 60.000 gönüllüden oluşturulmuş, kumandanlığına da Müşir Ahmet Muhtar Paşa getirilmişti. Bu kuvvetin 50.000'i Doğu Anadolu'daki beş kalenin muhafazası için görevlendirilmişti. Geri kalan 40.000 kişinin karşısında ise Rus Kafkas Ordusu 122.000 kişiydi⁵.

Sonuç olarak 1877-1878 Rus-Osmanlı Savaşı'nda Ruslara yenilen Osmanlı Devleti'ne, Rusya tarafından dikte ettirilen 3 Mart 1878 Ayestefanos/Yeşilköy Anlaşması gereğince Elviye-i Selâse adı verilen Kars, Ardahan (Oltu, Şenkaya, Ardanuç, Olur ve Şavşat) ve Batum (Artvin Merkez ve Borçka) Sancakları ile Doğu Beyazıt (Ağrı) ve Eleşkirt, savaş tazminatının bir kısmına karşılık olarak Rusya'ya bırakılmıştır⁶.

Savaş sonrası Doğu'da büyük ve hızlı başarılar kazanan Ruslar bugünkü Gürcistan Cumhuriyeti sınırları içinde kalan Akçur, Anapa, Poti, Ahılkelek, Ahıska ile hudut şehirlerimiz olan Kars ve Ardahan Vilâyetlerini de ele geçirdikten sonra Erzurum'a kadar ilerlediler⁷.

Rusların bu başarısı ve Balkanlardaki hâkimiyetinden rahatsız olan İngiltere, Avusturya ve AlmanyaYeşilköy Anlaşması'na itiraz etmiş ve bu devletlerin araya girmesi sonucu imzalanan 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Anlaşması'yla Doğu Beyazıt ve Eleşkirt geri alınmış Osmanlı Devleti hudutlarına katılmıştır⁸.

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonucunda Elviye-i Selâse, Avrupalı devletlerin de katılımıyla yapılan Berlin Anlaşması'ndan; 3 Mart 1918 Brest-Litovsk Anlaşması'na kadar 40 yıl süreyle Rus idaresinde kalmıştır.⁹

⁴ Muammer Demirel, “İşgal Yıllarında Oltu”, **Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu(1-3 Temmuz 1998-Oltu)**, Erzurum, 1998, s. 89.

⁵ Selçuk Kantarcıoğlu, “1877-1878, 93 Muharebeleri”, **Tarih Yolunda Erzurum Dergisi**, Yıl: 1, S.1, (1 Ocak 1959), s. 13.

⁶ Fahrettin Kırzioğlu, **Millî Mücadelede Kars**, Hamle Matbaası Yay., İstanbul, 1960, s. 3.

⁷ T. Akgün, “Rusya'nın Tarihi Emelleri ve Erzurum”, s. 13.

⁸ T. Akgün, “Rusya'nın Tarihi Emelleri ve Erzurum”, s. 12.

⁹ Mecit Haşimoğlu, “Oltu'nun Kurtuluşu”, **Tarih Yolunda Erzurum Dergisi**, Yıl: 2, S. 5-6, (Mart-Nisan 1960), s. 24-25.

BİRİNCİ BÖLÜM

HÜSEYİN KÖYCÜ'NÜN HAYATI VE FAALİYETLERİ

A-HÜSEYİN KÖYCÜ'NÜN DOĞUMU VE AİLESİ, EĞİTİMİ VE İDARİ FAALİYETLERİ

I- Hüseyin Köycü'nün Ailesi ve Eğitimi

Hüseyin Köycü'nün babası Mehmet Hıfzı Efendi, 1860 yılında Artvin iline bağlı Yukarı Maden (eski adı Hod) Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Mehmet Hıfzı Efendi Ahmet Bayraktar sülalesine mensuptur. Babası Topal Recep Hoca'nın buradan Örtülüye köy imamı olarak gelmesiyle bundan sonra Örtülü'de yaşamlarını devam ettirmişlerdir¹⁰.

Artvin tarafında halka faydası dokunacak hocalar ve iyi eğitilmiş din adamları olduğunu öğrenen ve camilerine imam arayan Örtülü halkı, 1875 yılında Bayraktarzâdelerden Yukarı Madenli Topal Recep Hoca'yı imam olarak camilerinde istihdam eder. Anlatılanlara göre Topal Recep Hoca, civar köylerin dikkatini çekecek kadar geniş bir din bilgisine ve hitabete sahiptir. Topal Recep Hoca'nın 4 oğlu, 5 kızı vardır. Oğulları Molla Bilal, Molla Osman, Molla Yakup ve Mehmet Hıfzı Efendidir. (Köycü'nün amcalarından Molla Bilal Ermenilere karşı verilen mücadelelerde Oltu ve çevresinde aktif rol alacaktır)¹¹.

Hüseyin Köycü'nün babası Mehmet Hıfzı Efendi Topal Recep Hoca'nın çocukları içerisinde, engin din bilgisinin yanında bir halk ozanı olarak devrin yöredeki önemli halk âşıklarından biridir. Hıfzı Hoca bir yandan halkın kolayca anlayabileceği eğitici ve öğretici şiirlerini yazmayı sürdürürken, diğer yandan da önemli bir halk ozanı olarak sazı ve sözü ile devrin ünlü âşıkları Sümmani** ve Şenliği*** ile aynı meclislerde bulunmuştur¹².

¹⁰ Koptagel İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, İstanbul 2005, s.20; Temel Vural, **Sümmani'den Günümüze Oltu Havzası Şairleri**, Ankara 2012, s. 297; Süreyya Şehidoğlu, **Erzurum'dan Çizgiler**, Bursa 1965, s. 22; Erzurum Kalkınma Vakfı, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, İstanbul (Basım tarihi yok), s. 1.

¹¹ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, s. 20.

¹² K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, s. 21.

ÂŞIK SÜMMANİ :(1861-1915) yılları arasında yaşayan Âşık Sümmani'nin asıl adı Hüseyin'dir. Erzurum Narman Kazası Samikale Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Kendileri bu köye Kafkaslar'dan gelmişlerdir. Sümmani "*dayanıklı, mukavemetli*," anlamına gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin gerileme ve çöküş dönemleriyle birlikte ortaya çıkan toplumsal sorunlar şiirlerine konu olmuş, ekonomik sıkıntılar içerisinde yaşamını sürdürmüştür. Hüseyin ümmidir .ümmi olmasına ve dini bir eğitim görmemesine karşılık İslâm konusunda bilgili biridir.(Hasan Tahsin Sümbüllü, **Aşıkların Telinden Sümmani Türküleri, Erzurum 2015, s. 24-25)

Hıfzı Efendi, köyün ileri gelenlerinden Himmet Ağa'nın kızı Hedise Hanım ile evlenmiştir. Biri Erkek ikisi kız üç çocukları dünyaya gelmiştir. Oğulları Hüseyin 1895 yılında Örtülü'de doğmuştur¹³.

Hüseyin Köycü, 1948'de milletvekili olmak için hazırladığı hal tercümesinde, hayatını şöyle anlatmaktadır:

“21 yıl evvel Şenkaya CHP Ocağı'nın 1 Numarası'na kaydedildim ve halen aynı numarada kayıtlıyım. O tarihten itibaren partime yalnız kayden değil, kalben de bağlı olarak çalıştım. 20 yıl boyunca ocak, bucak, ilçe, il, merkez kongrelerinde fiilen bulundum. 52 yaşında olup Şenkaya kaza merkezinde (Eski Şenkaya Köyü) doğdum.

Babam Şenkaya İmamı Sait Mehmet Hıfzı'dır. Onun babası meşhur Topal Hoca denilen Recep Efendi'dir. Onun babası Yusufeli'nin Hod Köyü'nde Çarhanoğlu ailesine bağlı Halil Ağa'dır. Annem, Şenkaya'da Fidanoğullarından Himmet Ağa'nın kızı ölü Hedise'dir.

5 yaşında babamın okutmasıyla okuryazar oldum. 47 yıldan beri daimi ve devamlı tettebbuatçıyım. Sırasıyla Oltu Milli Komitesi'nde ve Kars Şurası'nda azalık, şuranın Kars Mevkii Müstahkem Komutanlığı yaptım. Kars Şurası yıkıldıktan sonra Allahuekber Cephesi Kumandanlığı gibi Milli Harekât'a yardımcı bulundum.

Bariştan sonra Oltu Kaza İdare Heyeti Azalığı, Köy Muhtarlığı yaptım. Uzun zamandan beri İl Genel Meclisi azalığı gibi vazifelerde bulunarak partiye hizmet ettim. Halkevi, Şenkaya Yükseliş Cemiyeti, Hava Kurumu gibi sosyal cemiyetlerde çalıştım. 20 yıldan beri değişik dergi ve gazetelerde yazdığım makale, şiir gibi yazılarla hizmet ettim.

Asıl mesleğim ticarettir. Esasen köylü olduğum için ziraatın birçok komitelerinden anlarım¹⁴.”

Beş yaşında mahalle mektebine verilen Hüseyin, bir ay içerisinde Kur'an okuma ve yazı yazma başarısını gösterir. On iki yaşına kadar babasından ve müderrislerden Arapça, Farsça, İslami bilgiler, usul-i tahrir (nesir), öğrendi. O sıralarda gelenek olan ve hafızlar için yapılan rahle gezdirme merasimi Hüseyin için de yapılır. Ailesi ve çevresi

***ÂŞIK ŞENLİĞİ: Âşık Şenlik XIX. yüzyılda Kafkas kültür dairesinde yetişen önemli şahsiyetlerden biridir. Asıl adı Hasan olup 1853'de Çıldır'ın Suhara (Yakınsu) Köyü'nde doğmuştur. Âşık Şenlik 1913 yılında Revan'da birçok aşıkla karşılaşmış, sazıyla sözüyle onları susturmuş ancak kendisini çekemeyenler tarafından yemeğine zehir katılarak öldürülmüştür.(Abdulkadir Erkal, **Aşık Sümmani Divanı**, Ankara 2010, s. 61.)

¹³ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, s. 21.

¹⁴ Murat Küçükogurlu, **Türk Siyasi Tarihinde Erzurum (1923-1950)**, Ankara, 2012, s. 98.

Hüseyin’de üstün bir zekâ olduğunu fark ederler. Daha ileri bir eğitim için Oltu’ya gönderilmesi gerekir. Ancak maddi imkânsızlıklar sebebiyle buna imkân bulamaz. Bununla beraber, Hüseyin Köycü’nün resmi bir tahsili olmadığı bütün öğreniminin köy medresesi ile sınırlı olduğu bilinmektedir. Hafız Mehmet Efendi, oğlunu eğiterek zamanın bilgilerini ona vermiş, Hüseyin de, öğrenme hevesi içinde ve gayretle durmadan okumuştur.

Hüseyin 14 yaşına geldiğinde babasını kaybeder. Bu arada tarihî, coğrafi, edebî, içtimâî ve iktisadî konuları Erzurum ve İstanbul’dan getirilen kitap ve gazetelerden öğrenmeye devam eder¹⁵.

Süreyya Şehidoğlu Erzurum’dan Çizgiler adlı kitabında Köycü’nün eğitimiyle ilgili olarak şunları söyler:

“Eğer yurdumuzun her kasabasında bir Hüseyin Köycü çıksaydı bu memleket çağdaş uygarlık düzeyinin eşiğindedi diyebiliriz. O, okuduğu birkaç eserin muhtevasında kendini yitirmiş, yurdu yurttaşı bilmeyen bir kısım okumuş cahillerden değildi. Akademik bir öğrenimi olmamasına rağmen, hem kendini, hem yurdunu, hem de yurttaşını iyice tanıdı. Bütün hayatı doğduğu çevreyi her yönden yükseltmek yolundaki mücadele ile geçti. Bu yükseltme çabaları onda fikirsiz ve prensipsiz değil, fakat belirli umdeler halinde, onu anlamak için üzerine eğileni gerçekten şaşırtacak bir nitelikteydi.

Bu âleme gelen her fani gibi bir sigara dumanı olarak değil, fakat gök kubbede “hoş bir seda” bırakarak gitti. Adı eserleri gibi ölümsüz olacaktır. Çünkü bir bölgeyi ruhu ile maddesiyle yirminci asır batı görüşü içinde değiştirmek tam ve ölümsüz bir eserdir¹⁶.”

Hüseyin (Köycü) Bey, 18 yaşında iken Örtülü’de Mahmut Ağa’nın kızı Aslı Hanım ile evlenmiştir. Hüsna Hanım ilk çocuğu olarak 1914 yılında doğmuştur. Köycü’nün beş kızı ve üç oğlu vardır.(Hüsna, Habip, Rukiye, Lütfiye, Hedise, Sara, Müfit, Coşkun)¹⁷.

¹⁵ T. Vural, **Sümmani’den Günümüze Oltu Havzası Şairleri**, s.297; K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, s. 22; Feridun Fazıl Özsoy, *“Bir Halk Önderi”*, **Şenkaya Postası**, S. 4, (Şubat-Mart 2006), s. 11.

¹⁶ S. Şehidoğlu, **Erzurum’dan Çizgiler**, s. 22.

¹⁷ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, s.23.(Fotoğraf-2)

IV- Hüseyin Köycü'nün Cumhuriyet Öncesi İdari Faaliyetleri

Hüseyin (Köycü) Bey 17 yaşına geldiğinde köyüne muhtar olmuştur. Bu yaşta büyük bir köye muhtar olmak sosyal statü açısından çok önemlidir. Bu arada bölgede Rus idaresi devam etmektedir.

1400 nüfuslu, bölgenin en büyük köylerinden olan Örtülü'de köy odalarında 17 yaşındaki Hüseyin (Köycü) Bey'in söyleşileri dinlenmeye başlanmıştır. Aynı zamanda Hüseyin Bey, idari faaliyetlerin yanında köylünün eğitilmesi için öğrendiği ve okuduğu bilgileri kâğıtlara yazıyor, her yaştan halka kendine ait çeşitli metotlarla hususi eğitim veriyordu.19 yaşına geldiğinde ise mevcut idare tarafından Kosor Nahiyesine (Akşar) Nahiyeye müdürü olarak tayin edilmiştir¹⁸.

B-I. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA OLTU VE ÇEVRESİNDE KURTULUŞ ÇABALARI VE HÜSEYİN KÖYCÜ

I- I. Dünya Savaşı'nın Başlaması ve Bölgede Kurtuluş Umudu

Almanya, Balkan Savaşlarından sonra, İtilaf Devletleri arasında dayanışmanın arttığını görmüş ve yeni bir savaş durumunda kendisinin bu devlet topraklarıyla adeta bir çember içine alınacağını, bu çemberi yoketmenin yolunun da Osmanlı Devletiyle dostluk kurmak olduğunu düşünüyordu Bu düşüncesi sebebiyle .Osmanlı Devleti'nin önce ordusunun, sonra da diğer kurumlarının güçlendirilmesini istiyordu. Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı başladığında Balkan Savaşı'nın sonuçlarının etkisi altındaydı. Rusya'nın İngiltere ve Fransa'nın müttefiki olması ve İngiltere ile Fransa'nın Berlin Antlaşması'ndan sonra Osmanlı Devleti aleyhine siyaset geliştirmesi sonucunda Sadrazam Said Halim Paşa, yapılan görüşmeler neticesinde, 2 Ağustos 1914'te İstanbul'da bulunan Alman elçisi ile 2 Ağustos 1914'te Rusya'ya karşı bir anlaşma yapmıştır. Avusturya'nın da dahil olmasına karar verilen bu ittifaka göre, Rusya'nın Almanya veya Avusturya'ya karşı savaş açması durumunda , Osmanlı Devleti de kendisini Rusya'ya savaş açmış sayacaktı¹⁹.

Osmanlı-Alman anlaşmasına göre, Almanya'nın savaşa girmesiyle birlikte Osmanlı Devleti de savaş ilan etmeliydi.Savaş hazırlıkları tamamlanıncaya kadar, Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalması Almanya hükümeti tarafından olumlu karşılanmıştı. Bu süre içerisinde Osmanlı ordusunun hazırlıkları tamamlanmıştı.

¹⁸ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, s. 22.

¹⁹ Halil İnalçık, Yusuf Halaçoğlu, vd.,**Osmanlı 12 Hanedan**, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s. 243.

Almanlar; Fransa, Avusturya ve Sırbistan cephelerinde yaşanan yenilgilerden sonra Osmanlı ordusunu harbe dahil etmeye çalışmışlar ve bu isteklerinde de başarılı sağlamışlardır²⁰.

I. Dünya Savaşı 1914'ün Ağustos ayında tarafların birbirine savaş ilanı ile büyük seviyede başlamıştı. Osmanlı Devleti ise aynı yılın ekim ayı sonunda savaşa girmişti. Savaş öncesinde Ruslar Elviye-i Selâse'de baskıya başlamışlardır²¹.

1-Sarıkamış Harekâtı

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na dâhil olur olmaz Kafkas Cephesi'ndeki Osmanlı-Rus mücadelesi başladı. 1914 yılı Ekim-Kasım aylarındaki Köprüköy, Azap Muharebelerinde Osmanlı ordusu Rus kuvvetlerine karşı başarılı bir şekilde karşı koydu. Bu ilk münasebetlerden sonra Osmanlı Devleti Kafkaslardaki Rus kuvvetlerine ağır bir darbe vurarak Kafkasya ve ardından da Orta Asya'nın yollarını açma planlarına girişti. Bu amaçla tarihe Sarıkamış Kuşatma Harekâtı olarak geçecek olan taarruz hazırlıkları başlatıldı²². Sarıkamış Kuşatma Planı İstanbul'da hazırlandı. Arazide incelemelerde bulunmak için Albay Hafız Hakkı Bey (Genelkurmay İkinci Başkanı) cepheye gönderildi. Hakkı Bey bir kolordu ile Sarıkamış doğusuna ilerleyip Rus ordusunun Kars Kalesi'ne çekilmesini önlemeyi düşünüyordu. Hakkı Bey'den sonra Harbiye Nazırı Enver Paşa ile İkinci Başkan General Bronzart, Harekât Şubesi Müdürü Feldman, Erzurum'a geldiler. Köprüköy'de bulunan Ordu Komutanı Hasan İzzet Paşa, gönderdiği telgrafta, geniş kuşatma yapılamayacağını, yalnız Narman'daki Rus grubunu geriye atmakla yetinileceğini bildirdi²³.

Enver Paşa, Kafkaslardan yapılacak olan bir taarruzun bölgede bulunan Müslüman halkı ayaklandıracağını düşünüyordu. Enver Paşa, bu düşünceyle III. Ordu Komutanı Hasan İzzet Paşa'ya taarruz emri vermesini istemiş, ancak Hasan İzzet Paşa, kış şartları dolayısıyla taarruzun yanlış olacağını bildirmesi üzerine görevinden alınmıştır. Ordunun komutasını Enver Paşa almıştır²⁴. Erzurum'a yeni gelen X. Kolordu Komutanı Ziya Paşa'nın yerine de Albay Hafız Hakkı Bey atanmıştır²⁵.

²⁰ Fahri Belen, **XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti**, İstanbul, 1973, s. 205.

²¹ Sami Önal, **Milli Mücadelede Oltu**, Ayyıldız Matbaası Yay., Ankara 1968, s. 20.

²² Kafkas Cephesi'ndeki ilk muharebeler hakkında geniş bilgi için bkz: Hakkı Altınbilek ve Naci Kır, **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi 3'ncü Ordu Harekâtı**, C. I, Genelkurmay Yay., Ankara 1993; Fevzi Çakmak, **I. Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi**, Genelkurmay Yay., Ankara, 2005.

²³ Fahri Belen, **XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti**, İstanbul, 1973, s. 221.

²⁴ S. A. Zaimoğlu, **Oltu Şûra Hükümeti**, s. 16.

²⁵ F. Belen, **XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti**, s. 221.

IX. ve X. Kolordular 29 Aralık günü öğleden sonra Sarıkamış'a taarruz ettiler. Düşman, 15.000 kişilik kuvvet toplamıştı. IX. Kolordu Komutanı İhsan Paşa ağır kayıplar verildiğini, kolordunun taarruz gücünün kalmadığını bildirmişti. X. Kolordu gece de taarruza devam ederek 93. Alay Sarıkamış'a girmiş ise de çekilmeye mecbur olmuştu. 30 Aralık günü yapılan taarruz da başarılı olamamıştı²⁶.

İtilaf Devletleri'nin baskısından kurtulmak isteyen Almanya, Türk kuvvetlerinin Odesa üzerinden Ukrayna'ya saldırıda bulunmasını teklif etmiştir. Enver Paşa Başkumandan Vekâletini de üzerine almış, Kafkas Bölgesi'ne bir taarruzu uygun bulmuştu. Bu taarruz sonucunda Türkler Sarıkamış Muharebesi'ni kazanmaya ve Tebriz'i zapt etmede başarılı oldularsa da, ocak ayında yapılan büyük taarruzu kaybetmeleri neticesinde, Tebriz tekrar Rusların eline geçmiştir. 1915 Nisan ayında Ruslar burada , Ermenileri de isyan ettirerek, karşı taarruza geçmiş, Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis'i almışlardır²⁷.

Enver Paşa, Sadrazama çektiği telgrafta Rus ordusunun mağlup edildiğini, Türk ordusunun yorulduğunu bunun için de ileri harekete devam etmek için hazırlanmakta olduğunu bildirmiştir. Bu arada Rus genel karargâhı, Türk ordusunun binlerce kayıp verdiğini, IX. Kolordunun da esir edildiğini bütün dünyaya duyurmuştur. Yavuz zırhlısının bir torpile çarparak darbe almasıyla birlikte, Rus donanması Karadeniz'de gösteri yapmaya başlayarak Sinop'u bombalamıştır²⁸.

Türk ordusu Sarıkamış Harekâtı'nda büyük bir yenilgiye uğramış ve Türk kuvvetlerinin büyük bir kısmı soğuk ve hastalık yüzünden kırılmıştı. Sarıkamış'ta Rus kuvvetlerine karşı alınan bu yenilgi aynı zamanda Erzurum yolunun ve bir çok bölgenin Rus istilasına uğramasına sebep olmuştur²⁹.

Sarıkamış felaketi ve ardından gelen Rus işgalinden sonra Örtülü ve diğer köyler Rusya'nın ayaklandığı Ermeni çetelerinin ve Batılı devletlerin gerçekleştirdiği katliamlara sahne olmuştur. Kadın-erkek, genç-yaşlı çoluk-çocuk ayrımı gözetmeden birçok Türk ve Müslüman vatandaşı öldürülmüştür. Nüsünk, Göreşken, Zakim, Çermik,

²⁶ F. Belen, **XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti**, s. 225.

²⁷ H. İnalçık, Y. Halaçoğlu, vd, **Osmanlı 12 Hanedan**, s. 244.

²⁸ F. Belen, **XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti**, s. 227.

²⁹ Betül Aslan, **I. Dünya Savaşı Esnasında Azerbaycan Türkleri'nin Erzurum Ahalisine Yaptığı Kardeş Kömeği**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000, s. 161; Oltu ve çevresinde bu olaylar cereyan ederken, Bolşevik İhtilali ile iktidara gelen Bolşeviklerin, barış önerileri olumlu sonuç vermiş, Sovyet Rusya ile İttifak Devletleri arasında önce 15 Aralık 1917'de Erzincan Mütarekesi yapılmış, sonra da 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması imzalanmıştır. (S. A. Zaimoğlu, **Oltu Şûra Hükümeti**, s. 40.)

Bardız, Nazırvans, Ersinek, Penek, Kosor, Zadgerek, Mışh, Eznos, Pertuvan, İğdeli, Zuvart, Barik, Eğitkom, Vağaver, Vartanut, Kürkçü, Posik, Kerkilik, Hekesor, Balkaya... gibi birçok köyde yaşayan çok sayıda insan ya Ermeniler tarafından katledilmiş, ya da Ruslar tarafından sürgün edilmiştir³⁰.

I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti sıkıntılı bir haldeydi. Yoksulluk, açlık ve sefalet çok fazlaydı. Memleketin bütünlüğü tehdit altındaydı. Bu tarihlerde Hüseyin Bey'in de şiir ve konuşmalarının etkisiyle çevredeki gençler arasında bir örgütlenme ve teşkilatlanma başlamıştı. Babası da şair olan Hüseyin Bey, halkı aydınlatıcı ve milli heyecanı konu alan şiirler yazıyordu. Halkına Milli Mücadele şuurunu vermek için yazdığı, İslam Destanını yetiştirdiği gençler vasıtasıyla çoğaltarak elden ele dolaşmasını sağladı.****

1915'de Oltu ve çevresinde düşman işgaline karşı Osmanlı Ordusunun kendisine verdiği görevleri yerine getirdi. Erzurum'da Kolordu Komutanlığı'na önemli belgeleri ulaştıranlar arasındaydı³¹.

2-Sarıkamış Harekâtı Sonrası Bölgede Genel Durum

Sarıkamış Harekâtı, Rus işgali altında bulunan Elviye-i Selâse'nin Müslüman halkı açısından bir kurtuluş umudu olarak görülmüştü. Bu nedenle Osmanlı Ordusu'nu coşkuyla karşılamışlar ve yardım etmeye çalışmışlardı. Fakat harekâtın başarısızlığa uğraması sonucunda Rusların Müslüman halka yaptıkları eziyetler artmaya başlamıştır. 3 Ocak 1915'te üç ay boyunca Rus Kazakları ve onlara yardımcı olan Ermeniler ve Rumlar tarafından katliamlar gerçekleştirilmiştir³².

³⁰ M. Ören, "Şenkaya Tarihi", s. 21.

**** Hüseyin Köycü'nün şiirlerinden bir örnek (Koptagel İlgün, Durkaya Ören, Hüseyin Köycü, **Erzurum'un Yüzleri Sarı Karton Hüseyin Köycü**, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2016, s. 17):

Eles meclisinde söyledi beli	O zaman yükseldi şanı İslam'ın
Adam ata huruç etti dünyada	Nur yetiştirdi bir nişanı İslam'ın

Nişanı biliniz nur Mustafa'nın	Nice Hikmeti var hakpür safanın
Sahibi var her canın her kafanın	Amma şanlı her mekanı İslam'ın

Mekandan münezzeh gani girdigar	Geldi, geçti nice yüz bin peybamber
Yetiştirdi Mustafa hem Ali Haydar	Şükreylesin vardihani İslam'ın

Gaffarımız Allah kılmasın cüda	Şef'i Muhammet bize uhrada
Çok ağla Hüseyin yan Hıfzizade	Yadigarın bu destanı İslam'ın

³¹ Fahrettin Kırzioğlu, "Hüseyin Köycü'yu Anarken", **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü**, (Koptagel İlgün), İstanbul, 2005, s. 79.

³² Fahrettin Kırzioğlu, "Cenûb-i Garbi Kafkas Hükûmeti", **Türk Kültürü Dergisi**, S. 72, (Ekim 1968), s. 952.

Rusların yaptığı katliam, Çıldır-Ardahan-Göle kazalarına bağlı 70 köyde ve Oltu'da da yapılmıştır. Ruslar Oltu'nun Havdos Köyü'nde bulunan erkekleri, Bahçecik, Tavusker ve Terpinkte yaşayan halkın da büyük bir kısmını katletmişlerdir³³. Ruslar bu saldırılara, daha sonra ise Ermenilerin Müslüman halka yaptığı katliamlara karşı ilgisiz kaldılar³⁴. Çıldır, Göle, Ardahan ve Tavusker'de “Osmanlı'nın gelişine sevinme” suçundan dolayı 40.000 kişi Rusların kışkırtmasıyla Rum ve Ermeni çeteler tarafından öldürülmüştür³⁵. Ruslar Ardahan'da Tahkik Komisyonu kurmuşlardır. Bu komisyonda yargıladıkları kişileri tutuklayıp, idam ve sürgün cezası vermişlerdir. Bu şekilde sadece Bardız'dan 193 kişinin Sibiry'a sürüldüğü bilgisi vardır³⁶.

II- I. Dünya Savaşı Yıllarında Oltu ve Çevresinde Kurulan Milli Teşkilatlar ve Hüseyin Köycü

1-Bakü İslâm Cemiyeti

Sarıkamış Harekâtı başarısızlığa uğramış, ardından bölge halkı için iki yıl sürecek olan günler başlamıştı. Bölge halkının yardımına Bakü İslâm Cemiyet-i Hayriyesi yetişmiştir. Bu cemiyet, Kafkas Cephesi'nde Türk-Rus Savaşı'nın başlamasından sonra, zarar gören Müslüman Türklere büyük bir yardım çalışması başlatmış, Kars'ta, Ardahan'da, Kağızman'da, Batum ve Iğdır'da bir çok insana yardım elini uzatmıştır³⁷.

Kafkas Cephesi savaşlarında Rus işgalindeki bölgelerde Müslüman-Türklere Rus ve Ermeniler tarafından yapılan katliamlardan kurtulabilenlerin durumları, Azerbaycan Türk basını tarafından burada yaşayan Türklere duyurulmuştur. Anadolu'da yaşanan felaketler onları da çok üzmüş ve yardım etme isteği doğurmuştur. Azerbaycanlı zenginler Tagiyoğlu Hacı Zeynel Abidin ile Musa Nagivoğlu Bakü İslâm Cemiyet-i Hayriyesi'nin maddiyatını sağlayan kişiler olmuşlardır³⁸. Moskova Hukuk Fakültesi'nden mezun Mustafa Vekiloğlu ile Moskova Yüksek Ticaret Mektebi'nden

³³ S. A. Zaimoğlu, **Oltu Şûra Hükümeti**, s. 18.

³⁴ Betül Aslan, “I. Dünya Savaşı Esnasında Azerbaycan Türklerinin Oltu'daki Yardım Faaliyetleri”, **Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu(1-3 Temmuz, 1998-Oltu)**, Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksek Okulu, Erzurum, 1998, s. 76-88.

³⁵ Ömer Korkmaz, “Oltu Şûra Hükümeti”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.6, (1993), s. 252.

³⁶ Selami Kılıç, “İşgalden Kurtuluşa Oltu”, **Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu (1-3 Temmuz 1998 Oltu)**, Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksek Okulu, Erzurum, 1998, s. 50.

³⁷ B. Aslan, **I. Dünya Savaşı Esnasında Azerbaycan Türkleri'nin Erzurum Ahalisine Yaptığı Kardeş Kömeği**, s. 161.

³⁸ S. A. Zaimoğlu, **Oltu Şûra Hükümeti**, s. 28.

mezun Hüseyin Cemal Yanar bu cemiyetin kurulmasında büyük rol oynamıştır. Moskova’da bulunan Türk talebeler, Kazan taraflarından “Baybekof” adında birinin evinde toplanmışlar ve bir yazı hazırlamışlardır:

“Devletler muharebe halindedirler. Bunların kimsesiz ve düşkün olanlarına yardım yapmak gerekiyor. Bu hayır işlerine İslamlar da iştirak etmektedirler. Bahusus 1905’te Rus-Japon muharebesinde tab’ası bulunduğumuz Çarlık Hükümeti’ne maddi yardımlarda bulunduk. Şimdi bu yazılar bizim milli hislerimizi rencide etmektedir. Din ve milliyet farkı gözetilmeden yardımın yapılması şarttır.”

Bakü’de Hacı Zeynel Abidin (Takıyof)’in evinde Gence ve Bakü aydınları ile zenginlerin katılımıyla bir toplantı yapılmış, Kars-Ardahan ve Rus işgalinde bulunan halka yardım toplanmasına karar verilmiştir. Çar Hükümetinden de Bakü İslam Cemiyet-i Hayriyesi’ne yardım toplanması için izin istenmiştir³⁹.

Bakü İslâm Cemiyeti’nin, “*Felâket ve Harbzedelere Yardım Şubesi*” yardım için Çar’dan gerekli izni aldıktan sonra, Tiflis’ten Kars’a gelen Dr. Sultanoğlu Hüsrev Bey bazı incelemelerde bulunmuştur. Bunun üzerine Bakü’den gönderdiği Efendizâde Ruşen Efendi, cemiyetin bir şubesini, Kars Vilâyeti’nde açmış, daha sonra, Ardahan ve Kağızman’da şubeler açılmıştır⁴⁰.

Kimsesiz çocukları koruma görevi üstlenen Bakü İslâm Cemiyeti Hayriyesi’nin öksüz çocukları tespit için Oltu’ya gönderdiği ilk temsilci Dr. Sultanoğlu, Oltululara direnme, millî mücadele ve istiklâl ruhunu aşılamak için “*uyanın ve hazırlanın, istiklâl için mücadele etmek gerekecektir*” diyerek Oltu’da mücadelenin ilk tohumlarını atmıştır⁴¹.

Bu cemiyetin faaliyetleri ile ilgili olarak Yasin Haşimoğlu hatıralarında şunları aktarmaktadır:

“Bakü İslam Cemiyet-i Hayriyesi’ne daha memur bulunduğum vakit girmiş bulunuyordum. Memuriyetten çekildikten sonra ise açıktan vazife aldım ve faal elemanı oldum. Bu işte başlıca koştuğum ve mücadelesini sevdiğim çocuk toplama işi idi. Buraları terk edip Rusya’ya çekilmekte olan Rus subay ve erleri yanlarında Türk çocuklarını da götürmekte idiler. Bu çocukları Ruslar götürüp Ruslaştıracak, ana ve babalarının ise ebedi gözyaşları içinde sızlandırıp duracaklar. Bakü İslam Cemiyet-i

³⁹ Mecit Haşimoğlu, “*Bakü İslam Cemiyet-i Hayriyesi*”, **Tarih Yolunda Erzurum Dergisi**, Yıl: 1, S.2, (1 Mart 1959), s. 13.

⁴⁰ S. Kılıç, “*İşgalden Kurtuluşa Oltu*”, s. 51.

⁴¹ Ö. Korkmaz, “*Oltu Şûra Hükümeti*”, s. 252-253.

Hayriyesi'nin vazifesi, harbte zarar gören ve düşkün kalan ırkdaşlarına yiyecek, giyecek vesair yardımında bulunmak ise de ırkdaşların manen de dağılmamasını temin etmek gayesi idi⁴²”

Bakü İslam Cemiyeti'nin yardımları, Nisan 1915'te başlayıp; 1917 yılına kadar sürmüştür. Sadece, Kars'ta 22.000 yaralı, hasta, dul ve yetime bakılmış, Rusların daha fazla katliam yapmaları da engellenmiştir⁴³.

Maddi ve manevi yardımların yanı sıra Bakü İslâm Cemiyet-i Hayriye'si, aşevleri, çocuklar için sığınaklar, sağlık hizmetleri için sağlık merkezleri açmıştır. Cemiyet, bir temsilcisi aracılığıyla Rusların yaptığı katliamda sağ kalan çocukları toplayarak, Bakü, Gence ve Tiflis'teki sığınaklarında bakımlarını sağlamaktaydı⁴⁴.

Bu cemiyet, resmen kayıtlı “22.000 *harbzede*” Karşıya 1917 sonlarına kadar yardıma devam edip, ölmekten kurtardı⁴⁵.

2-Oltu Millî İslam Komitesi

1917 yılındaki Rus ihtilali ile Çarlık devrilmiş, Ruslar bu tarihten itibaren çekildikten sonra boşalttıkları bölgelerde Ermeni ve Rumların halka baskı ve zulümleri başlamıştır.

Bakü İslâm Cemiyet-i Hayriyesi, 1915 yılı baharından itibaren Oltu ve bölgesinde yiyecek, giyecek yardımı yapmış diğer taraftan da Oltu halkının birlik ve beraberlik şuurunu canlandırarak bilinçlendirmeye çalışmıştı. Cemiyet; 1917 Bolşevik İhtilali'nin meydana getirdiği ortamda halkı Ermenilere karşı teşkilatlanmaya teşvik etmiştir. Cemiyetin Tortum bölgesi temsilcisi olarak önce Dr. Sultanoglu Hüseyin Bey, daha sonra ise Revşan Efendioğlu ve İsmail Nazaralioğlu Oltu'ya gelmişlerdi⁴⁶.

Oltu'ya gönderilen Bakü İslam Cemiyeti'nin diğer temsilcisi İsmail Nazaralioğlu, Oltu'da uzun bir süre kalmıştır. 1917 sonlarında Oltulu Türkler teşkilatlanmaya karar vererek İsmail Nazaralioğlu başkanlığında Oltu Milli İslam Komitesini Bakü İslam Cemiyeti Hayriyesi'nin bir şubesi olarak gizlice kurmuşlardır.

⁴² Erdal Aydoğan, *Oltu Şûra Hükümeti ve Yasin Haşimoğlu'nun Hatıraları*, (2. Basım), Salkımsöğüt Yay, Erzurum, 2013, s. 62.

⁴³ Sinever Esin Dayı, *Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma*, Kültür Eğitim Vakfı Yay, Erzurum, 1997, s. 29.

⁴⁴ S. A. Zaimoğlu, *Oltu Şûra Hükümeti*, s. 30.

⁴⁵ F. Kırzioğlu, “*Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*”, s. 952.

⁴⁶ S. A. Zaimoğlu, *Oltu Şûra Hükümeti*, s. 31.

Komitenin üyeleri Dr. Esat Bey (Oktay), Yusuf Ziya Bey, Yasin (Haşimoğlu) Bey (Komitenin Sekreteri), Örtülü Köyü'nden Hacı Şerifoğlu Mehmet Bey (Olur Kaymakamı) Örtülü Köyü'nden Hüseyin Bey (Köycü), Hasanoğlu İsmail Bey (Oltu Jandarma Kumandanı), Sarıkamış'tan Yenigazi Köylü Safi, Kurban, Mehmed, Sadık Efendiler, Süleyman Efendi (asker kökenli olup, Komite'nin yazı işlerini İdare eden kişi idi), Mehmet Çavuş, Bilâl Efendi (Komite'nin süvari teşkilatının başı), Terpinikli Molla Veysel, Dağgırlı Taştan Efendi, Sefer Efendizâde Ahmet ve Şakirzâde Ahmed Efendi idiler. Oltu İslam Komitesi, bir başkan ve altı üyeden meydana gelmekte idi. Ayrıca, yazı işleri ve bir de özel kâtibi vardı⁴⁷.

Şenkaya gazetesinde Hüseyin Bey de (Köycü) bu konuda şu bilgileri vermektedir:

“Komitenin merkezi Oltu idi. Oltu'nun bütün nahiyeleri, Olur ve Narman kazaları da Oltu'ya tabi idiler. Ve başkanlığın emri altındaydılar. Merkezin altı âzâ ve bir başkandan mürekkep heyeti vardı. Bir umumi kâtibi ve yazı işleri müdürü ve bir de hususi kâtibi vardı.

Silahlı kuvvetleri süvari ve piyadeye ayrılmış bu kuvvetleriyle başkanlığa tabi idi. Süvarinin birçok bölükleri vardı. Bu bölüklerin ayrı ayrı kumandanları süvari kumandanlığına tabi idiler. Piyade taburu toplu halde talim görüyordu⁴⁸”

Oltu İslam Komitesi de Bakü İslam Cemiyet-i Hayriyesi gibi çalışıyordu. Yalnız Oltu ve köylerinde değil uzanabildiği bütün bölgelerde çalışmalar yapıyordu. Tortum'a kadar gidilmiş, burada Müslüman Türklere yapılan zulümler incelenmişti⁴⁹.

Komite Oltu ve civar kazalardaki Müslümanları birlik ve beraberliğe davet ediyor ve silahlandırıyor. Ermeniler ise o sıralarda Müslümanlara saldırmak için fırsat gözetlemekteydi. Milli İslam Komitesi mensupları ise milleti müdafaa için gerekli olan tedbirleri alıyorlardı. Bir defasında Tortum'un Sürbahan Köyü'ndeki Ruslara ait bir silah deposunu ele geçirip Müslüman Türklere dağıttılar⁵⁰.

Oltu'da 1917 yılının sonlarında Bakü İslâm Cemiyeti'ne bağlı olan Oltu İslâm Komitesi'nden başka, Ermeni Taşnak Komitesi ve 1917 İhtilali sonrası kurulan Er İcra Komitesi vardı. Er İcra Komitesi İhtilalden sonra Rus askerlerinin bölgeden çekilmeye

⁴⁷ Sinever Esin Dayı, “I. Oltu İslâm Terakki Komitesi Kongresi”, **Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu (1-3 Temmuz 1998-Oltu)**, Erzurum, 1998, s. 63.

⁴⁸ Hüseyin Köycü, “Oltu Milli İslam Komitesi, Kars İslam Milli Şurası, Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti”, **Şenkaya**, 15 Mart 1951.

⁴⁹ S. Önal, **Milli Mücadelede Oltu**, s. 26.

⁵⁰ H. Köycü, “Oltu Milli İslam Komitesi”, **Şenkaya**, 15 Aralık, 1950.

başlaması ile kurulmuştur. Komitenin başkanı Rus subaylarından Gürcü asıllı Üsteğmen Bakradze idi. Kuruluş amacı ise Oltu'da Çarlık idaresi yıkıldıktan sonra erlerin hukukunu korumaktı. Ruslar yeni bir yönetim kurmuş, burada yer alacak olan idarecilerin ve memurların halk tarafından seçilmesine karar verilmişti. Komite idareye Ermeni ve Gürcüleri getirmeye çalışınca Gizli İslam Komitesi de buna engel olarak devlet dairelerine Türklerin getirilmesini sağlamıştır. İslam komitesi bölgedeki faaliyetlerini Bakü İslam Cemiyeti adına yürütmekteydi. Er Şurası İcra Komitesi yetkilerini zamanla genişletmiş, bütün ilçe idaresine hâkim olmuştur. Bir süre sonra da Oltu Kazası'nın "Kaza Komiserliği" adı verilen dört kişilik mülki bir kurul yönetmiştir. Er İcra Komitesi ve Gizli İslam Komitesi faaliyetlerini bir arada sürdürmekte idi⁵¹.

Tortum'un Kisha Nahiyesi'nde Ermeniler tarafından halka zulüm yapılmıştı. Bu durum Er İcra Komitesine Bakü İslam Cemiyet-i Hayriyesi tarafından şikâyet edilerek inceleme yapılması istenmişti. İcra Komitesi Başkanı Üsteğmen Bakradze'nin başkanlığında kurulan tetkik heyetine şikâyetçi Bakü İslam Cemiyet'i Hayriyesi temsilcisi İsmail Nazaralioğlu da çağrılmıştı⁵².

İsmail Nazaralioğlu Oltu Garnizonu Er İcra Komitesi tarafından aşağıda örneği verilen yazı ile davet edilmiştir.

*"Oltu Garnizonu
Er Şurası İcra Komitesi
27/Eylül/1917
Sayı: 253*

Yeni işgal edilen toprakların İslam Ahalisi Mümessili Nazaralief'e:

Oltu Garnizonu Er Mümessilleri Şurası Heyeti'nin kararı mucibince Kisha Kazası Komiseri ve memurlarının irtikâp ettikleri yolsuzlukların tahkikine memur komisyona iştirak etmek üzere 4.10.1917 günü Tortum'un Kisha Köyü'ne gelmenizi rica ederim.

*SekreterHeyet Reisi
(Okunamadı)Üsteğmen
Bakradze"*

Nazarlioğlu ise bu davete şu şekilde karşılık vermiştir:

⁵¹ S. E. Dayı, **Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma**, s. 37.

⁵² M. Demirel, *"İşgal Yıllarında Oltu"*, s. 96.

“Elimde olmayan sebep dolayısıyla komisyona iştirak edemeyeceğim. Komisyona gereken materyali verecek muavinim Bay Yasin Haşimoğlu’nu komisyona iştirak etmek üzere tevkil ediyorum. 3.10.1917

Bakü İslam Cemiyeti’nin Melo-Tortum Mıntkasının mümessili

İsmail Nazaralioğlu”⁵³.

Oltu İslâm Komitesi, Ermenilerin askeri üstünlüğüne son vermek için önceleri Ruslardan para ile tüfek ve cephane satın almış, diğer halkın da silahlanması için ciddi manada çalışmıştır. Nahiyelerde de memurlar komiteye mensup oldukları için onlar vasıtasıyla silah tedariki teşvik edilmekteydi. Çok kısa bir süre içinde halk komitenin mevcudiyetinden haberdar olmuş ve hepsi istisnasız tek vücüt olarak, komitenin gizliliğini muhafaza etmiş ve çalışmalarına destek vermiştir⁵⁴.

Hüseyin Bey(Köycü) ve amcası Molla Bilal’in de bulunduğu cemiyet Şenkaya ve çevresinde de önemli çalışmalar yapmıştır. Şenkaya, Bardız, Zakim, Ersinek... vs. diğer birçok köyün ileri gelenlerinden oluşan kuvvetlerin bir amacı da bölge halkını Ermeni katliamlarına karşı korumaktır. Bu sayede bölgede daha büyük katliam ve faciaların yaşanmasının önüne geçilmiştir⁵⁵.

3-Oltu’nun ve Şenkaya Çevresinin Rus İşgalinden Kurtuluşu

Ruslar 16 Şubat 1916’da Erzurum’u, ardından Erzincan, Trabzon, Van, Bitlis ve Muş’u teker teker işgal etmişlerdi. Böylece müttefikleri tarafından kendilerine vaat edilen sınırlarına ulaşmışlardı. Fakat 1917 başlarından itibaren Rusya’da başlayan ihtilaller süreci ve bunun sonucunda Ekim/Kasım İhtilali ile Rusya’da Çarlık rejimi yıkılmış ve Sosyalist ideolojiye dayalı Bolşevik idare kurulmuştu. Bu ihtilalin tesirleri Erzincan’a kadar uzanmış Bolşevikler Osmanlı Devleti ile 4 Aralık 1917’de başlayan görüşmeler sonucunda 18 Aralıkta 1917’de Erzincan Mütarekesi’ni imzalamıştır. Rus orduları bu mütareke gereğince geri çekilirken el altından silahlandırdıkları Ermeni çeteleri ile savunmasız Türkleri karşı karşıya bırakmışlardı. Doğu Anadolu ve Elviye-i Selâse’de Ermeniler katliamlara başlamıştı⁵⁶.

18 Aralık 1917’de imzalanan Erzincan Mütarekesi ile başlayan Rus çekilişi üzerine zaten uzun zamandır hazırlık yapan III. Ordu birlikleri harekete geçmişler ve

⁵³ Mecit Haşimoğlu, “Bakü İslam Cemiyet-i Hayriyesi Oltu Milli İslam Komitesi”, **Tarih Yolunda Erzurum Dergisi**, Yıl: 1, S.4, (Aralık 1959), s. 20.

⁵⁴ S. A. Zaimoğlu, **Oltu Şûra Hükümeti**, s. 35.

⁵⁵ M. Ören, “Şenkaya Tarihi”, s. 21.

⁵⁶ S. E. Dayı, **Elviye-i Selâse’de(Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma**, s. 50.

kısa süre içerisinde Erzincan (13 Şubat 1918), Gümüşhane (15 Şubat 1918), Bayburt (21 Şubat 1918), Trabzon (24 Şubat 1918), Aşkale (3 Mart 1918) ve Erzurum'u (12 Mart 1918) kurtararak 40 yıl önce kaybedilmiş Elviye-i Selâse topraklarına dayanmışlardı⁵⁷.

Osmanlı ordusu ileri harekâtına devam ederken Oltu'da Bakü İslam Cemiyeti temsilcisi İsmail Nazaralıoğlu tarafından örgütlenen ve kaza halkından aynı zamanda Hüseyin Bey'in (Köycü) amcası olan Molla Bilal'in başkanlığında yedi kişilik komitenin çalışmaları sonucu milis kuvvetleri oluşturulmuştu. Oltu Milli İslam Komitesi Oltu'daki Ermenilerin askerî üstünlüklerini yok etme ve cephaneliklerini dağıtma kararı almıştı⁵⁸.

Ermenilerin askeri üstünlüğüneson vermek amacıyla 27 Ocak 1918'de, bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra Oltuher taraftan kuşatılmıştır. Ermeni komutanı Bağdayef etkisiz hale getirilerek silah deposunun teslimi istenmiş, Bağdayef'in emri üzerine silah deposu fazla bir çaba gösterilmeden teslim alınmıştır. Yasin Bey bu konuyla ilgili: *"Kasabanın içinde komitemize mensup adamlar para ile tüfek ve cephane satın alıyordular. Halkın da silahlanması hususunda komitemiz çok ciddi ve gizli surette çalışmaktaydı."* ifadelerini kullanmaktadır.⁵⁹

Oltulular 27 Ocak 1918 harekâtını başarıp duruma hâkim olduktan sonra düzenli bir bölük kurdular. Bölük komutanlığına İslam Komitesi kurucu üyelerinden Yusuf Ziya Bey getirildi⁶⁰.

Şubat 1918'de ordu Erzincan'ı kurtarıp Erzurum'a doğru ilerlerken Oltu'daki silah ve cephane depolarının sorumluluğu Hüseyin Köycü'ye verilmişti. Bu arada Ermenilerin Narman kazası halkını imha edecekleri haberi üzerine Oltu'dan gelen kuvvetlerle Narman halkı birleşerek Narman'ı Ermenilerden temizlemişlerdir. (18 Mart 1918). Oltu'dan Narman'a giden kuvvetlerin başında bulunanlar: Oltu Milli İslam Komitesi Başkanı İsmail Nazaralıoğlu, Molla Bilal (Köycü'nün amcası), Ahmet Şakiroğlu, Bahri Karacıbioğlu, Sarıkamışlı Mehmet Sungur, Kosorlu İzzet Bozkurt, Dağgir Köylü Taştan Efendilerdir. Oltu'dan giden bu kuvvetlerin de desteği ile Narman,

⁵⁷ Kazım Karabekir, **Doğunun Kurtuluşu**, Erzurum, 1990, s. 107.

⁵⁸ S. Önal, **Milli Mücadelede Oltu**, s. 28.

⁵⁹ Erdal Aydoğan, **Erzurum'un Yüzleri, Oltu Şura Hükümeti Üyeleri**, Atatürk Üniversitesi Yay, Erzurum 2016, s. 22.

⁶⁰ S. Önal, **Milli Mücadelede Oltu**, s. 32.

Şekerli, Oltu, Tamrut, Cücürüs Muharebeleri'nden sonra Oltu Ermeni unsurlardan tamamen temizlenmiştir⁶¹.

Şenkaya gazetesinde Oltu ve çevresinin kurtuluşu hakkında şu bilgiler yer almaktadır:

“Oldukça muntazam ve askeri teşkilata sahip bu komite (Oltu Milli İslam Komitesi) Oltu ve Oltu’ya, civar kaza ve nahiyeleri her türlü tecavüzden korumakla beraber ileri Harekâta geçen Kafkas kolorduları grup kumandanı Yakup Şevki paşa ile temasa geçmek üzere ikinci Kafkas kolordusunun İspir’e gelen piyade ve süvari müfrezeleriyle komiteye bağlı bir milis müfrezesi İspir kasabasında karşılandı ve anlaşıldı.

Alınan direktif üzerine ordunun öncü müfrezeleri Oltu’ya gelinceye kadar aldığı talimat üzerine vazifesini unutulmaz kahramanlık menkıbeleri dolu bir halde icra etti.

1334(1918) senesi Mart’ın 25. günü Oltu’ya gelen müfreze Oltu’yu salim ve sağlam buldu. Gelen zabitan bu durum karşısında hayranlıklarını bildirmekten kendilerini alamıyorlardı.

Artık komitenin vazifesi sona ermiş, Oltu kasabası idari ve askeri bakımdan Türk ordusunun müşfik eline teslim edilmişti.

Fakat Sarıkamış’ta bulunan düşman; Bardız ve Şenkaya cihetlerinden baskıya devam ediyordu. Bu sırada Kafkas orduları ileri hareketlerinde teenniye riayet emrini aldıkları için Oltu’nun doğu ve cenub doğusu cihetinde bulunan köylerin halkı hâlâ tehlike içinde idiler. İşte o sırada Oltu da vazifesini bitirmiş olan süvari teşkilatı tehlike gösteren Allahuekber cihetine koştu. Ve kahramanlıklarına devam ediyordu. Bu sırada Kasaba da bazı kimseler durumdan istifade ederek kendilerini kabartmak emeli ile eski silah arkadaşlarını lekemelek gayesi ile faaliyete geçmişler. Osmanlı ordusunun içinde bulunan bazı menfaatperest insanlarda bunlara uydu ise de efkâr-ı umumiyenin kıymetli ilgisi bu fenalığı olduğu yerde bastırdı.

Nisan’ın 4. günü X. Alay Şenkaya’ya geldi ve Nisan’ın 7. Gününe kadar Oltu kazasının ve şimdiki Şenkaya kazasının hiç bir köyünde tehlike kalmamıştı.

Ordu bu suretle ilerleyerek Kars’ı aldı ve devam ederek Kafkasya’nın göbeğine kadar ilerledi⁶².”

⁶¹ M. Haşimoğlu, “Oltu’nun Kurtuluşu”, s. 24.

⁶² H. Köycü, “Oltu Milli İslam Komitesi”, Şenkaya, 15 Nisan 1951.

Oltu Gizli İslam Komitesi'nin mücadelesi sonucunda Ermenilerden kurtarılan Oltu'ya Yarbay Mürsel Bey kumandasındaki V. Kafkas Tümeni 25 Mart 1918 tarihinde girmiş ve buradaki bütün teşkilat Osmanlı ordusuna devredilmiştir. Yarbay Mürsel Bey, Oltu Tabur Komutanı Yusuf Ziya Bey'i Oltu Mutasarrıflığına atamış, Oltu Taburu'nu da kendi emri altına almıştır⁶³.

4-Brest-Litovsk Barış Antlaşması

Ekim İhtilali ile iktidara gelen Bolşeviklerin, barış önerileri olumlu sonuç vermiş, Bolevik Rusya ile İttifak Devletleri 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Barış Antlaşmasını imzalamışlardır. Brest-Litovsk Antlaşması 14 maddeden oluşmaktaydı⁶⁴.

Anlaşmanın 4. Maddesi gereğince Ruslar, Doğu Anadolu'da işgal ettikleri yerleri 1914 sınırına kadar boşaltmakla kalmayacaklar, 1878 Berlin Antlaşması ile elden çıkan "*Elviye-i Selâse*"yi belli şartlar altında bırakacaklardı⁶⁵.

Antlaşmanın 4. Maddesine göre bölgede referandum yapılacaktı Referandum hazırlıkları haziran ve temmuz aylarında tamamlanmış ve Elviye-i Selâse'de yapılan bu referandumun sonuçları ağustos ayında belli olmuştur. Türklerin büyük çoğunluğu oluşturması ve "*evet*" demesiyle, Elviye-i Selâse'nin Osmanlı Devleti'ne ilhakı kesinleşti. Böylece Brest-Litovsk Anlaşması'nın 4. Maddesi hem hukuken hem de fiilen gerçekleşmiş oldu⁶⁶.

I. Kafkas Kolordusu Kumandanı Miralay Kâzım Karabekir, 25 Nisan 1918 akşamı Müstahkem Mevki Kumandanlığındaki Ermeni hizmetinde çalışan bir Rus Generalinden, Kars'ı resmen teslim aldı⁶⁷.

Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı kazandığı büyük diplomatik bir zafer olan Brest-Litovsk Antlaşması ile hem Doğu Anadolu, Hem de Elviye-i Selâse tekrar anavatan'a katılmıştır⁶⁸.

Brest-Litovsk Anlaşması Oltululara büyük cesaret vermiştir. Brest-Litovsk barışı imzalandığı sırada Osmanlı III. Ordusu harekât halindedir, 12 Mart 1918'de Erzurum kurtarılmıştır⁶⁹.

⁶³ M. Haşimoğlu, "*Oltu'nun Kurtuluşu*", s. 25.

⁶⁴ Selami Kılıç, *Türk-Sovyet İlişkilerinin Doğuşu*, İstanbul 1998, s. 376.

⁶⁵ Ahmet Ender Gökdemir, *Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*, Ankara, 1998, s. 15.

⁶⁶ S. A. Zaimoğlu, *Oltu Şûra Hükümeti*, s. 40,41.

⁶⁷ F. Kırzioğlu, "*Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*", s. 954.

⁶⁸ S. E. Dayı, *Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma*, s. 47.

⁶⁹ A. E. Gökdemir, *Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*, s. 18.

C- MONDROS MÜTAREKESİ'NİN İMZALANMASI VE OSMANLI ORDUSUNUN BÖLGEDEN ÇEKİLMESİ SONRASI OLUŞAN YENİ DURUM

I- Mondros Mütarekesi'nden Sonra Bölgede Ermeni İşgalleri ve Hüseyin Köycü

I. Dünya Savaşı'nda yenilen Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştı. Bu mütareke Türk milletinin kaderini etkilemiş, bir imparatorluğun sonunu hazırlamış, yeni bir devletin de başlangıcı sayılmıştı.

Mütarekenin 11. Maddesine göre “*İran'ın Kuzeybatısında bulunan Osmanlı kuvvetleri, derhal savaştan önceki sınırlarına çekilecek, Güney Kafkasya'da ise henüz boşaltılmayan yerlerde müttefiklerce buradaki durum incelenerek, bu devletler istediği takdirde boşaltılacaktır*⁷⁰”

Bu madde ile henüz 6 ay önce düşmandan kurtarılmış olan Oltu yine Türk sınırları dışında bırakılıyordu. İngiltere ve diğer İtilaf Devletleri Güneybatı Kafkasya ile birlikte Oltu ve dolaylarını da Ermenilere bırakmak niyetindeydiler⁷¹.

İngilizlerin Kafkasya ve Elviye-i Selâse hakkındaki sinsi emelleri; daha mütareke görüşmeleri yapılırken ortaya çıkmıştı. İtilaf Devletleri temsilcisi Amiral Arthur Calthorpe, bütün Kafkasya'nın boşaltılmasını istemişti. Buna karşılık Osmanlı heyeti, Üç Sancak'ın durumunun milletler arası bir antlaşma ile tespit edilmiş olduğunu ve halkın da bir plebisitle Osmanlı Devleti ile birleşmeyi kabul etmiş bulduklarını belirtmiştir⁷².

Osmanlı Devleti'ne fiilen son veren bu mütarekeye göre Tebriz ve Bakü ile Dağıstan'a kadar ilerlemiş olan Osmanlı ordusu doğuda 1914 hududu gerisine çekilmek zorunda kaldı. Böylece 1878'de Osmanlı'nın elinden çıkan Kars, Ardahan, Batum, Oltu'dan ibaret Elviye-i Selâse'de milli sınırlar dışında bırakılmış ve Ermeni ile Gürcülerin istilasına kendi başına terk edilmişti⁷³.

Böylece mütarekeden önce zaten Elviye-i Selâse dışında kalan Kafkas arazisini terke razı olan Osmanlı ordusu daha sonra antlaşma gereği sırasıyla Batum'u, Kars'ı ve

⁷⁰ İsmail Eyyüboğlu, **Elviye-i Selâse'de İdari Teşkilatlanma (1918-1921)**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum , 2003, s. 165.

⁷¹ S. Önal, **Milli Mücadelede Oltu**, s. 39.

⁷² A. E. Gökdemir, **Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti**, s. 33.

⁷³ F. Kırzioğlu, “*Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*”, s. 955, 956.

Ardahan'ı İngilizlere terk etmiş, IX. Ordu Karargâhı'nın 13 Ocak'ta Kars'tan Erzurum'a naklinden sonra ise; 25 Ocak'ta bütün Türk birliklerinin Elviye-i Selâse'yi terki tamamlanmıştır⁷⁴.

Elviye-i Selâse'deki bir buçuk milyon Türk ve Müslüman ahaliyi zor durumda bırakan Mondros Mütarekesi hükümlerinden yararlanan -başta İngilizler olmak üzere- İtilaf Devletleri Kasım 1919 yılı başından itibaren bütün Kafkasya'yı işgale başladılar. İtilaf Devletleri Kars ve Oltu dolaylarına Ermenileri yerleştirecekler, Doğu ve Kuzey Anadolu'yu da içine alan bir Ermenistan kuracaklardı⁷⁵.

II- Oltu ve Çevresinde Milli Teşkilatlanma ve Hüseyin Köycü

1-Kars-İslâm Şûrası (5 Kasım 1918-18 Ocak 1919)

Elviye-i Selâse halkı Mondros Mütarekesi hükümlerini kabul etmeyerek, Wilson prensipleri doğrultusunda teşkilatlanmaya başlamıştır. Boşaltılan Elviye-i Selâse'de ve Ahıska, Ahılkelek gibi ilçelerde, ordunun çekilmesinden sonra Ermeni ve Gürcü tehlikesine karşı yerli Türk halkı tarafından “*Millî Şûralar*” oluşturulmuştur⁷⁶.

Kars İslâm Şûrası, Piroğlu Fahreddin (Erdoğan) Bey tarafından kurulmuştur, ayrıca kurucular arasında, Kağızmanlı Ali Rıza (Ataman) Bey, Karslı Sarıhaliloğlu Muhlis, Orenburglu Mamil/ MamlıoğluTevhüddiddin ve Borçalı'dan gelme Kepenkçi Emin Ağa gibi isimler de yer almıştır⁷⁷.

Kars İslâm Şûrası'nın ilk toplantısı 15 Kasım 1918, Cuma günü yapıldı⁷⁸.

İlk toplantıyla ilgili olarak Şenkaya gazetesinde şu bilgiler aktarılmaktadır:

“İlk toplantı gecesinde uzun tartışmalar, muhtemel tehlikelerden sonra cemiyetin kurucu heyeti (müessis) meclisi teşekkül etti.

Bu heyet birinci hamlede 7 kişi bilahere 12 kişi olarak merkez heyetini vücuda getirdi. 12 kişilik bu heyet çalışmalarına devam etti.

Başlangıçta teşkilat şöyle idi:

1- Reis ve riyaset teşkilatı ve heyet

⁷⁴ S. E. Dayı, **Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma**, s. 72-79.

⁷⁵ Ö. Korkmaz, “*Oltu Şûra Hükümeti*”, s. 254.

⁷⁶ S. A. Zaimoğlu, **Oltu Şûra Hükümeti**, s. 50.

⁷⁷ A. E. Gökdemir, **Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti**, s. 65.

⁷⁸ S. E. Dayı, **Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma**, s. 92; Bu toplantının bir gün önce yani 14 Kasım Perşembe günü yapıldığına dair; F. Kırzioğlu, “*Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*”, s. 957; Ayrıca. bkz. (A. E. Gökdemir, **Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti**, s. 65.)

2- Askeri, dâhili, adli, mali, vesair bilumum bakanlık vazifelerini gören üçer kişilik şube heyetleri

3- Kars vilayet teşkilatı

4- Oltu, Ardahan, Kağızman mutasarrıflıkları ve bunlara bağlı kazaların teşkilatı

İki ay sonra ki durum:

1- Meclisi Mebusan

2- Hükümet reisi ve bütün bakanlar

3- Erkânı Harbiyeyi umumiye ve silahlı kuvvetler

4- Kars Valiliği

5- Üç liva ve 14 kazada hükümet teşkilatı (Artvin havalisi dâhil) ve hükümet mekanizmasının bütün teferruatı⁷⁹”

Kars Milli İslam Şurası’nda Hüseyin (Köycü) Bey de Oltu Şubesi kurucuları arasında ön sıralarda yerini almıştır⁸⁰.

13 Ocak 1919’da Kars’a gelen General W. H. Beach Millî Şûra Reisi’ne bir tezkere yazarak; görüşme yapmak üzere bir heyet istemişti. Bu teklifi kabul eden Şûra Hükûmeti, beş kişilik bir heyet hazırlamıştı. Bu heyetin reisi, Kars Valisi Mehmed Bey olup, üyelere sadece Hüseyin(Köycü) Bey’in ismi bilinmektedir.

Nitekim konuyla ilgili olarak Köycü, Şenkaya gazetesinde şu ifadelerle yer vermektedir:

“İlk önce merkez heyeti 12 kişi olan, Liva ve kazalarda teşkilatı bulunan Şûra bir müddet sonra hükümet halini aldı Şûra Kars’ta şimdiki vali konağı olan Rusların vali konağını işgal etmişti. Bu binanın karşısında yani şimdiki Atatürk heykeli bulunan yerin sol tarafında kapısı Vali Konağı’na nazır tek katlı siyah taş binaya bir İngiliz generali gelmişti.

Şûra reisliğine bir tezkere yazarak görüşmek üzere bir heyetin kendi nezdine gelmesini bildirmişti. Şûra tarafından beş kişilik bir heyet gönderildi. Bu heyetin en genç bir üyesi olarak bulunuyordum. Heyetin başkanı o zaman Kars valisi olan Mehmet Bey idi. (Elyevüm Kars Gazetesi’nin sahibi Fuat Araslı’nın rahmetli muhterem babası).

⁷⁹ H. Köycü, “Oltu Milli İslam Komitesi”, Şenkaya , 15 Temmuz 1951.

⁸⁰ F. Kırzioğlu, “Hüseyin Köycü’yu Anarken”, s. 80.

Esefle itiraf edeyim ki heyetin diğ er üç azasının defterimde aydı olmadığı gibi kendilerini de unutmuş bulunuyorum⁸¹.”

Heyetin generale görüşmesinden sonra orada yapılan konuşmalar doğrultusunda; 17/18 Ocak gecesi yeni bir hükûmetin kurulduğu ilan edilmiştir⁸².

Köycü gazetesinde o günleri anlatırken şöyle demektedir:

“Aradan 7/8 ay geçmişti. Almanlar ve müttefiki olan biz Birinci Cihan Harbi’nde mağlup olmuştuk. Bunun üzerine Türk orduları Kars’ı terk etmek zorunda kaldı.

İşte şimdi Kars İslam Milli Şurası’nın kurulmasına ve havalıyı korumasına sıra gelmişti⁸³.”

Kısaca Kars İslâm Şûrası Elviye-i Selâse’deki Türklerin hukukunu savunmak amacıyla kurulmuş, daha sonrada 18 Ocak 1919’da Kars’ta kurulan Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti’nin temelini oluşturmuştur⁸⁴.

2-Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti

Köycü, Kars İslam Şûrasıyla görüşme yapmak isteyen General W. H. Beach ve heyet arasında geçenleri anlattığı gazete yazısında, hem Kars İslâm Şûrası ile ilgili olarak hem de Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti’nin kuruluş aşamasıyla ilgili şu bilgileri aktarmaktadır:

“Heyet gece saat 8.30’da çağrılmıştı. Tam saatinde sözü geçen binanın toplanma salonunda yer aldık. İngiliz Generali ile bizim aramızda tercümanlık yapan Ahmet Robenson idi. Bu zat o günlerde bize anlattığına göre yedi göbek evvel İngiliz imiş. Robenson ailesine mensupmuş. İstanbul’a gelmişler. Takriben 200 sene evvel Müslüman olmuşlar. Ahmet Robenson Birinci Umumi Harp’te Osmanlı ordusunda ihtiyat yüzbaşısı olup 1335 mütareke sıralarında terhis edilmiştir. Şûra hükümeti kurulurken Şûraya durumu anlattı. İcap eden inceleme yapıldıktan sonra⁸⁵ aziz kahraman, kara ve havalisindeki Müslümanların nüfus miktarını ve bu havalinin tarihini belirttiikten sonra Ermenilerin yaptıklarını, o tarihten bir yıl delilleri ile beraber izah etti. Bu hallere göre Ermenilerle beraber yaşamının imkânsızlığını iddia etti. Sarıkamış’ta mevcut ambarlardaki zahirenin ancak perişan durumda olan

⁸¹ H. Köycü, “Oltu Milli İslam Komitesi”, **Şenkaya**, 15 Ağustos 1951.

⁸² S. E. Dayı, **Elviye-i Selâse’de Millî Teşkilâtlanma**, s. 100.

⁸³ H. Köycü, “Oltu Milli İslam Komitesi”, **Şenkaya**, 15 Nisan 1951.

⁸⁴ F. Kırzioğlu, “Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti”, s. 957.

⁸⁵ H. Köycü, “Oltu Milli İslam Komitesi”, **Şenkaya**, 15 Ağustos 1951.

Müslümanlara tevzi edilebileceğini ve bunun aksi ise zulümden ibaret olacağını anlattı. İngiliz Generali hükümetinden almış haksız ve insafız emri yerine getirmek için özeniyor, çabalıyordu. Heyetimizin başkanı olan bilgin, sebatkâr Memet Beyin orada vaki medeni cesareti, heyet azası bulunan bizleri cesarete getirmişti. Her birimiz bazı noktaları üzerinde generalin emirlerine itirazlarda bulunuyorduk. O sıra generalin yanında bulunan küçük rütbeli genç bir zabıt münakaşasının şiddeti ve dehşeti karşısında kendisini şaşırılmış olacak ki; bir siyasi heyet huzurunda, kendi komutanın yanında koltuğa arkasını vermiş ve ayaklarını terbiyesizce uzatmıştı.

Uzun tartışmalardan sonra general sordu:

-Pekâlâ; siz bu havaliyi müstakilen idare etmek istiyorsunuz. Hükümet teşkilatınız olacak mı?

Memet Bey- Olacak değil, olmuştur, mevcuttur.

General- Hükümet reisiniz ve nazırları sayar mısınız?

Memet Bey- Gayet tabi

General- Kimlerdir?

Memet Bey o anda hiç düşünmeden ve tereddüt etmeden Devlet Reisi olarak Şûra Reisi olan Cihangirzâde (Bugün merhum) İbrahim beyin adını bildirdi. Ve nazırlar (Bakanlar) Şûra yeni cemiyetin şube başkanları ilgili olduğu işlerin bakanı olarak gösterildi. Generalin söyleceği söz ve el atacağı dal kalmamıştı. Yerinden fırladı “Allah’a ısmarladık” demeden salonu terk ederek yatak odasına girdi.

Bizler derhal salonu terk ederek şûra konağına geldik. Diğer arkadaşlar bizi sabırsızlıkla bekledikleri için hararetle karşıladılar. Durumu anlattık. O geceden itibaren Kars İslam Milli Şûrası, Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti adını aldı.

Batum havalisinde Kars Şûrasına yardımcı teşkilatları aramakta olan Ahıskalı Server Bey (İlk devre mebuslarından, maden mühendisi, şimdi İzmir’dedir) her nezarete, Hükümet Reisliğine, Meclis Reisliğine, Erkânı Harbiye-i Umumiye Reisliğine birer mühür hazırlatarak gönderdi. O günlerde çok kuvvetli sembolik mahiyet taşıyan mühürler (Her nezaretin yani bakanlığın) adını taşıyan; mesela Dâhiliye Nezareti Mümessilliği ibaresi yazılmıştı. Bundan maksat Türkiye Hükümeti Bakanlıklarını temsil etmekte⁸⁶.

17/18 Ocak 1919 gecesi Dr. Esat (Oktay) Bey’in başkanlığında toplanan Kongre, Merkezi Kars olmak üzere “Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümet-i Muvakkata-i

⁸⁶ H. Köycü, “Oltu Milli İslam Komitesi”, Şenkaya, 15 Eylül 1951.

Millîyesi”ni kurmuştur⁸⁷.Kurulan bu hükümet özel kanun çıkararak Hüseyin (Köycü) Bey’i Oltu mebusluğuna atamıştır. Meclis tarafından kendisine verilen görev halka silah ve cephane dağıtmaktır. Daha sonrasında Kars Müstahkem Bölge Komutanı olmuştur. Ayrıca Meclis İdare Amirliği görevini de yürütmüştür⁸⁸.

Köycü, daha sonra çıkardığı Şenkaya gazetesinde o günlerle ilgili olarak ve Şûra hükümetinde aldığı görevleri şu şekilde anlatmaktadır:

“Bazı aşiretler çetecilik yapmak istiyorsa da az olsun öz olsun diye daima nizamiye askeri teşkile etmek prensibi hâkim olmuştur.

Her orduda her zaman zararı görülen çetecilik zihniyetinden uzak kalındı.

Erkânı Harbiye-i Umumiye Reisliği, çalışkan, fedakâr Amanullah Bey’in idaresinde az zamanda ümit edilmeyecek derece yükseldi. Mevki müstahkem ve anbarlar mümessili olan 21 yaşındaki Hüseyin’e teslim edilmişti. Oltu’dan gelen bir tabur (tabur kumandanı Nevzat, bölük kumandanları Yasin ve Tahir beylerdir) bu tabur ve Kars şehri içinden toplanan bir müfreze ile kale muhafaza ediliyordu.

O zaman Oltulu sayılan Hüseyin, genç yaşta Mevki Müstahkem Kumandanlığına bilhassa anbarların muhafazasını bihakkın ve lekelemeden yapamayacağını anladığından istifa ederek, istifasının kabulüne imkân bulduğu 15 Mart 1919 tarihinde aldığı ve hıfz etmekte olduğu emir üzerine Osmanlı ordusundan kalan Yüzbaşı Osman Bey’e kale ve anbarları teslim etmişti⁸⁹.

İngilizler, Nisan 1919’da Cenub-i Garbi Kafkas Hükümet Meclisi’ni toplantı halinde iken bastılar. Mebusların bir kısmını Malta’ya sürgün ettiler⁹⁰. Hüseyin Bey bu işgalden kurtulmayı başararak Allahuekber cephesine geri döndü ve bu cephenin komutanlığındaki başarısı nedeniyle, Kaymaktepe Komutanlığı da kendisine verildi⁹¹.

Hükümetin, İngilizler tarafından dağıtılmasına şahitlik eden Hüseyin Köycü, yine gazetesinde birinci ağızdan şunları aktarmaktadır:

“Makineli tüfeklerle donatılmış zırhlı ve korkunç otomobillerin birbirini müteakip gelmekte olduklarını gösteriyordu. Otomobillerin üzerinde sarı renkli, uzun boylu, halis bir İngiliz olduğu anlaşılan birer onbaşı ve er bulunuyordu. Bu zırhlı otomobillerin pat pat pat ederek kopardıkları gürültüler masalarında oturan Cenub-i

⁸⁷ A. E. Gökdemir, *Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*, s. 90.

⁸⁸ K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 25,26.

⁸⁹ H. Köycü, “*Oltu Milli İslam Komitesi*”, *Şenkaya*, 15 Nisan 1954.

⁹⁰ İ. Eyyüboğlu, *Elviye-i Selâse’de İdari Teşkilatlanma (1918-1921)*, s. 213.

⁹¹ Erzurum Kalkınma Vakfı, *Örnek Lider Hüseyin Köycü*, Er, s. 4.

Garbi Kafkas Hükümeti'nin mebuslarını hep birden pencereye doğru bakmağa sevk ediyordu.

Pencerelerden bakıldığı zaman şimdi ki Atatürk heykelinin bulunduğu sahada, Hindu, Avusturalyalı, Cavalı, Yeni Zelandalı vesair yerlerden hayatlarını İngilizlere kiralamış olan muhtelif ırk ve renkli insanlar ellerindeki süngüler ve bellerindeki bombalarla duruyorlardı.

Albay (Deyvey) 'in emri üzerine ara kapılardan ve başkan kürsüsüne yakın olan bir odanın kapısı açıldı, odaya ağzına kadar dolmuş süngülü halis İngiliz askerlerinin dolmuş olduğu görüldü. Bu askerler manga manga salona girdiler ve halka oldular. O sırada komutan yine bir emir verdi: "Hükümetimden almış olduğum emri şimdi burada infaz etmek zorundayım. Bunun için kimlerin adlarını okursam birer birer yanıma gelsinler" dedi.

O sırada meclis başkanı olan Doktor Esat Bey (Kars milletvekili Doktor Esat Oktay) başkanlık kürsüsünde şaşkın bir hale gelmiş, adeta imtihanını kaybetmiş olan bir öğrencinin mektep sırası üzerine düştüğü gibi düşmüştü. Bütün mebuslar kimlerini hangimizin idam sehпасına gideceklerini düşünüyordular⁹².

Oltu İslam Milli komitesi, Kars Milli İslam Şûrası ve Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti.

Komutan (Albay Devey) okudu:

Adlarını saydıkları arkadaşlar süngülülerin arasına birer birer alındı.

Bunları süngülü halis İngilizler muhafaza altında salondan çıkararak, salonun kapısı önünde hazır bulunan kamyonu bindirerek istasyon istikametine sevk ettiler.

Bu sırada yetmiş kişilik mebuslar sönmekte olan bir lamba gibi hüzne düşmüşlerdi. Pencerelerin önünde zırhlı otomobillerin patırtıları ortalığı allak bullak ediyordu.

Komutan Devey tekrar söze başladı:

-Sizler biliniz ki; Şimdiye kadar devam etmekte olan Kars Şûrası ve Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti yıkılmıştır. Bunun sebebi İngiliz hükümetinin ehemmiyetle verdiği emirlere itaat etmeyerek Ermenileri Kars'a kabul etmediğiniz ve Sarıkamış'taki hububatın Gümrü'ye sevkine mani oluşunuzdur.

Şimdi yeni bir meclis kuracağız. Bu meclis beş kişiden ibaret olacaktır. Aynı zamanda bu meclis İngiliz Hükümeti'nin emrinde olacaktır" dedi. Bu sözlerini

⁹² H. Köycü, "Oltu Milli İslam Komitesi", **Şenkaya**, 15 Mayıs 1952.

tercümanımız Ahmet Robenson başka bir eda ve gururla bize anlattı. Ben o sırada şöyle düşündüm:

“Evvela bir kısım baş olacak kendilerince tehlikeli adamları oradan uzaklaştırdılar. Şimdi de kalburüstü olacak veya elebaşı olabilecek kimseleri seçtirdikten sonra bunları da sevk edeceklerdir.” Bunun için söz istedim: “Albay, müsaade buyursun, bu seçimi aramızda yapacağımız müşavereden sonra yapalım” dedim. Bana cevaben: “Bu mecliste Nahçevan (Nahcivan) cihetini temsil eden Bahşi Bey sözüme itiraz ederek: “Artık her iş geçmiştir. Kumandanın emrini yerine getirmekten başka çaremiz kalmamıştır. Derhal seçim yapalım” dedi⁹³.

Yüzbaşı Tevfik Çağlayan bu zor günlerden, yıllar sonra Hüseyin Köycü’ye yazdığı bir mektubunda şöyle bahseder.

Hüseyin Şenkaya veyahut Köycü’ye

Muhterem kardeşim:

Size evvela kendimi tanıtayım, niye tanıtıp da bir daha o kara günleri yâd edeyim bilmem ki, fakat şairin dediği gibi geçmiş zaman var ki hayali cihan değer. Ben de o kara gün dostluğunun hatırasını anmak için zaten kendimi şimdiye kadar ödeyemediğim anma borcumu ödemiş olacağım.

Bilirsin zaman iki kardeşi, iki dostu, hatta evladı birbirinden ayırır. Fakat vatan yolunda, millet yolunda, mukaddesat yolunda bedenleriyle, kalpleri birbirine bağlı olarak çalışmış ve bir vatan kurtarmışların birbirinden düşman ayırsa da ve o kara gün dostlarını ruhen ayırmaya gücü yetmeyeceği malum. İşte ben de o kara gün dostu Erzurum’un Çırçır mahallesinden Sofuhacı oğlu Hafız Tevfik, şimdiki adı ile Orman Fen memurluğundan emekli ve yedek Yüzbaşı Tevfik Çağlayan, Mücadele-i Milliye’de Oltu’ya gelmiş ve Erzurum Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti yani Şark Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin tavsiyelerini ve mahrem olarak Kurtuluş Günü’nün planlarını karınca kaderince Oltu Şuralar Hükümeti ile çizmiş ve hiç o mesut günü unutmayacağım ilk teşkilatı Oltu’nun Bahçecik Köyü’nde muhtar Feyyaz’ın reisliğinde kurmuş, köy delikanlılarını gerek kendi silahları ile ve gerek Oltu Şuralar Hükümeti’nin tedarik ettiği silahlarla teçhiz ve Feyyaz Efendi’yi bu birliğin komutanı yapmış ve bu mesut hadiseden sonra Bardız Allahuekber muntikalarına gelmiştik.

İşte o muntıkada düşmana karşı çoktan teşkilatlanmış ve Allahuekber’in beyaza bürünen başının eteğinde koyun kuzusu ile meleyen zümrüt çayırırlarının kapısını

⁹³ H. Köycü, “Oltu Milli İslam Komitesi”, *Şenkaya*, 15 Mayıs 1952.

bekleyen bir avuç korumak ve bu demir hudut yağız kahraman ve onların başında Şenkaya Köyü'nden Molla Bilal ve yeğeni Hüseyin Efendiler Allahuekber Dağı'nda Allah'ın büyük ismine kasem ederek damarlarında bir damla kan kalıncaya kadar bir tek düşman çizmesini bu zümrüt çayirlara bastırmayacaklarına yemin eden iki kahraman görmüştüm ki, işte ben de o cephelerde her ümidin kırıldığı, her ocağın söndüğü, her annenin yas tuttuğu bu günde ben de ilhamı bu iki kahramandan alarak takdir edeceğiniz şekilde şaha kalkmış bu kahramanlarla o havalide hatta Elviye-i Selâse'nin bazı kısmın da vatan için, millet için, Allah için çalışmıştık. Hiçbir karşılık beklemeden ve hala da maddi bir mükâfat beklemeden ve böbürlenmeden, öğrenmeden Allahuekber'de Allah'a verdiğimiz sözle çalıştık. Otuz küsur sene geçen mazinin arkamızda bıraktığı bu tatlı hatıra önümüzde serdiği mamur bir vatan, mesut bir millet var. İşte bu mesut hadisenin hayali ile hayal cennetinde yaşayan bir arkadaşınız. Fakat maddi bakımdan ya da eline 125 lira geçen yedi nüfuslu ailenin reisi, bir kır saçlı emekli memur. Haline bakarsın mazisinden ne umulur diyeceğin gelir. Zaten biz de bu işleri kul bilsin diye yapmadık. Allah bilsin diye O'nun büyük isminin yüksek minarelerden " Allahuelber, Allahuekber" nidasını kıyamete kadar baki kalsın diye çalıştık. Kul değil Allah bilsin."

Yüzbaşı Tevfik ÇAĞLAYAN

İmranlı İlçesinde E.Y

İmranlı, 26 Mayıs 1953 ⁹⁴

3-1919 Yılında, Elviye-i Selâse ve Çevresinde Yaşanan Ermeni Mezalimi

İngilizlerin, Kars'ı işgâl edip; Hükûmet'i dağıtmalarından sonra Ermeni mezalimi başlamıştı. Ermeniler İngilizlerin yardımıyla Kars'ı, Sarıkamış'ı, Kağızman'ı ve Ardahan'ı (İngiliz taksimine göre, Ardahan Gürcülerden alınmıştı) işgal etmiş ve tarihi mezalimlerine başlamışlardı⁹⁵.

Kars'da idâreyi ellerine alan Ermeniler, Müslüman Türk halkına işkencelere başladılar. Cenûb-i Garbi Kafkas Hükûmeti azâlarının evlerine el konularak eşyaları yağma edildi. Millî Şûra askerlerinden terhis edilmiş olan 100 kadar Müslüman, toplanmış, işkence ve zulüm yapılarak yok edilmiştir. Fırıncı Mustafa Ağa öldürülerek, eşyaları yağmalanmış, Fırıncı Mehmet oğlu Hasan'ın ise, bir miktar parası Kars Valisi Muâvini Çalıküşyan ile Ceza Reisi tarafından gasp edilmiştir. Paslı Köyünden Molla

⁹⁴ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 162, 163.

⁹⁵ S. E. Dayı, **Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma**, s. 153.

Mehmed, kaleye götürülmüş, canlı canlı kafasının derisi yüzülerek elleri kesilmiş ve öldürülmüştür⁹⁶.

Ermenilerin başlattıkları katliamlar; halkın, Kars ve havalisinden hatta Erzurum'dan batıya göç etmesine sebep olmuştur. Halkın göç etmesine sebep olan başlıca etkenler şunlardı:

“1- Ordunun çekilmesinden ve Cenûb-i Garbi Kafkas Hükûmeti'nin dağılmasından sonra, resmî askerî kuvvetlerden mahrum kalan halkın, Milîs kuvvetleri ile Ermenilere karşı koyması ve bunun da yetersiz olması,

2- Askerî kuvvet, silah ve cephâne açısından üstün olan Ermenileri, İtilâf Devletleri koruyorlardı. Oysa Elviye-i Selâse halkının, Türkiye'nin korumasından başka dayanaklarının olmaması,

3- Ermenilerin, halkın gözünü yıldırım için yaptıkları mezalimlerin korkunçluğu ve bunların halk üzerindeki tesirleri idi⁹⁷”.

20 Nisan 1919 da ilerleyen ve Ardahan'la birlikte Göle ve Çıldır'ı da işgal eden Gürcüler de zulüm ve katliâm yapmada Ermenilerden aşağı kalmamışlardır. Sekiz-on gün süren bu yağma ve katliâmlar sırasında ne kadın, ne yaşlı, ne çocuk kurtulan olmamıştır. Ölümler arasında 390 kadın, yaşlı ve çocuk sayılabilmıştır⁹⁸.

Bölge her ne kadar bu tarihlerde Ermeni işgalinden temizlenmiş gibi görünse de düşman Göle'de Türk askerî ve milis kuvvetleri ise Kaymaktepe'de, 1 Aralık 1919 tarihine kadar pusuda kalırlar. Sonunda, Ermenilerin yoğun hücumları ile Karınca düşer. 1 Aralık 1919 tarihinde Kosor'a, Eğitkom'a Ersinek'e, Soğmun'a, Zuvart'a ve diğer köylere inmeye başlayan Ermeniler, Anadolu'nun kapısını da açmak için var güçleriyle yüklenmeye başlarlar.

Ermeni işgalinden hemen sonra Kosor eşrafından Mehmet Bey, Kars'ta bulunan Miralay Rüştü Bey'e bir bilgi notu göndermiştir. 1 Aralık 1919, yani işgalin ilk günü 66 kişinin şehit edildiği bildirilmiştir. Şehit edilen kişilerin köylere göre dağılımı ise şöyledir: Kosor'dan üç şehit, Ersinek'den beş, Eğitkom'dan üç, Taht'dan bir, Libi'den sekiz, Pertuvan, Tecirek ve Göllet'den toplam sekiz, Zuvart'dan sekiz, Barik'den sekiz, İğdeli'den bir, Armişen'den bir, Avunder'den üç, Zadgerek'den dört, Vağaver'den üç Diğaskor'dan iki, Yığnaki'den iki, Nazırvas'dan üç ve Şamkas'dan üç. Aynı gün,

⁹⁶ A. E. Gökdemir, *Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*, s. 171.

⁹⁷ S. E. Dayı, *Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma*, s. 157.

⁹⁸ A. E. Gökdemir, *Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*, s. 172.

26.400 koyun, 19.250 sığır, 590 at, 60.200 lira nakit para, 318.300 liralık eşya zahire, yağ ve peynir gibi tüm gıda maddeleri yağmalanmıştır.

Ermeniler, 28 Eylül 1920’de ordu tarafından kovulmuş ve bu bölgeler son kez düşmandan temizlenmiştir⁹⁹.

4-Oltu Şûra Hükûmeti ve Hüseyin Köycü

Mondros Mütarekesi’nin ilgili maddeleri gereğince boşaltılması gereken Oltu’da da, mahalli müdafaa teşkilatı kurulma çalışmaları hızlandırılmıştı. 5 Kasım 1918’de kurulan Kars İslâm Şûrası teşkilatlarını Oltu’ya kadar yaymıştı. Oltu’da Tahirbeyzâde Yusuf Ziyâ Bey, Kars İslâm Şûrası’nın bir şubesini açarak, halkı millî mücadeleye zaten önceden hazırlamaya başlamıştı¹⁰⁰.

Nisan 1919 sonlarında, Kars’tan Oltu’ya Farrel ve Foltin/Folten isimlerinde iki İngiliz Yüzbaşı gönderilmişti. Yüzbaşı Foltin, daha sonra Kosorlu Tevfik Bey ile birlikte Ardahan ve Göle muhacirlerini kendi yerlerine yerleştirmek için Göle’ye gitmişti. Yüzbaşı Farrel Oltu’da kalmış şura hükümetinden bu toprakların Ermenilerin olduğunu ve Ermenilere buraya dönmeleri için izin verilmesini istemiş, bu isteği kabul edilmeyince, teşkilatı dağıtmış ve Oltu Meclis-i İdâresi adıyla yeni bir idare kurmuştu. Meclis-i İdâre Mehmet Ramiz Bey başkanlığında bir Rum ve beş Türk’ten oluşmaktaydı. Üyeleri Şakiroğlu Ahmet Bey, Tahiroğlu Yusuf Ziya, Ahmet Bey, İzzet Bey ve Narmanlı Rum Kirkor idi.

Oltu Meclis-i İdâresi’ne bir Rum üye yerleştirmekle yetinmeyen Yüzbaşı Farrel, jandarma teşkilâtına da, Rum alınmasını emrederek Kars’a gitmişti. Yüzbaşı Farrel, Kars’a döndükten sonra, 17 Mayıs 1919’da Oltu Meclis-i İdâresi, 100 kişilik jandarma teşkilâtının; 80’i İslâm, 20’si Rum şeklindeki kararı kabul etmeyerek; İngilizlerin, kurduğu Meclis-i İdâre’nin kaldırılarak; yeni bir idârenin kurulması ve Râmiz Bey’in başkanlıktan çekilmesini istemiştir¹⁰¹.

Yüzbaşı Farrel’in Kars’a dönüşünden sonra Türkler teşkilâtlanmaya hız verdi. 25 Mayıs 1919’da İngilizlerin kurduğu Meclis-i İdâre kendi kendini feshederek Yusuf Ziyâ Bey’in başkanlığında “ *Oltu Şûra Hükûmeti* ”ni kurdu¹⁰².

⁹⁹ Mehmet Vural, “*Bambaşka bir Yerdir Şenkaya*”, *Şenkaya ve Köy Dernekleri Federasyonu*, 2013, (Sayfa no. yok).

¹⁰⁰ S. A. Zaimoğlu, *Oltu Şûra Hükûmeti*, s. 64.

¹⁰¹ S. E. Dayı, *Elviye-i Selâse’de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma*, s. 206-207.

¹⁰² S. E. Dayı, “*I. Oltu İslâm Terakki Kongresi*”, s. 65.

Oltu Şura Hükümeti bölgeyi savunmaya karar vermişti. Bu sebeple Oltu'nun sınırlarında bulunan, Bardız'dan Allahuekber Dağı, Göle'nin Karınca Düzü- Tetirkos Yaylası-Kanlı Dağ-Artvin sınırına kadar olan yerleri savunma hattı olarak belirlemişti¹⁰³.

Yasin Haşimoğlu'nun hâtıratında Meclis-i İdâre'nin feshediliş kararları şu şekilde anlatılmaktadır:

“Kazada mümkün olduğu kadar teşkilât vücûda getirildiğinden, İngilizlerin kurduğu Meclis-i İdâre'nin kaldırılması ve yerine hür bir idârenin kurulması için Meclis-i İdâre Reisi Bay Ramiz'e riyasetten çekilmesi teklif edilmişti. Bay Ramiz karar defterine kendi el yazısıyla şöyle yazmıştır:

No: 7

“Bugünkü tarihten itibâren Meclis-i İdâre kararı üzre ve kendim rey'imde Oltu'dan Tâhir Beyzâde (Haşimoğlu) Ziyâ Bey reis münasip görülüp, meclis reisiği vazifesinde bulunamayıp daire teslim edilmiştir 25 Mayıs 335.

Oltu'da İngilizlerin kararı üzere.

Meclis Reisi Mehmet Ramiz

(İmzadır)”¹⁰⁴.

Oltu Şûra Hükümeti, İngiliz planlarını uygulattırmamak, Ermenileri Oltu'ya sokmamak ve sonuna kadar mücadele etmek amacıyla kurulmuş, Kars'taki bölgesel ve merkezi birliğin dağıtılmasından sonra oluşan yerel yönetimlerin ve hükümetlerin en etkili olmuştur¹⁰⁵.

Bu tarihten itibaren Ermenilerin bölge üzerindeki baskıları artmaya başladı. 1919 yılının ekim ayında Oltu'yu işgal etmek için Merdenik'e asker yığmaya başladılar. Oltu'yu kan dökülmeden teslim almak için 21 Ekim 1919'da Dr. Esad Bey başkanlığında bir heyet Oltu Şura Hükümeti'ne gönderilmişti. Heyette Ardahan Mutasarrıfı Nahçıvanlı İbrahim Kadimof, Göleli Arslan Beyzade Beyaz ve Soro Bey ile İsmail Ağa vardı. Heyet, Oltu'da Ermenilerin taleplerini dile getirince tepkiyle karşılanarak hemen tutuklandılar ve akabinde de sözlü ve yazılı ifadeleri alındı. Bu kişiler aslında buldukları makamlarda Ermeni idareciler olmasına rağmen gizli olarak milli teşkilat için çalışan vatansever kişilerdi. Heyetin asıl gayesi Oltuluları uyararak Ermeni taarruzları için hazırlanmalarını sağlamaktı. Bu heyettekilerin asıl gayeleri ve

¹⁰³ İ. Eyyüpoğlu, *Elviye-i Selâsede İdari Teşkilatlanma* (1918-1921), s. 216-217.

¹⁰⁴ E. Aydoğan, *Oltu Şûra Hükümeti ve Yasin Haşimoğlu'nun Hatıraları*, s. 98.

¹⁰⁵ Ö. Korkmaz, *“Oltu Şûra Hükümeti”*, s. 268.

gerçek kimlikleri hükümetçe de bilinmekteydi. Fakat Ermenilerin dikkatini çekmemek için böyle bir yola başvurulmuştu¹⁰⁶.

Bu andan itibaren Yusuf Ziyâ Bey başkanlığında 23/24 Ekim’de toplanarak, önemli savunma kararları alındı. Dr. Esat Bey’in durumu Hükümet’e bildirmesinden sonra alınan kararlardan biri şöyleydi:

“Ermenilerin tarafından gelen heyetin teklifatı reddedilerek düşmanı kazamız dâhiline bırakmayıp muharebeten müdafaa etmeye karar verildi”

23 Teşrinevvel 1335

Oltu Hükümet Reisi Vekili	A’zâ	A’zâ
Yusuf Ziyâ	Bahri	Hüseyin Sırrı (Köycü) ¹⁰⁷

Kararlar gereğince cephedeki kuvvetler bir kat daha kuvvetlendirildi. Durumu sağlamlaştırmak için Gürcülerle anlaşma yolları arandı. Kağızman, Batum ve Azerbaycan’la ilişkiye geçildi¹⁰⁸.

Dr. Esat Bey (Oktay) heyeti Oltu’da tutuklandığı zaman Göle’de bulunan Kars Ermeni Komutanı General Mayor Osebyans, Yusuf Ziya Bey’e 28 Ekim 1919 tarihli bir mektup gönderdi. Mektubunda kan dökülmesine karşı olduğunu bildiriyor, Dr. Esat (Oktay) Heyeti’nin serbest bırakılmasını istiyordu. Oysaki Dr. Esat Bey ve arkadaşları, mektup alınmadan önce serbest bırakılmışlardı¹⁰⁹.

5-Oltu İslâm Terakki Komitesi Kongresi

Oltu Şûra Hükümeti’nin temelini oluşturan İslâm Terâkki Komitesi’nin, çağrısı üzerine; Oltu’da 21 Şubat 1920 Cumartesi günü, I. İslâm Terâkki Komitesi Kongresi yapılmıştır. Öğretmen Hüsameddin Bey’in kongreye katılan 58 üyeyi, Kur’an-ı Kerim üzerine yemin ettirmesinden sonra Mümtaz Cahid Bey tarafından kongre açılmıştı¹¹⁰.

12 Kasım 1919’da, Şûra Hükümeti’ni yöneten Oltu İslam Terakki Komitesi ise 11 maddelik “*Makasıt-ı Âliyye Programı*”nı tesbit etti¹¹¹.

Makasıt-ı Âliyye Programı’nın tamamı 11 Maddedir. 11 maddeden sonraki maddeler, Oltu İslâm Terâkki Kongresi’nde program müsveddeden temize geçirilirken 6 madde daha ilave edilerek toplam 17 maddeye çıkarılmıştır¹¹².

¹⁰⁶ S. E. Dayı, *Elviye-i Selâse’de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma*, s. 237-238.

¹⁰⁷ S. A. Zaimoğlu, *Oltu Şûra Hükümeti*, s. 80.

¹⁰⁸ Ö. Korkmaz, “*Oltu Şûra Hükümeti*”, s. 273.

¹⁰⁹ S. Önal, *Millî Mücadelede Oltu*, s. 57.

¹¹⁰ S. E. Dayı, *Elviye-i Selâse’de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma*, s. 208.

¹¹¹ S. Önal, *Millî Mücadelede Oltu*, s. 58.

“Makasıt-ı Aliyye Programı”

I. İslâm Terâkki Fırkası'nın Makasıt-ı Âliyesi'ne Natık Program ve Fırka Kongresinde Alınan Kararlar:

1- Saadet-i Milliye'nin temin ve husulü için bilumum Müslüman ve Türklerin mukaddes “Albayrak” altında birleşmeleri lazım geldiğinden bu maksad-ı mukaddesin kuvveden fiile çıkması her ne gibi fedakârlığı icap ettirirse fırka mensubîni yemin ederek kabul ve çalışmayı deruhte eder.

2- Bütün manasıyla bir Türk ve Müslüman olan Elviye-i Selâse'de bundan sonra ebediyen Türk ve Müslüman hâkimiyetini yaşatmak fırkanın esasını teşkil eder.

3- Altı yüz seneden beri Saltanat-ı Osmaniye ve Hilafet-i muazzamaya merbut ve onun bir cüz-ü lâyenfekkî iken kırk iki seneden beri Rusya'nın esareti mutlaka altına geçmiş, Elviye-i Selâse'yi yine anavatan'a rapt ve ilhâkla bu anavatan parçasını ba'demâ râyât-ı hilal-i Osmanî sayesinde yaşatmak fırkanın ahz-ı âmâlidir.

4- Elviye-i Selâse'yi teşkil eyleyen Kars, Batum, Ardahan, Kağızman ve Oltu arasında sıkı bir irtibat temin edip, Devlet-i Âliye-i Osmaniye, Elviye-i Selâse'ye vaz'iyet edinceye kadar teşkil edilecek şubat-ı mahalliyi her türlü vesaitle teşhiz ederek din ve kan kardeşlerini Ermeni ve Gürcü gibi Hristiyan komitelerinin mezaliminden bilfiil vikaye ve himaye eylemeyi fırka akdes vezâifinden bilir.

5- Fırkanın a'mâl ve programına hadim olan her hükûmete, şûrâ heyetlerine, fırka zahir olmayı vecibe addeyler.

6- Mukadderât-ı memleket ve hayat-ı milleti kurtarmağa matuf olarak hükûmet tarafından tarh edilecek her nevi tekâlifi fırka, sevap görmekle istifasını dahi temin ve teshil eyler.

7- Elviye-i Selâse mukadderâtını, Fırkanın programı veçhile halletmek, eskâr-ı umumîye metalibat-ı milliyeyi İtilaf Devletleri ricaline Sulh Konferansı'na bildirmek üzere Avrupa'ya murahhas gönderilmesi için hükûmetle teşebbüsata girişerek Elviye-i Selâse mukadderâtının inkişafını fırka tacil eyler.

8- Meşrutiyet-i İdâre fırkanın kâbe-i âmâli olduğundan Oltu Sancağı namına intihâb-ı ârâ ile meb'us izamını fırka kensine farz bilir.

9- Hükûmetin müsadeseyle Elviye-i Selâse'de hususi mektepler açarak nur-u maarifin taammümüne fırka ceht eyler.

¹¹² S. Önal, “Oltu Şûra Hükûmeti ve Oltu'nun Anavatanla Birleşmesi”, s. 977; S. E. Dayı, **Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma**, s. 208-210.

10- Şâyet Elviye-i Selâse'yi Devlet-i Aliye-i Osmaniye idaresine verilmesine Avrupa düvel-i muazzamasıyla Sulh Konferansı şiddetle muhalefet ederler ve fırka bu muhalefeti izale ve tadile muvaffak olamazsa ırk, din, lisan, mezhep, asâr-ı bahire-i İslâmiye ve an'anatı müslime-i Türkiye itibariyle Elviye-i Selâse'nin makam-ı mualla-i Hilafet-i uzmaya merbutiyeti baki veziri himayesinde kalmak şartıyla Elviye-i Selâse'de (Cenûb-i Garbi Kafkas Hükûmeti) ilan ederek Wilson Prensipleri'nden 12. Maddesinin yalnız milliyet esasına taalluk eden ahkamına binaen hâkimiyet-i milliye uğrunda son damla kanına kadar sebat etmeyi fırka kendisine farz bilir.

11- İşbu sonuncu madde mahrem tutulacaktır. 12 Teşrin-i Sani 335".

Programa sonradan eklenen maddeler ise şunlardı:

12- Elviye-i Selâse halkı olup mazisi lekesiz ve sinni (yaşı) 57'den efzûn ve 24'ten dûn olmayan her Müslüman Fırka'nın âzâ-i aslîyesi kayıt ve kabul olunur.

13- Cinâyetle mahkûm maznûn olanlar beraat etmedikçe, Fırka'ya kabul olunamazlar.

14- Ahlâksızlığı tebârüz ve tebeyyün eden Fırka mensubîni, Fırka Merkez-i Umumî Heyeti'nin kararıyla bi'l-teczîye Fırkadan ihrâç olunur.

15- Fırka Heyet-i Merkeziyesi, her Cuma günü içtimâ eder.

16- Fırka Reis-i Umumîsi, lüzum gördüğü vakit bi'l-umûm Fırka mensubînini Merkez-i Umûmiye davet ve celbe selâhiyettardır.

17- Akdedilecek Umumi Kongre'de, âzâ-i asliyeden mazaretsiz bulunan her ferdin yevm-i içtimâda Merkez-i Umumîde isbât-ı vücûd eylemesi mecbûrîdir.¹¹³

Oltu İslâm Terakki Fırkası Müessislerinden,

Tahirbeyzâde Yusuf Ziya,

İstanbul Mümtaz Cahit

Ahmet Beyzâde Nazım

Tahirbeyzâde Yasin

Edo Beyzâde Tahir

Gümrük Memuru Bedrettin

Lispek Müdürü Molla Veysel

Mektep Muallimi Nizamettin

Tahirbeyzâde Salim

Örtülü'den Hüseyin (Köycü)

¹¹³ S. E. Dayı, **Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma**, s. 210.

*TavuskerMüdürü Maksut*¹¹⁴

Bu programa göre Oltu İslam Terakki Komitesi'nin amacı, millî huzurun sağlanması, bütün Müslümanların ve Türklerin “*Albayrak*” altında birleşmeleri için ne lazım geliyorsa yapmak, tamamen Türk ve Müslüman olan Elviye-i Selâse'nin sonsuza kadar, Türk ve Müslüman kalmasını sağlamak, Osmanlı Devleti'nin ayrılmaz bir parçası olan Elviye-i Selâse'yi yine anavatanına ilhâk etmektir¹¹⁵.

Oltu İslâm Terâkki Komitesi, bu kongrede “*Komite*” sözcüğünü kaldırarak “*Fırka*” adını almıştır. Fırkanın “*Makasıt-ı Âliyye Programı*” aynı zamanda Oltu Şûra Hükûmeti'nin yol haritası olmuştur¹¹⁶.

“*Oltu İslâm Terakki Fırkası*” başkanlığına Yusuf Ziyâ Bey getirilmişti. Ayrıca İslâm Terakki Fırkası'nın köy ve nahiyelerde açılacak olan şubelerinin müdürlüğüne Hüsameddin Bey, Fırkanın Genel Kâtipliği ve Kongre Başkanlığı'na Mümtaz Cahid Beyler oy çokluğu ile seçilmişlerdi. Fırkanın Genel Merkez Üyeliğine Nâzım, Yasin, Tahir Beylerle; Ahmed ve Hüseyin (Köycü) Bey, Mehmed ile Feyyâz Ağalar seçilmişlerdi. Oltu'ya bağlı nahiyelere, Fırka Murahhasları ve Şube sekreterleri tayin edilerek; cemiyete ait bir mühür de tespit edilmişti¹¹⁷.

Oltu İslâm Terakki Kongresi'nin amacı, Elviye-i Selâse'yi oluşturan, Kars, Ardahan, Batum, Oltu ve Kağızman'daki Millî Şûralar ile sıkı ilişki kurup birbirlerine destek ve yardımcı olmak, hep birlikte Gürcü ve Ermenilerle mücadele etmektir. Her yönden Türk ve Müslüman olan Elviye-i Selâse de Türk ve Müslüman hâkimiyetini yaşatmak, Hilâfet ve Saltanat gölgesinde anavatan ile birleşmek için fırka çalışmalarını hızlandırmıştır¹¹⁸.

6-Oltu Şûra Hükümeti'nin TBMM'ye İltihakı

Oltu Şûra Hükümeti'nin Ekim 1919'dan Mayıs 1920 tarihine kadar kabul ettiği kararların hemen hemen tamamı Türkiye ile birleşmeye ve Ermeni taleplerinin reddine aittir¹¹⁹.

¹¹⁴ E. Aydoğan, *Oltu Şûra Hükümeti ve Yasin Haşimoğlu'nun Hatıraları*, s. 135.

¹¹⁵ S. E. Dayı, *Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma*, s. 210.

¹¹⁶ Ö. Korkmaz, “*Oltu Şûra Hükümeti*”, s. 275.

¹¹⁷ S. E. Dayı, *Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma*, s. 213.

¹¹⁸ S. A. Zaimoğlu, *Oltu Şûra Hükümeti*, s. 91.

¹¹⁹ Ali Sinan Bilgili, “*Türk İstiklâl Harbinde Oltu ve Oltu İslâm Şûrası*”, *Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu (1-3 Temmuz 1998 Oltu)*, Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksek Okulu, Erzurum-1998, s. 631, 634, 638.

Oltu ve çevresi henüz anavatana katılamamış olmasına rağmen, İstanbul'da toplanması kararlaştırılmış olan Meclis-i Mebusan'da bölgeyi temsil etmek üzere mebus seçimi yapılmak isteniyordu. Fakat bu isteğin önünde önemli engeller bulunuyordu. Örneğin Azerbaycan Hükûmet Vekili Nazaraliyef'ten XV. Kolordu Komutanlığına gelen 15 Aralık 1919 tarihli bir yazıda, Oltu ve çevresindeki menfi propagandalar nedeniyle Oltu'dan henüz mebus seçilemediği belirtiliyordu. Bu propagandanın temelinde Osmanlı Devleti'nin sona erdiği, bölgede Kürdistan ve Ermenistan'ın hâkim olacağı şeklindeki iddialar yer alıyordu. Bu problemlere rağmen, daha sonra yapılan seçimlerde Hamşizâde Rüstem (Acar) ile Tahirbeyzâde Yasin (Haşimoğlu) Beyler, mebus seçilmişlerdir¹²⁰.

Bu seçim Oltu Belediye Meclisi ve Şûra Hükûmetince de onaylandı. Amaç, Oltu'yu kısa yoldan ve resmî kanallarla Türkiye'ye ilhak etmektir. Oltu Şûra Hükûmeti 11 Mart 1336 (1920) tarihli bir "intihabnâme" ile seçilen mebûsları İstanbul'a gönderdi¹²¹.

"İntihabnâme"

"Bizler, Elviye-i Selâse'nin merkez-i idâre ve faâliyeti olup yetmişsekizbin nüfûs-ı islâmiyeyi havi Oltu Sancağı'nın müntehib-i Sânileri bulunduğumuz cihetle, ol babdaki nisbet-i kanûniyye ve idâre-i âdile-i meşrûtaya binâen ekseriyet-i ârâ ile Hamşizâde Rüstem ve Tahir Beyzâde Yasin Beyler'i meb'us intihab eyledik. İnikâd-ı irâde-i cenâb-ı tacîdâr-ı azamiye iktirâm eden Türkiye Meclis-i Âli-i Teşrîfîyesi'nin âzâ-i asliyesi meyhânına kayıt ve kabul buyurulması niyâz ve istirhâmımız cümlesindedir.

Din, Irk, lisan, anânât-ı milliye-i Müslime ve tesellüsülât-ı tarihiyesinin esâsât-ı malûmesi itibâriyle Camiâ-i Saltanat-ı Osmaniyye ve Havza-i Makâm-ı Muallâ-i Hazret-i Hilâfet-i Penâhiden iken, Doksanüç (1877-1878) Osmanlı ve Rusya Harb-i meşûmundai gaddar ve haksız bir kuvvete istinâden tazminat mukabili gasb olunan azizmemleketimiz Brest-Litovsk Muahedesi'nde Rusya tarafından Devlet-i Osmaniyye'ye resmen ve ahden iâde ve bu hakk-ı meşrûmuz teslim ve tasdik edilerek bütün vihana ilân ve tebliğ olunduğu halde, üçyüzotuzdört (1918) senesi Teşrin-i sâni zarfında kabul edilen Mütareke-i Umûmi'de istirdat edilen bu hakk-ı millî ve mukaddesemiz her nasılsa elimizden gasb edildi ise de, milletten doğan metin ve

¹²⁰ S. E. Dayı, **Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma**, s. 224.

¹²¹ S. Önal, **Millî Mücadelede Oltu**, s. 67.

lâyetezelzel bir azîm ve imân, millî kuvvet ve sebâtımız sayesinde mukadderât-ı millî ve idareimizi bir seneden beri kendi elimizle idare etmekteyiz.

Anavatan'a olan, irtibât-ı kavîmizi teyîd ve takviyeye matuf ve idare-i meşrûteye tevfikân hukuk-ı millîyemizin halelden vikâye ve tedvin ve temşîyetini nâtik nushateyn olarak işbu vekâlet ve intihapnâmemiz mir-i mûmâileyhlere itâ' kılındı.

11 Mart 336 (1920)

*Oltu Sancağı'ndan Lispek
Nahiyesi müntehib-i sânisî
Mehmed Kâmil*

*Bu Dahi
İsmail Hakkı
(Mühür)*

Bu Dahi

*Molla Soro Penek kazasının Bardız nahiyesi
müntehib-i sânisî Receb*

(13 müntehib-i sâni imzası daha vardır)

Oltu Şûra Hükümeti'nin 99 numaralı ol babdaki emri mucibince icrâ kılınan işbu intihâbâtın usûlüne muvafık olarak yapıldığını tasdik eyeriz. 11 Mart 1336 (1920)

*Belediye Reisi Azâ Azâ Azâ
Hüseyin Şevket Şamil Mahmud*

Oltu Belediye Heyeti tarafından tasdik edilen işbu inithâbnâme Şûra Heyeti tarafından dahi tasdik kılınmıştır.

11 Mart 1336 (1920)

*Oltu Sancağı Şûra Hükümeti
Resisi
Yusuf Ziya (Mühür)*

*Heyet'ten
Hâkim-Üş-Şer'i
Yakup Sabri (Mühür)*

*Azâ Azâ Azâ Azâ Şûra Kâtib-i Umûmisi
Ramiz İzzet Bahri Ahmed Naci Mümtaz Cahid"
(Mühür)(Mühür)(Mühür) (Mühür)(Mühür)"¹²²*

11 Mart 1920'de Meclis-i Mebûsan'a katılmak üzere yola çıkan Yasin Bey ve Rüstem Bey, 16 Mart 1920'de Erzurum'da İstanbul'un İtilaf Devletlerince işgal edildiğini ve Meclis-i Mebûsan'ın dağıtıldığını öğrenmişlerdi¹²³.

Bunun üzerine Vilayet- i Şarkıyye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri ve XV. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa ile görüşmeler yapmışlardır. XV. Kolordu

¹²² Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC), I/1, Ankara, 1920, s. 323.

¹²³ A. E. Gökdemir, *Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*, s. 199.

Kumandanı Kazım Karabekir Paşa, Elviye-i Selâse milletvekillerinin İstanbul'a gitmelerini tehlikeli bulmuş, şimdilik Oltu milletvekillerinin Erzurum'da, Batum milletvekillerinin ise Trabzon'da kalmalarını istemiştir. Yapılan görüşmelerden sonra mebuslar İstanbul'a gitmekten vazgeçmişlerdi. Ankara'da toplanması kararlaştırılan meclise katılmak üzere Oltu Hükûmeti'nin de onayını alan Yasin Bey Erzurum'da seçimleri beklemeye karar vermiş, Rüstem Bey ise Oltu'ya dönmüştür¹²⁴.

Büyük Millet Meclisi'nin 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanması üzerine Oltu Şûra Hükûmeti Yasin Bey'i (Haşimoğlu) meclise katılmak üzere Ankara'ya göndermiştir¹²⁵.

BMM'nin 17 Mayıs 1920'de yaptığı, birincisi açık, ikincisi gizli, iki celse ile Oltu Hükûmeti'nin TBMM'ne katılması oy birliği ile kararlaştırılmıştır¹²⁶.

Aynı gün, Yusuf Ziya Bey'in BMM tarafından Oltu Mutasarrıflığı'na tayin edilmesiyle; Oltu 17 Mayıs 1920 günü resmen anavatanla birleşmiş oluyordu¹²⁷.

Yasin Haşimoğlu 17 Mayıs 1920'de yapılan, kendisinin Oltu Sancağı Milletvekili olarak kabul edildiği ve Oltu'nun Anavatan'a ilhâkının ayakta alkışlandığı bu oturumda uzun bir konuşma yaptı¹²⁸. Haşimoğlu'nun konuşması şöyleydi;

“Muhreterem mebuslar! Elviye-i Selâse kırk iki senelik esaret günlerinin acıları, yaraları altında bile, Rusya istibdadı ve Ermeni, Rum, Gürcü, jandarmaları ve bütün memurlarının tazyiki altında bile büyük Türk hükûmetine karşı ezeli merbutiyetinden hiçbir şey kaybettiği yoktu. (Alkışlar). Rusya Çarlığı yıkıldıktan sonra Elviye-i Selâse, bilhassa Oltu Sancağı memleketi kurtarmak ve ahalisini imhadan muhafaza etmek için Osmanlı ordusu gelinceye kadar her türlü fedakârlıkla kendi kendini idare etti. Şanlı Osmanlı ordusu geldiğinde milletin üzerine nur doğmuş gibi oldu. Ne yapacağını şaşırды. Her tarafta çiftlerle öküzler, koçlar kurban kesildi. Halk Osmanlı askerinin ayak bastığı yerden, hayvanının tırnağı altından avuçlarla toprağı şeker gibi yiyordu. İşte, işte onu anlatmaya lisanım dönüyor. Minarede ezan okuyan hoca taşlanırken, şimdi ezan sesi işitiliyordu. Camilerde şanlı albayrak asıldı. Salâtüselam verildi. Kasabalarda, sokaklarda başı şapkalılardan geçilmiyorken bütün al fesliler

¹²⁴ S. E. Dayı, “I. Oltu İslâm Terakki Kongresi”, s. 69.

¹²⁵ A. S. Bilgili, “Oltu İslâm Şûrası”, s. 634; S. Önal, “Oltu Şûra Hükûmeti ve Oltu'nun Anavatanla Birleşmesi”, s. 983.

¹²⁶ Aslında bu kitapta tarih 17 Mayıs 1919 olarak verilmiştir. Oysa celseler 17 Mayıs 1920 günü gerçekleşmiştir. Yazım hatası olma ihtimalini göz önünde bulundurarak tarih tashih edilmiştir. (A. E. Gökdemir, **Cenûb-i Garbi Kafkas Hükûmeti**, s. 199.)

¹²⁷ S. E. Dayı, “I. Oltu İslâm Terakki Kongresi”, s. 69.

¹²⁸ S. Önal, “Oltu Şûra Hükûmeti ve Oltu'nun Anavatanla Birleşmesi”, s. 983.

doldu. Şehir dâhilinde çan sesinden kulaklarımız sağır olurken her taraftan güzel ezan sesi işitildi. Her vakit canından malından korkuyorken herkes emin olup rahat yatıyordu.

Geçirdiğimiz bu sefalı günler maalesef bir sene devam etmedi. Mütareke üzerine ordumuz hududa çekilmek mecburiyetinde kaldı. Ordu çekilirken Elviye-i Selâse ahalisi bütün karalar giyindi. Yas çekmeye, siyah giymeye başladı, gözlerinden kanlı yaşlar akıyordu.

Evet, fakat millet yas çekmekle gerek hayatın gerek memleketin kurtulamayacağını iyi biliyordu. Elviye-i Selâse ahalisi esaret ve zulüm gördüğünden bir daha esir olmamak için Elviye-i Selâse “ Cenûb-i Garbi Kafkas Hükûmeti” namında ve merkezi Kars olarak bir hükûmet tesis etti. Merkezi Kars olan bu hükûmeti İngilizler kahpece işgal edip, bazı adamları tevkif edip Malta'ya gönderdi. (Kahrolsun sadâları) Kars ve civar köyleri Ermenilere teslim ettiler. Diğer kazalar merkezi Oltu olarak bir hükûmet teşkil edip hayatını ve hukukunu muhafaza için bütün mevcudiyetiyle çalışıyordu. Hemşerilerim İngilizlerin altın parasına aldanmayarak, kuvvetinden, makineli tüfeklerinden, toplarından, kuvvetlerinden korkmayarak, memleketi terk eylememişler ve etmezler de. (Bravo alkışlar) Her ne kadar Ermeniler, Rumlar, Gürcüler münferiden ve bilahare müttefikan taarruzda bulundularsa da millet ahd-ü peyman etmiş olduğundan muvaffak olamadılar ve olamayacaklar (Alkışlar) Ahali yalnız Osmanlı hükûmetinden başka kimseye memleketi vermeyecektir ve hiç kimseye esir olmamak için son derece faaliyetle müdafaa edip esir olmayacaktır. Oltu tarafında, cephelerde öyle zaman olmuştur ki cephede bulunan her neferin elinde ancak bir tane fişek kaldığı halde bile kimse azminden dönmemiş ve cepheyi terk etmemiştir. Değil bu milletlere karşı, bütün ecnebi kuvvetlerine bile mevcudiyet gösterildi. Ve gösterilmektedir ve kimseyi memleket içine bırakmazlar. İki seneden beri Elviye-i Selâse ahalisinin âmâli şanlı Osmanlı bayrağının altında yaşamaktır ve bunun aksine a'mali olan hiçbir fert yoktur. Emin olunuz Elviye-i Selâse dünyanın her türlü hadisesine karşı Türk'ün saadet ve felaketine iştiraki en büyük ve hayatı vazifelerinden birisi tanyor. (Alkışlar)

Evet Muhterem Efendiler! Elviye-i Selâse, bilhassa Oltu Sancak'ı her ne kadar kendi kendini idare ediyorsa da istikbalini ve hayatını büyük kardeşi olan Türkiye'nin istiklal ve saadetinde bulan ve ona mevcudiyetiyle çalışmayı vazife bilen Elviye-i Selâse'nin bir meb'usu sıfatıyla ve küçük kardeşiniz olarak refakatinize kabul

*olduğumdan bütün Elviye-i Selâse ve bilhassa Oltu Sancağı namına teşekkürler ederim*¹²⁹.”

Yasin Haşimoğlu konuşma metnini Türkçesi zayıf olduğundan (kendi ifadesiyle kıt olduğundan) Cevat Bey'in (Dursunoğlu) yardımıyla hazırladığını ifade etmektedir¹³⁰.

Oltu'nun anavatanla bütünleşmesi TBMM'nin, mebusların ve bütün Türk milletinin moralini yükseltmiştir. Bu durum TBMM Hükûmeti'nin yeni adı konulmamış olsa da “*Yeni kurulan Türk Devleti*”nin ilk muvaffakiyeti sayılmıştır. Erzurum Mebusu Süleyman Necâti Bey'in teklifi ile Oltu Hükûmet Reisi Tahir Beyzâde Yusuf Ziya Bey, Oltu Mutasarrıflığına tayin edilmiştir¹³¹.

7-TBMM Ordularının Doğu Harekâtı ve Bölgenin Kurtuluşu

Oltu mebusları TBMM'ye katılmış olmalarına rağmen, henüz Elviye-i Selâse bölgesi askeri olarak anavatanı dâhil olmuş değildi. Ayrıca özellikle Ermeniler bölgede hala hâkim olmaya çalışıyorlardı. Erzurum'da bulunan Kazım Karabekir Paşa kumandasındaki XV. Kolordu, bölgeyi ele geçirmek için hazırlıklarına devam ediyordu. Diğer taraftan Sovyet Rusya, yeniden Kafkaslara hâkim olmak için Mart 1920'de harekete geçmiş 28 Nisan 1920'de Azerbaycan'da Sovyet idaresini kurmuştu. Rusya, Azerbaycan'dan sonra ise Gürcistan ve Ermenistan'ı da işgal etmek istiyordu. Bu devletlerin Sovyetleştirilmesi Elviye-i Selâse'nin kaybedilmesi demektir. Öyle bir durumda bölge Kızıl Ordu'nun işgali altına girecek ve tekrar kazanılması zor olacaktır. XV. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa doğuda askeri bir harekât yapılması için TBMM'ye tekliflerde bulunmuştu¹³².

4 Haziran tarihinde XV. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa tarafından verilmiş olan harekât teklifi uygun bulunmuş, 6 Haziran 1920'de Meclis Başkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından Elviye-i Selâse'nin işgaline karar verildiği Kazım Karabekir Paşa'ya bildirilmişti. 7 Haziranda seferberlik kararı alan Kazım Karabekir Paşa bu seferberliğin Erzincan, Erzurum ve Van'ı kapsayacağı, ayrıca 16 Haziran'dan önce harekâta geçileceği bilgisini de TBMM'ye vermişti¹³³.

¹²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC), I/1, s. 325.

¹³⁰ Ö. Korkmaz, “*Oltu Şûra Hükûmeti*”, s. 282.

¹³¹ A. E. Gökdemir, *Cenûb-i Garbi Kafkas Hükümeti*, s. 209.

¹³² S. E. Dayı, *Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma*, s. 247.

¹³³ Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, İstanbul, 1995, s.1647,1648.

23 Haziran'da yapılması planlanan doğu Harekâtı 15 Haziran'da Sovyet Dışişleri Bakanı Georgi Vasilyeviç Çiçerin'dengelen mektup üzerine ertelenmişti. Gönderilen mektupta Elviye-i Selâse'de referandum yapılmasına ve Türkiye'nin İran ve Ermenistan ile çizilecek yeni sınırların belirlenmesi ile ilgili teklifler bulunmaktaydı. Çiçerin'e verilen cevapta Türkiye'nin Ermenistan ve İran ile sınırları konusunda yapmak istedikleri arabulucuk için teşekkür edilmişti. Harekâta karar verilmesine rağmen gelen mektupüzerine bundan vazgeçildiği bildirilerek Ermenilerin yapacağı saldırıların da önlenmesi rica edilmişti. Bolşeviklerle yapılan siyasi görüşmeler dışında batı ve güney cephelerindeki askeri durum ve Anadolu'da çıkan ayaklanmalar gibi sebeplerden dolayı da Harekât ertelenmiştir¹³⁴.

Bu arada Ermenilerin Müslüman halka yaptıkları mezalim giderek artmaya başlamıştı. Ermeniler 19 Haziran'dan itibaren Nahcivan ve Oltu'ya saldırıya başlamıştı. Oltulular Ermeni saldırılarına karşı koymuştu¹³⁵.

XV. Kolordu Kumandanlığı'nın ismi TBMM tarafından Doğu Cephesi Kumandanlığı olarak belirlenmiş ve bölgedeki tüm kuvvetler Doğu Cephesi Kumandanlığı emrine verilmişti. Doğu Cephesi Kumandanlığı Bardız ve Oltu bölgesini elinde bulundurmak istemiş ve bu sebeple 21 Haziran 1920'de, IX. Kafkas Tümeni'ne bu konuda emir verilmişti. Verilen emirde Oltu'nun elde bulundurulmasının çok gerekli olduğu, halen Oltu sancağındaki kuvvet yetmiyorsa, tümenden en çok bir tabur, iki top ve bir makinalı tüfek bölüğü ile Oltu müfrezesinin takviye edilmesi ve 22/23 Haziran'da cepheye girecek olan VIII. Alayın I. Taburu'nun Tümen emrine verildiği bildiriliyordu. Oltu Mutasarrıfı Yusuf Ziyâ Bey, 22 Haziran 1920 tarih ve 19 no'lu telgraf yazısı ile durumu IX. Tümen Komutanı Yarbay Halid Bey'e bildiriyor "*vaziyetin sağlam bir hale ifrağ edildiğini*" yazıyordu¹³⁶.

Ankara ile Sovyet Hükümeti arasındaki resmi ilişkiler haziran ayı başında kurulmuş olmakla beraber daha önce mayıs ayında Şerif Manatov adında bir elçi Ankara'ya gelmişti. Müttefikler Sevr Antlaşması'nı hazırlamışlar, İstanbul Hükümeti temsilcileri de 2 Mayıs'ta antlaşmayı imzalamak için İstanbul'dan yola çıkmışlardı. Bu antlaşmanın uygulanmaması için güçlü bir kuvvet gerekmekteydi. Bu kuvvetin sağlanması için de Sovyet Rusya'dan yardım almak lazımdı. 11 Mayıs 1920'de Hariciye Nazırı Bekir Sami Bey başkanlığındaki heyet Ankara'dan yola çıktı ve 19

¹³⁴ A. E. Gökdemir, **Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti**, s. 218.

¹³⁵ S. A. Zaimoğlu, **Oltu Şûra Hükümeti**, s. 111.

¹³⁶ Ö. Korkmaz, "*Oltu Şûra Hükümeti*", s. 285.

Temmuz'da Moskova'ya ulaştı. Fakat heyetin Moskova'daki görüşmelerinde anlaşma mümkün olmadı. Çünkü Sovyet Rusya Bitlis, Van, Muş'un Ermenistan'a terkedilmesini istemişlerdi¹³⁷.

Ermeniler 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması'nda geçen "Doğu Anadolu'da bir Ermenistan Devleti kurulmasına dair maddeleri gerekçe göstererek Doğuda katliamlar yapmaya başlamışlar, 12 Ağustos 1920'de Oltu'da bazı köyleri işgal etmişler, 20 Ağustos 1920'de de Türk kuvvetlerine saldırıda bulunmuşlardır. Ermenilerin eylül başında hava harekâtıyla Türk mevzilerini bombalaması ve 13 Eylülde de Doğu Bayezid Türk kuvvetine saldırıda bulunulması sebebiyle, 20 Eylül'de Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'ya doğu Harekâtı için izin verilmiştir. Kazım Karabekir Paşa Kumandasındaki Türk ordusu 28 Eylül'de taarruza başlamış, 28 Eylül'de Sarıkamış, 30 Eylül'de Merdenik alınmıştır. Türk ordusu 28 Ekim 1920'ye kadar bir ay süreliğine Sarıkamış-Leloğlu hattında kalmayı uygun görmüştür. Çünkü bu süreçte Mustafa Kemal Paşa, mecliste savaşmadan, diplomasi yoluyla buradaki harekâtı bitireceğine inanıyordu. Bu nedenle de Kazım Karabekir Paşa'yı bekletiyordu. 28 Ekim'de tekrar harekete geçen Türk ordusu 30 Ekimde Kars'ı kurtarmıştır. Kars'ın kurtarılmasından sonra ordu 7 Kasım 1920 de Gümrü'ye girmiştir¹³⁸.

Ermenilerle mütareke istenmiş ancak Ermenilerin kabul etmemesi üzerine 14 Kasım'da Ermeniler üzerine tekrar taarruza başlanmıştır. 15 Kasım'da da taarruzun devam etmesi üzerine kayıplar veren Ermeniler, 17 Kasım'da anlaşma yapmayı kabul ettiklerine dair Kazım Karabekir Paşa'ya bir mektup göndermiştir. 25 Kasım'da başlayan müzakereler sonucunda 3 Aralık 1920'de Gümrü Antlaşması imzalanmıştır¹³⁹.

Gümrü Antlaşması'nın imzalanmasından bir gün sonra Kızıldordu Ermenistan'ı işgal etmiştir. Burada kurulan Yeni Sovyet Hükümeti tarafından onaylanmaması sebebiyle anlaşma yürürlüğe girmemiştir. Gümrü Anlaşması yürürlüğe girmemesine rağmen Türk Hükümeti tarafından kabul edilen ilk antlaşma olması bakımından da önemlidir. Gümrü Antlaşması ile daha önce kaybedilen Kars, Sarıkamış, Kağızman, Kulp, Iğdır Türk topraklarına katılmıştır. Bu anlaşma ile Misak-ı Milli hedefleri doğrultusunda doğu sınırları da kısmen çizilmiş oluyordu. Kısmen çizilen Doğu

¹³⁷ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1990), I: 1914-1980**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1991, s. 311-312.

¹³⁸ S. E. Dayı, **Elviye-i Selâse'de (Kars, Ardahan, Batum) Millî Teşkilâtlanma**, s. 249-251.

¹³⁹ K. Karabekir, **İstiklal Harbimiz**, s. 1892,1893.

sınırlarının kesinleşmesi 16 Mart 1921 Moskova ve 13 Ekim 1921 Kars Antlaşmalarının imzalanmasıyla gerçekleşmiştir¹⁴⁰.

D- HÜSEYİN KÖYCÜ'NÜN CUMHURİYET DÖNEMİ FAALİYETLERİ

I- Eğitim Alanındaki Faaliyetleri

Kuzeydoğu Anadolu'daki Türk yurtlarının düşman işgalinden kurtarılmasından sonra, Hüseyin (Köycü) Bey, köyüne dönmüş “*Savaşın yıkımı bize bilgi dairesinde çalışmak zorunda olduğumuzu gösterdi*” diyerek planlar yapmaya başlamıştır. I. Dünya Savaşı yıllarında, Elviye-i Selâse'nin kurtuluşu yolunda çalışmış, Mondros Mütarekesi'nden sonra, sınırlarımız dışında bırakılmak istenen, Oltu, Kars, Ardahan ve Artvin bölgelerini düşmana teslim etmemek için kurulan, kurtuluş komitelerinde ve şura heyetlerinde yer almıştır. Köycü: “*Savaşın yaralarını onarmak kolay olmayacaktı. Kurtuluşun sağladığı o ruh gücüyle bundan sonra yöremizi, yurdumuzu onarmak, kalkındırmak için dişimizle, tırnağımızla, canımızla, terimizle çalışmamız gerekecek*” demişti¹⁴¹.

Hüseyin (Köycü)Bey yaşadığı coğrafyanın ilerlemesini sağlamak için ilim yolunda yürümeyi hedeflemiş ve eğitime büyük önem vermiştir¹⁴².Toplumsal değişimde ailenin önemini kavramış olan Hüseyin Bey, halkı eğitmeye en küçük birim olan aileden başlamıştır. Aile içinde daha demokratik bir ortam oluşması için halkı aydınlatmış, kadınların becerilerini arttırmak için kurslar düzenlemiştir¹⁴³.

Ona göre “*Eğitimin yeri ve zamanı yoktur, her an, her yerde eğitim, öğrenme gerçekleştirilebilir*”¹⁴⁴.

Hüseyin Köycü, Şenkaya halkının gönüllü bir öğretmeni gibi hareket etmiş ve bu aksiyoner kişiliği sayesinde adını günümüze kadar ulaştırmayı başarmıştır¹⁴⁵.

Köyüne ve çevre köylere okul yaptırabilmek için o devrin genel müfettiş ve valilerinden bir genel meclis üyesi olarak taleplerde bulunmuştur. İsteddiği şeylerden çoğu geri çevrilmemiş böylelikle köyler yavaş yavaş okula kavuşmaya başlamıştı.

¹⁴⁰ A. E. Gökdemir, **Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti**, s.220.; Gümrü, Moskova ve Kars Anlaşması maddeleri için Bkz: İsmail Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları I (1920-1945)**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1983, s. 19-23, 32-38, 41-47.

¹⁴¹ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**,s. 27.

¹⁴² S. Şehidoğlu, Erzurum'dan **Çizgiler**, s. 24.

¹⁴³ Kemal Özcan, “*Şenkaya'da Toplumsal Değişim*”, **Şenkaya Postası**, S. 5, (Ekim-Kasım 2006), s. 16.

¹⁴⁴ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek**, s. 28.

¹⁴⁵ Mustafa Yılmaz, “*Hüseyin Köycü: Şenkaya'nın Esiri*”, **Şenkaya Postası**, S. 4, (Şubat-Mart 2006), s.9.

Köycü bu davada köylüyü ikna ederek eğitim davasının milli bir mesele olduğunu empoze etmiştir¹⁴⁶.

1-Hüseyin Köycü'nün Gayretiyle Şenkaya'da Açılan İlk Okul

Hüseyin (Köycü) Bey'e göre kalkınmanın önündeki en büyük engel cehalettir. Cehaletin düşmanı ise eğitimidir ve eğitim için de okullara ihtiyaç vardır. Bu düşünce ile köylülerin birlikte çalışması ve kendi cebinden koyduğu para ile okul yapılır¹⁴⁷.

Aslında Şenkaya'da ilk resmi okul, Atatürk devrinde Harf İnkılabı ile yeni harflere geçtikten sonra açılmıştır. Bunun yanında kesin tarihi konusunda elimizde bir bilgi olmamasına rağmen, resmi okulun açılışından daha önceki dönemlerde Köycü'nün öncülüğünde bir “*hususî*” ilkokulun açılarak hizmete girdiği bilinmektedir. “*Artık işe eğitimle başlamalıyız*” diyen Hüseyin (Köycü) Bey, maaşını kendi kazancından vererek köye Haşim Bey isminde bir öğretmen getirip “*hususî tahsil*” adını verdiği tek derslikli, özel ilkokul açar¹⁴⁸.

Hüseyin (Köycü) Bey'in çalışmaları ile açılan ilk okul 1920 yıllarında faaliyete geçmiştir. Haşim Bey'in öğretmen olarak görevlendirilmesinden sonra Oltu'da milli teşkilatta göre yapan, öğretmen okulu mezunu Teğmen Rasim Bey de eğitim vermek için görev alır. Haşim Bey ve Teğmen Rasim Bey iki öğretmen olarak köy çocuklarının eğitimini beraber üstlenirler¹⁴⁹.

Cumhuriyet'in ilanını izleyen günlerdeki Hüseyin (Köycü) Bey'in çabaları birçok engele rağmen gerçekleştirilmiştir. Öğretmeni korkutup yakın bir köyden geri çevirmek isteyenler bile çıkmıştır. Köycü, geri dönmek isteyen öğretmeni çaresizlikle suçlayarak, “*Biz düşmanla siperlerde göğüs göğse çarpıştık, zaferler kazandık. İçimizde kalbi kara, gözü kendi menfaati haricinde kör bakan memleket sevgisini yüreklerinde taşımayan insanlardan mı çekineceğiz!*” der ve onun köye dönüp görevine başlamasını sağlar. Hususî mektebin açılmasıyla başlayan eğitim seferberliği, 1928'de yapılan Harf İnkılabının etkisiyle büyümüştür¹⁵⁰.

Hüseyin (Köycü) Bey'in önderliğinde başlayan eğitim seferberliği sonucunda yöre halkı eğitimin önemini kavrayınca mevcut okulun fiziki şartları yetersiz kalmaya

¹⁴⁶ S. Şehidoğlu, **Erzurum'dan Çizgiler**, s. 24.

¹⁴⁷ F. F. Özsoy, “*Bir Halk Önderi*”, s. 11.

¹⁴⁸ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 28.

¹⁴⁹ Koptagel İlgün, Argın Ayaç, Hande Köycü Söylemez, **Şenkaya Gazetesi ve Hüseyin Köycü**, Kocaeli, 2019, s. 46-47.

¹⁵⁰ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 29.

başlamıştı. Bunun yanında kış aylarında yaşanan ısınma problemleri de artık yeni bir okul binasına olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştı. Yine Köycü'nün yönlendirmesi ile yöre halkı imece usulüyle iki sınıflı bir okul binası inşa etti. Köycü'nün çabaları yerel bürokratlar tarafından da takdir topluyordu. Oltu Eğitim Müdürü ile Kaymakam bir gün köye gelip yeni özel okulu, yerlerde oturan öğrencileri ve öğretmeni görünce durumu bakanlığa bildirdiler. Kaymakam: “Her köyde bir Hüseyin Köycü ve her köy böyle olsa, eğitim sorunumuz yarı yarıya azalır.” demiştir. Eğitim müdürü ise: “Gün gelir bütün köyler uyanır. Eğitimin değerini kavrar. Köylü daha gözlerini yeni yeni aralıyor. Bin yıllık uykudan uyanmak kolay mı? O da yüz yıl sürer¹⁵¹.”

Köycü o tarihlerde bir yandan da tiyatro eserleri yazıyor, piyesler sahneye koyuyor ve bilgi yarışmaları düzenliyordu¹⁵².

Hüseyin Köycü'nün kendiyile aynı ismi taşıyan Makine Mühendisi olan torunu Hüseyin Köycü ise konu hakkında şunları aktarmaktadır:

“Köycü, sınıfının öğretmeni idi; sınıf her yaştan halka açıktı. Toplu kalkınmayı kendine ilke edinmiş bir insandı.

Köycü'nün kendi yazdığı oyunları vardı. Her yaştan genci, çocuğu piyeslerinde oynatırdı. Geniş ufukluydu; halkı bilgilendirir, onlara ders verirdi”¹⁵³.

Türk alfabesinin kabul edildiği 1928’de devlet, Şenkaya köyünde ilkokul açmıştır. Bir kamyonla sıralar, masalar, dolaplar, kâğıtlar, kalemler geldi. Devletin öğretmeni de birlikte gelmişti. Okul üçüncü sınıfa kadar eğitim verecekti. Okulu bitirenler öğretmen okuluna yatılı gidecekti¹⁵⁴.

2-Şenkaya’da Açılan İlk Ortaokul

Şenkaya köyü iken “hususî ortaokul” binası yaptırarak okul açma ruhsatı almış olan Köycü, resmi ortaokulun açılabilmesi için de uğraş vermişti. Açılan yeni ortaokul Köycü'nün yaptırdığı binada hizmet vermeye başlamıştı¹⁵⁵. 1950 yılında Şenkaya Ortaokulu açılmıştır¹⁵⁶. Fakat eğitime olan hırsı bununla sınırlı değildi. Yüzlerce köy çocuğunun Cilavuz ve Pulur Köy Enstitülerine gitmesini sağladı. Şenkayalılar

¹⁵¹ Turgut Özakman, *Cumhuriyet Türk Mucizesi, II*, Ankara, 2010, s.470-471.

¹⁵² F. F. Özsoy, “Bir Halk Önderi”, s. 11.

¹⁵³ K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 156.

¹⁵⁴ T.Özakman, *Cumhuriyet Türk Mucizesi*, s.471.

¹⁵⁵ K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 31.

¹⁵⁶ K. İlgün, A .Aytaç, H .K .Söylemez, *Şenkaya Gazetesi ve Hüseyin Köycü*, s. 409.

kendilerini şanslı kabul ediyorlardı. Çünkü onlara göre Şenkayalıların Köy Enstitüleri yoktu ama Hüseyin Köycüleri vardı¹⁵⁷.

O eğitim alanında bütün bunları yaparken insani değerleri de öne çıkarmıştır. İnsanları yalnızlıktan ve ümitsizlikten kurtarmak için gayret ederken onlara adalet, tevazu, barış, onur gibi evrensel ahlaki değerleri de öğretmeye ve yaşatmaya çalışmıştır¹⁵⁸.Bütün emlakını resmi daire olarak hükümet emrine vermiştir. 10-15 yıl içinde bütün köylerde okullar açılmıştı¹⁵⁹.

3-Kız Çocuklarının Eğitimi ve Hüseyin Köycü

Hüseyin Köycü'nün hayatının merkezinde insan vardır. O, cahilliği ve yoksulluğu yenmek için eğitilmiş insan olmak gerektiğine inanmış, kız çocukları başta olmak üzere tüm çocukların okutulması için seferberlik başlatmıştır¹⁶⁰.

Günümüzde “*Haydi Kızlar Okula*” sloganıyla ifade edilen kız çocuklarını okula kavuşturma kampanyasının bir benzeri Köycü tarafından Şenkaya’da gerçekleştirilmiştir. O, hemşerilerini ikna ederek kız çocuklarının okula verilmesini sağlamış, takip etmiş, onların daha sonraki tahsil hayatlarıyla da ilgilenmiştir. 1930’lu ve 1940’lı yıllarda, Muallim Mekteplerini, Öğretmen Okulları’nı ve Köy Enstitüleri’ni bitiren çok sayıda bayan ve erkek öğretmen Türk Milli Eğitimi’ne katkıda bulunmuşlardır. Daha sonraki yıllarda yine çok sayıda ebe, hemşire, öğretmen, başka alanlarda yüksek tahsil yapmış birçok kişi, Şenkaya’nın medar-ı iftihar olmalarının yanında, ailelerine de ciddi şekilde ekonomik destek olmuşlardır¹⁶¹.

Erzurum’un tanınmış simalarından merhum İhsan Oral, Hüseyin Köycü’yü yakından tanımış,onun faaliyetlerini, bilen kişilerdendir. İhsan Bey Hüseyin Köycü’nün kız çocuklarının eğitimine önem vermesi ile ilgili bir anıyı anlatmıştır:“*Hüseyin Köycü il genel meclisi üyeliği yaparken, devlet Erzurum’a ebe, hemşire, öğretmen okulları gibi yatılı kız okulları açıyor ve her ilçeye nüfusa göre kontenjan veriyordu. Kızları okutmanın revaçta olmadığı bu dönemde diğer ilçe temsilcilerinin isteksiz olduğunu gören Köycü, bu kontenjanların kendi ilçesine verilmesini istiyordu. Kız çocuklarını*

¹⁵⁷ Binali Seferoğlu, “*Şenkayalı Olmak*”, **Şenkaya Postası**, S. 5, (Ekim-Kasım 2006), s. 36.

¹⁵⁸ Önay Alpago, “*Gözlere, gönüllere Akullara Sönmeyen Işık: Hüseyin Köycü*”,**Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, (Koptagel İlgün), İstanbul 2005, s.16.

¹⁵⁹ S. Şehidoğlu, **Erzurum’dan Çizgiler**, s. 24.

¹⁶⁰ Ö. Alpago, “*Sönmeyen Işık: Hüseyin Köycü*”, s.15.

¹⁶¹ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 30,31.

okutmak istemesinden dolayı o ortamda alay konusu olan Hüseyin Köycü, kendisi ile dalga geçenlere:

“Siz gülünüz. Bu kız çocukları ebe, hemşire ve öğretmen olacak ama o okumuş annelerin çocukları da yarın doktor, mühendis, hâkim, avukat olarak karşımıza çıkacak” diyordu. Yıllar Hüseyin Köycü’yü haklı çıkarmıştı¹⁶².”

Yine Hüseyin Köycü’nün torunu olan Hüseyin Köycü’de konuyla ilgili:

“Ne güzel bir gururdur ki: Şenkayalılardan ve nesillerinden nice değerli bilim adamı, nice doktor, nice mühendis, nice kaymakam, nice öğretmen ve kamu görevlileri yetişti¹⁶³.” demektedir.

O dönemde batı illerinin birçoğunda bile okuma-yazma oranı düşükken Erzurum ve çevresinde hangi köye gitseniz mutlaka ya bir Şenkayalı öğretmen ya bir hemşire veyahut bir orman memuru görmek mümkündür¹⁶⁴.

Hüseyin Köycü, kız çocuklarının okutulması için aileleri ikna etmeye çalışmıştır. Bugün Şenkaya, okur-yazar ve kız çocuklarını okutma bakımından Türkiye’nin başta gelen ilçelerinden biri olmuştur¹⁶⁵.

Şenkayalı bayan öğretmen Fehime Bilaloğlu ve eşi Mikdat Bilaloğlu, Şenkaya Postası adlı dergiye verdikleri bir röportajda konuyla ilgili şu ifadeleri kullanmaktadırlar:

-“Öğretmenim; bu bilinç bu eğitimde kadın ve erkek birlikteliği kısacası bu Şenkaya Ekolü desem tarifi sanırım doğru olur. Bu nasıl oluştu? Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte küçük bir köyde başlatılan bu eğitim seferberliği bu noktaya nasıl geldi?”

Fehime Bilaloğlu- “Öncelikle şunu söylememde yarar var. Şenkaya’dan-Şenkaya’ya toplum kalkınmasına örneklik eden Hüseyin Köycü’yü konuşmak gerekir. Asıl çıkış noktamız budur. İlk öğretmen Celal Beyin Şenkaya’ya gelişi ve devamı. Onlar babalarımızı yönlendirmişler, babalarımız ise akıllılık etmişler ve en zor koşullarda dahi asla geri adım atmamışlardır. Sonraki gelen kuşakta geleneği sürdürmüştür. Hatırladığımızca ilk bayan öğretmenimiz Çiçek Şener’di. O yıllarda bayan öğretmen ne kadar gurur verici bir durum. İşte Atatürk’ün istediği üreten ve eğiten Türk kadını”.

Mikdat Bilaloğlu ise şunları söylemektedir:

¹⁶²Süreyya Çarbaş, “Şenkaya ve Hüseyin Köycü”, <http://www.erzurumajans.com/senkaya-ve-huseyin-koycu-23628m.htm> /, Erişim tarihi: 09.11.2016.

¹⁶³ H. Köycü, “Hüseyin Köycü”, s. 156.

¹⁶⁴ Selahattin Altaş, “Yol Yapımı İşte Buna Derim”, Şenkaya ve Köy Dernekleri Federasyonu, 2013, sny.

¹⁶⁵ K. İlgün, Toplum Kalkınmasında Örnek Lider, s.30.

- Küçük kasaba, büyük şehir ya da ülke hiç fark etmez, her topluma bir önder gerekli. Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk dünyaya örnek lider olmuştur. Onun başlattığı yenilikleri de her yerde öğretmek için birileri gerekli idi. İşte Şenkaya'nın şansı Hüseyin Köycü'nün olmasıdır. Bak ben bir anımı anlatayım. 23 Nisan'da ilkokul öğretmenim bir şiir verdi. Ben onu coşku ile okudum. Tabii dinleyiciler arasında Hüseyin Köycü'de var, oda dinlemiş. Daha sonra Köycü babamı çağırmış, ona kendisinin temin ettiği kitap, kalem, silgi ve daha çok eğitim araç ve gereçleri verip demiş ki: “Bak bu senin çocuk iyi okur, sakın ihmal etme. Aydınlanmak için tek çıkış yolunun eğitim olduğunu asla unutmayın”.

İlkokul bitince yaz aylarında babamla iş yapıyoruz. Babam beni çağırdı: “Oğlum, Öğretmen Okulu açılmış. Seni oraya kayıt ettireceğim. Eşine az rastlanan bir fedakârlıkla Şenkaya yaylasından yürüyerek 12 saate Kars-Cilavuz'a gittik. Köy Enstitüsü'ne kayıt oldum. O dönem benimle birlikte 11 öğrenci vardı, hepsi buradan mezun oldu ve hepsi iyi birer öğretmen olarak hizmet verdiler. İşte Köycü'nün önderliği böyle idi. Bu daha bilinenlerden bir tanesidir¹⁶⁶.”

II- Siyasi Alandaki Faaliyetleri

1-Oltu Meclis Üyeliği

Hüseyin Köycü, 1927'den itibaren Oltu ilçesinin 17 sene genel meclis üyeliği ve birkaç defa da encümen üyeliğini yapmıştır. Tek partili dönemde birçok kongreye katılmış ve uzun yıllar siyasetin içinde bulunmuştur. Köy muhtarlığına bir mebusluk kadar önem vermiştir. Köycü daha TBMM kurulmadan önce, özel bir kanunla Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti'nin Oltu Mebusluğunu da yapmıştır¹⁶⁷.

2-Belediye Başkanlığı Dönemi

Hüseyin Köycü Şenkaya'nın 1946'da ilçe olmasıyla birlikte ilçenin ilk belediye başkanı olmuştur. Üç dönem belediye başkanlığı yapan Köycü'nün ilk dönem başkanlığı 1946 yılından 17 Nisan 1947'ye, ikincisi 6 Eylül 1950'den 1 Temmuz

¹⁶⁶ Sait Yalçın, “Yaşayan Asırlık Çınarlarımız, Fehime ve Mikdat Bilaloğlu Röportajı”, Şenkaya Postası, S. 4, (Şubat-Mart 2006), s. 40,41.

¹⁶⁷ K. İlgün, Toplum Kalkınmasında Örnek Lider, s.57; Köycü'nün yeni kurulan cumhuriyetin yanında durup faaliyetlerine idame ettirdiğine dair örnek olarak Ekler kısmının F-3'e bakınız.

1952'ye, üçüncü dönem belediye başkanlığı ise 5 Şubat 1955'ten 11 Aralık 1955' e kadar sürmüştür¹⁶⁸.

3-Milletvekilliği Adaylık Süreci

Şenkaya CHP Ocağı'nın kurulduğu 14 Aralık 1928 tarihinde ocak başkanlığına seçilen Hüseyin Köycü, CHP'nin idare teşkilatlarında ocak, bucak ve ilçe başkanlıkları yapmıştır. CHP listesinden meclise girmek istemiş ve aday adayı olarak müracaat etmiştir. Yapılan önseçimde altı kez oylamaya yapılmış, bu seçimlerde sırasıyla 62, 44, 41, 48, 56, 52 oy almış ama bu oylar onun milletvekili adayı olmasına yeterli olmamıştır.

Hüseyin Köycü 1954 seçimlerinde CHP listesinden tekrar aday olmak istemiş ancak yine aday olamamıştı. Bunun üzerine bağımsız milletvekili adayı olmuş, çevrede konuşmalar yapmış, fakat seçimi çok az bir farkla kaybetmiştir¹⁶⁹.

4- Ufak Parti

Ülkemizde siyaset Tanzimat'tan sonra şekillenmeye başlamıştır. Halkın yönetime katılarak mutlak otoriteyi denetlemesini sağlayan çalışmalar II. Meşrutiyet dönemine değin partileşememişlerdir. Fırka niteliği taşımayan bu siyasi faaliyetler gizli olarak yürütülmüştür. 1908'de Meşrutiyetin yeniden ilanından sonra ülkede birçok siyasi parti kurulmuştur. Bu partilerden yalnızca birkaçı günümüzde hafızalarda yer almıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF), 30'lu yıllarda ise Serbest Cumhuriyet Fırkası, Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi, Laik Cumhuriyet İşçi ve Çiftçi Fırkası, Ahali Cumhuriyet Fırkası gibi partilerin ya kuruluşuna izin verilmemiş ya da kısa süre sonra kapatılmışlardır. 1923'le 1960 arasında birçok parti kurulmakla beraber ya yasal zorunlulukları yerine getirmediikleri için ya da kendilerini feshettikleri için uzun bir siyasi hayatları olmamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte çok partili yaşama geçilmesi ile birlikte pek çok yeni parti kurulmuştur. Bu partilerin bir kısmı 1950'de iktidarın değişmesi ile sonuçlanan seçimlere kadar varlıklarını sürdürememişlerdir¹⁷⁰.

¹⁶⁸<http://www.senkaya.bel.tr/belediye.asp?x=12>,Erişim Tarihi: 01.05.2018.

¹⁶⁹ Recep Murat Geçikli, **1946-60 Yılları Arasında Erzurum'da Siyasi Hayat**, Ankara, 2010, s.144.

¹⁷⁰ Suzan Ünal, "*Türkiye'de 1923-1960 Yılları Arasında Kapatılan Siyasi Partiler*", **Yalova Siyasi Bilimler Dergisi**, Yıl 5, S.10, (2015), s.112-113.

Milletvekili olma yolunda teşebbüslerde bulunmasına rağmen bunda başarılı olamayan Köycü 25 Mayıs 1957’de Ufak Parti adıyla yeni bir siyasi parti kurmuştur¹⁷¹.

Parti’ye “*Ufak Parti*” ismini vermesinin nedenini soranlara: “*Varsın ufak adamlar alay etsin, istihza etsin, biz arayalım, soralım ve görelim ki büyük ruhlu, yüksek kabiliyetli, fedakâr ve feragat sahibi vatandaşlardan 65 ilimizde kaç arkadaş çıkar da Ufak partiyi takdir eder*” diye cevap vermiş ve parti çalışmalarına devam etmiştir¹⁷².

Partinin kurucuları arasında Şenkaya’nın aşağı mahallesinde oturan tüccar Hüseyin Köycü, Şenkaya’nın aşağı mahallesinden tüccar Cuma Morkoç, Şenkaya’nın aşağı mahallesinden Köylü Partisi Şenkaya İlçe Başkanı Habip Köycü bulunuyordu. Hüseyin Köycü tarafından 25 Mayıs 1957’de kurulan Ufak Parti, Türkiye’de genel merkezi Ankara dışında bir ilçe (Şenkaya) olan tek partidir. Parti’nin amblemi sarı bir kalemdir. Eğitim-öğretim ve sanatın simgesi olan kalemin yanında partiyi simgeleyen UP harfleri vardır. Ufak Parti, kurucusu olan Hüseyin Köycü’nün vefatından sonra, mahkeme kararı ile kapatılmıştır¹⁷³.

Ufak Parti’nin tüzüğü ve parti programı ise şöyledir:

“Mevzu İtibari ile siyasi olan parti ümit ve kurucuları itibari ile ufaktır, onun için adına Ufak Parti demek münasip görülmüştür.

Merkezi şimdilik Şenkaya’dadır.

Partinin gayesi: Programında belirtilen maksatların tahakkuku için kanun dairesinde herhangi bir iktidar ve onun hükümetine başvurarak, meram anlatarak ve efkârı umumiyeyi tenvir ederek çalışmak gayretiyle vatan ve millet için çalışmaktır.

Kurucusu bazen azası bazen başkâtibi olan muhtelif zaman ve mekânlarla birçok içtimai cemiyetlerin kurucusu olan daima millet için fedakârlık, feragatçılıktan geri durmayan Şenkaya gazetesinin sahibi, başyazarı Şenkaya’nın Aşağı mahallesinde mukim ticaretçi Hüseyin Köycü’dür.

- *Şenkaya’nın Aşağı Mahallesinde mukim Türkiye tebaasından tüccar Cuma Morkoç,*

- *Şenkaya’nın Aşağı Mahallesi’nde mukim Türkiye tebaalı, Köylü Partisi Şenkaya İlçe Başkanı Habip Köycü.*

¹⁷¹ R. M. Geçikli, **1946-60 Yılları Arasında Erzurum’da Siyasi Hayat**, s.144.

¹⁷² K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s.64.

¹⁷³ S. Ünal, “*Kapatılan Siyasi Partiler*”, s. 148.

Parti'ye üye olabilmek için:

- *Milli Mücadele, devrimlerimize aykırı fikir taşımamış olan*
- *Milletin birliğini bozmak gayesinde gizli veya ayan bir mefkûre taşımamış olan,*
- *Kanunen siyasi derneklere girme hakkını haiz olan,*
- *Yüz kızartıcı bir suçla mahkûm olmamış olan,*
- *Partinin programını kabul edip bu programa sadık kalacağına, tahakkuku için canla başla çalışacağına söz vererek yemin eden 22 yaşını bitirmiş her Türk kadın veya erkek girebilir.*

Partiden çıkması için:

- *İstifa, edilmiş sayılmak,*
- *Program ve tüzüğe aykırı harekette bulunmak,*
- *Evvel veya partiye girdikten sonra lekelenmiş olmak.*

İlk büyük kongre (umumi heyet):

Parti'ye kayıtlı üye adedi 100 kişiyi geçince kongrenin toplanacağı yer, zaman, kurucular heyetinin kararı ile bütün azaya bildirilir. İlan edilir.

Bu karara göre gelecek delegelere yazı ile tebliğ edilir.

Parti şubelerinin idaresi, yetkileri ne yolda olacağını ilk büyük kongre takdir edecektir.

İlk büyük kongre (umumi heyet) toplantısına kadar büyük küçük her yerde kurucular heyetinin tayin edeceği kimselere müteşebbis olarak işe başlarlar. Ancak 2 büyük kongre toplanıp genel idare kurulunu (merkez idare heyetini) teşkil edinceye, murakebe unsurlarını tayin edinceye kadar hiçbir ya da hiçbir zaman parti namına paraya el sürülmeyecektir.

Partinin genel başkan kurucular heyetinin içlerinden seçeceği kimsedir. Parti adına beyanatta, temaslarda bulunmak başkana ait, ancak partiye ait herhangi bir konuşmayı yapacak kimseyi başkan tayin edebilir.

Parti'ye Giriş: İster teşkilat vasıtasıyla ister doğrudan doğruya genel başkanlığa mektupla müracaat ederek prensiplere uyacağına siz vermek lazımdır.

İdare heyetinin seçilmesi, kaç kişi olacağı, yetkisi ilk büyük kongrede kararlaştırılacaktır.

Parti'ye girecek üye senede 50 kuruştan az 50 liradan çok olmamak üzere aidat verilecektir.

Ana nizamname umumi heyet kararı ile ve kanunlara aykırı olmamak üzere her zaman değişebilir.

Partinin feshi: Cemiyetler kanununa göre feshi halinde mallar Şenkaya'da kurulacak olan kütüphaneye tahsil edilecektir.

Varidat Manbaraları: Aza aidatı, teberrular, piyango, temsili ve emsali eğlenceler, lokal geliri hasılatlarından alacaktır.

Ana tüzük 16. Maddeden itibaren.

Kurucular: Hüseyin Köycü, Cuma Morkoç, Habib Köycü”¹⁷⁴.

III- Sosyal ve Kültürel Alandaki Faaliyetleri

1-Sanat Alanındaki Faaliyetleri

Hüseyin Köycü, sadece okullar açmakla yetinmemiştir. Kütüphaneler kurup, bilgi yarışmaları düzenlemiş, tiyatro eserleri kaleme almıştır. Edebiyat ve güzel sanatlar tahsili görmeyen Köycü'nün “*Fedakârlar Piyesi*”, “*Rum Değirmencisi ve Ramiz Bey*”, “*Sarhoş ve Ermeni Komitacılar*”, “*Kadın ve Bir Kuşun Konuşması*” piyeslerinde, halkı aydınlatmak ve onun için fedakâr olmak konularını işlemiştir. 1939'da “*Himmetin Oğlu*” adlı bir tiyatro eserini sahneye koymuştur. Tiyatro oyununda damadına, kızına ve birçok kişiye roller vermiş ve provalar yaptırmıştır. Sahne dekoru için malzemeler alınarak Kağnı arabaları ile turneye çıkmıştır. Sarıkamış'ta o tarihte bulunan asker birliklerin huzurunda tiyatro sergilenmiştir. Ayrıca çevrede belirli merkezlerde de oyun sahneye konulmuştur¹⁷⁵.

Hüseyin Köycü yörede şairlik yönüyle de tanınmaktadır. Didaktik-öğretici, lirik, dramatik, hiciv diyebileceğimiz şiirler ortaya çıkarmıştır. Hiciv üslubuyla yazdığı şiirlerinde toplumun aksayan yönlerini yanlış davranışları hicvederek, gördüğü yanlışları anlatmaya ve doğrulara dikkat çekmeye çalışmıştır. Köycü şiirlerinde mahlas olarak; “*Hıfızzade, Hafızın Oğlu, Köylü, Hüseyin Sırrı, Bağrıyanık, Bir Şairlik Taslayandan ve Hüseyin Köycü'yü*” kullanmıştır. Şiirlerini halk âşıklığı geleneğine uygun olarak irticalen söylemiş, bazen de kâğıda dökmüştür. Hüseyin Köycü'nün hem bir halk şairi hem de kalem şairi olma özelliği vardır¹⁷⁶.

¹⁷⁴ K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 602-603.

¹⁷⁵ K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 32.

¹⁷⁶ T. Vural, *Oltu Havzası Şairleri*, s. 298-300.

2-Sarı Karton Projesi

Hüseyin Köycü, eğitim, sosyal ve ekonomik alanda, Şenkaya’da birçok çalışmalar yapmıştır. Özellikle kalkınma hamleleri açısından hazırladığı “*Sarı Karton Projesi*” önemlidir. Çünkü tabiri caizse başarının mutfağında bu proje vardır. Cumhuriyet kurulduktan sonra Hüseyin Köycü, halkın eğitim yanında ekonomik durumunun da gelişmesi için planlar yapmaya başlamıştır. Köycü, Şenkaya’nın kalkınması için yapmayı düşündüğü projeleri 1929 yılında “*Sarı Karton Projesi*” adını verdiği bir bilgi haritası üzerinde göstermiştir¹⁷⁷.

1964 yılında İngiliz bilim adamı Tony Buzan’ın geliştirdiği “*Mind Mapping*” (Zihin Haritalama Metodu) ile Köycü’nün 1929 yılında Sarı bir karton üzerine çizdiği “*Sarı Karton Projesi*” arasındaki benzerlik dikkat çekmektedir. Köycü’nün yaptığı projeden elinde bir kaynak olmadığı için Tony Buzan’un haberi yoktur. Ancak Sarı Karton ve Zihin Haritalama Metodu incelendiğinde ikisi arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. 1964 yılında geliştirilen zihin haritalama yöntemini Hüseyin Köycü o yıllarda yapmıştır¹⁷⁸.

Bu projede Şenkaya’da kalkınma için yapılacak işler 5 ana dalda toplanmıştır. Her ana dalın içinde de işlerin detaylarına yer verilmişti. Her ana dala ait bir fonksiyon ve altında ana programlar ve programların altında da alt program ve faaliyetlere yer veren Köycü, bir köyün ancak bu program dâhilinde kalkınacağına inanmıştır¹⁷⁹.

Yukarda bahsedildiği üzere bu proje 5 ana kökten oluşuyordu. Bunlar;

- * Kazanç,
- * Öğreniş,
- * Sağlık,
- * İmar,
- * Yaşayış.

Kazanç: Şenkaya’da her vatandaşın kendine ekonomik gelir sağlayacak bir işi olması gerektiğinden hareketle meslek kursları açılarak, meslek edinmelerini sağlamak hedeflenmiştir¹⁸⁰.

Kazanç ana dalı altında ise küçük dallar belirlenmişti. Bu dalları incelediğimizde fakirlere iş imkânı temin etmekten, halk pazarlarının panayırının kurulmasına, ziraattan

¹⁷⁷ K. İlgün, **Toplum, Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 38.

¹⁷⁸ K. İlgün, D. Ören, H. Köycü, **Erzurum’un Yüzleri Sarı Karton Hüseyin Köycü**, s.28-31.

¹⁷⁹ <http://www.huseyinkoycu.net/?pnum=17&pt=SARI+KARTON+PROJES%C4%B0/>, Erişim tarihi: 21.11.2016.

¹⁸⁰ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 38, 39.

ticarete, hayvancılıktan ormancılığa, halka açık şirketler ve kooperatifçiliğe kadar birçok dalın bu ana dal altında filizlendiğini görmekteyiz. Köycü o yıllarda köydeki “Çırçılan” adı verilen küçük bir şelaleden elektrik üretmeyi düşünmüş, halka açık şirketlerle ortaklık kurulması planlanmıştır¹⁸¹.

Öğreniş: Köycü’ye göre, hayatta lazım olacak yararlı bilgileri öğrenmek gerekir. Zaman kavramı önemlidir ve boş geçirilmemesi için imkânlar çerçevesinde bulunabilecek kitap ve gazete okunması, bilgi sahibi olanların da bu bilgilerini çevreye aktararak, insanların aydınlanmasını sağlaması faydalı olacaktır.

Köycü’nün üzerinde durduğu konulardan biri de eğitim ve kültürdür. Bunun için de planladığı Sarı Karton projesinde bu konuya da ehemmiyet vermiş ve projedeki ana dallardan birini de öğreniş (Kültür) olarak belirlemiştir. Öğreniş ana dalı altında belirlediği alt dallar vardır. Bunları incelediğimizde kütüphaneler, Radyoevi, sahne sanatları ve sinema kurmak, münazaralar, okul geceleri düzenlemek, halkın şivesini düzeltmek ve Türkçeyi daha güzel şekilde kullanmalarını sağlamak, kıyafet işleri gibi göze çarpmaktadır.

Sağlık: Herkesin sağlıklı yaşaması için lazım olan kuralları öğrenmesi hedeflenir. Çevre temizliği ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesine önem verilir.

Sağlıklı yaşam ana dalında ise beslenme ve gıda, spor, hijyen (çevre sağlığı), hastane, eczane çocuk bakımı, doktor temini, hemşire ve gezici sağlık bakımı, fenni doğum işleri (bu konuda ehil olan bir hanımı Erzurum’a kursa göndermek ve bu alanda ruhsat aldirmek.), modern tuvaletler, salgın hastalıklarla mücadele gibi küçük dallar bulunmaktadır.

İmar: Güzel ve aynı zamanda depreme dayanıklı olan binalar inşa edilmesi, ağaçlı ve kaldırımlı yollar, yeşil bahçe ve parklar yapılarak imar faaliyetlerine önem verilmesi hedeflenmektedir.

İmar faaliyetlerinin de önemine dikkat çeken Hüseyin Köycü şehirciliği geliştirmek için güzel ve modern evler, okul, oteller, konukevleri, hamam; kaldırımlar, caddeler, yollar yapılmasını ayrıca ormanların korunmasını ve yürüyüş alanlarının düzenlenmesini planlamıştır.

Yaşayış: Köycü’ye göre herkesin öğrendiği bilgileri yaşama geçirecek ve yararlanacak şekilde çevresine faydalı olması gerekmektedir. Bu kısımda, Hüseyin Köycü başarılı olmak için çalışmanın olduğu kadar dinlenmenin de önemli olduğunu

¹⁸¹ K. İlgün, D. Ören, H. Köycü, **Sarı Karton Hüseyin Köycü**, s. 67-68.

savunarak yaşayış anadalına eğlenceli alt dallar ilave etmiştir. Folklordan, musikiye, spordan, görsel sanatlara kadar her türlü eğlenceli etkinliğe yaşayış ana dalı altında yer vermiştir. Ayrıca tarihi eserlerin korunması müze, sinema, ırmak kenarlarında plajlar, yüzme havuzları, pastaneler, mesire yerleri, parklar açılmasını da projesine eklemiştir.

Yaşayış ana dalında sadece eğlence ve kültürel mekânların kurulması yoktur. Ayrıca kimsesiz çocuklara sahip çıkılması ve cenaze işlerinin ıslahı gibi, unsurlar da yer almıştır. İnsanların cenaze dönemlerinde birbirlerine destek olması, acılarını paylaşması ve bir cenaze aracının tahsis edilmesini de planlamıştır.

Köycü'nün ilk önceki hedefi projesindeki anadalları canlandırmaktır. Bu hedefini gerçekleştirirken az da olsa olumsuz tepkilerle karşı karşıya kalsa da Şenkaya halkı Köycü'yü bu ve benzeri projelerde desteklemiştir. Bu destek daha sonraki yıllarda da devam etmiştir. Projede, gerçekleştirmeye ömrünün ve imkânlarının elvermediği daha birçok hedef vardır¹⁸².

Bu durumu onunla özdeşleşen bir yazısında şöyle dile getirmektedir:

“Tam 40 seneden beri Şenkaya'ya hizmet etmek istedim. Eğer bu hizmetimde muvaffak olabilseydim şimdi Şenkaya kültürüyle, sağlığıyla, yaşayışıyla bütün haliyle bir medeni kasaba olacaktı. Belki cennete benzeyecekti. Ve bütün Türkiye'ye hatta Orta Şark'ta numune teşkil edecekti.

Bu hayırlı teşebbüsümde muvaffak olamadığım bilmem ki benim beceriksizliğimden mi, Şenkaya'nın talihinden mi, muhafazakâr ve hasis adamlardan mı, hüsnüniyetten uzak menfaatperest bazı salahiyyetlerden mi? Her neden olursa olsun muvaffak olamadım.

Fakat her ne kadar maksada arzu ettiğim gibi nail olamadımsa da bir tohum ekilmiş oldu.

Ta Birinci Cihan Harbi'nden sonra kendimizi din, vatan, millet, rejim düşmanlarına karşı muhafaza için halkı ikaz ederek şuralar, komiteler kurduk. Okul, yol, sanat, ticaret şirketleri, panayır gibi birçok kollarda gayret göstererek faydalı işler ihdas edildi. En son olarak da kaza kurulması ve bütün teşkilatın tamamlanması için hükümetin kapılarında uzun zaman bir davavekili gibi çalıştım. Fakat ücretsiz bir davavekili olarak feragatle çalıştım. Bütün bunlardan başka her sene, her ay belki bir

¹⁸² K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 38-39; K. İlgün, D. Ören, H. Köycü, **Sarı Karton**, s.67, 81, 91, 94.

gün size mümkün oldukça faydalı olmaya canla başla gayret ettim. Bunlar sadece bir tohum ekme derecesindedir. Zannımca bu kadarının da ufak bir kıymeti vardır.

40 senedir bu naçiz emeğime bütün Şenkaya halkından karşılık beklemekle haklı olduğumu zannediyorum. Bu isteğim ise şahsıma değil, bütün Şenkayalılar ve dolayısıyla vatan, millet içindir. Hepimiz içindir”¹⁸³.

Bu konuda Zeki Ergül “*Peki bizler ne yaptık? Kazanımlarının değerini bilebildik mi? Hüseyin Köycülerin ardında kalan problemleri çözebildik mi? Herhalde düşünen insanları kula çevirmek için elimizden geleni yaptık. Hüseyin Köycü’nün o özlenen amacının karanlığa sürüklendiğini seyrettik¹⁸⁴”* diyerek, Hüseyin Köycü’nün yarım kalan ideallerinin tam olarak gerçekleştirilemediğini ifade etmektedir.

Köycü Sarı Karton Projesi’ni hayata geçirmek için Yükseliş Cemiyeti adı altında bir sivil oluşum meydana getirmiştir. Bu konu hakkında; “*Bir Yükseliş Cemiyeti kurulacak, bu kökler ve dalların uygulamaları takip edilecek ve o cemiyet halkı bilinçlendirme düşüncesinden hareketle herkesin bu dallara yeni filizler eklemesini sağlayacaktır.*” diyerek, projesinin geliştirilmesinde ve uygulanmasında halkın da katılımını sağlamak istemiştir¹⁸⁵.

Yükseliş Cemiyeti 1935’de kurulmuştur. Cemiyetin amacı, sanatla sermayenin, ihtisasla el emeğinin birleştirilerek gençliğin okuması ve aydınlanması için hep birlikte çalışmaktır¹⁸⁶.

Şenkaya Yükseliş Cemiyetine Şenkayalı olan ve Şenkaya’da ikamet eden herkes üye olabiliyordu. Üyelerin her gün en az beş dakika, imar, ağaçlandırma, yol, su, okul, cami ve benzeri çalışmalara katılması gerekiyordu. Üyelerin ayrıca Şenkaya’da düzenlenen kütüphane ve temsil çalışmalarına, aile toplantılarına katılarak burada edinecekleri bilgileri uygulamaları gerekmektedir. Köycü, kurduğu cemiyetle gelişmeyi ve kalkınmayı öncelik edinmiştir¹⁸⁷.

Sarı Karton Projesi’ hakkında Haluk Harun Duman ise şunları kaydetmektedir:

“Hüseyin Köycü’nün düşündüklerine ve yaptıklarına bakıldığında bunların günümüz ve gelecek açısından önemli örnekler olduğu göze çarpar. ‘Sarı Karton Projesi’ adını verdiği ve o günün şartları ile sarı bir karton parçasına çizdiği kalkınma

¹⁸³ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 373,374.

¹⁸⁴ Zeki Ergül, “*Hüseyin Köycü*”, **Şenkaya Postası**, S.4, (Şubat-Mart 2006), s. 7.

¹⁸⁵ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 39, 40.

¹⁸⁶ F. F. Özsoy, “*Bir Halk Önderi*”, s. 12.

¹⁸⁷ Sait Yalçın, “*Arşiv Konuşuyor-2, (Ruşen Yetimoğlu’nun 1971 Yılındaki Konuşma Metni)*”, **Şenkaya Postası**, S.4, (Şubat-Mart 2006), s. 22.

modeli, Köycü'nün teorisyenliğinin önemli bir belgesidir. Bu tür bir çalışma Batı'da olsa üzerine kitaplar yazılır, konferanslar verilir ve kalkınma projesi olarak gündemde tutulurdu¹⁸⁸”.

Köycü, tüm bu istek ve arzularının başarıya ulaşması için gerekli olan şeyin öncelikle kendi insanına güven olduğunu düşünüyordu. Bu nedendir ki, çağdaşlaşma ve çağdaşlaştırmaya yönelik tüm çabalarını “insan merkezli” olarak belirlemiş ve yapılacak her işin olumlu sonuç vermesinin Şenkayalıların işbirliğine bağlı olduğuna inanmıştır.

Köycü'nün kendi insanına duyduğu güvenle de perçinlenmiş olan bu tavrı, kaleme almış olduğu “Yarın bu Köy” isimli yazısında şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

“Günler; iş, eğlence ve istirahat saatlerine taksim edilecek, artan saatler öğrenme ve öğretme ile geçecektir. Bu diyarcık, bütün manasıyla bir mektep olacaktır. Bu mektepte yetişenlere, dünyanın her yerinde “Hangi mektepten mezunsun?” diye sorulduğunda “Şenkayalıyım” diye cevap verecektir.

İş bölümü o kadar yolunda olacak ki, arılardaki iş bölümü ile kıyas ettiğimiz zaman arı ile insan cesamet nispetinde farklılık bulunacaktır”¹⁸⁹.

Toplumsal anlamda hiç yanlışı olmadığını düşündükleri için Şenkaya halkı, Köycü'ye tam olarak güven duymaktaydı¹⁹⁰.

3- Şenkaya'da İlk Radyo

Hüseyin Köycü, haftanın belli günleri halkla sohbet edip, onlarla fikir alışverişinde bulunuyordu. İlk olarak aile fertlerinden başlamış, herkesin okuyup kendini yetiştirmesi gerektiğine inanmış, onları teşvik etmişti. Şenkaya'da yaygın eğitim seferberliği başlatmıştı. Halk eğitimi için başvurduğu araçlardan biri de o günün Anadolu'sunda henüz doğru dürüst bilinmeyen radyo olacaktı.

Köycü, 1934 yılında, evine ve halk odasına radyo getirir. O tarihte henüz radyodan haberi olmayan halk “Ankara'da konuşulani, burada bize nasıl duyuracak” diye, aleyhte propaganda yaparlar. Köycü bunun üzerine Ankara'ya gider. Ankara Radyosu'ndaki yetkililere radyodan “Köyden gelen vatandaş. Kenar-köşe yerlerin dertleri ve ziraatımız” konulu bir konuşma yapmayı kabul ettirir. Şenkaya'da radyonun

¹⁸⁸<http://www.huseyinkoycu.net/?pnum=17&pt=SARI+KARTON+PROJES%C4%B0/>, Erişim tarihi: 25.11.2016.

¹⁸⁹ Hüseyin Kutlu Köycü, “Şenkaya'da Yerel Demokrasi”, Şenkaya Postası, S. 3, (Aralık-Ocak 2006), s. 28.

¹⁹⁰ S. Ömeroğulları, “Toplam Kalite Yönetimi”, s. 14, 15.

şeytanlık olduğuna inananları, kendisinin konuştuğuna ikna etmek için, onlara radyodan o zamanki yöresel lakaplarıyla hitap etmek ister. “Halkevinde toplansınlar ve ben Ankara’dayım konuşacağım, dinlesinler” diye köye telgraf çeker. Köyde konuşmasını dinleyenlerden bazıları radyonun arkalarına bakıp, Köycü’yü aramışlarsa da, sonuçta halk onun Ankara’dan konuşup radyo vasıtasıyla sesini Şenkaya’ya ulaştırdığını kabul eder. Köycü dönüp gelince, “İşte radyo budur, işte haberleşme ve işte medeniyet” der¹⁹¹.

4- Halkevleri

1920’li ve 1930’lu yıllarda Türkiye’deki okumuş yazmış genç nüfus yıllarca süren savaşlar nedeniyle yok olmuştur. Bundan dolayı kurulan yeni devletin kalkınması için öncelikle bilinçli ve eğitilmiş bir halka ihtiyaç vardı. Halkevleri hem yetişkin hem de toplumsal değişimden kaynaklanan ihtiyaçları karşılama açısından önemli kurumlar olarak görülmüşlerdir. Halkevlerinin işleyiş ve faaliyetlerine bakıldığında Türk Ocakları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir¹⁹².

10 Nisan 1931 tarihinde Türk Ocakları’nın kapatılmasıyla birlikte, Türkiye genelinde Halkevlerinin açılması, 1931’de yapılan CHP kurultayında parti nizamnamesine dâhil edilmişti. 19 Şubat 1932’de Halkevi açılması kararlaştırılan 14 il arasında Erzurum bulunmuyordu.¹⁹³ Halkevleri ilk olarak Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eminönü, Eskişehir, İzmir, Konya, Malatya ve Samsun’da açılmıştı. 24 Haziran 1932’de ise Antalya, Bilecik, Edirne, Gaziantep, Giresun, Silifke, Kastamonu, Kayseri, Kırklareli, Kocaeli, Kütahya, Ordu, Rize, Sinop, Şebinkarahisar, Tekirdağ, Trabzon, Van, Yozgat ve Zonguldak’taki halkevleri açılmıştır¹⁹⁴.

Erzurum Halkevi 23 Şubat 1934’te resmen faaliyete geçmiştir. Halkevinin ilk binası, İbrahim Paşa Mahallesi’nde bulunan Nurluzade Şükrü Bey’in eviydi¹⁹⁵.

Halkevlerinin amacı halkın kaynaşmasını sağlayarak, birbirini anlayan ve fikir alışverişinde bulunan insanlar haline getirmek, gençleri zararlı alışkanlıklardan uzak tutmak, sağlıklı nesiller yetiştirmek, hem köylerde hem de kentlerde yetişkin eğitimini

¹⁹¹ K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 41.

¹⁹² Yavuz Özdemir, Elif Aktaş, “Halkevleri”, *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, S. 45 Erzurum, 2011, s. 236, 237.

¹⁹³ M. Küçükkuşurlu, *Türk Siyasi Tarihinde Erzurum*, s. 147.

¹⁹⁴ Y. Özdemir, E. Aktaş, “Halkevleri”, s. 247.

¹⁹⁵ M. Küçükkuşurlu, *Türk Siyasi Tarihinde Erzurum*, s. 147.

gerçekleştirerek cehaleti yok etmek, Cumhuriyet rejimini benimseyen laik milliyetçi yeni bir siyasi kültür oluşturmaktır. Bunlar açılış nedenlerinden sadece birkaçını teşkil etmektedir. Halkevlerinde bilgi alışverişinde bulunularak ve herkesin bir şeyler öğrenmesine imkân verilerek kültürlü bir toplum oluşmasının temelleri atılacaktı¹⁹⁶.

Halkevleri bünyesinde 9 şubenin kurulmasına karar verilmişti. Bunlar Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Müze ve Sergi Şubesiydi¹⁹⁷.

Türkiye’de o yıllarda nüfusun büyük bir kısmı köylerde yaşamaktadır. Halkevi bünyesinde oluşturulan şubelerden biri olan Köycülük şubesinin amacı sağlık sosyal ve kültürel alanda kalkınmasını sağlayarak gelişmiş ve zengin köylerin oluşturulmasıydı¹⁹⁸. Bazı kaynaklarda Hüseyin Köycü’nün Erzurum Halkevi’nin Köycülük Şubesi Başkanı olduğu hatta bu görevine izafeten kendisine Köycü soyadının verildiği iddia edilmesine rağmen¹⁹⁹, 1934’te Halkevi’nin kuruluş aşamasında Köycülük Şubesi Başkanı olarak Salim Cimilli görünmektedir²⁰⁰. Şayet bu iddia doğru ise daha sonraki bir tarihte şube başkanlığı yapmış olabilir. Fakat bu konuda elde kesin bilgiler mevcut değildir. Köycü soyadını almasına gelince şube başkanlığı yapmamış olsa bile Köycü’nün cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren köye ve köylüye yönelik faaliyetleri bu soyadını seçmesi açısından yeterli sebep sayılmalıdır.

1940’lardan sonra Erzurum halkından eğitimci Murat Uraz başkanlığında faaliyetlerine devam etmiştir.1943 yılından itibaren Murat Uraz’ın başkanlığında başkanlığındaki halkevi idaresinde görev alan azalar ise şu kişilerdir: Sıtkı Dursunoğlu (Edebiyat Öğretmeni), Reşat Budak (Hukuk Fakültesi mezunu), Bahattin Örnekol (Lise Müdürü), İbrahim Budak (Doktor), Salim Turfan (Tatbikat İlkokulu Başöğretmeni), Bahri Tekiner (İlköğretim Müfettişi), Ahmet Yeşiloğlu (İlköğretim Müfettişi), Ali Oğuzman (Öğretmen Okulu Müdürü), Tarık Rona (Ziraat Müdürü)²⁰¹.

Bir yerde halkevi kurulabilmesi için halkevi bünyesinde en az üç şubenin çalışabilir olması şarttı. Ayrıca halkevinin ihtiyacını karşılayacak bina ve maddi gelire

¹⁹⁶ Y. Özdemir, E. Aktaş, “Halkevleri”, s. 243.

¹⁹⁷ R. M. Geçikli, **Erzurum’da Siyasi Hayat (1946-1960)**, s. 69.

¹⁹⁸ Anıl Çeçen, **Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri**, İstanbul, 2000, s.108.

¹⁹⁹ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s.45.

²⁰⁰ Murat Küçükkuşurlu, Mehmet Okur, **Tek Parti Döneminde Erzurum Halkevleri**, Trabzon 2007, s.49.

²⁰¹ Erdal Aydoğan, “*Erzurum Halkevinin Kuruluşu ve Faaliyetleri*”, **23 Temmuz Erzurum Kongresi ve Kuruluşun Günümüze Erzurum I. Uluslararası Sempozyumu (23-Temmuz 2002)**, Erzurum, 2002, s.794.

de ihtiyaç vardı. Bu şartlara sahip olmayan yerlerde ise aynı görevi yapacak kurumlara ihtiyaç olduğu düşünülerek 19 Şubat 1940'da adına halkodası denilen kurumlar açılmıştır. İlerleyen yıllarda ise halkodalarının bazıları halkevlerine dönüştürülmüştür²⁰².

Hüseyin Köycü, Şenkaya'nın sosyal ve kültürel hayatında önemli bir rol oynamıştır. Halkevlerinin toplumun kalkınması için çok önemli olduğuna inanmış, Şenkaya'da kurulan halkodasının başkanlığını yapmıştır. Şenkaya'da spor faaliyetleri, konferanslar, tiyatrolar düzenlemiştir. 1935-1940 döneminde İl Genel Meclis Üyeliği de yapan Köycü, Şenkaya'nın ve buradaki halk odasının her türlü problemini çözmek için Ankara ile sürekli irtibata geçmiştir.

Şenkaya Halkodası Başkanı olarak CHP Genel Sekreterliğine 15 Şubat 1942 tarihli bir yazı göndermiştir. Gönderilen yazıda Şenkaya'nın civardaki 200 köyün pazarı durumunda olduğunu, halkın büyük bir kahvede kâğıt, tavla gibi oyunlar oynadığını ve kitap okuduğunu, halkodasının açılmasıyla birlikte artık kitap ve gazetelerin burada okunmaya başladığını belirtilmiştir. Eğlence oyunlarını oynamayı seven gençleri halkodasına çekmek için burada da bu tür oyunlara izin verilmesini istemiştir. Bununla birlikte bu istek nizamnameye aykırı olduğu için kabul edilmemiş ve halkodasında sadece satranç, domino ve dama oynanmasına izin verilmiştir²⁰³.

1942'de Şenkaya'da Halkevlerinin açılış yıldönümü kutlamaları çerçevesinde etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikler günün şartlarına göre ileri bir seviyededir. 1942'de küçük bir köy olan Şenkaya'da gerçekleştirilen kutlamalar hakkında Hüseyin Köycü tarafından CHP Genel Sekreterliği'ne bir yazı gönderilmiştir. Gönderilen yazıda şu bilgilere yer verilmektedir.

“CHP Genel Sekreterliği Yüce Katına, Şenkaya 23. 2. 942.

Halkevlerimizin açılış yıldönümü hakkındaki 5/2177 sayı ve 30. 9. 941 tarihli yüksek emir ve işaretiniz üzerine hazırlıklara başlanılmış idi. 21 Şubat Cumartesi günü gündüz ve gece müsamere verilmiş, 800'den fazla kadın ve erkek sevinçler içinde salonumuz şenlendirmişlerdir. Şenkaya İlkokulu başöğretmen vekili ve odamızın idare heyeti azasından Bayan Çiçek Şener'in idaresinde yetiştirilmiş sekiz genç bayan, Heyeti Temsilîye arasında idiler.

²⁰² Y. Özdemir, E. Aktaş, “Halkevleri”, s. 258.

²⁰³ M. Küçükkuşurlu, M. Okur, **Tek Parti Döneminde Erzurum Halkevleri**, s. 180-181.

Pazar günü... daha saat 13'ten evvel salon hıncahınç dolmuş, sağ gözler Milli Şefin süs ve bayraklar arasında görürken ruh verici resmine, sol gözler radyonun kapaklarına dikilmişti. Civar köylerden gelen köylüler Şenkaya halkı arasında dalgın ve baygın gibi etrafa bakıyor, ara sıra onlar da coşuyor ve gelecek senenin coşkunculuklarına iştirak etmek hayalini taşıdıklarını hissettiriyordu.

Usulüne tevfikân tören yapılmış Sayın Genel Sekreterimizin müzik dinlendikten sonra coşkun tezahüratla oyun ve eğlencelere başlanmıştır. Saat 21'de kadar böyle devam ettikten sonra erken yatmak itiyadında bulunan bütün halk evlerine giderken, balo için hazırlanmış olan yüzden fazla bay ve bayan, esasen süslenmiş olan salonu şereflendirmeye başlamışlardır. Samimi taallukat sofrasına, sevinçli kardeşler âlemine benzeyen bu balo, sabahleyin güneş köyü sararken, saat 7'yi çalarken kısmen istememezlikle dağılıyordu. Balo şimdiye kadar Şenkaya'da yapılan ve mahiyet itibariyle balodan farklı olmayan aile toplantılarının hepsinden fazla samimi ve heyecanlı idi. Şimdiye kadar şehirlerde içinde bulunduğum yüzlerce baloyu o gece hayalimden geçirdiğim zaman yalnız bir cihetinde fark buluyordum:

Kıyafette yeknesak olmamak²⁰⁴”

Şenkaya Halkodası Başkanı Hüseyin Köycü'nün önderliğinde yapılan Şenkaya Halkodasının çalışmaları giderek Erzurum dışında da etkisini göstermeye başlamıştı. Köycü'nün teşebbüsüyle Halkodasına kayıtlı kadın ve erkeklerden oluşan 29 kişilik bir ekibin katılımıyla 1942 Haziranında Kars ve Sarıkamış'a bir gezi düzenlenmiştir. Bu gezi sırasında kaza merkezleri ve köylerde konferanslar verilmiş, Şenkaya'nın yerel ürünleri tanıtılmış, sahne oyunları sergilenmiştir. Ayrıca sportif faaliyetler olarak voleybol ve güreş müsabakaları yapılmıştır. Bu gezi ve etkinlikler bölge üzerinde büyük etki bırakmıştır. Daha sonra ise Sarıkamış Halkevinden 5 kadın ve 13 erkekten oluşan bir heyet Şenkaya'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret esnasında “Ana” isimli bir piyes sergilenmiş ve bir konferans verilmiştir. Bu etkinliklere 600 kişi seyirci olarak katılmıştır²⁰⁵.

Şenkaya, Hüseyin Köycü'nün girişimleriyle 1940'ların başında, yapılan çalışmalarla Erzurum Vilâyeti'nin ön planda olan bir köyü olmuştur²⁰⁶.

Hüseyin Köycü başkanlığında çalışan bölgenin gençleri, 1943 yılı içinde, Şenkaya ve çevresindeki düğün adetlerini, halkın adet ve anelerini ve eski türkülerini

²⁰⁴ M. Küçükkuşurlu, **Türk Siyasi Tarihinde Erzurum**, s. 100.

²⁰⁵ M. Küçükkuşurlu, M. Okur, **Tek Parti Döneminde Erzurum Halkevleri**, s.182-183.

²⁰⁶ M. Küçükkuşurlu, **Türk Siyasi Tarihinde Erzurum**, s. 100-101.

derlemeyi başarmışlardı. Bu araştırmaların sonuçları, mektuplar halinde CHP Genel Merkezi'ne gönderilmişti. 25 Ağustos 1943 tarihli mektupta, bölge halkının bazı yıllık adetleri şöyle anlatılmaktaydı:

Yılbaşı Eğlenceleri

Yılbaşı gecesi bazen büyükler bazen de 10-15 yaşlarındaki çocuklar toplanıp bir sepete uzun bir ip bağlayarak köyün evlerini dolaşırlardı. Sepeti bacadan asarak şu şiiri söylerlerdi:

Bu gece yıl gecesi,
Devletlinin bacası,
Verene bir koç oğul,
Vermeyene bir kör kız,
O da tandırdan düşün ölsün.

Evde bulunanlar asılan sepete yiyecek koyarlar ve sepet bacaya çekilirdi. Köydeki bütün evler bu şekilde dolaşıldı. Toplanan yiyeceklerle birkaç gün eğlence yapılırdı.

Son zamanlarda ise şenkaya'da yılbaşı, Halkodasında aile toplantıları, oyunlar, piyesler, yemekler ve eğlencelerle kutlanmaktaydı.

Davarın Yüzü

Küçükbaş hayvanlar koyun ve keçilere genel olarak“*davar*” adı verilmekteydi. 18 Kasım'da davara koç katılırdı. Bu ayda yapılmasının nedeni ise koyunların kuzulama zamanını havaların ısınmasına denk getirmektir. Davara koç katılan günden100 gün sonra, Şubat ayında kuzu anasının karnında canlanmaya başlar, çobanlar bir araya gelir ortaoyunları düzenlerlerdi. Köydeki bütün evleri gezer yiyecek ve hediyeler toplarlardı. Bu toplanan şeyler çobanlar için birlik beraberlik ve eğlence aracı olurdu.

Yağmur Gezimi

İlkbahar ekinin yağmura ihtiyacı olduğu zamanlardır. Eğer yağış olmaz ve hava kurak giderse çocuklar bir araya toplanır adına“*sakavel*” denilen ve bir ağaca taktıkları büyük bir süpürgeyi gelin gibi süslerlerdi. Gelin yerine koydukları bu süpürge ile evleri dolaşır, her evin kapısına geldiklerinde şu şiiri okurlar ve yiyecek toplarlardı.

Didili gelin ne ister,
Kaşık kaşık yağ ister,
O gecenin bulutu,
Tarlalarım kurudu,
Yağ babam yağ,

Bir sulu yağmur.

Çocuklar bu şekilde bütün evleri dolaşırlar, verilen yiyecekleri kendi aralarında birkaç gün yerlerdi. Bu sırada yağmur yağarsa, eğlenceleri daha zevkli bir hal alırdı.

Kuzu Kırkımı

Köyün çobanları, mal sahiplerinin kararlaştırdığı bir gün, akarsu başında davarları ve kuzuları bir araya getirirler. Mal sahipleri ise o güne özel olarak hazırlanmış erzaklarla akarsu başına giderler. Burada getirilen yiyecekler yenir, kuzular yıkanır, o gün neşeli bir şekilde geçirilir. Bir sonraki gün ise davar ve kuzular yaylaya götürülür, herkes kendi malını ayırır ve kırkmaya başlar. Köylü için o gün özel bir gündür. Davar kesilir, dostlar davet edilir. Kuzunun kırkılan yününe ise “güzem” adı verilir. Güzemden en iyi yerli kumaş elde edilir.

Arfana

Yörenin bütün köylerinde olan bu adet sadece yılın belli zamanlarında değil her vakit yapılabilir. 5-10 kişilik bir grup bir araya gelir, bir davar satın alarak etini bir ağaç şişe dizdikten sonra bu eti ateşte pişirip yerler. Buna “kebab”denir. Bu kebab şekline bazı yerlerde “döner kebab” adı verilmektedir. Arfana şenliktir, eğlencedir, gıdayı ucuza almaktır.

Ziyaretler

Ziyaretler iki türlü yapılır. Bunlardan ilki Allah’a dua ederek yağmur yağdırmak veya afetten korunmak içindir. Bu adet bugün hala devam etmektedir. Ziyaret şu şekilde yapılır: Halk toplanarak önlerinde köyün imamı olduğu halde o çevrede bir türbe veya türbe olarak görülen bir mezar varsa oraya, yoksa da yüksek bir tepeye çıkarlar. Burada kurban kesilir, yenilir yedirilir. Daha sonra ise iki rekât namaz kılınır, yağmur yağması için dua edilir.

İkinci ziyaret şekli ise şu şekilde yapılır: Bir eğlence ve şenlik vesilesiyle bir veya birkaç köy halkı biraraya gelir. Bir pınar başında kurban kesilir, yenilip içildikten sonra güreş ve ciritlerle eğlenilir.

Bağlara, Kışlaklara, Yaylalara Göç ve Dönüş

Bütün köylerce yayla ve bazı köylerce kışlak ve bağ göçümleri önemsenen yıllık törendir. Bu günlerde kadın erkek herkes mali durumuna göre süslenir.

Göç sırasında kadınlar at biner ve bütün köy kadınları düzenli bir şekilde kalabalık bir halde yürürler. Bazen yol üzerindeki su başında mola verir, türküler ve maniler söyleyerek milli oyunlar oynarlardı. Bu türkülerden ve manilerden bazıları şunlardır:

Kolunda süt kleği,
Sütten beyaz bileği,
Oturmuş dua eder,
Acep nedir dileği?
Ay bedir(?) on beş midir?
Bu yar bana eş midir?
Her hali yakar beni,
Bir yığın ateş midir?
Kömür gibi gözleri,
Tatlı şirin sözleri,
Doksana olmaz ise,
Sayacağım yzleri²⁰⁷.

şenkaya Halkodası Hüseyin Köycü'nn teşebbüsleriyle 1944'de Halkevi olarak teşkilatlandırılmıştır. O dönemde Erzurum'da Merkez, Aşkale, Oltu, Pasinler ilçelerinde Halkevi bulunmaktaydı. şenkaya Halkodasının da Halkevine dönüşmesiyle Erzurum'daki Halkevi sayısı 5 olmuřtur²⁰⁸.

1946 yılında örtülü'de (şenkaya) yapılacak olan halkevi binası için bir arsa uygun görülmüş, bunun için de CHP Genel Başkanlığı'na müracaat edilmiştir. Müracaat zerine CHP Genel Sekreterliği'nden cevap gelmiş ve İzmir Milletvekili şevket Adalan ve Erzurum Milletvekili Cevat Dursunoğlu imzasını taşıyan yazılarda uygun görülen arsanın satın alınması ve arsanın tapu senedinin parti adına alınıp gönderilmesi istenmiştir. Hüseyin Köycü CHP Genel Sekreterliği'ne bir proje ile başvurarak burada yeni bir halkevi binası yapılmasını istemiştir. CHP Sekreterliği bu durumu incelemiş burası için bir proje yapabilmek için mühendisler tarafından yapılacak olan sağlam bir plana ihtiyaç olduğunu, bu plan olmazsa projenin yapılmasının mümkün olmayacağını belirtmiřtir²⁰⁹.

Türkiye'de 1946'da çok partili hayata geçilmesi Halkevlerine yansımış çalışmaları olumsuz yönde etkilenmiştir. Yapmış olduğu faaliyetlerle bir kültür kurumu olarak görülen Halkevleri, DP'nin kurulmasından sonra, muhalefet tarafından CHP'nin bir organı olarak görülmeye başlanmıştır. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP iktidara hâkim olunca Halkevleri tartışmaları giderek artmıştır. CHP her ne kadar Halkevlerinin

²⁰⁷ M. Kkuğurlu, **Türk Siyasi Tarihinde Erzurum**, s. 216-219.

²⁰⁸ M. Kkuğurlu, M. Okur, **Tek Parti Döneminde Erzurum Halkevleri**, s.183.

²⁰⁹ **BCA**,490.1.0.0.1707.940.1,4,6,7,9.(Belge-2,Belge-3,Belge-4, Belge-5).

parti ayırımı gözetmeksizin bütün halka açık olduğunu savunmuş olsa da uzlaşmaya varılamaması sonucunda Halkevlerinin kapatılması için bir önerge verilmiştir. 8 Ağustos 1951’de 5830 sayılı yasa tasarısı toplam üye sayısı 468 olan Mecliste 340 evet oyu almıştır. Yasa 11 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve böylece Halkevleri kapatılmıştır²¹⁰.

1947’de Şenkaya’da halkevi yapılması için 570 liraya CHP tarafından alınan arsaya bir bina inşa edilmediği için arsanın, sahiplerine bedeli geri alınmak üzere iade edilmesine karar verilmiştir²¹¹.

Şenkaya Halkevi ve Halkodası başkanlığı yapan Hüseyin Köycü de kendi çıkardığı gazete olan Şenkaya gazetesinde Halkevleri’nin kapatılması ile ilgili yazdığı yazıda bize şu bilgileri aktarmaktadır:

“Son alınan kararın Demokrasi ve Hukuk bakımından uygun olup olmadığını inceleyenler çok oldu. Biz bu hususta bir şey söyleyecek mevki ve kudrette değiliz. Yalnız bu işte büyük ölçüde milli faydaların mevcut olduğunu kanıyız. Diğer taraftan söylemekten kendimi alamadığım bir noktayı tebarüz ettirmek isterim. İktidar asıl Halkevleri üzerinde değil, bunların yalnız binaları üzerinde durmuşa benziyor. Dokuz şubesi ile muazzam kültür kaynağı olan Halkevlerinin teşkilat ve çalışmalarının topyekûn kale alınmaması merak edilecek önemli bir cihettir. Gerçi Halk Partisi de son zamanlarda asıl hedefe doğru idare edememişti. Onun selahiyetlileri, teftiş elemanları da ancak muazzam binaları görmüşler ve bu binaların içinde parti zihniyeti hududunu geçememişlerdir.

Halkevleri teşkilat ve çalışma talimatnamelerini bi hakkın bilmeyen faal teşkilata dâhil elemanlar ve müfettişleri yakından bilirim.

Atatürk’ün kurduğu bu evler herkesçe malumdur ki: Dokuz şubedir. Ve odalarda ise bu şubelerin vazifelerini birer idare heyeti görürdü. Bu teşekküllün kıymetini takdir için afaki değil aktif düşünmeye lüzum vardır.

²¹⁰Y. Özdemir, E. Aktaş, “Halkevleri”, s. 260; Yasanın Halkevlerinin kapatılması ile ilgili maddesi şöyleydi: “**Madde 3-** İkinci maddenin dışında kalıpta halkevi olarak inşa edilmiş veya inşa edilmekte bulunan veya 1 Mart 1950 tarihine kadar kısmen veya tamamen halkevi olarak kullanılmış veya her hangi bir sosyal maksat veya âmme hizmeti için kullanma gayesiyle kısmen veya tamamen halktan toplanan teberru ve bedenî yardımlarla inşa edildiği halde bir siyasi parti namına tescil edilmiş bulunduğu il veya ilçe idare J kurulları tarafından tespit edilmiş olan gayrimenkullerin kayıtları Devlet adına resen tashih olunarak ilgililere yazı ile ihbar edilir. Halk Odası olarak inşa edilmiş veya edilmekte bulunan veya bu adla kısmen veya tamamen kullanılmakta olan gayrimenkuller buldukları köy veya belediyeler adına resen tescil ve tapulu olanların kayıtları bunlar adına tashih olunarak ilgililere yazı ile ihbar edilir”. (Resmi Gazete, S.5830, 11.08.1951).

²¹¹BCA,490.1.0.0.1707.940.1,7.(Belge-1)

Şubeler: Temsil, spor, köycülük, halk dersaneleri, Kütüphane ve yayın, sosyal yardım, tarih ve müze, dil ve edebiyat, güzel sanatlar şubeleridir.

İlkokuldan yüksek tahsile kadar her derecedeki mektep mezunlarını bilirim ki: Okul imtihanını verinceye kadar saçlarının bir kısmını ağartmak zorunda kalmış: büyük emeklerle elde ettiği bilgilerin kendi mesleğinde sık sık kullanmadığı birçoklarını unutmuştur. İşte Halkevleri bunu önlemek ve mektebe girmek nimetinden mahrum kalan vatandaşları biraz olsun bilgiye sahip etmek içindir.

Bu bilgileri elde etmek için hem eğlenme hem kaynaşma hem de öğrenme çarelerini Atatürk bu teşkilatta pek haklı olarak bulmuştu.

Herkesçe malumdur olan bu teşkilata dair şubeleri kısaca birer defa daha gözden geçirelim: Temsil diyoruz. Basit görmeyelim. Gençlere söyleme, dinleme, düşünme, anlama, ibret alma ve eğlenme kapısıdır.

Yaşlılara ise gene faydalı eğlence yeridir.

Spor diyoruz. Sağlam vücut sağlam dimağı meydana getirir. Gençlik için sadece beden terbiyesi değil, birazda ahlak ve birazda kahramanlığa hazırlıktır”²¹².

IV- Hüseyin Köycü ve Çevre

1-Hüseyin Köycü ve Ağaçlandırma Faaliyetleri

Hüseyin Köycü'nün üzerine titizlikle eğildiği konulardan biri de doğa ve çevre olmuştur. Sarı Karton projesinin İmar ana dalına ağaçlandırma çalışmaları ve ormanları da dâhil etmiş, halkı bu konuda bilinçlendirmeye çalışmıştır²¹³.

Köycü, I. Dünya Savaşı'nda düşmana karşı halkı örgütlemek için yazdığı şiir ve yazılarını bu kez doğa ve çevre ile ilgili olarak yazmıştır. Çevre bilinciyle ilgili konferanslar vererek halkı bu konuda bilinçlendirmeye çalışmıştır²¹⁴.

Köycü'nün yazdığı “*Fedakârlar*” piyesinde yer alan sahnelerden birinin dekoru ağaçlandırmayı anlatmaktadır. Sahnedeki Şiirlerde, konuşmalarda; yeşil yaprak, ağaç, ağaçlandırmak ile ilgili sözler ağırlıklıdır. Halkın her gün yaptığı ağaçlandırma çalışmalarına katılan Hüseyin Köycü yine doğa ve ağaçlandırma ile ilgili düşüncelerini şu dizelerle açıklıyordu:

*“Orman hepsinden üsttür, vatanın her varının,
Bugünün fidanlığı, ormandır yarının.”*

²¹²Şenkaya, Yıl:2, S.14, 15 Ağustos 1951.

²¹³ K. İlgün, D. Ören. H. Köycü, **Sarı Karton Hüseyin Köycü**, s. 82.

²¹⁴ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 41.

Köycü ormanların korunmasına büyük önem vermiş ve bu konuda hassasiyet göstermiştir. Kimi zaman ormana giden köylüleri takip ederek, “*Yaş kesmek affedilmeyen bir suçtur*” ilkesi ile onları çevre konusunda bilinçlendirmeye çalışmıştır²¹⁵.

Köycü; “*Yeni doğan her çocuk için bir ağaç dikmeli ve çocuklarla ağaç birlikte büyümeli*” diyerek ağaç sevgisini aşılamaaya çalışmıştır. Hangi mevsimde, hangi ağacın dikileceğini bilecek kadar bilgi sahibidir. Bunda köyde yetişmiş bir birey olmasının da büyük etkisi vardır²¹⁶.

2-Şenkaya’ya Yol Yapımı ve Hüseyin Köycü

Hüseyin Köycü, seyahat etmeyi sever ve bu esnada gördüğü yenilikleri döndüğünde Şenkaya halkına anlatırdı²¹⁷.

Köycü’nün seyahatlerinde gözüne çarpan hususlardan biri de yol yapımı konusuydu. Köycü, belki de köyüne daha hızlı hizmet gelmesi için kendi parası ve köylünün de yardımı ile köyü anayola bağlayan 12 km’lik yolu yaptırmaya karar verir²¹⁸. Çünkü ona göre kalkınmada ulaşım çok önemlidir. Yol yapımına bu nedenle büyük önem vermiştir. Köyüne yaptırmaya karar verdiği yol için muhtarlardan da aldığı destekle yolların açılmasını sağlamıştır. Bütün vatan sathını hizmet alanı olarak gören Hüseyin Köycü, sadece Şenkaya’nın değil aynı zamanda Tortum, Narman, Oltu, Göle yollarının yapılması için de büyük çaba sarf etmiştir²¹⁹. Sonunda yolunu kendi parası ile yaptırarak köye motorlu vasıtanın gelmesini sağlamıştır²²⁰.

Emekli Eğitim müfettişi olan Selahattin Altaş konuyla ilgili olarak kendi izlenimlerini şöyle aktarmaktadır:

“*Şenkaya, Oltu-Ardahan ana karayolundan sapa, Allahuekber Dağ silsilesinin kuzeybatı yamacındaki düzlükte bulunur. Şenkaya o tarihlerde köy olduğundan dış dünya ile bağlantısı olmamıştı. Mevcut anayoldan Şenkaya’ya kadar olan coğrafya oldukça çetindir. Dolayısıyla 1946’nın şartlarına göre bu coğrafya dan yol açılması imkânsız görülüyordu. Rahmetli Hüseyin Köycü’nün, diğer olağanüstü çalışmaları, yol yapımında da kendini gösteriyordu. Tabii bugünün imkânları, ağır iş makineleri*

²¹⁵ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 43.

²¹⁶ Ö. Alpago, “*Sönmeyen Işık: Hüseyin Köycü*”, s.15.

²¹⁷ M. Yılmaz, “*Hüseyin Köycü: Şenkaya’nın Esiri*”, s. 9.

²¹⁸ Erzurum Kalkınma Vakfı, **Örnek Lider Hüseyin Köycü**, s. 7.

²¹⁹ K. Özcan, “*Şenkaya’da Toplumsal Değişim*”, s. 17.

²²⁰ S. Şehidoğlu, **Erzurum’dan Çizgiler**, s. 24.

olmadığından iş beden gücüyle kazmak-kürek'e düşüyordu. Bugünün iş makineleri ile kıyaslandığında, kazma kürekle yol yapmak, iğne ile kuyu kazmaya benzer. Hüseyin Köycü'nün Şenkaya'ya hizmet sevdasını, Ferhat'ın Şirin'e kavuşmak için dağları delmesine benzetebiliriz. Akşar-Şenkaya karayolu, dinamitle patlatılan, külünk ve balyozlarla parçalanmış kayalar kürekle temizlenerek açılır. Hele Ekrek'in boynu ile Galkos arasında yalçın kayalar yok mu, onların parçalanması yol yapımını oldukça zorlaştırır. Genç Cumhuriyetle I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın yaraları sarılıyordu. Doğal olarak ülkemizin imanları sınırlıydı. Öncelikli yapılması gereken işler olmalıydı. Bu durumda yolun yapımı Şenkaya köylülerine düşüyordu. Yolun yapımı; yaz demeden, bazen istekli ve bazen de zorunlu olarak köylerden toplanan işçilere 'imece usulü' ile yapılıyordu. İşte yol yapımı buna derim. Rahmetli Nazım Amca'da yol yapımında çalışmış. Arpaların biçileceği zaman götürülmüş. Köye döndüğünde arpa tarlası çoktan kurduğundan, arpa kelleleri (başakları) dökülür, biçilemez. Nazım amca bunu hayatı boyunca anlatır, dururdu. Diğerleri gibi Nazım amcanın arpaları kurumasaydı yol açılabilir miydi? Yol açılmasaydı Şenkaya eğitimdeki büyük atılımı gösteremeyecek, bugünkü beyin gücü yetişmeyecekti.²²¹”

Hüseyin Köycü yol problemiyle alakalı olarak Şenkaya gazetesinde “Sahipsiz Mıntıka” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazı şöyleydi:

“Erzurum Vilayet Erkânı ancak Şenkaya'ya gelirler. Oraya kadar olan dertleri dinler veya götürürler. Ve bütçelerini ona göre ayarlarlar. Milletvekilleri de aynı yoldan, aynı durağa kadar gelirler o nispette ilgilenirler. Başbakan şöyle dursun bakanlar dahi oraya uğramaya lüzum görmezler, belki hatırlarına da gelmez.

Kars Vilayet Erkânı ve Kars milletvekilleri ise onlarda ancak Göle Kazası'nın merkezi olan Merdinik'e kadar gelebilirler. Daha ileri gelmek onlara da nasip olmamıştır. Yollar bu halde kalırsa daha da nasip olmayacaktır.

O halde Kars'ın Merdinik kasabası ile Erzurum'un Şenkaya'ya bağlı Kosor Bucağı arasındaki takriben 35 km'lik mesafeye sahipsiz mıntıka demek caizdir. Ve haline ağlamak yerinde olur. Ağlayalım mı? Evet ağlayalım: Neyine? Asayişsizliğine mi, evler basıldığına, hayvanlar çalındığına vesairesine mi?

Hayır, bu nihayet bir jandarma kumandanı, bir idare amiri meselesidir. Bunlar gider yerlerine iyileri gelir, bu iş belki düzelir, hatta düzelmektedir.

²²¹ Selahattin Altaş, “Yol Yapımı İşte Buna Derim”, Şenkaya Köy Dernekleri Federasyonu, 2013, sny.

Asıl mesele şudur: Kosor-Avunder arasındaki yol meselesidir. Bu zalim bir düşmanın haklı olarak kendisine yavuz düşman saydığı bir milletin ülkesine ayak bastığı sıra halkı avlamak için özene bezene yaptığı bir yoldur. Bu yol bazı yerlerinden sel yüzünden çok kısa kısa mesafelerle bozulmuştur. Bu yüzden o civardaki halkın yolsuz kaldığı, dolayısıyla perişan olduğu bir ufak yol meselesidir. Pardon ufak dedim, bu ufaklık ne keyfiyeti ne de mahiyet itibariyle değil kemiyet itibariyledir.

Sayın büyüklerimiz lütfen dikkat buyrulsun; Farz ediniz ki: 200 km. mesafelik bir telgraf hattı var. Bu hat muhabere bakımından çok önemlidir, fakat birkaç yerinden sadece kesilmiştir. Şimdi emek veya masraf olarak yalnız telin birbirlerine eklenmesi lazımdır. Bu lüzuma kulak vermeyip ihmal etmek caiz olabilir mi?

Erzurum-Göle arası takriben 200 m. yolun Kosor-Avunder arasında azami yarım km. yolu sel götürmüştür. Bu yol öyle bir yerdedir ki: Bir taraftan Göle, Ardahan, Çıldır, diğer taraftan Şenkaya, Oltu, Tortum gibi mahsulleri başka başka olup birbiri ile değişme ihtiyacı karşısında bulunan halkın bu nimetten mahrum oluşu dolayısıyla yere düştüğü meselesidir.

Devlet ölçüsüyle fiyatı ucuz, halk ölçüsüyle kıymeti çok yüksek olan bu işin ihmali affi caiz olamayan hatalardandır. Sayın Kemal Zeytinoğlu'nun ve Bayındırlık Bakanlığı yetkililerinin dikkat nazarlarını şifahi surette birkaç defa çekmeye cesaret ettik, maalesef bu derdi tam manasıyla anlatmaya muvaffak olmadık. Bunun için bir defa da naçiz gazetemizin sütunlarında yüksek nazarlarını çekmeye teşebbüs ediyoruz. İnşallah merhametlerini celp etmiş oluruz”²²².

V- Sağlık Alanındaki Faaliyetleri: Doktor Talebi

Köycü, yerel yönetimlerde görev yaparken eğitime verdiği ağırlık kadar farklı sosyal problemlere de çareler arayan bir kişidir. Cumhuriyetin temellerinin yeni atıldığı ve savaş sonrası olumsuzlukların henüz tam olarak giderilemediği bu dönemde en önemli sorunlardan biri de sağlık alanında yaşanmaktadır. Ulaşımın tam anlamıyla yeterli düzeyde olmadığı bir dönemde Köycü, köyünde sağlık hizmetlerinin aksamaması için arayış içine girer ve bu soruna çözüm bulabilmek için 1928 yılında İstanbul'a giderek “*Bir Doktor Lazım*” başlıklı ilanını verir²²³. Fakat onun amacı sadece

²²² Şenkaya, Yıl:3, S.23, 15 Ağustos 1952.

²²³ K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 34.

bir doktor getirtmek değil aynı zamanda köye sağlık şirketi kurup, doktorla beraber eczane de temin etmektir²²⁴.

Hüseyin Köycü'nün 1928 yılında gazeteye verdiği ilan:

“Bir Doktor Lazım

1- *Şenkaya Köyü'ne bir doktor lazım, bunun için mezkûr köyde sağlık namile bir şirket teşekkül etmiş olup doktor maaşı eczane ile hastaneciğin masarifi umumiyesi tahtı temine alınmıştır.*

2- *928 senesi* Şubat birinden itibaren iki sene müddetle olup bu tarihten sonra doktorla mukavele ne zaman yapılırsa yapılsın hitami müddet 1 Şubat 930** senesidir.*

3- *Doktora iki odalı bir ev; miktarı kafi mahrukat ve bir hizmetçi verilecek, ecza furut ve hasta tedavisinden alınacak başka doktorun ihtisasına göre 100 liradan 150 liraya kadar mahiye maktuan maaş verilecektir. Ve alacağı ücret şirkete ait kalacaktır. Yalnız ticaretin yüzde 20'si doktora verilecektir. Doktor diğer köylere gidince vesaiti nakliyesi şirket tarafından verilecektir.*

4- *Doktor diplomalı vaziyette ve lekesiz olacak ve Cumhuriyet devrinde hiçbir suretle mesul olmuş bulunmayacaktır.*

5- *Ücreti olan ailesinden bir kimseyi sair bir fen erbabı olan 45-30 yaş arasında olan; Türk olan bedenen kuvvetli olan; dâhiliye mütehassıs veya operatör olan tercih edilecektir. Müracat edenler tercemei hallerini; tekliflerini tercemei hallerine zeyl olarak 5'nci maddemiz muhteviyatından olan hallerini ve iki kıta fotoğraflarını ailesinden diğer bir fen erbabı varsa keza tercemei hal ve iki fotoğrafını Oltu'da Şenkaya'da sağlık şirketine göndermeleri rica olunur.*

6- *İlanın izahat kısmında ise Köycü, Şenkaya'ya gelecek kişilere köy hakkında şu bilgileri aktarmaktadır:*

“Şenkaya 160 haneli ve bin nüfuslu Erzurum vilayetinin Kosor nahiyesinin bir köyüdür. Allahuekber Dağı'nın garbinde (batısında) havası gayet güzel bir köydür. Şenkaya'nın havası yazın serin, kışın civarına nazaran sıcaktır. Şenkaya'nın üst tarafı yaylalık alt tarafı bağlık ve bostanlıktır. Şenkaya'da yağın kıyyesi 100; etin kıyyesi 25; ekmeğin kıyyesi 8 kuruştur. Yumurtanın on adedi 5 kuruştur. Şenkaya'nın arazisi nüfusuna kâfi değildir. Binaenaleyh Şenkaya'da yalnız kırk hane fenni usulde ziraat yapmalı, mütebakisi ticaret erbabı olmalıdır. Şenkaya Bardız ve Kosor nahiyelerinin arasında olup bu nahiyelerden ve Narman'dan, Akçakale'den, Tavusker'den, Oltu'dan

²²⁴ Erzurum Kalkınma Vakfı, **Örnek Lider Hüseyin Köycü**, s. 8.

*takriben iki yüz köyün Pazar mahalli olmuştur. Şenkaya gençlerinin maksadı Şenkaya'yı Maarif ve ticaret ve sanat mahalli yapmaktır ve bunlar da kabili imkân olduğu takdir edilmiştir. Şenkaya'ya aelecek her fen erbabı teceddüdperver olmakla beraber Şenkaya ve civar köyler halkı ile imtizac etmeğe son derece gayret edecek halim olacak, hiçbir hususta asabiyet göstermeyecektir. Kendi istirahat ve menfaatini temin etmekle beraber, Şenkaya'nın yükselmesi için icabında fedâkarane mesaide bulunacaktır.*²²⁵

Hüseyin Köycü'nün bu ilanının amacına ulaşır ulaşmadığı konusunda elde net bir bilgi mevcut değildir. Dönemin sağlık imkânları ve doktor sayısı dikkate alınırca ilanın sonuçsuz kaldığı düşünülebilir.

VI- Ekonomik Kalkınma Noktasındaki Faaliyetleri

1-Halka Açık Şirketler

Köycü'nün kalkınma planı olarak hazırladığı sarı karton projesinde yer verdiği dallardan biri olan kazanç ana dalı altında yer verdiği alt dallarda halka açık şirketler kurulması da yer almıştır. Köycü 1929 yılında halka açık şirket kurmuş bu şirkete esnafları ve ticaret yapmak isteyen herkesi ortak etmiştir. Şirkete kaliteli ve aynı zamanda maliyeti az olan ürünleri getirir ve köyde ekonominin gelişmesini sağlar.

Şirketin merkezi Şenkaya'da olup, Oltu, Olur ve Kars'ta da şubeler açılmıştır. Açılan şubelere Şenkaya'nın gençleri yönetici olarak gönderilmiştir. Bu şirketlerin şubelerine ait işlemler Şenkaya'dan yürütülmüştür. O yıllarda bilgisayar sistemi yoktur. Hesap dökümleri ayın belli günlerinde postacılarla Şenkaya'ya ulaştırılmıştır²²⁶.

2-Kadınlar ve Aile Ekonomisi

Toplumda, ailede kadınların eşleriyle beraber ekonomiye katkıları amaç edinilmiştir. Köycü bu konuda halkı bilinçlendirmek için ilk önce kendi ailesinden başlamıştır, Bu konuda torunu Koptagel İlgün bir anı aktarmaktadır: *“Rahmetli babam Yusuf İlgün, fakir bir ailenin çocuğudur. 20 yaşlarında, eli kalem tutan, ilkokul tahsilini Köycü'nün açtığı 'Hususi Mektep'te yapmış, ticarete de akli yatkın bir genç. O şirkette muhasebeci olarak çalışır. Köycü, başarılı çalışmalarını gördüğü bu genci bir gün yanına çağırır. “Buyrun Hocam” der babam (Köycü'ye yakınları dâhil herkes hocam diye hitap ederdi, kendisi de böyle isterdi). “Sen çalışkan, dürüst bir gençsin, benim*

²²⁵ Hüseyin Köycü, *“Bir Doktor Lazım”*, Şenkaya, Yıl:1 S. 7,15 Ocak 1951.

²²⁶ K. İlgün, D. Ören, H Köycü, *Sarı Karton Hüseyin Köycü*, s.70; K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 34-35.

kızımı alacaksın ama şirketteki görevinden istersen ayrılıp, kendi işini kuracaksın, bakkal dükkânı açarsan eşin de dükkânda durup sana yardım eder, sen askere gidince de hanımın dükkânda çalışır işini geliştirir” der. Yusuf İlgün şaşkın, dili tutulmuş, konuşamaz halde yanından ayrılır. Akşam babasına durumu anlatınca babası: “oğlum o meşhur Hüseyin Efendi, sen fuara Şükrü’nün oğlu. Biz ona göre çeyizleri nerden buluruz” der. Hâlbuki Köycü gece evine geldiğinde hanımına “Ben Şükrü Efendi’nin oğluna kızımı vereceğim, ama bizim kızımız kendi el emeğiyle ne yapmışsa sadece onları çeyiz olarak vereceksin” der. Bir de her evlenene hediye ettiği ve İstanbul’dan aldığı yemek kitabının verilmesini ister. Kızı için “Kocasının dükkânında çalışacak kocasının anası ve babası ile beraber oturacak ve onlara da yardımcı olacak” der. İşte annemle babam bu şekilde evlenir. Yusuf İlgün bir sene sonra askere gidince eşi dükkânda çalışır. Erzurum’dan katır sırtında eşya getirterek, geceleri de el emeğiyle çoraplar vb. dokuyup satarak, sermayesini geliştirir.²²⁷”

Köycü, kızı ve damadını teşvik etmiş ve örnek olmalarını sağlamıştır. Bu tarihten sonra Şenkaya’da kocasının işine yardım eden, dükkânda tezgâhtarlık yapan birçok hanım görülmüştür.

3-Köyde Zanaatın Geliştirilmesi

Köycü, halkına meslek öğretmek için ücretini ve konaklamalarını kendi cebinden vererek temin ettiği, on farklı meslek dalından eğitimler getirtmiştir. Köy halkını pastırmacılık, dabakçılık, sabunculuk, dokumacılık, demircilik, marangozluk, kunduracılık, terzilik gibi mesleklere yönlendirmiş, yılsonunda ise sergiler açtırmıştır²²⁸.

Ailelerin gelirinin arttırılması için halı-kilim dokumacılığı başta olmak üzere fırıncılık, sobacılık, nalbantlık, kasaplık gibi meslek kolları da geliştirilir²²⁹.

Hüseyin Köycü açtığı kurslara Şenkayalıların katılması için önayak olmuş, dışarıdan getirttiği ustalar sayesinde katılanların bir zanaatkâr olarak yetişmesini sağlamıştır. Bu kişiler yıllarca Şenkaya’da kendi dallarında çalışarak ticarete canlılık kazandırmışlardır²³⁰.

²²⁷ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 34-35.

²²⁸ Erzurum Kalkınma Vakfı, **Örnek Lider Hüseyin Köycü**, s. 8.

²²⁹ F. F. Özsoy, “*Bir Halk Önderi*”, s. 11.

²³⁰ K. Özcan, “*Şenkaya’da Toplumsal Değişim*”, s. 16.

Hüseyin Köycü Şenkaya'da küçük üretim birimlerinin kurulmasına öncülük etmiş ve yukarıda sayılan meslek dalları ve el sanatları aracılığı ile hayvancılığın ve tarımın gelişmesinin ortamını hazırlamıştı²³¹.

4- Panayırlar ve Yerli Malı Kampanyası

Hüseyin Köycü hafta pazarları ve panayırlar kurarak, Allahuekber Dağları'nın eteğinde halkın ürettiği ürünleri satmalarını sağlamıştır²³².

Panayırlar yaz ve sonbahar mevsimi olmak üzere yılda iki kez yapılmıştır. Düzenlenen yaz panayırı üç gün sürer. Dükkânlar çadırlara taşınır ve canlı hayvan pazarları kurulur. Köyler ve civar ilçelerin halkı Şenkaya'daki panayıra katılırdı.

Güz panayırı ise sonbahar aylarında yapılırdı. Henüz hafta pazarının bilinmediği o tarihte, Şenkaya'da, hafta pazarları kurulurdu. Çevre köylerden gelen köylüler, özellikle de kadınlar evlerinde yaptıkları yağ, peynir, ördükleri çorap ve şalları satarak kendi ihtiyaçları olan malzemeleri satın alıyorlardı. Köycü, hafta pazarlarının daima ilgi görüp gelişmesini sağlamaya çalışmış bunun için de pazara malını getirip de satamayanların, malıyla köyüne dönmesini istemediği için başka kişileri göndererek kendi hesabına satın aldırırdı. Böylece köylünün sevinerek evine dönmesini sağlar bir sonraki pazara gelmeleri için de cesaretlendirirdi²³³.

Torunu Tokay Köycü ile olan bir anısı şöyledir:

“Yine bir gün güz panayırı günlerinde, panayır kurulan yerde gezmekte ve panayır düzenini denetlemektedir. O zaman 8-9 yaşlarında olan torunu (Tokay Köycü) ile gezerken, köylerin birinden yaşlı bir köylü, kağrı arabası ile bir miktar süs kabağı getirmiş ve panayırda bunları satmaya çalışmaktadır. Kağrı arabasını çeken öküzler ise biraz ötede hoş bir harman yerine bırakılmıştır.

Yaşlı köylü akşam saatlerine kadar, getirdiği süs kabaklarından hiç satamamıştı. Hüseyin Köycü zaman zaman bu adamın yanına gelerek, satış olup olmadığını sormaktadır. Nihayet akşamüstü yaşlı köylünün yanına gelerek, süs kabaklarının tanesini kaç kuruştan vereceğini sorar ve yapılan pazarlık sonucu abrada bulunan 60 tane süs kabağını 10 kuruştan satın aldığını söyler ve parasını hemen öder. Yaşlı adam hem şaşırır hem sevinir.

²³¹ B. Seferoğlu, “Şenkayalı Olmak”, s. 36.

²³² S. Ömeroğulları, “Toplam Kalite Yönetimi”, s. 15.

²³³ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 37.

Hüseyin Köycü aldığı malları evine götürmesini ister ve ana cadde üzerinde bulunan evinin bahçesine torununun yardımıyla getirirler. Evinin bahçesinin geçen bir su arki vardır. Yaşlı adama hepsini suya dökmesini ister. Adam şaşırmıştır ama isteğe uyarak arabada bulunan tüm süs kabaklarını suya döker. Torunu bu duruma şaşırırsa da suda yüzen kabakları seyretmekle meşguldür. Daha sonra torunu “Dede, kabakları neden suya döktürdün?” diye sorar. “Bak evladım”, der Hüseyin Köycü, “Bu yaşlı adam köyünde kabak yetiştirmek için ne emekler verdi. Sonra topladı, ertesi gün kağı arabasına yükleyerek kilometrelerce yolu yaya yürüdü ve ilçe merkezine geldi. Bunları satıp evine, çocuklarına, yiyecek, giyecek alma amacıyla idi. Fakat olmadı. Bu kadar zahmeti ve emeği boşa gidecek ve Şenkaya panayırında aradığını bulamayacaktı ve belki bir daha gelemeyecekti. Hem bizim panayırımız kazandı, hem yaşlı köylü kazandı. Benim bir miktar paramın gitmesi ilçem için hiç önemli değil”²³⁴.

Yerli malı üretimine özellikle önem vermiştir. Koyunyünü özel tezgâhlarda işleminden geçirilir iplik haline getirilir ve bu ipliklerden kumaş dokunurdu. Köy kadınlarını şal kumaş imalatına teşvik ederek kumaşları satın alır ve satılmasını sağlardı. Erzurum’da ve İstanbul’da bu kumaşlardan kendisine elbiseler diktirir ve örnek olmasını sağlardı.

Köycü, Erzurum’da yaşayan bir terzinin Şenkaya’ya gelip yerleşmesini ve erkeklerin şal kumaştan elbise giymelerini sağlamıştır. Böylelikle, köyde yerli malının kullanılması da teşvik edilmiştir²³⁵.

Hüseyin Köycü, toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yönden kalkınmasını hedeflemiş, ‘Toplam Kalite Yönetimi’nin adı dahi bilinmezken, bulunduğu topluma işleri doğru yapmayı değil, doğru iş yapmayı aşilayarak eğitim ve sağlık gibi yaşamsal konularda olduğu gibi bu alanlarda örnek insan olarak ‘Toplam Kalite Yönetimi’ni uygulamıştır²³⁶.

5- Şenkaya’nın İlçe Olması

Hüseyin Köycü Sarı Karton Projesini oluştururken Şenkaya’nın ileride ilçe olacağını düşünerek planı tasarlamıştır. Planlarını biran önce uygulamayı düşünmüş ve çalışmalarını hızlandırmıştır. O yıllarda köyün bağlı olduğu Oltu ilçesine gidip gelmek çok zor şartlarda gerçekleşmekteydi. Resmi bir iş için ilçeye gitmek gerekiyor, bu da

²³⁴ K. İlgün D. Ören, H. Köycü, **Sarı Karton Hüseyin Köycü**, 142-143.

²³⁵ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 37.

²³⁶ S. Ömeroğulları, “*Toplam Kalite Yönetimi*”, s. 15.

halkı sıkıntıya sokuyordu. Şenkaya, ilçe olmadan önce Hüseyin Köycü Ankara'ya gitmiştir. O gün Meclis'e Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün geleceğini öğrenince İnönü'nün geleceği saatte gireceği kapıya uzanıp yatmıştır. Genel Sekreter Cevat Dursunoğlu; Hüseyin Köycü'yü uyarmış; ancak Köycü buna aldırmadan ısrarla İnönü'yü beklemiştir. Bu sırada İnönü gelmiş ve Cevat Dursunoğlu'na neler olduğunu sormuştur. O da “*Efendim, dağın başındaki köyünü ilçe yaptırmak istiyor, onu size duyurmak için bu yolu seçmiş*” diye cevap vermiştir.

İnönü; “*Demek dağ başındaki köyü ilçe yaptırmak niyetindesin*” diye seslenince Köycü şu cevabı vermiştir:

“*Sayın Cumhurbaşkanım, marifet dağ başındaki köyü ilçe yapabilmek. Yoksa diğerlerini yapmak zor değil.*”

Köycü'nün verdiği cevabı İnönü çok beğenmiştir. Köycü'ye Şenkaya'nın o sırada sahip olduğu imkânları ve daha sonra yapılmasını düşündüğü projeleri sormuştur ve Şenkaya 1946 yılında ilçe olmuştur²³⁷.

E- HÜSEYİN KÖYCÜ'NÜN SON YILLARI, ÖLÜMÜ, YAPTIĞI İLKLER VE HAKKINDA YAZILANLAR

I- Sağlık Sorunları

1956 yılı Köycü'nün yorgunluğunun, sağlık sorunlarının ortaya çıktığı bir yıl olmuştur. Kalp yetmezliği, nefes darlığı tansiyon yüksekliği ve şeker hastalığı vardı. Köycü'nün bir hayali de Avrupa'yı gezmektir. Özellikle Fransızca öğrenip, Paris'e gitmeyi çok istemektedir. Bunun için bir öğrenci gibi notlar alarak Fransızca çalışıyordu.

Hasta yattığı zamanlarda başucunda Fransızca gramer kitapları bulundurmuydu. Kendisini bazı akşamlar ziyarete eden torunları Koptagel İlgün ve Tokay Köycü'ye Fransızca kelimeler soruyordu. Sigara kutularının kapaklarını keserek bir tarafına Fransızca kelimeler diğer tarafına Türkçe anlamlarını yazıyordu. Yaşı 60 olan Köycü servetini ilçesi için harcamış, bu sırada dükkânında kalan ufak tefek satılacak şeyleri elden çıkararak dükkânını kapatmıştı. Zaman zaman ilçenin ileri gelenlerini evine davet ederek, haberler alıyor, özellikle Yükseliş Cemiyeti'nin yöneticileriyle sık sık görüşüyordu. Cemiyetin işlerinin nasıl gittiğine dair bilgiler alıyordu. Aile çevresini de

²³⁷ K. İlgün, D. Ören, H. Köycü, **Sarı Karton Hüseyin Köycü**, s.87-88.

haftanın bir günü kabul ederek, herkesin neler yaptığını, kendilerini eğitim, ticaret gibi konularda geliştirip geliştirmedikleri hakkında sorular soruyordu²³⁸.

II-Köycü'nün Vefatı

1957 yılı Haziran ayında Köycü'nün sağ ayak parmaklarında siyahlanma başlar ve ağrıları artar. Erzurum'da doktorlar kangren teşhisi koyar ve ayağının bilek kısmından yukarıya kesmeleri gerektiğini söylerler. Tarih 2 Temmuz 1957'yi gösterdiğinde bacağı kesilir. Bir süre sonra da ayağına protez yapılmasına karar verilerek İstanbul'a yolcu edilir. O tarihlerde Oğlu Coşkun Köycü de tahsiline devam etmek için İstanbul'dadır. İstanbul'da Sirkeci'de Konya Uğur oteline yerleşen Hüseyin Köycü, gazetelere verdiği beyanatlarının birinde "*Protezim takılır takılmaz ilçeme, ilime dönüp parti çalışmalarına devam edeceğim*" diyordu. Köycü 31 Ocak 1958 günü otel odasından inmeyince görevliler kontrol etmek üzere Köycü'nün bulunduğu odaya çıkarlar. Bu sırada Köycü'nün merdivende oturup başını duvara yaslamış olarak vefat ettiği görülür. Vefat haberi Şenkaya'ya ulaştığında tüm Şenkayalılar Köycü'nün çocuklarının etrafında toplanarak cenazeyi memleketine nakletmek üzere harekete geçerler. Bir komite kurarak nakil için gerekli parayı toplarlar. Evlatları bu girişime teşekkür edip parayı kabul etmezler ve ağır kış şartlarından dolayı Köycü'nün İstanbul'da defnedilmesine karar verirler. Köycü, İstanbul'da, 5 Şubat 1958 tarihinde Topkapı'da Kozlu Aile Mezarlığı'nda (L adası, No: 61) hazırlanan kabre defnedilir²³⁹.

Köycü'nün vefatından sonra Şenkaya'da ana caddeye ve bir ilkokula adı verilmiştir. Aynı şekilde uzun yıllar ilçesinin kalınması için yaptığı çalışmalara bir vefa olarak mülki idare ve belediye başkanlığı kararıyla büstü yapılmış ve Şenkaya'da adı verilen caddeye yerleştirilmiştir.²⁴⁰

Bu büstün dikilmesiyle alakalı olarak Ruşen Yetimoğlu 1971 tarihli konuşmasında şunları aktarmaktadır:

"Bu büyük insanın saymakla bitmeyecek bizlerin kalkınma ve refahı için istediklerini idame ettirmek gayesi ile kurulmuş olan Yükseliş Cemiyeti üyeleri olan sizlerin hamiyeti ile merhumun bir büstünün Şenkaya'da yapılması çalışmalarına

²³⁸ K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 62.

²³⁹ K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 64-66.

²⁴⁰ Ekler kısmının F-4 ve F-5'e bakınız.

başlanmış olduğunu ve Cumhuriyetin 50. Yılında bitirileceğini saygı ile bildirmeyi borç bilirim.²⁴¹”

III- Köycü'nün Evlatlarına Nasihati

“1- Hayatta kesinlikle doğru ol, yiyicilik, adam kayırma gibi kötü şeylerden kaçın erdem, iyilik, ahlak, doğruluk, bir insanın temelidir. Görev namustur savsaklamaya gelmez.

2-Büyüğüne karşı hürmetkâr ol. Saygınlığını ve değerinin sınırını bil. Zira her şeyin fazlası kötü olduğu gibi saygının fazlası da etek öpmek olur. Fakat gözünü aç, çürük tahtaya ayak basma.

3- Her zaman neşeli olmaya özen göster. Çok üzüntülü gününde bile neşeli olmaya çalış ve böyle adet edin. Zira hayatta devamlı her yönde mesut olan pek bulunmaz.

4- Geçimini gelirine göre ayarla, borçtan sakın. Diğer gereksinimlerinde tutumlu olabilirsin; ama gıdandan tutum yoluna gitme.

5- Ailene kesinlikle bağımlı ol. Hayatın bütün zevklerini yuvanda bulmaya kendini alıştır.

6- Daima yoksulları kolla ve elinden gelen iyiliği ve ikram gelirse onu da yap.

7- Asıl işinden başka ve asıl işine engel olmayan bir hayır işi ile uğraş.

8- Eğer memur isen kesinlikle politika ile uğraşma. Serbest olur da uğraşmak istersen, politikanın bir tür yalan ve dalavereden ibaret olduğunu duyarsan kesinlikle inanma. Orada da doğru, dürüst, çıkardan ve gösterişten uzak ol. Böyle hareket edenlerden yana ol.

9- Müslüman doğdun, Müslüman kalman gerekir. Taassup, hurafe ve gericilikten uzak olmak koşuluyla insanlığın ve müslümanlığın şartlarını öğren ve elinden geldiğince yap. Fakat yapmayanlara fazla karışma. Nasihat et.

10- Bence savurganlık ne adar kötü ise aşırı sıkı olmak da, sizi hayır işlemekten, insanlığın gereklerini yapmadan yana engel teşkil ettiğinden, kötüdür. Savurganlıktan kaçınmak ve ölçülü olmak gerekir.

²⁴¹ S. Yalçın, “Arşiv Konuşuyor-2”, s. 22.

Bu ilkeler içinde gidersen hayatta çok zengin olamazsın. Büyük yararlar sağlayamazsın. Bunu biliyorum. Fakat onurlu bir yurttaş olarak yaşarsın. Bu da bizim ailemizin geleneklerine, özelliklerine uygundur.

Çok zengin olanlar insanlığı, yoksulluğu ve onuru unutmaktadırlar. Bu bakımdan orta durumda ve onurlu yaşamak daha iyidir’’²⁴².

IV- Hüseyin Köycü Tarafından Gerçekleştirilen İlkler

1- Henüz yeni ilçe olmuş bir yerleşim yerinde, gazete çıkarmıştır. Şenkaya’da çıkarılan ilk gazete yine Hüseyin Köycü’nün çıkardığı gazetenin sahibi, yazı işleri müdürü ve başyazarı olmuştur.

2- İlk kez bir yerel gazete “*fikir gazetesi*” olarak çıkmıştır. Gazetenin bu özelliğe sahip olmasında en büyük etken Köycü’nün, kişisel özellikleridir. Köycü’nün hayatına bakılınca, onun bir düşünce adamı olduğu, düşünce üreten özgün bir yerel yönetici portresi çizdiği görülmektedir.

Şenkaya siyasi bir gazete olmakla birlikte aynı zamanda edebi, sanatsal ve folklorik bir gazetedir. Ayrıca Türkiye’de ilk kez bir ilçe, bir partinin genel merkezi olmuştur. O ilçe ise Şenkaya’dır. Kurucu genel başkanı da Hüseyin Köycü’dür.

3- Türkiye’de “*Açık Mektup*” türü, ilk kez, değişik ve özgün bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu mektubu, Hüseyin Köycü kaleme almıştır.

“*Şenkaya Kasabasının Sayın Halkı*” diyerek başlayan mektubun giriş bölümü, Hüseyin Köycü’nün kişiliği ve dünya görüşü ile ilgili olarak önemli ipuçlarını barındırır. İlçe halkı arasında, herkesin bilgi, beceri ve yeteneğine göre; ekonomik, sosyal ve toplumsal işbölümüne tabi tutulması hayli ilginçtir²⁴³.

V- Köycü Hakkında Yazılanlar

Köycü hakkında şimdiye kadar birçok şey yazılmıştır. Yazılan ve kaleme alınana bütün yazılar, hem Köycü’nün yaptıkları hakkında, hem de karakteri ve şahsiyeti hakkında bize doyurucu bilgiler vermektedir. Bu düşünceden hareketle biz de buraya en yakınlarından başlamak üzere, Köycü hakkında önemli kabul ettiğimiz yazıları almayı uygun gördük.

²⁴² K. İlgün, *Toplum Kalkınmasında Örnek Lider*, s. 266.

²⁴³ M. Yılmaz, “*Hüseyin Köycü: Şenkaya’nın Esiri*”, s. 10.

1- Coşkun Köycü (Oğlu)

“Babam Allah’ın rahmetine kavuştuğu zaman, en küçük evladı olan ben 22 yaşındaydım. Vatan ve millete büyük hizmet ve fedakârlıkları dokunan, kıymetli insan ve eşine az rastlanan bu halk lideri ile bilinçli olarak 14-15 yıl yaşama şansına sahip oldum.

Çocuklar genellikle 8-10 yaşlarında “Babam her şeyi bilir”, 15-20 yaşlarında “ Babam çok bilmez, ben daha çok bilirim” derler. Sonraki yıllarda ise “ Ah babacığım, seni çok arıyorum” derler. Ben bu çocuklara benzemezdim. 7 yaşından 70 yaşına kadar, babama hayran kaldım. Onun hafıza ve zekâ kuvvetine, duyduğunu, öğrendiğini unutmayan yeteneklerine imrendim. Daha onun küçük yaşta Kur’an-ı Kerim’i hatmedip, rahle gezdirme törenine inanmakta zorluk çektim.

Güvenilir ve sevilen, saygı duyulan bir insan olan babam yaşantısı itibariyle sakin ve mütevazı kişiliğe sahipti. Tükenmeyen bir enerjiyle sabahtan akşama kadar eğitici konuşmaları ve uygulama çalışmalarıyla hizmet verme gayreti içinde bulunuyordu. Her adımı, her nefesi etrafındaki kişilere bir temiz ruh, bir bereket, bir gelecek, daha iyi olma gücü veriyordu. Doğru bildiğini yapmaktan çekinmeyen, önüne çıkan engelleri mantık ve ikna yoluyla aşan bir toplum önderiydi”²⁴⁴.

2-Argın Aytaç

“İnsanı Yüceltmek

HüseyinKöycü, önderlik vasıflarına sahip bir yönetici olmanın ötesinde, bir düşünce adamı. Ait olduğu topraklara medeniyeti ve kültürü getirebilmek için, döneminin onca olumsuz şartına rağmen, sayısız başarılı çalışmaya imza atan bir devlet adamı. Şair, gazeteci, tiyatro yazarı. Yaptığı her işte amacı, insanı yüceltmek. Attığı her adım, modern, sağlıklı ve sürekliliği olan yaşam alanları yaratmaya, ekonomiye kazanç sağlayacak faaliyetler oluşturmaya, kadının toplumdaki varlığının önemini, sosyal ve ekonomik hayat içindeki eşitliğinin altını çizmeye yazgılı. Adımlarının ışığı, eğitime ve kültüre yön veriyor. Çizdiği SarıKarton projesi ise sadece Şenkaya Köyü’nün değil, tüm bir ülkenin kalkınma planını kucaklar gibi aslında. Hayatın her alanından filizlenip, dallanıp budaklanarak boy atan bir ağaç Sarı Karton. Yıl 1929. Kültürden yaşam biçimine, sağlıktan imara ve kazanç yollarına, bir insanı birey yapmanın maddelerini

²⁴⁴ Coşkun Köycü, “Ortak Değerlerimiz ve Ortak Geleceğimiz”, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, (Koptagel İlgün), İstanbul 2005, s.176.

sıralıyor Hüseyin Köycü. Kültürün yolunun kütüphaneden, tiyatrodan, sinemadan, radyodan, gazeteden, zanaattan, okumaktan, konuşmaktan geçtiğini anlatıyor. Yaşayış yani sosyal hayat ise panayırlardan müzelere, turizmden sinemaya, geziden musikiye ve onların alt dallarına ayrılıyor. İmar konusu, depreme dayanıklı, konutların yapılması, okul inşası, planlı şehirciliği geliştirme, ormanları koruma başlıklarıyla yine insana öncelik veriyor. Sağlık çerçevesinde, hastane kurulumu, doktor ve hemşire temini, beslenme, hijyen başlıları göze çarpıyor. Kazanç başlığı ise bireyin tek başına ayakta kalabilmesine olanak sağlayan yönlendirmelerle, balıkçılıktan, çiftçiliğe, ticaretten turizme her aileye kazanç sağlayacak bir iş önceliğiyle yola çıkıyor. Ve her bir ana dalın ince ince düşünülmüş, örülmüş alt dalları. Peki, genç Cumhuriyetin ilk yıllarında çizilen bu plan Şenkaya Köyü'ne neler kazandırmıştır? Ne yaptığını bilen, hedefini anlatmayı başaran her lider gibi, Hüseyin Köycü'nün de adımları izlenmiş, tek yürek, tek bilek olan köy halkı, imece usulü ile köye önce yol, ardından okul yapmış, o okula dışarıdan özel öğretmen getirilmiştir. Sağlık konusuna gerekli özen gösterilmiş, İstanbul gazetelerine ilan verilerek bulunan özel bir doktorun köyde göreve başlaması sağlanmıştır. Yeni iş kolları yaratılması amacıyla pastırmacılık, sabunculuk, kunduracılık, duvarcılık, kerestecilik, arıcılık konularında kurslar açılmış, çevre bölgelerden gelen ustaların verdiği bu eğitimlere katılanların, üretken birer meslek sahibi olmaları sağlanmıştır. Kültür ve yaşayış alanlarına gelince; 1950-1955 yılları arasında çıkarılan Şenkaya gazetesi, taşra basınının en önemli örneği olmuştur. Düzenlenen panayırlarla, bölgede ki birçok yerleşim yerinde ki halkın kaynaşması sağlanmıştır. Radyoevi kurularak köye bir radyo getirilmiş ve halkının güncel olayları anlık olarak takip edebilmesinin yolunu açılmıştır. Kız öğrencilerin de yer aldığı tiyatrolar sahnelenmiş, Cumhuriyet Baloları düzenlenmiştir. Ufak Parti isimli siyasi bir parti kurularak memleketin sorunlarına çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Yıllar sonra bakıldığında ise sonuç, ülkenin her dört bir yanına dağılmış, her biri iyi eğitilmiş ve kendi alanlarında ışık saçan bireylerdir. Tek bir ömre sığması imkânsız görünen tüm bu adımların her biri, aslında kendi başına bir hayat hikâyesidir. Her ne kadar küçük bir köy için çizilmiş görünse de, Sarı Karton planı, dalları tüm ülkeye yayılan bir ağacın köküdür ve Hüseyin Köycü'nün ne kadar öngörülü ve hümanist bir lider olduğunun kanıtıdır. Bunca yıl sonra saygıyla ve sevgiyle anılan bir lider"²⁴⁵.

²⁴⁵Hüseyin Köycü'nün torununun oğlu Argın Aytaç.

3-Önay Alpago

“Eski Devlet Bakanı

Gözlere, Gönüllere, Akıllara Sönmeyen ıfık: Hüseyin Köycü

Ben 35 yıldır bir Şenkaya geliniyim ve yalnızca eşimin yakınlarının değil, tanıdığım tüm Şenkayalıların yengesiyim. Eş ve yöre olarak, hayatımda en doğru seçimi yapmışım galiba.

O kibar, ölçülü, saygılı ve o kadar da yiğit, yürekli ve onurlu insanların gözlerinden yüreğine akan sevgi, beni de bir Şenkayalı yaptı sonunda. Öyle olunca; benim hayatıma da 35 yıldır o özel ve güzel isim, Hüseyin Köycü ismi girdi. Tanıdığım herkes ondan bahsediyordu ya da onun yaptıkları, öğrettikleri, bıraktıkları konuşuluyordu. Büyük bir sevgiyle, hayranlıkla, şükranla anıyorlardı adını.

Peki, kimdi Hüseyin Köycü? Nasıl böylesine bir efsane, bir idol, bir anıt olmuştu? Neden onu tanıyanlar, onunla hemşeri olanlar böylesine bir onur duyuyorlardı? Sordum, dinledim, okudum ve inandım ki:

O her şeyden önce çevresinde ve yöresinde yaşayan herkesi aydınlatan kocaman bir ıfı olmuştu. Hem öyle mum ıfığı, lamba ıfığı falan değil: sönmeyen, azalmayan, batmayan bir güneş ıfığı imiş rahmetli Hüseyin Köycü. Önce doğduğu toprakları sevmiştir. Sevdasını soyadında taşıdığı köyünü sevmiştir. O nedenle yöresinin geri kalmışlığını kıracak çabaların içinde olmuştur. İçme suyundan, askerlik şubesine, hükümet konağından temel idaresine kadar sayısız talepleri dile getiren, takip eden, Şenkaya Köyü’nden Şenkaya ilçesine uzanan bir kent yaratıcılığının mimarı olmuştur. Sonra uygarlığın vazgeçilmez taşlarını döşemeye başlamıştır. Okul, kütüphane, yol, baraj, spor, sanat, sahne, kooperatif ve yüzlerce hedef, yüzlerce hizmet...

Tüm emeklerin merkezinde insan vardır Hüseyin Köycü’nün. Cahilliği ve yoksulluğu yenmek için eğitilmiş insan olmak gereğine inanmış, başta kız çocukları olmak üzere tüm çocukların okutulması için büyük bir seferberlik başlatmıştır. İlk, ortaokul onun bağışladığı bir evde hizmete geçmiştir.

“Gözü gören körlere, gaflette yüzenlere, yediği ekmeğın nereden geldiğini bilmeyenlere acırım” derken, “Kalp gözü açık olanlara, vicdanlı insanlara, herkesle barışıklara, bilgiyi paylaşanlara, mutlulukla bakarım” diyen Köycü, evlatlarına verdiği nasihatlerin başında doğruluğu öğütlemiştir. Derin bir soylulukla “ Hayatta kesinlikle doğru ol, erdem, iyilik, ahlak bir insanın temelidir” derken özel hayatında bu doğruları ile örnek olmuştur.

“Vatan benim sevgilim” sözleriyle büyük bir vatansever olduğunu gösteren Hüseyin Köycü, sevgisinin yanında sorumluluklarını da bilen bir vatandaşdır. Okuyan, düşünen düşündüklerini ifade eden, sorgulayan, Türk Ceza Yasasından, Türk Medeni Yasasına, belediyeler Yasasından, Siyasi Partiler Yasasına dek özel hayatı ve kamu yaşamını ilgilendiren pek çok konuda eleştiri ve öneriler sunan örnek bir yurttaş olmuştur.

Bir yandan resmi nikâh yapılmadan imam nikâhı kıyanlara ceza verilmesini öngören; öte yandan “Müslümanlığın şartlarını öğren ve elinden geleni yap. Fakat yapmayanlara karışma” diyebilen inançlı ve inanç özgürlüklerine saygılı bir aydındır.

Bir sosyolog yaklaşımı ile hemen hemen tüm toplumsal konularda fikir yürüten, düşüncelerini ve bilgisini çevresindekilerle sürekli paylaşan bir toplum bilimcisidir.

“Yeni doğan her çocuk için bir ağaç dikmeli ve çocuklarla ağaç birlikte büyümeli” diyerek ağaç sevgisini aşılarken; hangi mevsimde, hangi ağacın kaç adet dikileceğini öğreten bir doğa bilimcisidir.

Şiirlerinde, piyeslerinde, makalelerinde görülür ki biraz Mevlana’dır, biraz Yunus, biraz Pir Sultan’dır, biraz Namık Kemal. Ve “Kemalizm yolunda yürüyenler sağ olsun” diyen bir Kemalist’tir. Atatürk sevgisini iliklerine kadar yaşayan, onu tüm tarihlerin be ülkelerin en büyük adamı olarak gören sarsılmaz bir devrimcidir. Bu bağlamda kadın haklarının yüksek sesle savunuculuğunu yapan, bu inancını kendi ailesinde verdiği örneklerle kanıtlayan ışıltılı bir Anadolu sesidir.

Hüseyin Köycü, yaşadığı sürece doğrulara ve yanlışlara bakmış, bakmakla yetinmemiş, batıklarını görmüştür. Görmekle yetinmemiş, müdahale etmiş, seyirci kalmamıştır. Yaşamı tanımaya, anlamaya ve anlatmaya çalışmış, her zaman birileri için bir şeyler yapmaya çabalamıştır.

İnsanları yalnızlıktan ve ümitsizlikten kurtarmak için gayret ederken onlara adaleti, tevazu, barışı, onuru öğreten bir başöğretmen olmuştur.

Kısacası; kimileri ne için yaşadıklarını bilmezken, o öldükten sonra da yaşayanlardan olmuştur. İnsanların gözlerine, gönüllerine, akıllarına saçtığı o ışıklar, senin kabrini de aydınlatsın sevgili Hüseyin Köycü”²⁴⁶.

²⁴⁶ Ö. Alpaço, “Sönmeyen Işık: Hüseyin Köycü”, s.14-16.

4- Zeki Ergül

“Hüseyin Köycü

Kinini mantığıyla yenmiş, öfkesini bala emzirmişti. Sevgiyi bohçalayıp sırtında taşımıştı. Yunus’un toprakların büyüyüp, yenik düşmeyen kozanın ürünü olmuştu.

Namlusuna sürülen bir yürekle inandığı şeyleri savundu. Yanında ve yöresinde bulunan yoksul insanlara sürekli yardım etti. Yürekleri taş gibi sağlam, gül kadar narin olan insanların düşüncelerinden faydalandı. İşte bu inancı dolayısıyla ellerine batan dikenleri hiç şikâyet etmeden temizledi. Yaşadığı yerde ışığa hasret olan insanların aydınlanması için ölümüne mücadele etti. “Kul”la Tanrı’nın arasında gezinenleri eleştirdi. Hep çağdaşlığı istedi.

Beyninin teknesinde sevgi, adalet ve demokrasiyi taşıdı. Sevgiyi ve hoşgörüyü terkisine alarak sokak sokak, kent kent dolaştı. Sağırda eğer taş, varsın sağır olsun demedi. Sağır taşı, insanı yakan ateşi nasıl anlatırsın anlamayanlara. Hüseyin Köycü yılmadan, usanmadan bunları anlattı.

Yalana, yanlış karşı sözü dilinde bir kurşun gibiydi. Her şeye rağmen yürek mührünü hiç bozmadı. Çünkü gerçeğin namlusundan seçmişti hedefini. Geri dönüşü olmayan adaleti savundu. Bazen kahpe vuruşlarla savruldu, yine de ne incinen sevgisini ne de hoşgörüsünü kaybetmedi. “Gitti giden geri dönmez geri” derler ya gidenleri unuttu.

Bazen deve dikenleri yüreğine batar oldu. Onlarına acılarına hiç aldırmadı. İşte bu yürekle akşamın karanlıklarına ışık tutarak, bir harita yaptı. O karanlıklar içerisinde bazen umuda yürüyen şiirler yazdı ve bazen de sevgiye koşan makaleler yazdı. Böylece düşüncelerini hiç karanlığa bırakmadı.

Zor bir yaşamı vardı... Çok zordu... Çünkü hep yolun yokuşunda yürüdü. Bir ipek böceği sessizliğinde kozasını örerek yoluna devam etti. “ Bir pireye yorgan yakışımız var ya” dedi, “ Adalet ve çağdaşlığa tutkumdan olsa gerek.” Bu sevginin bedelini ödeyecekti ve de ödedi...

Yüreğinde adaletin yaktığı ateşle hedefine koştu. Buz dağının içinde donup kalmayı hiç düşünmedi. Çünkü gerçekleri halkına anlatmayı kutsal bir görev olarak bilmişti.

Çiçekler güneşe dönerek eğilirler. Günebakan ters yönde eğilmişse ölmüştür. Hüseyin Köycü böyle bir eğilişi hiç kabullenmedi. O nedenle de ölümsüzleşti.

Onun için yaşamak... Ölümden sonra da yaşamaktı. Yaşarken de solmayan çiçekleri yetiştirdi. İşte bu yaşamıyla dahi gururlanmadı. Bitiş çizgisiyle düşüncelerinin hep sahnede olmasını istedi ve öyle de oldu.

Peki, bizler ne yaptık? Kazanımların değerini bilebildik mi? Hüseyin Köycü'lerin artlarında kalan problemleri çözebildik mi? Herhalde düşünen insanların kula çevirmek için elimizden geleni yaptık. Hüseyin Köycü'nün o özlenen amacının karanlığa sürüklendiğini seyrettik.

Burada erdemli, yurtsever, aydın, demokrat, olan Hüseyin Köycü'yü anarken öylesine duygulandım ki; küçük kozamın ateş topu Hüseyin Köycü'nün kozasının tohumuyla döllensin istedim.

Hüseyin Köycü elbette bir melek değildi. Ama işte şeytanlarla da anlaşma yapmamıştı. Gericiliğe, yolsuzluğa, yokluğa karşı savaşını sürdüren aydınlığa ve çağdaşlığa doğru koşan yüreğiyle sonuna kadar mücadele etti.

Hüseyin Köycü'den geri kalan ve yüreğimin derinliğine işleyen o güzel erdemi benimle birlikte gitsin istemiyorum. Kuşaklardan kuşaklara taşınmalıdır. Karanlığa karşı ışık, gericiliğe ve kötülüğe karşı olan doğru yoldur onun yolu.

Bu iş kibrit çöpüyle sigara yakmak kadar kolay değildir. İşte bu ışığı yakan Hüseyin Köycü'yü saygıyla anıyorum. Hüseyin Köycü'nün kavgası, İnsanın insan olma kavgasıydı.

Diyalektiğin temeli değişimdir. Geriye, geçmişe dönerek değil; çağı, çağdaşlığı yakalayacak bir değişimdir. Bu değişim geçmişin sevimsizliğinden kurtulup çağdaş olmanın gereğidir. İşte Hüseyin Köycü bu çağdaşlık yarışında payına düşenden daha fazlasını halkına veren büyük bir insandı. Onu saygıyla anıyorum”²⁴⁷.

5- Necmettin Karaduman

“Emekli Vali

Türkiye Büyük Millet Meclisi Eski Başkanı

Sıra Dışı Bir İnsan

1970-1975 yılları arasında Erzurum Valisiydim. Doğu Anadolumuzun tarih ve coğrafya açısından kilit kenti konumunda olan Erzurum pek çok yönüyle ilgi çekicidir. Çifte Minareler, 3 Kümbetler, Yakutiye Medresesi, Ulu Camii ve daha pek çok tarihi eser, tarihimiz ve kültürümüzün bu kentte ne kadar yoğunlaştığını gösteren paha

²⁴⁷ Z. Ergül, “Hüseyin Köycü”, s. 7.

biçilmez kültür abideleridir. Erzurum'u hemen arkadan bütün görkemiyle kucaklayan Palandöken Dağları ise, hem heybetli görünüşleri, hem de büyük bir kayak merkezi olarak her zaman görenlerin hayranlığını ve ilgisini çekmektedir. Doğrusu Erzurum pek çok yönüyle görülmeye değer bir kenttir.

Erzurum'a ilk geldiğim günlerde, bu güzellikler kadar beni etkileyen bir konu daha oldu. O da uzak bir ilçe merkezinde yıllarca belediye başkanlığı yapmış olan sıra dışı bir insan hakkında duyduğularımı.

Hani insanlar vardır, büyük bir idealizmle kendilerini topluma ve çevresinde yaşayan insanlara darlar, onların gelişmesini, esenliğini ve yücelmesini tek gaye sayarlar. Bütün yaşamları bu yolda sarf ettikleri çabalar ve gösterdikleri özverilerle doludur. Yaşamlarında bundan başka gayesi olmayan bu yapıdaki insanların sayısı bilindiği gibi çok fazla değildir.

Duyduklarım böyle bir insanın yıllarca önce Erzurum'un Şenkaya ilçesinde yaşadığını, o günkü koşullarda akla, hayale sığmayacak işleri başardığını haber veriyordu. Merak ettim. Hakkında bilgi edinmeye çalıştım.

Hüseyin Köycü adını taşıyan bu idealist insan; genç yaşlarda daha çok ülkenin kurtuluş mücadelesine katılan gözü pek bir eylem ve mücadele adamıdır. Sonra da köyü Şenkaya'da muhtardır. Hatta ondan önce çok genç yaşta il genel meclis üyeliği yapmış olmasına rağmen köyünün muhtarlığını seve seve üstlenmiştir. Çünkü onun için mevki, makam değil, topluma hizmet önemlidir. Mücadelesi durmaz, köyünün ilçe olması için büyük bir çaba sarf eder ve Şenkaya, Şenkaya adıyla Erzurum'un yeni bir ilçesi olur. Yeni ilçenin ilk belediye başkanı Hüseyin Köycü'dür. Bunlar bir insanın bölgesinde daima sevgiyle anılması için yeterlidir. Ne var ki Hüseyin Köycü'yü unutulmazlar arasına sokan bunlar değildir. Bölge insanının gelişmesi ve kalkınması için, özellikle kültürel ve sosyal açıdan gelişmesi için, o dönemin koşullarında yaptığı akıl almaz çalışmaları da onu unutulmazlar arasına sokar.

Kabına sığmayan, ömrü boyunca bitmez tükenmez bir heyecanla yaşayan bu büyük idealistin yaptıklarını duyup da hayret etmemek mümkün değil.

Bunlardan bazılarını kısaca değinelim:

a) *Halkın eğitilmesi için çok genç yaşta itibaren destanlar yazmaya başlıyor ve bunları yetiştirdiği gençler vasıtasıyla köy odalarında okutturuyor.*

b) *Ta 1930'larda Şenkaya'da kütüphane ve tiyatro kuruyor, tiyatro eserleri yazıyor, bunları sahneye koyuyor ve yazdığı piyeslerde örnek olması açısından köy çocuklarıyla birlikte kızına ve damadına da rol veriyor.*

c) Oyuncularını hep köy çocuklarından seçtiği tiyatrosunu yakın köy ve kasabalara kağı arabasıyla turneye çıkarıyor. Yazdığı piyeslerde halkın eğitimini, kültürel açıdan gelişmesini hep ön planda tutuyor.

d) 1927 yılında Kars'ta çıkan bir gazetede yazısında koruyucu hekimlik sistemi üzerinde duruyor, koruyucu hekimliğe önem verilmezse sağlıklı kuşaklar yetiştirilemeyeceğini ısrarla savunur.

e) 1928 yılında Şenkaya'da bir sağlık şirketi kuruyor. Bu şirketle prim sistemi getiriyor. "Doktor hem kendi kazanmalı hem de halka hizmet etmeli" fikrini yerleştirmeye çalışıyor.

f) 1929 yılında tüm esnafı ortak yaptığı bir ticaret şirketi kuruyor. Bununla İstanbul'dan mal getirip hem Şenkaya'da ucuza sattırıyor hem de komşu köy ve kasabalara arabalarla taşıttırarak bölge halkının da ucuza mal almasını sağlıyor.

g) Bölge ticaretinin gelişmesi için yılda iki defa yaz ve güz panayırıları açtıyor.

h) Daha 25 yaşındayken, yani 1920'li yıllarda sırtında taş taşıyarak köylüsüyle birlikte köyünde ilkokul yaptırıyor.

i) Eğitim ve kültüre verdiği büyük önem yüzünden Şenkaya'da okur-yazar oranı hızla artıyor. Bunun sonucundaki istatistiklere göre Şenkaya bugün Türkiye'nin okur-yazar oranı en yüksek beş ilçesi arasında yer alıyor.

j) Genç kızlar için biçki-dikiş kursları açtıyor, yeme kitapları getiriyor. Bu kurslarda öğretmenlik yapacakları buluyor.

k) Çeşitli meslek ve sanat dallarında kalifiye eleman yetiştirmek, usta yetiştirmek amacıyla daha birçok kurs açtıyor. Bunlar için öğretmen getiriyor. Bunun sonucunda Şenkaya'da marangozluk, kunduracılık, dokumacılık, pastırmacılık, demircilik, terzili sanatlarını meslek edinen pek çok genç yetişiyor.

l) Büyük toprak ve ağaç sevgisiyle ağaçlandırmayı teşvik ediyor ve bunun için kampanyalar düzenliyor. Bugün Tema Vakfı'nın yapmaya çalıştığını daha o tarihlerde ele alıyor.

m) Askeri birliklerin buldukları bölgelerde cami, yol, su, köprü, okul, hamam, sağlık evi gibi kamu tesislerinin yapımına katılmaları için kanun çıkarılması için önerisinde bulunuyor.

n) Din ile hurufatı birbirinden ayırarak hakiki dinimizi bütün vatandaşlarımıza öğretebilmek için çareler aranmasını önemsiyor ve bunun laikliğe aykırı olmadığını, dini siyasete alet etmek anlamına gelmediğini vurguluyor.

Dikkat edilirse Hüseyin Köycü'nün uygulamalarında hemen göze çarpan bir nokta var. O da sadece eğitim ve kültürle yetinmeyip; sağlık, sanat, ticaret, tarım, ormancılık gibi hayatın her alanına el atmış olmasıdır. Çok yönlü, çok cepheli bir düşünce ve eylem adamı olduğu hemen fark ediliyor.

Hüseyin Köycü bu özellikleriyle, ortaya koyduğu düşünce ve eylemlerle sosyoloji bilimine konu edilecek, tez konusu yapılacak eşine az rastlanan özgün bir örnektir. Nitekim Türkiye'nin yetiştirdiği büyük sosyoloji bilginlerinden Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu öğrencilerine Hüseyin Köycü'nün yaptıklarının birer tez konusu haline getirilmesini, Türk kültürüne, Türk sosyal hayatına yaptığı hizmetlerin, sağladığı katkıların gelecek kuşaklara aktarılmasını ve böylece bu büyük dava adamının ebediyen yaşatılmasını salık vermiştir.

Hüseyin Köycü, Cumhuriyetimizin başlangıç yıllarının büyük idealistleri arasında haklı bir yer almış ve arkasında unutulmaz bir isim bırakmıştır. Ne mutlu o idealistlere ki arkalarında büyük eserlerle hâlâ içimizde yaşıyorlar ve daima derin sevgi ve saygılarla anılıyorlar”²⁴⁸.

Fevzi Özgen: Fevzi Özgen 1938 Şenkaya doğumlu, Müftülükten emekli. Annesi Hüseyin Köycü'nün babasının geldiği yer olan Yukarımaden (Hod) Köyü'ndendir. Fevzi Özgen Hüseyin Köycü'nün yaptığı faaliyetlerden bahsederek, özellikle okuma yazmaya verdiği önemi ifade etti. Pazar, panayır, spor (Cirit, Güreş), gibi faaliyetleri teşvik için yaptığı çalışmalara değindi. Fevzi Özgen'in dayısı Mehmet Karahan milli güreşçidir. Fevzi Özgen 7 yaşındayken yapılan panayıra dayısı da davet edilir. Mehmet Karahan yapılan müsabakalarda tüm rakiplerini yener. En son Hüseyin Köycü de Mehmet Karahan'la güreşmek ister. Üzerinde bir yelekle çıktığı meydanda Mehmet Karahan'a yenilir. Fevzi Özgen Hüseyin Köycü'nün vefat ettiği dönemde askerde olduğunu ve Köycü'nün beyin kanaması sonucu vefat ettiğini duyduğunu anlattı²⁴⁹.

Tahsin Eyüboğlu: Şenkaya 1935 doğumlu (Erdemir Madenden Emekli): Ermeni demirci ve ayakkabıcı ve Eyer ustası getirerek istihdam etti. Halkın okuma yazma faaliyetlerinde bulunması için çalıştı. Okul açtı. İlk radyoyu getirdiğini ve halkı toplayarak dinlettiğini ifade etti²⁵⁰.

Hüseyin Hekimoğlu: 1931 doğumlu emekli öğretmen. Hüseyin Köycü bir halk adamıydı. Çok ileri seviyede bir öğretim hayatı olmadığı halde kendi kendini yetiştirdi.

²⁴⁸ K. İlgün, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s. 73-75.

²⁴⁹ Fevzi Özgen röportajı, 30 Eylül 2018, saat:14.30.

²⁵⁰ Tahsin Eyyüboğlu röportajı, 30 Eylül 2018, saat:14:45.

Eğitimci, halkçı biriydi. Halkevinde kitaplar okutur ve radyo dinlettirirdi. Pazarlar, panayırlar kurdu halkın burada kendi ürettikleri peynir, yağ, kaymak gibi ürünlerini satıp gelir elde etmelerini sağladı. Satılmayan ürünlerin parasını kendisi vererek satın aldırırđı²⁵¹.

²⁵¹ Hüseyin Hekimoğlu röportajı, 30 Eylül 2018, saat 15:15.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞENKAYA GAZETESİ

A- ŞENKAYA GAZETESİNİN ÇIKARILMA SÜRECİ

I-Gazetenin Çıkarılma Amacı ve Yayın Politikası

Hüseyin Köycü 1950-1955 yılları arasında 34 sayı olarak yayınlanan Şenkaya adını verdiği yerel bir gazete çıkarmıştır. Henüz ilçe olmuş küçük bir yerleşim yerinde bir gazete çıkarmak kolay değildir. Gazete 6. sayıya kadar Erzurum Cinisli Matbaası'nda çıkartılmış, 6. sayıdan 10. sayıya kadar İstanbul Latif Dinçbaş Matbaası'nda, 10. sayıdan yayın hayatına son verdiği 34. sayıya kadar ise yine İstanbul'da bulunan Anıl Matbaası'nda çıkartılmaya devam etmiştir.²⁵²

II-Gazetenin Yazarları

Toplumu eğitmenin en önemli araçlarından birisi gazetelerdir. Gazeteler vasıtasıyla geniş halk kitlelerine ulaşarak birçok bilgi aktarılmaktadır. Bilgi ve iletişim çağını yaşadığımız günümüzde bile çok önemli olan gazetecilik, o günün şartlarında önemli bir icraattır. Şenkaya gazetesinin sahibi, muhabiri, editörü Hüseyin Köycü'dür. Yazılanları çoğu zaman at sırtında Erzurum'a götürmüş ve matbaaya teslim etmiştir. Gazete basıldıktan sonra dağıtımını da kendisi üstlenmiştir.

Hüseyin Köycü'nün yazdığı ve Şenkaya gazetesinin yayınlanan makalelerinde toplumu yakından ilgilendiren güncel konuları ele almış, ayrıca idarecileri ve vazifesini aksatanları uyaran görüşlerine de yer vermiştir. Gazetenin diğer bölümlerinde ise önemli gördüğü konularla ilgili tespitlerini yazmıştır. Şenkaya gazetesine yazı gönderen kişilere teşekkür etmiş, onların yazılarına da gazete sütunlarında yer vermeye çalışmıştır. Şenkaya gazetesi, profesyonel anlamdaki bir gazeteden ziyade, bir kültür/sanat dergisi görünümü arz etmektedir. Gazetede dilden inanca; sanattan, kültüre; edebiyata, tiyatroya, mizaha kadar her şeyi bulmanız mümkündür²⁵³.

III-Diğer Yazarlar

Şenkaya gazetesinde Başyazar Hüseyin Köycü dışında Habip Köycü, Şerif Şener, Kemal Gürman, Hüseyin Topçugil, Emrullah Nutku, M. Ferit, Sabahattin Avcı,

²⁵² Şenkaya Gazetesi'nden birkaç örnek, Ekler kısmının 6, 7, 8, 9 ve 10 numaralı belgeler başlığı altına eklenmiştir.

²⁵³ F. F. Özsoy, "Bir Halk Önderi" ,s. 12; K. İlğün **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, s.187.

Raci Damacı, Mehmet Özyay, Dursun Akın, Ayhan Baran, Ahmet Özgür, Vahit Şener, Ali Rıza Önder, Ali Rıza Özen'in yazılarına da yer verilmiştir.

IV- Gazetenin Sayfa Düzeni

1- Sayfa, Sütun ve Ebadı

-Gazete 42x29 ebadında A3 kağıt boyutunda çıkarılmıştır.

-Genellikle tek yaprak arkalı/önlü basılmış, ortadan katlanılarak 4 sayfa olarak çıkarılmıştır.

2-Mizanpajı ve Ücreti

Mizanpajı kurşun harf dizimi (el ile harfler yan yana getirilerek) kelime ve cümleler önceden hazırlanan kalıplara dizilerek düzenlenmiştir.

-Genellikle gazete 4 sütun olarak tasarlanmış, 3. hamurdan kağıda tipo baskı makinasıyla basımı gerçekleştirilmiştir.

-Kullanılan resimler sayfa mizanpajıyla yazılı metinle uyum içerisinde (1-2-3-4) sütuna yerleştirilmiştir.

-Basıldığı dönem itibariyle hazır yapı fontları kullanılmıştır.

-Başlıklarda kalın (Times New Roman ve Arial benzeri) yazı fontu kullanılırken metin içerisinde fontlar normal kullanılmıştır.

-Fiyatı 10 kuruş olarak belirlenmiş. Geçmiş sayıların nüshalarının istenilmesi hususunda pazarlıkla verileceği belirtilmiştir.

V- Gazetenin Yayın Hayatına Son Vermesi ve Sonraki Süreç

Köycü'nün çıkardığı Şenkaya gazetesi sosyal ve kültürel değişim yaşanmasında etkili olmuştur. Köycü gittiği il ve ilçelerde yerel basında yazılar yazmış ve Şenkaya'nın sesinin duyulması için çalışmıştır. TBMM'de görüşülmekte olan yasa tekliflerini Şenkaya'dan izlemiş, düşüncelerini gazetelerde açıkça dile getirmiştir. Sadece Şenkaya'nın değil Erzurum, Kars ve Karaköse (Ağrı) İllerinin dekalkınması ve buralara da yatırım yapılması için milletvekilleriyle görüşmeler yapmıştır²⁵⁴.

²⁵⁴ K. Özcan, “Şenkaya’da Toplumsal Değişim”, s. 16.

Köycü, Şenkaya gazetesinde yer verdiği söylence, öykü, şiir, efsane ve destanlar aracılığıyla halk kültürünün gelişmesini sağlamış, bölgedeki gizli kalmış sanatsal değerlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur²⁵⁵.

Şenkaya gazetesini inceleyen Ord. Prof. Dr. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, öğrencisi olan sosyolog Prof. Dr. Orhan Türkdoğan'a 1960 yılında gazete ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

*“Bölge gazeteciliğinin siyasiden çok sosyal yönü ağırlıklı, kalkınma sosyolojimize pek çok boyutlar kazandırabilecek nitelikte örnek teşkil edecek bir gazetedir ve Köycü'nün gerçekleştirdiği çalışmalar istikbalde sosyolojimizin hangi istikamette ilerleyeceğini bize gösterecektir.”*²⁵⁶ Merhum Tarihçi Cemal Kutay ise; *“Şenkaya gazetesini tetkik ettiğimde bölge gazeteciliğinin en nadide ve en öğretici örneği ile karşılaştım”* diye yazmıştır²⁵⁷.

Şenkaya gazetesi hakkında Süreyya Şehidoğlu ise şöyle demektedir:

*“O, ruhunu çevreye aşılmasını bildi. Çıkardığı Şenkaya adlı gazete hangi derdimizi dile getirmede ki... Hangi yaramıza parmak basmadı ki... Mesela: Bizde folklor araştırmaları hemen hemen tamamen yabancılar tarafından yapılmıştır. O halk ruhundaki cevheri sezdi ve gazetesinin bir köşesini bizzat derlediği bu araştırmalara hasretti”*²⁵⁸.

1950 yılından itibaren yayın hayatına başlayan Şenkaya gazetesi 34 sayı yayımlandıktan sonra 15 Haziran 1955 yılındaki son sayısı ile yayın hayatına veda etmiştir.

B-ŞENKAYA GAZETESİNDE YER ALAN HABER, YAZI VE YAZI SERİLERİ

Şenkaya gazetesinde günümüz profesyonel gazetecilik anlayışında yer alan ve gündemin nabzını tutan haberler yerine daha çok halkın kültürel ve sanatsal yönünü güçlendirecek ve demokratik bilincini artıracak mahiyette yazılar çıkmıştır. Haber kısmı ise daha ziyade “Şenkaya'dan Havadisler” başlığı altında yer almıştır. Bu yönüyle gazete bir kültür/sanat dergisi görünümü arz etmektedir. Gazetede muhtelif ve günü

²⁵⁵ B. Seferoğlu, “Şenkayalı Olmak”, s. 36.

²⁵⁶ Orhan Türkdoğan, “Hüseyin Köycü'de Toplum Kalkınması İdeolojisi”, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, (K. İlgün), İstanbul 2005, s. 82.

²⁵⁷ Cemal Kutay, “Kahraman Köycü”, **Toplum Kalkınmasında Örnek Lider**, (K. İlgün), İstanbul 2005, s. 76.

²⁵⁸ S. Şehidoğlu, **Erzurum'dan Çizgiler**, s. 24, 25.

birlik yazılarının yanında çeşitli yazı serileri de yer almıştır. Şenkaya gazetesinde siyaset, eğitim, sosyal hayat, sağlık, iktisadi hayat, kültür ve sanat alanında yazılar kaleme alındığı görülmektedir.

I- Siyasi Yazılar

Köycü, yaşadığı dönem itibariyle siyasi olayların içinde aktif olarak yer almış hatta ilk bölümde değinildiği gibi Ufak Parti adı altında bir parti kurmuştur. Köycü, tek partili dönemin bir gereği olarak CHP'lidir. Sonrasında bir dönem CHP'den aday olmuş fakat kabul edilmeyince kendisi parti kurmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin daha sonra çok partili hayata geçmesiyle birlikte gazetesinde Demokrat Partiyle ilgili yazılar yer almıştır. Bu yazılarında Köycü yer yer eleştiriler getirse de çoğu zaman iktidardan ilçesi için taleplerde bulunmuştur. Çeşitli sayılarda siyasi ve politik içerikli yazılar kaleme alan Köycü, her şeye rağmen demokrasinin ve cumhuriyetin üstünlüğünü savunur. Bunların korunması için önerilerde bulunur ve ülkenin ekonomik ve kültürel alanda kalkınması için uzun ve kısa vadede planlar sunar. Köycü'nün daha gazetenin ilk sayı ve sayfasında yer verdiği ve “*Herhangi bir alışveriş ve anlaşmadan dönmek ahlaksızlıktır, fakat siyaset ve devlet işlerinde hiçbirimiz bir tarafa söz vermek salahiyetinde olmadığımızdan, verdiğimiz sözleri yerine getirmeye de muktedir değiliz.*” cümleleriyle başladığı yazısında 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte muhaliflerin iktidarı yıpratmak için propagandalara başladığını, iktidar partisinin aldığı görevi yerine getirmesi için bir önceki dönemden kendisine bırakılan eserleri koruması, önceki dönemden noksanlar varsa tamamlayarak bir sonraki dönemde halkın karşısına daha yeterli bir şekilde çıkması gerektiğine değinilmiştir. Köycü bunları yazarken kendisinin bir Halk Partili olmasından ziyade bir vatandaş olarak bunları söylediğini de belirtmiştir²⁵⁹.

Köycü'nün gazetede yazdığı bir diğer yazısı da “*Atamızın ruhu nida ediyor*” başlığı ile dikkat çekmektedir. Köycüyazısında partilere seslenerek, partilerin ilkhedefinin devrimleri korumak olması gerektiğini anlatmıştır. O, Atatürk'ün: “*Parti yok, devlet var; şahıs yok, millet var; hırs yok, feragat var*” sözlerini hatırlatır. Aslında Köycü'nün hayatı tetkik edildiğinde görülecektir ki onun Cumhuriyet'ten sonra en önemli gayesi Atatürk devrimlerini korumak ve devamını sağlamaktır. Bu yazısı da, inkılâpları koruma ve kollama hususundaki hassasiyetini ortaya koyması açısından

²⁵⁹ Hüseyin Köycü, “*Dönellik*”, Şenkaya, 1 Haziran 1950.

ilginçtir. Çünkü Köycü yazısında gerekirse zecri yani zorlayıcı tedbirler alınmasını önermektedir. Ayrıca İsmet İnönü'nün devrimlerin korunması konusunda gevşeklik gösterdiğini ifade eder²⁶⁰.

Şenkaya gazetesinde dikkatimizi çeken bir diğer yazı "*Kardaş Kavgası*"dır. Yazının başlığına baktığımızda bize içeriği hakkında farklı düşünmemize sebep olsa da, yazıyı okuduğumuzda başka bir açıdan konuyu ele aldığını görmekteyiz. Ülkemizde yaşayan herkesin kardeş olduğu ifade edilir. Merkezde ya da merkeze yakın yerlerde yaşayanları da büyük kardeşler olarak nitelendirir. Merkezden uzak taşra dediğimiz imkanların kısıtlı olduğu yerlerde yaşayanları da küçük kardeş olarak adlandırır. Büyük kardeşler merkezde olmaları sebebiyle buradaki imkanlardan kolayca yararlanırlar, dertlerini merkeze iletip çözüm yollarını kolayca bulma imkanına sahiptirler. Ancak küçük kardeş dediğimiz taşra insanı başka bir ifadeyle mahrumiyet bölgesi denilen yerlerde yaşayanlar bu konuda sıkıntı yaşarlar. Köycü yazısında küçük yerleşim birimlerinin sıkıntılarına değinir. O yazısında başından geçen bir olaydan bahsederve ülkenin doğusundaki ve batısındaki insan profilini karşılaştırır. Köycü bir gün TBMM lokantasına gider. Orada tanıdığı bir bakanın birkaç arkadaşı ile oturduğunu görür. yanına giderek kendisine birkaç dakika ayırmasını rica eder. O da bunu kabul eder. Köycü o anda masasına döner, bakanın arkadaşlarıyla görüşmesinin bitmesini bekler. Bir süre sonra bakan Köycü'nün masasına gelir ve onu dinlemeye başlar. Bu arada bir başka kişi masaya gelerek bakanı kendi dertlerini anlatarak meşgul eder. Bakan da bu nezaketsizlikten pek hoşlanmaz ama yapacak bir şey yoktur. Meramını anlatan kişi oradan ayrıldığında Köycü konuşacaklarını ana hatlarıyla özetler ve bakanın vaktini almamak için konuşmasını bitirir. Köycü yazısında doğudaki insanların yani küçük kardeşlerin cesareten de mahrum olduklarını belirtir. Bölgesindeki insanların, hakkını arayan, cesaretli bir yapıda olmasını ister. Ayrıca kardeşlerin birbirine olan yabancılıklarından dert yanar. Doğunun gelişmemiş olması, batınınsa her türlü imkândan daha fazla yararlanması eleştirir²⁶¹.

Hüseyin Köycü "*Partilerin Gafletleri*" başlığını attığı bir diğer yazısında dönemin mevcut partilerinin kendi menfaatleri için çalıştıklarını, Millet Partisi'nin mitingler yaptığını, Halk Partisi'nin iktidarı yıpratmak için çalıştığını, İktidar Partisi'nin ise mevcut durumunu korumak için uğraştığını ifade etmiştir. Köycü Partiler bunları

²⁶⁰Hüseyin Köycü, "*Atamızın ruhu nida ediyor*", Şenkaya, 15 Temmuz 1951.

²⁶¹Hüseyin Köycü, "*Kardaş Kavgası*", Şenkaya, 15 Haziran 1951.

yaparken milletin menfaatlerini düşünmekten uzak olmuşlardır görüşündedir. Oysa buldukları konum itibariyle partiler milli dayanışmayı sağlamalı ve halk için çalışmalıdır. Bunu yaparken kendi aralarında her ülkede olduğu gibi rekabet olacaktır ama bu rekabet milletin menfaatlerini unutturacak kadar partileri esir almamalıdır. Durum böyle devam ederse ülkeyi karanlık günler beklemektedir. Partiler sahip oldukları sandalyelerin hakkını vermeli ve vicdanlı davranmalıdır²⁶².

Gazetenin bir başka sayısında Köycü, "Şaşarım" başlığı ile bir yazı kaleme almıştır. Çevredeki bazı yerleşim yerlerinin ilçe merkezi olmak istediklerinden bahseder. Kosor'un ilçe merkezi olma hakkının kendisinde olduğunu belirterek bunun için sebepler ileri sürdüğünü ve bu konuda raporlar hazırlandığını yazar. Rapora göre Bardız ve Şenkaya arasında Soğanlı ve Allahu Ekber Dağı bulunmakta ve kışın bunun sorun olmaktadır. Köycü ise kışın sorun olan Soğanlı Dağı'nın Bardız ve Sarıkamış arasında olduğunu ve bunun da herkes tarafından bilindiğini ifade eder. Ayrıca bahsedilen bir diğer husus da Kotik Köyü'nün Şenkaya'ya olan uzaklığı konusudur. Raporda Kotik Köyü'nün Şenkaya'ya sekiz saat uzak olduğunu belirtilmesidir. Köycü ispatlı bir şekilde bunun doğru olmadığını Şenkaya'dan Demirkışla'ya bir saat Demirkışla'dan Pertus'a bir saat onbeş dakika, Pertus'tan Kotik'e de kırk beş dakika mesafede olduğunu böylece Şenkaya ve Kotik arasındaki iddia edildiği gibi sekiz saat değil üç saat olduğunu söylemiştir. Ayrıca barındırdığı nüfustan, en fazla nüfusu olan köylerin de Şenkaya'ya olan yakınlığından bahseder. Şenkaya'nın bir medeniyet merkezi olduğunu burada faaliyete geçirilen pazar, panayır, ticaret, sanat, ekonomik ve sportif faaliyetlerin de Şenkaya'nın ilçe olması için yeterli sebepler olduğunu ifade eder. Bu konuya karşı çıkanların olmasına şaşırıldığını dile getirir²⁶³.

Şenkaya gazetesinde yayınlanan, Hüseyin Köycü kaleminden çıkan bir diğer yazı da "İdareciler ve Belediyelerdir". Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde devletin iyi idare edilmediğini, zevk ve eğlenceye düştüğünü ifade eder. Ülkeyi idare edenlerin kafasına göre kanunlar çıkardığını bunların yaltakçılarının ise o emirleri yerine getirmek için propagandalar yaptıklarını, halkın ise mecburen bu emirlere uyduğunu belirtir. Tanzimat dönemi ve meşrutiyet dönemlerinin de bunu engelleyemediği bu sistemin devam ettiğini söyler. M. Kemal Atatürk'ün ortaya çıkmasıyla bunların biraz olsun önüne geçildiğini daha önce devlet millet hükümet kavramlarından habersiz olan

²⁶²Hüseyin Köycü, "Partilerin Gafletleri", Şenkaya, 15 Mayıs 1952.

²⁶³Hüseyin Köycü, "Şaşarım", Şenkaya, 15 Aralık 1950.

vatandaşa da bunların anlatıldığını daha bilinçli bir millet oluşturulduğundan sözeder. Halk Partisi'nin yönetimi ele aldığı dönemde tekrar aldığında ise yine sıkıntılar yaşandığını, idare amirleri. askerler döneminin başladığını, Halk Partisi'nin kafasına göre işler yaptığını anlatır. O, yazısında tamamen idare amirlerine görev verilmesin demez ancak bu verilirken kanunlar koyulmalıdır. Koyulacak bu kanunlarla işini yapmayan ve halkın ve ülkenin aleyhine durumlarda bu kişilerin yükselmesi önlenmeli hatta daha aşağı basamaklara indirilerek halkın menfaati korunmalıdır. Bunu yaparken de karar verme milletin seçtiği milletvekilleri aracılığıyla olmalıdır. Köycü yazısında aslında o dönemdeki iktidar partisine seslenmektedir. Halk Partisi'nden kalma yıkıcı kanunları ıslah etmesini ve aynı hatalara düşmemesi gerektiğini savunur²⁶⁴ .

Köycü: “*Sayın müfettiş, hükümet mekanizmasının en önemli parçası sensin. Tek müfettişin hakkı ile teftişi birçok kanunlara bedeldir*” diyerek müfettişlerin “layüs’el” (sorgu sualden muaf) olduğunu bunun da sıkıntılara yol açtığını ifade etmiştir. Otuz yıldan fazla süredir siyasi ve idari çalışmalar yaptığını bunun için de birçok vilayet, kaza ve köy dolaştığını belirterek buralarda gözlemediği teftiş usullerinin çok zayıf olduğunu yazısında vurgulamıştır. Müfettişlerin istedikleri gibi teftişe yön verdiklerini, bazen önemsiz bir iş için memurlara soruşturma açtıklarını, bazen de önemli bir konuya göz yumduklarını eleştirir²⁶⁵ .

“*Vazife Hakkında Şahsi Görüşler*” başlıklı yazısında Köycü, herkesin üzerine aldığı bir vazifeyi layıkıyla yerine getirmesi gerekliliğini anlatır. Bunu layıkıyla yapması kendi menfaati ile de alakalıdır. Aldığı vazifeyi yerine getirmediği takdirde karşılığında alacağı ücretten mahrum olacağından veya daha büyük sorumluluklar yüklenmek zorunda kalacağından bahsedilir. Özellikle aydınlaridaha duyarlı olmaları ve halkı aydınlatıcı şekilde üstlendikleri vazifeyi yerine getirmeleri gerektiği konusunda uyarılmaktadır. Ayrıcabu noktada da dönemin yazarlarından Yaşar Nabi'nin aydınlarla ilgili yakınmasına²⁶⁶ yer vermektedir²⁶⁷ .

Köycü'nün kaleme aldığı bir diğer yazısı da “*Zavallı Yasaklıktır*”. Köycü yazısında bir şeye yasak getirilmişse o yasak kesin olarak uygulanmalıdır. Örneğin

²⁶⁴Hüseyin Köycü, “*İdareciler ve Belediyeler*”, *Şenkaya*, 15 Mayıs 1951.

²⁶⁵Hüseyin Köycü, “*Bizde Teftiş*”, *Şenkaya*, 1 Temmuz 1950.

²⁶⁶Neslihan Kabaklı'nın aktardığına göre Mahmut Makal'ın “*Bizim Köy*” adlı kitabının başında Yaşar Nabi aydınların köy ve köylüden kopuk olmasını ve uzak kalmasını eleştirmiş ve onların bu konuda vurdumduymaz olmalarından yakınmıştır. (Neslihan Kabaklı, “*Türk Edebiyatında Etnografik Bir Yazın Olarak Bizim Köy*”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 7/1 Kış 2012, s. 1331-1337.

²⁶⁷Hüseyin Köycü, “*Vazife Hakkında Şahsi Görüşler*”, *Şenkaya*, 1 Ağustos 1950.

yasakların olduğunun belirtildiği uyarı yazıları olduğu halde bir salonda sigara içilmesi, kahvehanelerde yerlere tükürülmesi, caddelerde at koşturulması, gerçekleşiyorsa bunların yasak edilmesinin de anlamı yoktur. Bir diğer örnek deormandan ağaç kesmenin, tarla açmanın yasak oluşudur. Orman memurları ormanı beklemez, bunları yapanın izini sürmez. Onlar ilçede amirlerinin yanında durur, ara sıra çarşıya çıkarak kuru ağaçtan yapılan bir inşaata ya da eski tahtadan mobilya yapan sanatkarlara engel olarak işlerini yapmış gibi görünürler. Aslında onların yaptığı bu davranış da çıkarılan bir karar ile genel müdürlük tarafından yasaklanmıştır. Köycü'nün verdiği bir diğer örnek de kaçak tütünün yasaklanmasıdır. Bu yasağı önleyecek memurlar kaçak tütün taşır, bunları da arkadaşlarına, tam olarak bilinmese de amirlerine sunarlar. Sonuç olarak memur yasakları işler, amiri buna göz yumarsa hiçbir yasak tam anlamıyla uygulanmaz. Bu durumda yasakları koymanın ne manası vardır. Yasakların uygulanmaması da cezaların caydırıcı özelliğini ve kanunlara olan saygıyı azaltmıştır. Köycü bu konudaki rahatsızlığını ifade ederek serzenişte bulunmuştur²⁶⁸.

Şenkaya gazetesinde “*Yolsuz Kimdir*” başlığı altında yazdığı yazıda Köycü, başta Şenkaya ilçesi ve çevresindeki mevcut yol problemine dikkat çekmeye çalışmıştır. Köycü, zamanının en şiddetli muhaliflerinden biridir. Özellikle memleket meselelerinde hassas davranmaktadır. Osmanlı Devleti'nde ve elbette Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'deki en büyük problemlerden biri yol sorunudur. Köycü, bu sorunun Atatürk devrinde bir nebze de olsa aşılmaya çalışıldığını; fakat tam olarak muvaffak olunamadığını, Atatürk sonrası siyasi idarelerin ise işi ciddiye almadıklarını dile getirmekte ve yol sorunun halledilmesi gereken elzem bir mesele olduğu konusunda ısrar etmektedir Atatürk döneminde faydalı işler yapılmıştı. Cumhuriyet Halk Partisi'nin Atatürk'ten sonra ilerlemek bir yana, yerinde bile sayamadığını, daha geriye gittiğini ifade etmiştir. Sadece Halk Partisi'ne değil Demokrat Parti'ye de eleştirilerde bulunmuştur²⁶⁹.

Hüseyin Köycü yazılarında sadece Şenkaya'nın değil civar ilçelerin de dertlerini dile getiriyordu. Yine gazetede yazdığı bir diğer yazısını “*Yine O Dert*” başlığı ile yayınlamıştır. Yörenin problemleri ile ilgili olarak Ankara'daki yetkililerle yaptığı görüşmeler sonucunda asıl derdin, yetkililerin ilgisizliği olduğu sonucuna varmıştır. Bir sayı önce kaleme aldığı ve dile getirdiği yol probleminin çözülememiş olmasının

²⁶⁸Hüseyin Köycü, “*Zavallı Yasaklık*”, **Şenkaya**, 15 Şubat 1951.

²⁶⁹Hüseyin Köycü, “*Yolsuz Kimdir*”, **Şenkaya**, 15 Eylül 1951.

gerekçesi olarak doğuya karşı lakayt kalınmasını ve Ankara'nın işi ciddiye almamasını göstermektedir. Bunun için yetkililerle bizzat görüştüğünü ve yol yapımı gerçekleşmezse halkın perişan olacağını ifade etmiş ve yine kendine has üslubu ve eleştirel yaklaşımıyla bunu köşesine taşımıştır²⁷⁰.

Köycü, Atatürk ve devrimlerine, Cumhuriyete bağlı bir kişiydi. “*Nankör mü Sağır mı Kör mü*” adlı yazısında, 14 Mayıs 1950’de iktidara gelen Demokrat Parti Atatürk’ün hatırasına açıkça hakaret eden kişilere yönelik uygulanacak cezayı belirten “*Atatürk’ü Koruma Kanunu çıkarmıştır*”. 25 Temmuz 1951 de kabul edilen bu kanun 31 Temmuz 1951 de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Köycü “*Nankör mü Sağır mı Kör mü diyelim*” adlı yazısında Demokrat Parti’ye müteşekkir olduğunu beyan etmiş, buna karşı çıkan muhalifleri ise ağır bir dille eleştirerek vatan haini olduklarını dile getirmiştir²⁷¹. Bunda Köycü’nün Atatürk’e olan kişisel bağlılığının ve sevginin etkisi büyüktür.

Köycü’nün yazdığı bir diğer yazı da “*Sahipsiz Mıntıka*” başlığı ile karşımıza çıkmaktadır. Yazıda Şenkaya gelen üst düzey kişilerin Erzurum ilindekilerle sınırlı kaldığını, başbakanın gelmesi bir yana bir bakanın dahi o bölgeye gelip oranın sıkıntıları ile ilgilenmediği anlatılır. Aynı şekilde Kars’ta da bu durumun görüldüğünü Kars vilayet yetkililerinin Göle’nin merkezi Merdenik’e geldiklerini orada da bir bakanın dahi gelmediğini gelen kişinin en fazlamilletvekili statüsünde olduğundan dert yanmıştır. Bu yüzden de buraları sahipsiz yer olarak görüp yazısında bunu eleştirmiştir²⁷².

Köycü vatani, milleti ve ilçesi için yaptığı hizmetleri yeterli bulmamakta ve daha fazlasını yapması gerektiğini düşünmüştür. Bu düşüncesini de “*Doksan dokuz lazım ki yüz olalım*” başlığını attığı yazısıyla gazetede yayınlamıştır. Yazısında : “*Yapamadığım işler yüzde doksan dokuzdur. Bunları yapmış olacaktım ki ancak yurduma bir hizmet vermiş sayılabileyim*” diyerek, yapmış olduğu hizmetleri küçük görmekte ve yapamadığı hizmetlerin daha fazla olduğunu dile getirmektedir. Yazısında yapılması gerekenleri uzun bir liste halinde sıralamıştır. Bunlar arasında çocuk esirgeme işleri, kasabayı ağaçlandırmak, arazi sulama amaçlı baraj, düzenli bir misafirhane, kütüphane kurma gibi faaliyetler bulunmaktaydı. Köycü’nün, hedef ve idealleri arasında özellikle

²⁷⁰Hüseyin Köycü, “*Yine O Dert*”, Şenkaya, 15 Ekim 1951.

²⁷¹Hüseyin Köycü, “*Nankör mü Sağır mı Kör mü*”, Şenkaya, 15 Haziran 1952.

²⁷²Hüseyin Köycü, “*Sahipsiz Mıntıka*”, Şenkaya, Yıl: 3, S.23, 15 Ağustos 1952.

halkın şivesinin düzeltilmesi gerektiği üzerinde durması onun dili, modernleşmeve medeni olmanın bir ölçüsü olarak gördüğünü açıkça ortaya koymaktadır²⁷³ .

Köycü yazdığı bir diğer yazısını da “ *Yine Sızıltılarımız*” başlığı ile kaleme almıştır. Burada Balkaya’da bulunan kömür madenlerine dikkati çekmiştir. Etibank’ın bu madeni işletmeye yönelik bir düşüncesi olduğunu düşündüğünü, ancak Etibank mühendislerinin verdikleri bir karar neticesinde bundan vazgeçildiğini belirtmiştir. Özellikle Yeniköy-Balkaya yolunun önemine dikkat çekilerek buranın faaliyete geçirilmesinden sonra yolun kısılacacağını ve Yeniköy istasyonuna yakın olan Kars, Erzurum ve Ağrı vilayetlerinin bu kömürden faydalanacağını belirtmiştir. Ayrıca o bölgedeki işsizliğin de biraz olsun azalacağını insanlara da iş imkanı doğacağını da ifade etmiştir²⁷⁴ .

Köycü gazetede yayınlanan bir diğer yazısı olan “*Seçmesini Bilelim*” yazısında 1946 ya kadar tek partinin seçimlere girdiğinden bahseder. 1946 da kurulan Demokrat Parti kurulduğu yılda yapılan seçimlere girmiş ancak Cumhuriyet Halk Partisi’nin iktidar olmasını önleyememiştir. Köycü 1950 ye kadar olan dönemde yine Cumhuriyet Halk partili olduğunu, bu arada da Demokrat Partili aydın kişilerle görüşüğünü 1950 den sonra da demokrat parti lehine çalıştığını ve bunu da bir vatan borcu olarak gördüğünü ifade etmektedir. 1950 seçimlerinde iktidar olan demokrat partinin yine kazanmasını istemektedir. Bunun sebepleri olarak da Demokrat Parti’nin başında bulunanların iyi niyetli ve güçlü kişiler olması, seçimi kazanmalarından bugüne kadar yağdığı iyi işler ve de sık sık iktidar değişikliği olmasının zararlı olacağını gösterir. Seçmenlere Demokrat Partiye oy vermelerini anlatır²⁷⁵ .

Köycü bir diğer yazısında; Millet Meclisi’nde yer alan mebuslar çeşitli mesleklerden başarılarıyla tanınmış olabilir. Ama bu, memleketin kalkınması için tek başına yeterli değildir. Mecliste tamamen şahsi menfaatten uzak, çalışkan, feragat sahibi insanların sayısı artarsa memleket daha iyi ilerler düşüncesini vurgulamaktadır²⁷⁶ .

Hüseyin Köycü’nün gazetede bir diğer yazısı “*İktidar Partisinden Mühim Bir Şey İstiyoruz*” başlığı ile karşımıza çıkmaktadır. Köycü yazısında İktidar partisinden istekleri olduğunu, bunların içerisinde önem verdiği konulardan birinin de halkın okuma yazma oranını arttırması olduğunu dile getirir. Bunu yaparken her yaştan kişinin

²⁷³Hüseyin Köycü, “*Doksan dokuz lazım ki yüz olalım*”, **Şenkaya**, 15 Ekim 1952

²⁷⁴Hüseyin Köycü, “*Yine Sızıltılarımız*”, **Şenkaya**, 15 Mayıs 1953.

²⁷⁵Hüseyin Köycü, “*Seçmesini Bilelim*”, **Şenkaya**, 15 Nisan 1954.

²⁷⁶Hüseyin Köycü, “*Büyük Millet Meclisinde Kimler Vardır, Kimler Yoktur*”, **Şenkaya**, 15 Şubat 1955.

okumasını sağlamak için okul dışı okuma yazma faaliyetlerini sağlamasını ister. Yani sadece okulda örgün eğitim vererek değil, Halkevlerinde, Köy odalarında, Türk Ocaklarında da okumaya yönelik faaliyetler yapılması gerektiğini anlatır. Ona göre bir kişi yüksek tahsil dahi yapmış olsa, okuldan sonra okumaya önem vermezse gitgide aşağı seviyelere düşecektir. Buna karşılık başka birisi de okuma yazmayı öğrendikten sonra devamlı olarak okumaya devam ederse, herhangi bir okul eğitimi almamış olsa da kendini yetiştirecek ve bilgi konusunda üst seviyelere çıkacaktır. İşte bu yüzden halka okuma konusunda faaliyetler yapılmalıdır. Asırlardan beri halk cahil bırakılmış ve okuma yazma konusunda ileri gidememiştir. İktidar partisi halkın bu eksikliğini gidermek için çalışmalı, halkın okuma yazma konusunda ileriye gitmesi için çalışmalıdır. Bunu yaparken de kadın erkek ayrımı gözetmeden tüm halkın bu faaliyetlerden yararlanması sağlanmalıdır. Medeni ve demokratik bir toplum olmanın da gereği budur. Köycü bunları dile getirirken, bu işin çok da kolay olmadığını da farkında olduğunu, yalnız bunlar gerçekleşirse elde edilecek kazanımların toplumun gelişmesi için ne kadar önem arz edeceğini de yazar²⁷⁷.

Köycü bir diğer yazısında iktidar partisin yanlış prensibinden bahseder. Köycü yazısında bütün memlekette olduğu gibi özellikle küçük ilçelerde işsizliğin fazla oluşundan dert yanar. Köycü bunları ifade ederken çok düşük bir gelire bile razı olup alışmak isteyenlerin küçük bir iş bile bulamamasından yakınır. Köycü bunları yazarken herhangi bir parti dönemini, hükümeti mukayese etmediğini söyler. Ancak küçük ilçelerde ve nahiyelerde, köylerde dahi devlet bütçesinden pay ayrılarak köprüler, binalar yapılırsa bunun faydası olacağını düşündüğünü belirtmiştir. Köycü bir yerde büyük inşaatlar, binalar yapılırsa bazı faydaları olacağını söyler. Bunlar arasında, büyük binaların yapılması yapıldığı yerin çehresini değiştireceğini, oraya güzellik sağlayacağını, halkın da bu güzellik sayesinde mutlu olacağı vardır. ayrıca bunun zenginlere örnek olacağını ve onların da buralara yatırımlar yapacağını anlatır. bir başka faydası ise inşaat sanatının gelişeceğini ve her daim yaşayacağını bunun sonucunda ise işsizlere iş kapıları açılıp halkı işsizlikten kurtaracağını savunur.

Bu inşaatlardakullanılacak olan kum, alçı, kireç ve taş gibi malzemelerin çoğu zaten Türkiye sınırları içerisinde çıkmaktadır. Bu da sermayenin elde kalacağını yabancıya gitmeyeceği demektir.

²⁷⁷Hüseyin Köycü, “İktidar Partisinden Mühim Bir Şey İstiyoruz”, **Şenkaya**, 15 Ocak 1951.

Köycü bu şartlar içerisinde böyle büyük inşaatın durdurulmasını iktidar partisinin eksikliği olarak görmektedir. Yazısının sonunda da şu sözleri ifade etmektedir:

“Büyük inşaatın bütçenin rakamları bakımından önemini ileri sürenler, yukarıda saydığımız bakımlardan da önemini kabul etmelidirler.

Ehemmi mühime tercih etmek icap ediyorsa buna da şüphe edilmez ki yoldan, iskeleden, istasyondan, fabrikadan, bütün refah vasıtalarından mahrum olan fazla nüfuslu köşe yerlerin halkına iş bulmak her şeyden daha ehemmiyetlidir.

Bilhassa bütün cihanın propaganda yayılım ateşlerine biraz daha alev katan muhaliflerin mevcudiyetini düşünmek ve bu yanlış prensibine son vermek lazım gelir kanaatındayız”²⁷⁸.

Hüseyin Köycü'nün “Güneş Doğar Gibidir” başlıklı yazısında Köycü o sıralar ticaret için Kars'ta bulunduğunu anlatmakla başlar. Bir akşam yemek yerken samimi bir arkadaşı Kars gazetesinde Köycü aleyhine bir yazı gördüğünü söyler. vaktin geç olması sebebiyle gazete temin edemez ve ertesi gün gazeteyi görür. Turan Daşdemir adında genç bir yazar kendisini dalkavuklukla suçlayıp, hakaret içerikli bir yazı yazmıştır. Köycü yazısında Turan Daşdemir'in hakaret dolu yazısına karşılık onu sadece insafsız olmakla suçlamış ona karşılık bu memleket için yaptığı fedakarlıklardan bahsetmiştir. Kendisinin Oltu Milli İslam Komitesi ve Kars Milli Şurası'nda mevki komutanlığı yaptığını ölümle burun buruna geldiğini ancak vatani ve milleti için yaptığı fedakarlıklardan vazgeçmediğini anlatırken bunu bilecek yaşta olmadığı için kendinden yaşlı insanlara bunu sorarak öğrenmesini ister. Her zaman hak ve hakikatten yana olduğunu hiçbir zaman dalkavukluk yapmadığını dile getirir. Daha sonraki dönemde ise M. Kemal Atatürk'ün izinde gittiğini ve ülkesinin çıkarlarını korumak için çalıştığından söz eder²⁷⁹.

Şenkaya gazetesinde yayınlanan makalelerle halka dürüstlük, erdem gibi değerlerin önemi kavratılmaya çalışılmıştır. Zamanın önemine dikkat çekilmiş, boşa zaman geçirmemenin faydalı olmanın, doğayı korumanın önemi anlatılmış, din, dil ve vatan sevgisi üzerinde durulmuştur²⁸⁰.

Şenkaya gazetesinde yayınlanan Hüseyin Köycü yazılarından biri de “Yarın Bu Köy” başlıklı yazıdır. Köycü yazıda köyünün ileride gelişeceğini hatta numune diğer kasabalara örnek olacak bir yer olacağına inandığını yazar. Hüseyin Köycü yazısında

²⁷⁸Hüseyin Köycü, “İktidar Partinin Yanlış Prensibi”, Şenkaya, 15 Aralık 1951.

²⁷⁹Hüseyin Köycü, “Güneş Doğar Gibidir”, Şenkaya, 15 Aralık 1954.

²⁸⁰F. F. Özsoy, “Bir Halk Önderi”, s. 12.

aslında köyünün gelişmesi için kurduğuhayallerinden bahseder. Bu hayallerin gerçekleşmesinin aslında zor olmadığını hep birlikte çalışılırsa bunların başarılacağına olan inancını ifade eder. İşsizliğe are bulunacağını, herkesin iş sahibi olacağını insanların mutlu bir şekilde yaşayacağını dile getirir. Ayrıca, sinema gösterimi, konferanslar yapılacağını, atalkom denen yerde büyük bir çiftlik yapıp bu çiftliğin örnek bir çiftlik olacağını, Lahsor denilen derede ise arıcık faaliyetleri yapılacağını yazar. Köycü bunları söylerken Türk milletine seslenir. Avrupalıdan eksiğinin olmadığını hatta daha yüce meziyetlere sahip olduğunu anlatır .Bunun için de fedakarca çok çalışmak gerektiğini anlatır²⁸¹.

Köycü'nün *“Ah bu düğünler. Devlet bu düğünlerdeki aşırı israfı önleyecek zecri tedbirler almalıdır. Başlık alınırken mahalli idareci ve hükümet amiri de bu işin içinde olabiliyor. Bu böyle olunca neyi nasıl önlersiniz.”* dediği bu yazısında toplumdaki israfın önlenmesi için gerekirse caydırıcı kanunlarla tedbir alınmasını önermektedir. Aslında var olan kanunların kanunu uygulamakla mükellef kişiler tarafından ihmal edildiğini bunun da cahil halk tarafından su-i istimal edildiğini ifade etmektedir. Moda deyince normalde aklımıza giyim ve kuşam gelse de Köycü bunu özentı ve desinler anlamında kullanmaktadır.Başlık parasını ve istenen ağır çeyizi veremeyen gençlerin evlenemediğinden ya da evlenmek için ellerinde bulunan mallarını satmak zorunda kalarak sıkıntıya düştüklerinden bahseder. Ayrıca verdiği bir örnekte Göle'nin Karatavuk köyünden birisinin Kars'ın Bozkuş Köyü'nden bir kıza talip olduğunu anlatır.Kızın babası yüksek başlık istediğinden damat tarafının bu paranın tamamını veremediği için yazın yapılacak olan düğün kış aylarına kalır. Gelini getirmek için yola çıkan düğün alayındakilerden bazıları aşırı fırtına sebebiyle boğularak ölmüş, kimisi donmuş, kimisinde hayatlarını bir daha sağlıklı olarak devam ettiremeyecekleri sağlık sorunları ortaya çıkmıştır. Köycü yazısında bu moda tutkusunun, yani çevrenin beğenisini kazanma arzusunun veözentinin de felakatlere yol açmakta olduğunu ifade etmektedir. Bunun da sorumlusunun cahiladamların kendi üzerlerine hakimiyet kuran eşlerinin olduğunu belirtmektedir²⁸².

Köycü, Şenkaya gazetesinin basımını takip etmek için İstanbul'da Anıl Matbaası'na gider. Burada bir gencin dağıttığı el ilanında Eminönü Halkevinde, Beyazıt Marmara Lokali'nde ve Beyoğlu Halkevi'nde laiklik ile ilgili konferansların

²⁸¹Hüseyin Köycü, *“Yarım Bu Köy”*, Şenkaya, 1 Temmuz 1950.

²⁸²Hüseyin Köycü, *“Moda Hevesi”*, Şenkaya, 18 Nisan 1952.

verileceğini öğrenir. İlk konferans Eminönü Halkevinde Behçet Kemal ve Prof. Dr. Halil Nimetullah, ikincisi Bayezid Marmara Lokalinde Ahmet Emin Yalman, üçüncüsü de Beyoğlu Halkevinde Profesörler tarafından verilecektir. Köycü birinci ve ikinci konferansa katılır. Üçüncü konferans Beyoğlu Halkevinde yapılacaktır. Hüseyin Köycü ilana dikkat etmez ve bu konferansın da Marmara Lokalinde yapıldığını düşünerek arkadaşlarıyla buraya gider. Kapının üzerinde laiklik ile ilgili tartışmalı bir konferansın yapılacağını görüp buradaki konferansa katılmaya karar verir. Konferans Türk Devrim Ocakları Başkanı Rıza Serhadoğlu'nun konuşması ile başlar. Samimi bir havada devam eden tartışmalı konferansta profesörler, avukatlar, öğretmenler ve üniversite son sınıf öğrencileri söz alır. Tartışmalar sonucunda Atatürk ve laiklik taraftarları galip gelir. Hüseyin Köycü yazısında inkılapları Atatürk'ün gençliğe emanet ettiğine değinerek, emanetin gençlik tarafından çok dikkatli şekilde muhafaza edildiğini görmekten mutluluk duyar²⁸³.

Şenkaya gazetesinde yayınlanan baş makalelerin geneli Hüseyin Köycü tarafından yazılmıştır. Ancak bazı sayılarda baş makalenin farklı kişiler tarafından da yazıldığı göze çarpmaktadır. Bu yazılardan biri Erzurum Milletvekili Emrullah Nutku tarafından yazılmıştır. Emrullah Nutku'nun yazdığı yazı "*Terbiye ve Te'dip*" başlığı ile karşımıza çıkmaktadır. Emrullah Nutku yazısına Türk Denizcilerinin güzel ananelerinden bahsederek başlar. Bu güzel ananelere güncel bir konudan örnek verir. Kore'de çarpışan Türk denizcilerinin, komutanları Tahsin Yazıcı'ya baba diye hitap ettiklerini ifade eder. Tarih boyunca düşmanla çarpışan ve başarılar elde eden, galip gelen Türk denizcilerinin aralarındaki sevgi sayesinde zafer elde ettiklerini anlatır. Denizcilerin hayatları zordur. Bir gemi içerisinde hayatlarının büyük bir bölümünü zorluklarla yaşamak zorunda kalırlar. Bu yüzden de gemideki kaptanlarını ve üstlerini tayfalar baba olarak görürler ve öyle hitap ederler. Tabi ki bundan kaptanların payları büyüktür. Çünkü onlar da tayfaları bir evlat şefkatiyle yaklaşıp sevgi gösterirler. İşte burada vurgulanmak istenen konu insanları yönetme mesuliyetini almış olanların en büyük manevi silahları sevgi ve saygıdır. Emrullah Nutku bunlardan bahsederken aileye de inmiş ailedeki baba ve evlatların birbirlerine olan sevgi ve terbiye konusuna da değinmiştir. Aile bireyi olan babanın bazı ailelerde Çocuklarının terbiyesi için bıkmadan usanmadan sevgi ve şefkatle yaklaşarak, Bazı ailelerde ise zorla, dayakla, tokatla bunun yapılmaya çalışıldığını ancak bunun doğrubir yöntem olmadığını belirtir.

²⁸³Hüseyin Köycü, "*Var Olsun Gençlik*", Şenkaya, 15 Ocak 1953.

Hakiki sevgi ile daha sağlıklı bir toplum oluşacağını savunur. Türk denizcilerinin en güzel ananesi olan sevgi ve saygının ve bir arada huzurlu yaşanmasına ve elde edilen zaferlerde büyük etkisi olduğuna dikkat çeker²⁸⁴.

Şenkaya gazetesinde yayınlanan bir diğer başmakale de Mithat Akkon tarafından yazılmıştır. Mithat Akkon kaleme aldığı yazısı “ *Doğu illeri Birleşmelidir*” başlığı altında gazetede yer bulmuştur. Mithat Akkon yazısında doğu vilayetlerinin yüzyıllar boyunca ihmal edildiğini, kalkınma fırsatı bulamadığını ancak 14 Mayıs seçimlerinden sonra demokratik bir zafer kazanıldığını bu tarihten sonra doğu vilayetlerinin bu fırsatı yakaladıklarını belirtir. Memleketin karış toprağı değerlidir ve Doğu batı ayrımı yapılmadan medeniyet seviyesine yükseltmek için hep beraber çalışılmalıdır. Yurdun doğu kısmı daha önce ihmal edildiği için biraz daha ihtimama ve ilgiye muhtaçtır. Batıdaki vilayetler her türlü Doğu vilayetlerini yükseltebilmek hep beraber çalışılması gerekmektedir. Batıvilayetlerinin kültür seviyesine erişebilmek için vatanperverlikle hareket edilmelidir. Mithat Akkon yazısında aslında Doğu vilayetlerinin aydın insanlarına seslenmektedir. Parti çekişmelerini, rekabetlerini bir tarafa bırakarak doğunun kalkınması için harekete geçmeleri gerektiğini ifade etmektedir²⁸⁵.

II- Kültür ve Sanat Alanına Dair Yazılar

1-Fedakarlar Piyesi

Hüseyin Köycü, ilk sayıdan itibaren başlayarak gazetenin son sayısına kadar “*Fedakârlar Piyesi*” adlı bir piyes yazmıştır. Köycü, bu piyesi yazarken ne bir edip ne de şairlik iddiasında olmadığını, yalnız köylerde ve ufak kasabalarda oynamaya elverişli bir piyes meydana getirmek istediğini ifade etmiştir. Ediplerin, şairlerin ufak kasaba ve köylerde uzun müddet kalmadıkları için bunların ihtiyaçlarını bilemediklerini ve onlara hitap eden eserler ortaya koyamadıklarından bahseder.

Parça parça ele alınarak ayrı ayrı evlerde karı koca çocuk ve kardeşler arasında prova yapabileceğinden bu bakımdan müşkülât çekilmeyeceğini vurgular.

Mevzunun dağınık gibi gözükse de asıl işlenen konunun hakikatte fedakârlık olduğunu belirtir. Köycü, kendisinin de ifade ettiği üzere piyesin adını Fedakârlık koymak istediğini fakat başka bir Fedakârlık piyesi mevcut olduğu için zaruri olarak buna “*Fedakârlar*” adını verdiğinin altını çizer.

²⁸⁴Emrullah Nutku, “*Terbiye ve Te’dip*”, Şenkaya, 15 Nisan 1951.

²⁸⁵Mithat Akkon, “*Doğu illeri Birleşmelidir*”, Şenkaya, 21 Ocak 1952.

Köycü'nün bu piyesteki kahramanlarının isimleri ise eşhas yani şahıslar başlığı altında verildiği kadarıyla şunlardır:

Eşhas

1-Hayreddin Leçek 90 yaşlık fedakâr ve zengin bir adam.

2-Dağ gülü 25 yaşlarında kadın doktor fedakâr bir Türk kızı.(Babası Avrupa'da gezerken bu kızı beraberinde gezdirdiği için kendisinde milletinin yükselmesi aşkı uyanmış olup son derece fedakâr bir adam olmuştur)

3-Davut Bey 46 yaşında Belediye Reisi fedakâr ve atılgan, yılmaz bir Türk.

4-Miri Bey 30 yaşında orta halli bir tüccar çok fedakâr adam.

5-Taştan Bey 50 yaşlarında çok zengin fakat hasis şerefsiz bir adam.

6-Boysuz 60 yaşında aksakallı kısa boylu iyilik seven ve fedakâr, feragatçi bir hizmetçi. (Miri Bey'in hizmetkârı bir adam)

7-Birkaç çocuk.

8-Birkaç dinleyici ve aralarında çok uzun bıyıklı kaba bir adam.

9-Bir sarhoş (Taştan Bey'in oğlu)

10-Bir satıcı, adları yazılmaya başlayan eşhas yerine diğerleri kıyafet ve makyaj değiştirilmesi ile girebilirler.

Köycü yine bu piyesle ilçesindeki sıkıntılara dikkat çekmiş, sıkıntıların giderilmesi için karakterlerden Davut Bey'in devamlı surette Ankara'yla irtibatlı olduğuna vurgu yapmış ve Cumhuriyet'in kurulmasında nice insanın fedakârlık örneği sergilediğini ancak memleketin yükselmesi için başkalarının da bu fedakârlığa orya olması gerektiğini vurgulayarak toplumda bir farkındalık yaratmaya çalışmıştır. Bunu, bir orta oyunu şeklinde ve kendince seçtiği karakterler üzerinden yaparak işi eğlenceli ve sanatsal bir boyuta taşımayı hedeflemiştir. Ayrıca oyunda bol miktarda toplumsal konulara dikkat çeken ve kendi yazdığı şiirleri, karakterlerin ağızlarından yer yer ve zaman zaman okutmuştur. Mesela çevreyi ağaçlandırma ve yeşili özendirmeyle ilgili fikir ve düşüncelerini bu yazı serisinde işlemiştir. Aslında Köycü, kendi mefkûresini, ideallerini ve ilçesi için düşündüklerini bu ve benzeri piyes, oyun, şiir ve yazılarla halkına anlatmaya ve onlarda da bu yönde bir bilinç oluşmasına gayret etmiştir²⁸⁶.

²⁸⁶Hüseyin Köycü, "Fedakarlar Piyesi", Şenkaya, 1 Haziran 1950; 15 Aralık 1950; 15 Mart 1951; 15 Temmuz 1951.

2-Allahu Ekber Dağı ve Şeyhi Sanani

Şenkaya gazetesinde yayınlanan yazılardan bir diğeri hikaye tarzında yazılan “*Allahu Ekber Dağı ve Şeyh Sanani*” hikayesidir. Şeyhi Abdulkadir Geylani Hazretlerinedarılan Sanani seyahate çıkıp Oltu’ya gelmiştir. Oltu’da Mısri Zennun’la birleşerek doğuya doğru yola çıkmışlardır. Penek Köyü’nde Hristiyan hükümdarın oturduğu şatoya gitmek istemişlerdir. Bunun için de Penek Çayı’nı geçmeleri gerekmektedir. Mısri Zennun Penek Çayı’nı geçmek için Sanani’den kendisini sırtına alıp geçirmesini istemiş, Sanani ise bunu kabul etmemiştir. Buna kızan Mısri Zennun onu sırtına almadığı için “*beni almadın ya domuz yavrularını sırtına alsın*” diye beddua ederek Oltu’ya geri dönmüştür. Sanani ise suyu geçer, hükümdarın şatosuna misafir olur. Bu sırada gördüğü hükümdarın kızı ile de birbirlerine aşık olurlar. Sanani aşık olduğu kızın yanında kalabilmek için domuz çobanlığı yapmayı kabul eder. Mısri Zennun’un Penek Çayı önünde ettiği bedduanın da burada gerçekleştiğini görmekteyiz. Sanani’nin domuz çobanlığı yaptığını duyan Abdulkadiri Geylani onu kurtarmak için diğer şeyhlerini Penek’e gönderir. Sevdiği kızdan ayrılmak istemeyen Sanani onu da yanında götürmek ister. Kız da bunu kabul eder. Şeyhlerle ve sevdiği kızla beraber Allahu Ekber Dağları’na doğru yola çıkarlar. Ancak bunu haber alan hükümdar askerlerini onların peşine gönderir. Allahu Ekber Dağları’nın kuzeyinde o yörenin en büyük köyleri bulunmaktaydı. Ayrıca bu civarda sık ormanlar bulunmaktaydı. O yöredeki en büyük köyler Eğitkom, Ersinek, Dıgaskor, İsidere, Zatgerek köyleriydi. Penek hükümdarının askerleri bu köyleri aramışlardı. Sanani ve şeyhler ise sıkı ormanlardan geçip, Allahu Ekber Dağı’na doğru yürümüşlerdi. Askerler köylerden sonra bir vadide toplandılar. Bu vadiye daha sonra Ayıdere adı verilmiştir. Çünkü rivayete göre hükümdarın askerleri burada bir ayı ile karşılaşmış ayı onları bir müddet oyalayarak Allahu Ekber Dağları’na gitmelerini engellemiştir. Ayı ile bir süre mücadele eden askerler ayıyı öldürerek yollarına devam etmişlerdir. Allahu Ekber Dağı’nın zirvesinde onları yakalamışlardı. Şeyhlerin üzerinde asadan başka hiçbir silah yoktu. Hükümdarın askerleri hepsini orada şehit etmişlerdir²⁸⁷.

²⁸⁷Şenkaya, 1 Ağustos 1950; 1 Eylül 1950; 1 Ekim 1950; Şenkaya, 15 Aralık 1950; 15 Ocak 1951; 15 Şubat 1951.

Bu hikaye daha sonra “*Sarı Gelin*” adlı esere kaynak olmuştur. Eserde anlatılan sarı gelin bu hikayedeki Hristiyan hükümdarın kızı, Şeyh Sanani’nin sevdiğiidir. Hikaye Şenkaya gazetesinde tefrika halinde yayınlanmıştır²⁸⁸.

3-Marifetname’den

Şenkaya gazetesinde yayınlanan bir başkayazı da Ali Rıza Önder’in Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın eseri Marifetname’den bahsettiği yazısıdır. Marifetname onsekizinci yüzyılda İbrahim Hakkı’nın, dini ve dünyevi düşüncelerini ifade ettiği ve zamana ışık tutan ansiklopedi şeklinde yazdığı bir eserdir. Ali Rıza Önder Marifetname’nin mukaddime bölümünden bahsetmiş ve buradan alıntılar yapmıştır. Mukaddime kısmında ilk peygamber Hz. Adem’den bahsettikten sonra Hz Muhammed’in ailesi, doğumu, peygamberlik verilmesi ve İslamiyeti yaymak için yaptığı mücadeleleri anlatır. Ayrıca son peygamber olduğunu ondan sonra insanlığa bir peygamber gönderilmediğini ve gönderilmeyeceğini ifade eder. Dünya üzerinde edep, sevgi saygının kalmadığını ve bunların kalmamasını da kıyametin alametleri olarak kabul etmiştir²⁸⁹.

Hüseyin Köycü aynı zamanda bir edip ve şairdi. Şenkaya gazetesinde edebi eserlere de yer vermiştir. Kendi şiirleri dışında, İbrahim Hakkı’dan Ziya Gökalp’ten, Fuzuli’den, Yusufelili Huzuri’den, Nabi, Nedim, Namık Kemal’den alıntılar yapmıştır. Gazetede ayrıca Mevlana, Sadi Şirazi, Ömer Hayyam’ın dizelerinden de örnekler yer almaktadır²⁹⁰.

III- Sağlık ile ilgili Yazılar

Köycü’nün o dönemde öncelendiği en önemli konulardan biri de elbette ki sağlık konusudur. Köycü, köyündeki sağlık sorununa ve doktor problemine çözüm bulmak amacıyla yine özgün bir yöntem deneyerek gazetede “*Bir Doktor Lazım*” başlığıyla bir ilan vermiş, ilanda öncelikle doktorun hangi şartlarla görevi kabul etmesi gerektiğine dair hususlar zikredilmiş, (maaş, kalacak yer, anlaşma tarihi ve geçerlilik süresi vs.)akabinde ise görevi kabul edecek olan doktor adayına geleceği köyün bulunduğu konumla, sosyo-ekonomik ve ulaşım durumuyla, halkın geçim kaynakları ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgiler verilerek gelecek doktorun hazırlıklı olması amaçlanmıştır.

²⁸⁸ Meriç Güven, “*Toplum Kalkınmasında Örnek Lider Hüseyin Köycü ve Şenkaya Gazetesi*”, **The Journal of Academic Social Science, Studirs (JASS)**, S. 60, (Güz 2017), s.167.

²⁸⁹ Ali Rıza Önder, “*Hazreti Muhammed*”, **Şenkaya**, 15 Aralık 1951

²⁹⁰ **Şenkaya**, 1 Haziran 1950; 15 Mayıs 1951; 15 Ağustos 1951.

IV- Eğitimle İlgili Yazılar

Köycü'nün en fazla önem ve değer verdiği hususlardan biri eğitimdi. Çünkü o, tespit ettikten sonra, eğitimin kalbi olan okulların açılmasına ön ayak oldu. Nitekim ilk bölümde Köycü'nün hayatı anlatılırken eğitime verdiği önem de etraflıca işlenmeye çalışılmıştır. Eğitime bu kadar önem veren Köycü'nün haliyle çıkardığı gazetede de eğitimle ilgili yazılar yer almış ve bu konuda uzman olan kişiler, çeşitli tarihlerde yazdıkları yazılarla eğitimin önemine dikkat çekmeye çalışmışlar ve eğitimin ıslahı için yöntem ve metotlar önermişlerdir. İşte gazetede çıkan yazılardan biri de, çocukluğunda Köycü'nün teşvikiyle düzenlenen okul gecelerine bizzat iştirak eden Sabahattin Avcı'nın yazısıdır. Avcı yazısında öncelikle yasadığı yerin incelenmeye dair çok güzel zenginlikleri bulunduğunu, bunların arasında bahsedeceği konuyu seçerken zorluklar yasadığını ve 1934 yılından itibaren düzenlenmeye başlanan Şenkaya'da okul gecelerinden bahsettiğini vurgular. Sabahattin Avcı o sıralarda ilkokul son sınıftadır ve dinleyici olarak bu etkinliklere katıldığını yazar. Etkinliklerin olacağı gün köy bayram sevinci içerisinde olur ve okul bu özel faaliyet için hazırlanır.

Bu faaliyetlere katılabilmenin şartları vardır. İlkokulu bitirmiş olmak ve ya da halk dersanelerinden mezun olmak gerekmektedir. Etkinliğe katılanlar kendi gruplarını oluşturur ve birer başkan seçerler. Ayrıca gurupların üçer kişilik idare heyetleri de bulunmaktadır. İdare heyetinin görevi kendi gurubunu haftanın belli günlerinde toplayarak onlara ders çalıştırmak, ilkokul seviyesinde sorular hazırlamaktır. Bunları yaparken de jüri ile irtibatta bulunmaları gerekmektedir. Jürinin görevleri arasında hazırlanacak olan soru sayısı ve cevaplanma süresini tespit etmek ve bunları guruplara haber vermek vardı. Etkinlik sonunda puanı az olan gurup yenik sayılarak cezalandırılmaktaydı.

Verilen cezalar da eğitim, spor ve yardım amaçlı olarak belirlenmiştir. Köyde okuma yazmabilmeyen kişilere okuma, yazma öğretmek, temsil ve konferanslar tertip etmek, cirit ve güreş yarışları düzenlemek ayrıca maddi durumu iyi olmayan fakir öğrencilere destek olma.

Bu etkinliklere halk büyük ilgi gösterir, kadın erkek ayrımı yapılmadan herkes katılır civar köylerden de dinleyiciler gelirdi. Sabahattin Avcı: *“Son yıllarda memleket çapında ele alınan okul-aile birliği çalışmalarının örneklerini daha evvel Şenkaya'da görmek mümkündür. Bundan ötürüdür ki -daha evvel bir yazımızda belirttiğimiz gibi-*

önceleri köy olan bu ilçede yüzde yüz okuma yazma davası halledilmiş ve kalkınma alanında büyük hizmetler sağlanmıştır.” diye yazmıştır²⁹¹.

Sabahattin Avcı'nın Şenkaya gazetesinde yayınlanan bir diğer yazısı da eğitimde okulla ailenin işbirliği içerisinde olması gerektiğine dikkat çektiği yazısıdır. Diğer yazısında, Eğitim ve öğretimin toplumun ihtiyaçları doğrultusunda yapıldığını bunu yaparken de her çocuğun farklı ruhsal ve gelişim özellikleri gösterdiğini bu yüzden de eğitimde tek bir program olmadığını ve farklı programlar uygulanırsa çocukların daha başarılı olacağını savunmuştur.

Çocuğun gelişiminde okul ve ailenin işbirliği içinde çalışması gerekir. Çoğu ebeveyn okulu yaramaz çocuklarını disipline edecek bir kurum olarak görürler. Bu yanlış bir düşüncedir. Çocuklar gelişim döneminin önemli bir kısmını ailede tamamlarlar. Oysa gelişme ve öğrenme gücü çeken çocukların büyük bir kısmı bilinçsiz anne babadan kaynaklanmaktadır. Anne ve babayı aydınlatmak, onlara çocuk eğitiminde gerekli yolları göstermek de okulun ve öğretmenin görevleri arasındadır.

Değişmekte olan hayat şartlarına uygun olarak çocuğun yetiştirilmesi hayatında lazım olacak bilgileri öğrenerek hayata atılması için okul ve ailenin koordineli bir şekilde çalışması gerekmektedir. Birinin eksikliğini diğeri tamamlamalıdır. Birbiriyle anlaşamayan anne ve babanın çocuklarının eğitimi konusunda da sıkıntı yaşamaları çocuğu nasıl etkiliyorsa birinin yaptığını diğeri bozan okulla aile arasında da anlaşmazlık olursa çocuk aynı duruma düşmektedir.

Eğitimde birlik kurma daha öncelerden beri ülkemizdeki aydınları ilgilendiren önemli konulardan biridir. 1934 yılından beri düzenlenmekte olan okul münazara geceleri, müsamere, konser, spor gösterileri, Sarıkamış, Fevzi Paşa Okulu velilerinin aralarında sıra ile düzenledikleri fakir çocuklar içi yemek vermeve okulun iyilik kutusu gibi etkinlikler okul- aileişbirliğini kuvvetlendirmiştir. Ülkemizin çoğu yerinde de böyle faaliyetlerin yapıldığı görülmüştür. Şenkaya ilçesinde okuma yazma konusuna önem verilip bu konuda ilerlemeler sağlanması da okul ve aile arasındaki işbirliğinin bir sonucudur²⁹².

²⁹¹Sabahattin Avcı, “*Şenkayada Okul Geceleri*”, **Şenkaya**, 15 Nisan 1951.

²⁹²Sabahattin Avcı, “*Eğitimde Okulla Ailenin İşbirliği yapmasının Önemi*”, **Şenkaya**, 15 Haziran 1951.

V- Ekonomiyle İlgili Yazılar

Şenkaya gazetesinin ilk sayısında Habip Köycü'nün yazdığı Şenkaya'da kurulan hafta pazarı ile ilgili yazı göze çarpmaktadır. Köycü yazısında Şenkaya'da cumartesi ve çarşamba günleri olmak üzere haftada iki defa pazar kurulduğunu yazmıştır.

Hafta pazarlarının ekonomik bakımdan önemine dikkat çeken Habip Köycü, halkın bu önemi henüz kavrayamadığından ve benimsemediğinden bahseder. Hafta pazarının amacı olan; haftanın belirli günlerinde alıcı ile satıcıyı bir araya getirerek, alıcı ve satıcı arasında alışveriş yapılmasına ortam oluşturmaktır. Alıcı ihtiyacı olan ürünleri, çok fazla aramadan ve fiyatta zorluk çekmeden alır satıcı da müşteri bulmak sıkıntısı çekmeden malını satarak, işini görür. Ayrıca bazı yiyecek maddeleri her kasabada sürekli bulunmayabilir. Hafta pazarları bu eksikliği de gidermiş olur.

Şenkaya daha köy statüsünde iken 1928'den beri hafta pazarları kurulmaya başlanmış ve bir çok faydası görülmüştür. Hafta pazarlarında genel piyasaya göre çok fazla fiyat fazlalığı olmaz. Çünkü burada müşteri çoktur ve emsali satılmıştır. Son yıllarda yaşanan kuraklık hafta pazarlarını da etkilemiş ve bu işi biraz yavaşlatmıştır.

Habip Köycü yazısında hafta pazarlarının tekrar canlanmasını ve beklenen faydayı sağlaması gerektiğini ifade eder. Belediyenin bu konuda teşebbüslerinin olduğunu ve gereken tedbirleri aldığı duyulduğunu söyleyerek, bu konuya daha fazla önem verilmesini ve biran önce, hızlı bir şekilde çalışmasını temenni eder²⁹³.

Şenkaya gazetesinde ekonomi ile ilgili yazılardan biri de "Tüccarlar" başlığı ile yer almaktadır. Burada tüccarlara seslenerek ilanlarını Şenkaya gazetesine vermeleri istenilmiştir. İlanların aynı zamanda reklam yapmak için kullanıldığını anlatarak, Erzurum, Kars, Artvin'de yaşayan halkın Erzurum'daki kaliteli ve ucuz mallardan haberdar olması istenilmiştir. Şenkaya gazetesinin amacının doğu illerinin halkının aydınlanmasını sağlamak olduğunu belirtmiştir²⁹⁴.

Şenkaya gazetesinde önceden 26- 29 Ekim arası yapılan sonbahar panayırının o yıl Belediye Başkanlığının teklifi ve il Genel Meclisinin kararı ile 1-5 Kasım arası sona ereceği bildirilmiştir. Panayırda hayvan, eşya, erzakların ticareti yapılacağı, ayrıca ikramiyeli güreş, cirit gibi eğlenceler tertip edileceği, cambaz ve tiyatrocuların panayıra

²⁹³Habip Köycü, "Şenkaya Hafta Pazarı", Şenkaya, 1 Haziran 1950.

²⁹⁴Şenkaya, 1 Haziran 1950.

katılmalarının kendileri için iyi olacağı, gelenler için her türlü kolaylık gösterileceği ve barınma ve dinlenmelerinin sağlanacağı belirtilmiştir²⁹⁵ .

VI- Şenkaya Gazetesinde Yayınlanan Yazı Serileri

1-Herkes Neden Memnun Değil

Şenkaya gazetesinde yer alan yazı serilerinden en önemlilerinden biri "*Herkes Ne için Gayrı Memnun/Herkes Neden Memnun Değil*" başlıklı yazı serilerinin yer aldığı köşedir. Burada o dönemdeki siyasilerin, halkın, tüccarların, gazetecilerin kendilerine göre memnuniyetsizlikleri dile getirilmiştir. Bunu yaparken de hiciv ve kara mizah kullanılmıştır. İnsanların hiçbir şeyden memnun olmadıkları dile getirilmeye çalışılmıştır. O sıralar Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu dönemdir. Halk Partililerin, seçimleri kazanamadıkları için, Demokrat Parti'nin ise artık yorulduğuna dair memnuniyetsizliği, eski bakanların bakanlıklarını kaybettikleri için, yeni bakanların ise işi nasıl yapacaklarını bilmedikleri için memnun olmadıkları dile getirilir. Bağımsızların tanınmadıkları için memnuniyetsiz olduklarına dair göndermeler vardır. Siyasilerin bu dertlerine karşılık, köylünün açlık, sefalet ve yoksullukla mücadele ettiği, çiftçilikle geçimini sağlayan köylünün aynı zamanda kışın gelişinden şikâyet ettiği anlatılmıştır. İlçelerdeki halkın yolsuzluktan, kardan, çamurdan, geçim sıkıntısından dolayı şikâyetlerine, tüccarların ise alışveriş yapılmamasından dolayı memnuniyetsizliğine yer verilmiştir. Gazetecilerin yazacak bir şey bulamadıklarına dair sıkıntıları da dile getirilir. Kısacası insanların hangi konumda ve hangi pozisyonda olursa olsunlar mutlu olmadıkları ve kendilerine göre memnuniyetsizlikleri hicivli bir üslupla anlatılmıştır²⁹⁶ .

2-Esirler

Şenkaya gazetesinde yer alan yazı serilerinden biri de "*Esirler*" başlığı altında sunulmuştur. Siyasilerin, gençlerin, ihtiyaçların, kadınların, erkeklerin, devlet dairelerinin, kazaların, belediyelerin, nelerin ve kimlerin esiri olduğu mizahi ve hicivli bir şekilde anlatılmıştır. Demokrat Parti'nin propagandalarının, Cumhuriyet Halk Partisi'nin disiplinin esiri olduğundan bahseder. Gençlerin heveslerinin, kadınların ise modanın esiri olduğundan bahsederken Köycü'nün esareti ise Şenkaya kasabasını geliştirmektedir. Şenkaya gazetesi de esaretten nasibini alır. Şenkaya'nın Erzurum'a 180

²⁹⁵Şenkaya, 1 Temmuz 1950.

²⁹⁶Şenkaya, 1 Haziran 1950; 15 Ocak 1951; 15 Haziran 1953, Şenkaya, 15 Mayıs 1953; 15 Temmuz 1954.

km uzaklıkta olması ve Şenkaya gazetesinin Erzurum'da basılması sebebiyle o gün geçen hadisenin bir hafta sonra gazetede yer alması da gazetenin esareti olarak görülmüştür.

Hayvan sürülerinin çobanların, evli kişilerin kötü eş esiri olduğu anlatılır. Küçük kazaların, belediyelerin, kaymakamın esiri, devlet dairelerindeki halkın lehine çözümlenecek kararların karar verilmediği için kapalı zarflarda kalması ve çözüme kavuşmaması da bir esaret olarak nitelendirilir.

Şenkaya insanının özellikle bekâr ve yolcu ise dışarıda yemek yemek zorundaysa hep aynı şeyleri yemek zorunda kalmalarını da esaret olarak kabul eder.

Çevre ilçelerin yaşadıkları mahrumiyetler de onların esirliğidir. Göle ilçesinin uzun süren kışların ve fazla kar yağmasının, Oltu, Narman, Şenkaya, Yusufeli'nin de yine yaşadıkları mahrumiyetlerin esiri olduğundan bahseder.

Modanın ve medeniyetin ilerlemeye başladığı dönemde medeniyeti sadece sosyetik bir yaşam tarzı olarak benimseyenlerin de bunların esiri oldukları anlatılır²⁹⁷.

Hüseyin Köycü gazetede yazdığı “*Köy Muhtarı*” köşesinde köy muhtarına bazı sorular yöneltilmiş ve ondan bu soruların cevapları istenmiştir. Köy muhtarı köyde devletin ve cumhuriyetin temsilcidir. Köycü'ye göre köy muhtarı bilgili, okuyan, sürekli kendini yenileyen, geliştiren biri olmalıdır. Köydeki yaşamı zorlaştıran sorunları bilmeli ve bunları çözüme kavuşturmak için çalışmalıdır. İnsanların yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için yaşadıkları yerin sağlıklı ve temiz olması gerektiğinden bahsedilmiştir. Mikrobun tanımını yapması istenerek, yaşam için önemli bir yer tutan suyun temiz olması gerektiği üzerinde durur. Ayrıca bulaşıcı hastalıklarla mücadele konusunda bilgisinin olup olmadığı ölçülmeye çalışılmıştır. Muhtarların devletin köylere yönelik hizmetlerinden istifade etmek için çalışıp çalışmadığı, bunu yaparken devletten yardım isteme yollarını bilip bilmediği sorgulanır ve bu noktada bir bilinç oluşturulmaya gayret edilir. Köyde okuma oranının artırılması için hangi tür faaliyetlerin yapıldığı hususunda sorular sorulur. “*Okuma odası var mı, varsa burada olan kitaplar insanların hayatına yön vermede faydalı bilgiler içeriyor mu halk bunlara ilgi gösteriyor mu ?*” gibi soruların cevapları alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca köyde insanların dini duygularını sömüren yalancı kerametçiler olarak nitelendirilen, hoca

²⁹⁷Şenkaya, 3 Haziran 1950; Yıl:1, S.2, (Ay belli değil) 1950; 15 Şubat 1951, Şenkaya, 18 Nisan 1952; 15 Mayıs 1953; 15 Ocak 1954.

görünümlü sahtekâr kişilerin de olup olmadığı ve bunlara karşı nasıl tedbirler alındığı da istenen cevaplar arasındadır²⁹⁸.

3-Paço Dayı ve Pişo Hala

Paço ile Pişo yazı serisi sadece aynı sayıda ve iki farklı sayfada yer almış ve diğer sayılarda yer verilmemiştir. Diğer bir hususta bu yazıda Paço Dayı karakteri ile Pişo Hala karakteri varken yazının başlığı ikisinin de erkek olduğu intibamı uyandırmaktadır.

Anlaşılan o ki; Köycü, bu seride Batıya ayak uydurmaya çalışan ve modernitenin gereklerini içselleştirmiş bir vatandaş olan Paço Dayı ile henüz devrimleri tam olarak anlayamamış Pişo Hala karakterlerinin diyalogu üzerinden dönemin toplumunun portresini çizmiş ve aynı zamanda diğer yazılarda olduğu gibi kendi hayat felsefesini de Paço Dayı karakteri üzerinden yansıtmaya çalışmıştır²⁹⁹.

4-Kuru Mehmet ve Kel Mehmet

Gazetede tüm sayılarda çıkan ve en uzun soluklu yazı dizilerinden biri olan bu seri dönemin nabzını tutan ve güncel konuların işlendiği bir görünüm arz etmektedir. Kuru Mehmet 65 yaşlarında tecrübeliliğin timsali, Kel Mehmet ise genç ve havailiğin timsali iki komşudur. Yazı serisinde Türk ortayunu ve Hacivat- Karagöz tiplerinin yaşatılması için bunların yöre insanına uyarlandığını görmekteyiz. İki kişinin karşılıklı diyalogu şeklinde işlenen yazılar hem halkı aydınlatmakta hem de siyasi, kültürel ve toplumsal mesajlar vermektedir. O dönemki en önemli olaylardan biri Kore Savaşı'dır. Kuru Mehmet ve Kel Mehmet diyaloglarında bu savaştan özellikle bahsedilerek, olaylara dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Kore Savaşı'nın başlaması radyodan öğrenilmiş daha sonraki zamanlarda ise savaşın nasıl geliştiği, şehit ve gazilerin olduğundan bahsedilmiştir. Ayrıca yörede yaşanan olaylardan ve kişilerden de söz edilerek, mizahi bir dille göndermeler yapılmıştır³⁰⁰.

²⁹⁸Şenkaya, 1 Temmuz 1950; 15 Haziran 1951; 18 Nisan 1952; 15 Mayıs 1953; 15 Temmuz 1954.

²⁹⁹Şenkaya, 1 Temmuz 1950.

³⁰⁰Şenkaya, 15 Aralık 1950; 15 Ocak 1951.

VII- “İlçeye Aid Havadisler” Başlığıyla Yayınlanan Haberler

Şenkaya gazetesinde, modern anlamdaki haber ve habercilik anlayışına biraz daha benzerlik gösteren bu bölümde, daha çok ilçenin sorunları dile getirilmiş, bununla beraber ilçede o ay içerisinde meydana gelen önemli olaylara da değinilmiştir.

Bir yazıda Hâkim İsmail Boyacıoğlu seçim yorgunlukları dolayısıyla rapor alarak izin alıp memleketi olan Burdur’a hareket etmek üzere Ankara’ya gitmesinden bahsedilmiş, ayrıca “Şenkaya İlçesinde Genel Meclis Seçimi” başlıklı haberde;

“Penekli Abdullah’ın(Orman mütahhidi) Bardızlı Yusuf Geldik (tüccar) asıl üyeliklere seçildiklerinden ve bunların ‘Ne bir partiye ve ne de bağımsızlığa değil sırf geçen açlık senelerinde fukaraya yardım etmeleri ve konak sahibi olmaları dolayısıyla halkın sevgisini kazandıklarından’ seçimi kazandıkları dile getirilmiştir.

Yedek üyeliklere Habip Köycü ile Sabri Karabulut’un seçildikleri de belirtilmiştir.

Aynı yazı serisinde; *“Kasım ayının on sekizinci cumartesi günü toplanarak günlerce devam edecek olan Şenkaya Belediye meclisi müzakereleri, dinleyicilere yer ayrılmak ve müzakereler halkın gözü önünde yapılmak sureti ile demokrasiye hizmet edilmiş olunacaktır”.*

Yine “İlçeye Aid Havadisler” başlığı altında ki başka bir yazı serisinde;

Şenkaya Belediye Başkanının, muhasibinin, veznedarın ve bütün meclisin bir ziyafet ve bir harcirah meselesinden dolayı top yekûn mahkemeye verildiğinden, kazada Ziraat Bankası ajanlığının açıldığından, Müdür Şerafettin Kızıl’ın ve muavinin gelerek işe başlamasından dolayı da Şenkaya halkının sevinçler içinde olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca Müftülük imtihanını muvaffakiyetle veren Hafız Mustafa Yaşar Efendi’nin de işe başlaması münasebetiyle de bir tebrik mesajı yayınlanmıştır.

Üç seneden beri ilçe de Posta ve Telgraf Teşkilatı (PTT) Şefi olarak görev yapan Ökkaş Özbilge’nin Göle PTT Şefliği’ne nakledildiği aktarılarak, bütün Şenkayalıların saygı ve sevgisini kazanan Ökkaş Özbilge’ye Göle’de başarılar dilenmiştir.

Şenkaya PTT Şefliği’ne Erzurum servis şefliğinden Şefik Korkmaz’ın tayinen geldiği ifade edilen yazı da son olarak, Şenkaya ilçesinde Halk Partisinden evvelce istifa etmiş olan Belediye azalarından Mikdat Tunç’un ve Yusuf Pala’nın Demokrat Parti (DP) ye kayıt oldukları belirtilmiştir.

“İlçeye Aid Havadisler” başlığı altındaki başka bir yazıda da;

Şenkaya Kurtuluş Bayramı’nın çok heyecanlı geçtiğinin altı çizilerek kasaba halkı ve civar köylerden gelen halk meydanları doldurduğu vurgulanmıştır. Şenkaya

içme suyu bu defa hakiki olarak ihaleye çıkarılmıştır. 11 Haziranda talibine ihale edileceğine dair resmen belediyeye bildiriş yapılmıştır. Ayrıca bu seri de maddeler halinde şunlar sıralanarak o günkü gelişmeler hakkında İlçe halkına malumat verilmeye çalışılmıştır:

1- Şenkaya Hükümet Konağı'nın bu senelik 110.000 liralık bölümü ihaleye çıkarılmıştır.

2- Çalışkan, iyi niyetli Kaymakam Vekili Sayın Yavuz Nazaroğlu askere gitmiştir. Görevinde başarılar diler, askerlik sonrasında yine Şenkaya'ya dönmesini bütün halk istemektedir.

3- Şenkaya Asliye Ceza Mahkemesi kuruldu ve Cumhuriyet Savcılığı'na tayin edilen Naci Altuğ atanarak görevine başlamıştır. Başarılar dileriz.

4- Belediye Başkanı Hüseyin Köycü meclisten aldığı bir aylık izin ile Ankara'ya Şenkaya İlçesi'ne ait elektrik ve benzeri işler için gitmiş, ayrıca şahsi işleri için İstanbul'a giderek seyahatini uzatmıştır.

5- Hüseyin Köycü yaşlılık ve yorgunluk sebebiyle Belediye Başkanlığı'nda çalışamayacağını anladığı için meclisin haziran ayındaki toplantısında Belediye Başkanlığı'ndan istifa edeceğine kesin gözle bakılmaktadır.

6- Şenkaya Yükseliş Cemiyeti'nin Kongresi'nin 25-30 1952de yapılacağı ilan edilmiştir³⁰¹.

VIII- Oltu Milli Şurası ve Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti Yazı Serisi

İlk bölümde Köycü'nün hayatı anlatırken yer veilen Oltu Milli İslam Şurası ve Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti, Şenkaya gazetesinde de bir yazı serisi halinde hemen hemen bütün sayılarda çıkmıştır. Köycü'nün hayatında önemli bir yeri olan bu iki hükümetin Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce Elviye-i Selâse'de üstlendikleri rollerden de bahsedilmiştir. Köycü, bilfiil görev aldığı bu hükümetlerin kuruluş ve var oluş serüvenlerini ve üstlendikleri misyonu baştan sona anlatmak suretiyle o döneme ışık tutmaktadır. Yazı serisinde yaşanmış olaylardan bahsedilerek daha sonra meydana gelen durumdan söz edilmiştir.

1333 senesinde Şenkaya'da konak sahiplerinden Mehmet Ağa'nın konağına Narman Muhker Köyü'nden Dursun Çavuş misafir olur. Akşam vakti iki Ermeni Mehmet Ağa'nın konağına gelerek Dursun Çavuş'u götürmek isterler. Buna sebep

³⁰¹Şenkaya, 15 Aralık 1950; Şenkaya, 15 Mayıs 1951; Şenkaya, 15 Mayıs 1952.

olarak da Dursun Çavuş'un daha önceden kendi adamlarına zarar verdiğini ve atlarını aldığı gösterirler. Kendilerinin de buna kısas olarak Dursun Çavuş'u öldüreceklerini söylerler. Köy muhtarının oğlu Ali Ağa yanına aldığı gençlerle konağa girer ve Ermenileri etkisiz hale getirerek köyün dışına atılmasını sağlar. Gençler ellerindeki silahlarla Dursun Çavuş'un etrafında toplanırlar. Bu olay diğer insanlara da örnek olur ve Oltu merkezinde toplanılarak bir komite kurarlar.

Komite o dönemki dünyayı ve yaşanan olayları inceleyerek, Oltu'ya diğer kazalardaki Müslümanları davet ederek birlik olmaya çağırır. İslam Milli Komitesi mensupları milleti savunmak için tedbirler alıyor, Müslüman halkı silahlandırıyorlardı. Tortumun Sürbahanlı Köyü'ndeki Ruslara ait silah deposu ele geçirilmiş ve halka dağıtılmıştı. Ermeniler de buna karşılık silahlarını hazırlayarak kendilerince tedbir alıyorlardı.

Ermeniler Bayburt ve Erzurum'da zulümler ve katliamlar yaparak Narman'a kadar gelmeye çalışmışlar ancak Narman'a gelmeleri engellenmiştir. İd ve Şekerli Köyü'ndeki Ermeniler püskürtülmüş, Tortum, Narman, Oltu, Göle, Ardahan, Çıldır ve Posof'ta yapacakları katliamlar önlenmiştir. Oltu ve çevre kazalar köyler halkı Milli Mücadele'nin özünü oluşturmuştur.

Köycü'ye göre Oltu bir medeniyet merkezidir. Kalesi, Arslanpaşa Camii, hamamı, Mısri Zennun Türbesi ile tarihi binaların yer aldığı tarihi bir yerleşim yeridir. Çok uzaklara uzanan köyleri ve dağları kıymetli madenlerle doludur. Bu haliyle Şenkaya ilçesinin oluşumuna da katkı sağlayarak medeni bir yerleşim merkezi haline gelmesine sebep olmuştur.

Oltu Milli İslam Komitesi birçok kişiden oluşmaktaydı. Bunlardan bir kaçının ismi ise gazetede yazı serisinde şöyle zikredilmektedir:

Nazaralioğlu İsmail Bey (Komite Başkanı)

Doktor Esat Bey (Komite Azası, Komitenin faaliyetlerini idare eden kişi, Kars milletvekili)

Hacı Şerifoğlu Mehmet Bey (Olur Kaymakamı, Komite Azası)

Hasanoğlu İsmail Bey (Oltu Jandarma Komutanı)

Oltu kasabasında kurulan, Oltu Milli İslam Şuraları Komitesi çalışmaları ve başarıları ile tarihe geçmiştir³⁰².

³⁰²Şenkaya, 1 Eylül 1950; Şenkaya, 15 Aralık 1950; Şenkaya, 15 Ocak 1951; Şenkaya, 15 Şubat 1951.

Oltu Milli İslam Komitesi başlığı altında vermeyi uygun gördüğümüz bir bilgide o dönem Köycü gibi birçok görevde aktif rol almış ve Oltu Şura Hükümeti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne iltihak etme sürecinde Oltu'yu temsilen Ankara'ya giderek Meclis'te bir konuşma yapmış olan Yasin Akdağ'ın (Haşimoğlu) gazetede yayınlanan mektuplarıdır. Köycü, Şenkaya gazetesinin bir sayısında Yasin Akdağ'ın resmini de yayınlarak şöyle demektedir:

“Birinci devre Millet Vekillerinden sayın Yasin Akdağ, Milli Harekâtın başlangıcında Oltu Livasını temsilen Ankara'ya gitmişti.

Yukarıda resmini derc ettiğimiz Yasin Akdağ'ın o zamanki mektuplarını gelecek sayılarımızda neşretmek suretiyle o tarihi günleri teferruatıyla yeni nesle fısıldamaya çalışacağız”³⁰³.

Yasin Akdağ'ın mektuplarından örnekler:

“Geçen sayımızda birinci devre milletvekillerinden Yasin Akdağ'ın resmini der Harekâtı millîye sıralarında kendisinden aldığımız mektuplardan bazı parçaları neşredebileceğimizi vaad etmiştik. Bu mektuplardan Ankara'dan yazılı 16 Eylül 1338 tarihli mektuptan bir parça:

Gelelim başka bir bahse:

Laflı çok uzatmak istemiyorum. Çünkü bundan sonra başımız ağrır; havadis kabilinden olmak üzere arz ediyorum. Cephede taarruz başlamadan evvel Mustafa Kemal Paşa cepheye kimseye sezdirmeden gitti. Paşanın cepheye gittiğini anlatmamak için gazetelerde Mustafa Kemal Paşa Çankaya'da bir çay ziyafeti verecekti ve o ziyafete mebuslarla daha birçok kimseler iştirak edecekmiş diye ilan edildi. Hâlbuki Paşa cephede. Ziyafetin ne aslı var ne astarı. Bunu biz biliyoruz. Hariç doğru zannediyor. Umumi taarruz başlamadan evvel alelade müsademe oluyordu. Bugün yarın taarruz başlayacak diye düşünüyorduk. Daha doğrusu kimi süzüyorduk. Çünkü taarruzda ademi muvaffakiyet bütün memleketi felakete sürükleyecekti ve Türk davası yer yüzünden kalkmış olacaktı. Allah sakladı, ordunun kuvvetine de itimadımız vardı. 26 Ağustos/1338 Cumartesi günü Meclis hal içtimada iken Heyeti vekile reisi Rauf Bey hafî celse akdini telif etti³⁰⁴.

³⁰³Şenkaya, 15 Ağustos 1953.

³⁰⁴Şenkaya, 15 Ekim 1952.

“Geçen 24. sayının 2. sahifesinde yanlışlıkla büyük puntolu başlıksız yazılarak 40 hikayenin* sonuna konulan birinci devre milletvekillerinden sayın Yasin Akdağ’ın mektubunun devamı.

O gün celseyi haftiyede Allah’ın inayetine istinaden mel’un Yunan ordusunu mukaddes topraklarımızdan tard etmek için bütün cephede taarruzun yaklaştığını beyan etti ve Erkan-ı Harbiye Umumiye Reisi Fevzi Paşa’nın telgrafını okudu. Mebusanın Heyeti Umumiyesi Allah’a kalbini rabtederek ordunun muvaffakiyeti için dua etti. Gözlerinden yaş akmamış bir kimse yok idi. Aradan çok gün geçmedi. Afyonkarahisar’ın da düşmanın harikulade yapmış olduğu tahkimatın sükut haberi ve Afyonkarahisar’ın istirdadı tebşir edildi. O günden sonra muvaffakiyet tevali etti. Hamdolsun taarruzun başladığından itibaren iki hafta sonra İzmir tarafımızdan işgal edildi. Vatandan ayrı kalıp Yunanın zulmü altında inleyen vatan parçalarının istirdadı Ankara’da meserretle karşılanıyordu. Afyonkarahisar’ın istirdadı münasebetiyle şenlik yapıldı. Bütün şehir al bayraklarla donatıldı. Bu muazzam bayramın ilk günüydü.

Eskişehir’in istirdadı münasebetiyle büyük şenlik yapıldı. İzmir’in istirdad haberi gece yarısı gelmişti. Benim haberim yok. Topların, tüfeklerin atılmasına ve ahalinin şamatası üzerine kalktım. Baktım ki şehirde her sokakta davul, zurna, mızık çalınıyor. Bütün halk ayağa kalkmış icrayı şadıman ediyor. Benim evim hisarda en yüksek yerde olduğundan bu manzarayı kâmilten görüyordum. Benim de diğerleri gibi uykum kaçtı. Üstümü giyerek aşağıya meclisin önüne geldim. Meclisin önünde millet toplanmış davul, zurna, çalıyor, yaşa millet, yaşa ordu, sedaları yükseldikçe yükseliyordu. Bu hal ta sabaha kadar devam etti. Gündüz miting yapıldı. Meclisin önünde resmigeçit icra edildi. Meclisin önünde 25-30 bin kadar ahali toplanmış idi. O güne kadar misli görülmemiş bir nümayiş idi. Cephede zafer tevali ettikçe yüzlerimiz gülüyor, bayramlar yapıyoruz”³⁰⁵.

“İki mektubunuzu da aldım. Beni unutmak değil memleket hakkında malumat verdiğinizize çok teşekkür ederim. Mektuplarınızda her ikisinde de eğer çok ve sık sık yazacak olursanız meşguliyet içerisinde başımı ağrıtaçağınızı zikrediyorsunuz. Be kardeşim: Memlekette cereyan eden hususat hakkında uzun boylu malumat vermek bir vekilinizin başını ağrıtmak değil o vekilin memleket için mali hizmet görmesine kuvvet teşkil edecek sermayesidir. Binaenaleyh sizin mektuplarınız benim başımı ağrıtmamakla

³⁰⁵Şenkaya, 15 Ocak 1953.

beraber maarif vekili ile mektepler hakkında görüştüğüm zaman iddiamı yürütmek için kuvvetli bir vesika olduğunu nazarı alinize arz ederim.

Bakınız size bir şey arz edeyim.

Oralarda mevcut olan arazi davalarının tehiri için verilen emre muvaffak oldum yani davaların tehirine muvaffak oldum.

Son zamanda Ali beyden almış olduğum mektupta bir çok işler hakkında malumat vermektedir. Bu mektup sayesinde Adliye Vekili Refik Şevket bey ile görüştüğümde bir gün tayin ederek o günde bütün Elviye-i Selâse mebuslarının bulunmasını lüzum olarak gösterdi. Dün adliye vekaletinde toplanmazdan evvel mecliste arkadaşlarla görüşerek noktai nazarımızı tesbit ettik ve saat 2'de adliye vekaletinde ictima ettik. Vekil bey orada hazır bulunuyordu. Oltu'dan, Ardahan'dan ve daha birçok yerlerden gelen şikâyetler okunduktan ve bil beyani mütala ettikten sonra adliye vekili yalnız bu işle başa çıkamayacağından ve mesele ile dâhiliye, maliye vekaletleri dahi alakadar bulduklarından dâhiliye ve maliye vekaletlerinden bir memuru mahsus gönderilmesi talep edilmiş ve ictima (...Mayıs) Çarşamba gününe tehir edilmiştir. Adliye, dâhiliye ve maliye vekâletlerinin memuru mahsuslarından ve Elviye-i Selâse mebuslarından mürekkep teşekkül eden bu komisyon Elviyey-i Selâsede ki arazi davalarını hal ve münazaayı ref edecek çareyi düşünüp bu kanunu bir an evvel çıkarmaya gayret edecektir. Orada almış olduğum malumat sayesinde izaha کافی vereceğimi ümit ediyorum. Ali beyden almış olduğum mketup benim elimde bir vesika olarak bulunuyor. Mamañih ictima ettikten sonra neticeyi bildiririm³⁰⁶.

Gelelim şimdi hususiyete:

İnsan her vakit bir mesele ile iştigal edecek olursa tez usanç gelir mücadeleyi hayat sahasında cümleyi ihtiyacındandır. İnsan nañi olmak için mutlaka odasında oturup düşünmek veya yazıp çizmesi mi lazım yoksa biraz çalıştıktan sonra teneffüs için gezmeğe çıkan her vakit aynı mahalle gidebilir mi? Şüphesiz evde çalışmaktan usandığı gibi birkaç defa gördüğü mahalden de usanır ve başka tarafa gezmeğe başka kimselerle mecburdur.

İzahattan sarfinazar ediyorum işte sizin mektubunuzda diyorsunuz ki: Her vakit memleketi düşündüğünüzden ufak şeylerle meşgul etmek lazım gelmezmiş. Ufak mesele değil memleket hakkında malumat almak ihtiyacındayım. Ufak şeylere gelince o da lazım ki büyük işler takdir edilsin memleket hakkında kan ağlarken bir saat sonra

³⁰⁶Şenkaya, 15 Mayıs 1953.

bakıyorsunuz millet bahçesinde, sinemada gülüp söyleniyor. İnsan bunları yapmayacak olursa çatlayacağı gelir, yaşamak için memleketi düşünmek için her vakit ağlamak, sızlamak mı lazım? Bu mesele ve bu mevzu etrafında ciltler dolu kitap yazılır. Ve böyle ufacık bir parça kağıt üzerinde ifade edilecek değildir. Bir şey hatırıma geldi sizden sorayım; mektubunuzun sonunda diyorsunuz ki (memleket mahvoluyorsa da sezadır) fakat izah etmiyorsunuz. Bu fikir beni son derece düşündürdü ve bu mektubu yazmağa vesile olan da bir fıkradır. Fakat nasıl oldu ise dalgın idim sadattan harice çıktım. Rica ederim bir şey hakkında yazdığımız vakit mufassal yazınız ve beni mütereddit bırakmayınız. Burada bir iş hakkında teşebbüs edeceğim vakit o işi etraflıca bilmem lazım. Siz diyorsunuz ki memleket mahvoluyor. Faat bu izaha muhtaçtır. Umumi idare hakkında ne kadar tafsilat verecek olursanız o derece memnun kalırım”³⁰⁷.

Ankara 18 Ağustos/ 1338

“Nahiye müdürlerinin halk tarafından intibahından hoşnutsuzluk gösteriyorsunuz. Bizim memleketlerde idare memurlarının intihapla olması cidden terakkiye manidir. Çünkü idare memurluğu yapacak tahsil görmüş tecrübede adamlarımız maalesef yoktur. Fakat diğer cihete geelim: Nahiye müdürlerinin tayinle olacağı kabul edilse de oralara tek bir namuslu memur gönderemezler. Oraya gelecek olan bir kaymakam yahut mutasarrıf eski bulunduğu mahalden kendi dalkavuk ve hırsızlıkta beraber olanları getirip yerleştirecek ve böyle adamları kendi muhitine toplayacak nitekim birkaç misal gördüm. Aleyhlerinde davalar açılmıştır. Bu mesele Elviye-i Selâsede nahiye müdürlerinin intihapla olması hakkındaki kanun çıktığı vakit ben burada bulunmuyordum. Fakat kalben taraftar idim. Oralarda memuriyet arzu eden kimseler çalıp çırpma için kabul ediyorlar yoksa gidipte orada ahalinin seviyesini yükseltmek içinmi kabul ediyorlar zannediyorsun?

Hayır! Onlar biliyorlar ki Elviye-i Selâse yeni iltihak etmiştir ne yapılsa şikayet etmezler ve ahali kuzu gibidir. Binaenaleyh çaldıkları yanlarına gürültüsüz kalacaktır. Mülâhazası ekserisinde mevcuttur. Esasen Türkiyede idare memurluğunda bulunanlar içerisinde hırsızlık yapmayan kimse yoktur. Bir gün Celaleddin Arif bey, Hüseyin Avni, Necati beyler daha birkaç mebus arkadaşlarla oturup konuşuyorduk. Mevzu bahis olan mesele mecliste kimi vekil intihap edeceğimiz meselesi idi. Birisini namzet gösterdiğimizde aman efendim olmaz filan yer de böyle yaptı, şöyle çaldı her

³⁰⁷Şenkaya, 15 Ocak 1954.

kimi namzet gösterdiysek bir arkadaş aynı sözleri tekrar ediyordu. Öyle bir vaziyete geldik ki vekâlete adam bulamıyorduk.

Ben mecliste en küçük tecrübesiz bir arkadaşları olduğumdan tereddütle hem sual olarak hem de Türkiye idare memurluğunda bulunup da hırsızlık yapmayan varsa onu göstereyim intihap edelim tarzında idarei kelam ettim. Arkadaşların hiçbirisi bir tek adam olsun gösteremediler. Ne yapalım azizim işte size her iki tarafın hali. İnşallah harp yakında biter intihapla olsun intihap edecek adam buluruz. Yoksa harp devam ettikçe tahsil ve tecrübe görmüş adam buranı mevcut oldukça idaresizlik devam edecek. Maarife balta vurulduğu gibi kazma da çalınacak. Mamefih bunu söylemekle çaresinin düşünülmesini gözde uzağa atmıyorum. Çaresini yine beraber bulmamız lazımdır. Bu o kadar uzun bir meseledir ki halli ancak saatlerce belki günlerce şifai görüşmele kabildi”³⁰⁸.

³⁰⁸Şenkaya, 15 Nisan 1954.

SONUÇ

Hüseyin Köycü, Osmanlı'nın son dönemine ve çöküşüne şahit olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna tanıklık etmiş ve öncesinde kurulan Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti ve Oltu Şura Hükümeti gibi özerk hükümetlerde aktif rol oynamıştır; Cephe ve cephe gerisinde hizmetlerde bulunmuştur. Muhtarlıkla başlayıp Örtülü Köyü'nün ilçe yapılarak adının Şenkaya olarak değiştirilmesini sağlamıştır. Örtülü'nün ilçe olmasıyla birlikte ilk belediye başkanı olarak tarihe geçmiştir. Cumhuriyet sonrası gerçekleştirilen tüm inkılâp ve devrimleri, yaşadığı çevrede yerleştirmek için öncü olmuş, toplumun aydınlanması ve bilinç düzeyinin artması için köyüne okul yapılmasına önderlik etmiştir. Özellikle kız çocuklarının okutulması için çalışmıştır. Hüseyin Köycü, o dönemde köyüne radyo getirtmiş ve radyoda konuşmalar yaparak halkına radyoyu benimsetmiştir. Pazarlar kurmuş, panayırlar tertiplemiş, "*SarıKarton Projesi*" adını verdiği kalkınma planları hazırlamış, halkının kültürel, sanatsal ve bilimsel anlamda ilerlemesi, yükselmesi ve aydınlanması için çalışmıştır. 1950 yılında *Şenkaya* adını verdiği yerel bir gazete çıkarmıştır. Bu gazetede, makalelerini yayınlayarak halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır. Onun özelde kendi ilçesi, genelde ülkesi adına sergilemiş olduğu tavır, gençliğe örnek olacak mahiyettedir.

Hüseyin Köycü ile ilgili bu çalışma hazırlanırken, yapılan araştırmalar sırasında Grigory Petrov'un Beyaz Zambaklar Ülkesinde "*Bir Millet'in Uyanışı*" isimli eseri de incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda kitapta yer alan Johan Wilhelm Snelman adlı kişi ile Hüseyin Köycü arasındaki büyük benzerlik dikkat çekicidir. Snelman'ın Finlandiya halkının yükselmesi için bir halk önderi olarak yaptığı çalışmalar, Hüseyin Köycü'nün Şenkaya halkı için yaptıklarıyla büyük benzerlik göstermektedir. Bu noktadan yola çıkarak denilebilir ki Köycü, bu güzide eseri okuyup halkının aydınlanması için azami oranda istifade etmiştir.

İstiklâl Harbi'nde ve Cumhuriyet'in kuruluş aşamasında birçok fedâkarlıkta bulunan nice isimsiz kahraman vardır. Hüseyin Köycü de bu kahramanlardan birisidir. Yerel bir kanaat önderi olarak her ne kadar Erzurum ve çevresinde tanınsa da akademik bir çalışmanın konusu olmayı hak eden Köycü, bir rol model olarak gelecek kuşaklara anlatılması gereken bir şahsiyettir. Türk milletinin varoluş mücadelesinde emeği geçen bu şahsiyetleri tanımak ve tanıtmaksa genç nesillerin ve bu sahada çalışanların görev kabul ederek yürütmesi gereken çalışmalar olmalıdır.

EKLER

BELGELER.

- B 1: Şenkaya İlçesi'ndeki Halkevi Yapılacak Arsa (BCA, 490.1.0.0.1707.1,1. 20 Mayıs 1952).
- B 2:Şenkaya İlçesi'ne Yapılacak Halkevi ve Hüseyin Köycü(BCA, 490.1.0.1707.940.1.4, 1 Şubat 1950).
- B 3: Örtülü'de Yapılacak Halkevi'nin Arsa Alımı (BCA, 490.1.0.0.1707.940.1,6. 12 Mayıs 1948).
- B 4: Örtülü'de Yapılacak Halkevi Arsasının Satın Alınmasının Parti Tarafından Uygun Görülmesi(BCA, 490.1.0.0.1707.940.1,7. Tarih Yok).
- B 5: Örtülü İdare Kurulu Başkanı Hüseyin Köycü: (BCA, 490.1.0.0.1707.940.1,9. 4 Aralık 1946).
- B 6: Şenkaya, 1 Eylül 1950
- B 7: Şenkaya, 15 Mayıs 1951
- B 8: Şenkaya, 15 Mayıs 1952
- B 9: Şenkaya, 15 Ocak 1953
- B 10: Şenkaya, 15 Nisan 1954

BELGELER

C . H P . Genel Sekreterliğine .

C.H.P. ARŞIVI	
20. VI 1952	EKI
1880	

ŞENKAYA İLÇESİ GENEL SEKRETERLİĞİ
CUMHURİYET ARŞIVI
Kara

7. VII 1952

1675 sayılı . yanınıza cevap .

Şenkaya ilçesinde . 947 yılı halk evi yapılmak üzere C . H . P tara
findan 570 liraya istimlak edilen arsa için sahiplerinden bazılarının
bedeli mukabilinde giri istemeleri hususunda . muracaatlarına binaan
il idare kurulu başkanlığıyla yapılan muhabere neticesi imkan dahilinde
iş arsanın bedeli mukabilinde sahiplerine iade edileceği . sayılı ile arz
olunur .

10/6/952

Şenkaya İlçe . C . H . P
başkanı

47. VI. 1952

M. S. + 2 fot + 1 k. + 1 k. + 1 k.
D. S. + 2 fot + 1 k. + 1 k. + 1 k.

490,01				1707-490-1352
--------	--	--	--	---------------

B 1:Şenkaya İlçesi'ndeki Halkevi Yapılacak Arsa(BCA, 490.1.0.0.1707.1,1.
20 Mayıs 1952).

28.I.1950

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

28586

C.H.P. İl İdare Kurulu
Başkanlığına

Erzurum

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Şenkaya İlçesinde yeni alınmış olan arsaya bir Halkevi yapılması için bize müracaat eden umumî meclis üyesinden Hüseyin Köycü buraya bir proje ile lüzumlu yardım yapılmasına istemiştir.

Buradan proje yapabilmek için evvelimde arsanın tem ve sahil plân kotesine ihtiyaç vardır. Bu olmadıkça buradan proje yapmak imkânsızdır. Bundan başka yapılacak binaya kendileri ne miktar ve ne şekilde yardım yapabileceklerdir. Bunun ot-
raflı bir şekilde incelenerek bildirilmesini ve arsa plân kotesinin gönderilmesini diler, sevgiler sunarım.

C.H.P. Genel Sekreteri A.

At.
F. Akın

- I. II 1350

B 2:Şenkaya İlçesi'ne Yapılacak Halkevi ve Hüseyin Köycü(BCA, 490.1.0.1707.940. 1.4, 1 Şubat 1950).

CUMHURİYET HALK PARTİSİ

BÖLGESİ

MÜFETTİŞLİĞİ

SAYI:

Ankara: 11. Mayıs. 1948

10458

C.H.P. İlçe İdare Kurulu
Başkanlığına

Örtülü

Erzurum

YAZILDI

Örtülüde yapılacak Halkevi binası için uygun görülen arsanın satın alınmasına sağlamak üzere adınıza düzenlenenen alım bildirigi ilişik olarak gönderilmiştir.

Parti adına alınacak tapu senedinin gönderilmesini diler, sevgiler sunarım.

C.H.P. Muhasip Üye A.

A. E.

12 Mayıs 1948

6

B 3: Örtülü'de Yapılacak Halkevi'nin Arsa Alımı (BCA, 490.1.0.0.1707.940.1,6. 12 Mayıs 1948).

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği

Alım Bildirisi

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Örtülü ilçesinde yapılacak Halk -
evi için uygun görülen arsanın Parti
adına satın alınması ve tapuya tescil
ettirilmesi hususunda C.H.P. Örtülü
İlçe İdare Kurulu Başkanı Alaeddin
Özder'e izin verdim.

C.H.P. Genel Sekreteri A.
Erzurum Milletvekili

A.Ç.

Cevat Dursunoğlu

8

B 4: Örtülü'de Yapılacak Halkevi Arsasının Satın Alınmasının Parti
Tarafından Uygun Görülmesi(BCA, 490.1.0.0.1707.940.1,7. Tarih Yok).

Ankara

27.Kesim.1946

94843

C.H.P. İl İdare Kurulu
Başkanlığına

E r z u r u m

1.11.1946 gün ve 537 sayılı yazı kar-
şılığıdır :

Örtülüde yapılacak Halkevi binası
için uygun görülen arsanın satın alın-
ması için Örtülü İlçe İdare Kurulu
Başkanı Hüseyin Köycü adına düzenlenen
alım bildiriği ilişik olarak gönderil-
miştir.

Parti adına alınacak tapu senedinin
gönderilmesini diler, sevgiler sunarım.

C.H.P. Muhasip Üye
İzmir Milletvekili

Şevket Adalen

BAĞLISI

aslinin gönderilmesi

6/12/1946

B 5: Örtülü İdare Kurulu Başkanı Hüseyin Köycü: (BCA,
490.1.0.0.1707.940.1,9. 4 Aralık 1946).

ŞENKAYA

Şenka-ya gazetesinde
10 kuruş
Tat. Ad. Şenka-ya
Gazetesine
Müdürlüğüne
Mevzuatına göre
gönderiniz

Şenka-ya gazetesinde
10 kuruş
Tat. Ad. Şenka-ya
Gazetesine
Müdürlüğüne
Mevzuatına göre
gönderiniz

Stüdyo Her Ayın Birinde Çıkar
SİYASİ GAZETE
Sayı 1 Yıl 1

Vicdan borcu

Bir kaç türlü borç vardır. Bu borçların içinde hak borcu ve vicdan borcu vardır. Hakiki bir şahsın veya manevi bir şahsın diğer bir şahsa veya manevi şahsa olan faras 1800 Lira borcu azağlık hakki kidedir. Bu borcu hak sahibine vermeyen borçluya hakaz derler. Bu kelimeler çok yerinde söylenir, çünkü bir hakkı vermeyen kişidir.

Bu hakkı yerine getirmek borçluya borcunu ödettirmek hükümetin ve onun adliyasının vazifesidir, borçlular aynı zamanda yetkilidir.

İkinci fakat birincisinden daha önemli bir borçta vicdan borcudur. Hak borcunu vermeyene hakaz diyoruz. Ya vicdan borcunu vermeyene ne dememiz lazım? Şüphesizki vicdan borcu demek gerektir.

Pekâlâ Mahkeme hak borcunu vermeyene hakaz demek kalmıyor, hakkını alıp hak sahibine teslim ediyor. O halde vicdan borcunu vermeyene sadece vicdan borcu demek kâfi değildir. Vicdan borcunu vadirmekte efkârı umumiyyeye düşer.

Bu hüküm nasıl verilir? Nasıl infaz edilir? Cihetine gelince: Vicdan borcu hârikâti efkârı umumiyye tenkididir. Buna avam arasında kinamak derler. Cahil sânnedilen köyle de bu kinamanın ahlak üsserinde çok iyi tesiri görülmüştür. Fakat bu da kâfi değildir. Bir kimsenin vicdan borcuna umumi efkârı kinanattı taktirde bunu boyyot etmek lâzımdır. Bir ülkede, bir diyârda, bir mahalde boyyot cari olursa vicdan borçları yüzde yüz olmasa bile yüzde azken ödenmiş olur. Boyyotun ciddîliği şöyle dur-

lar üsserinde deşiklikler vâcud getirir.

Bundan takriben 23 sene evvel çok samimi olmakla beraber çok münis halde itikâd arkadaşlarımızın şakudun boyyotu beni emir verme ve hâkimetme hastalığından bir çadu kurtarmıştı. Zaman gelince bu eştarestan hakiketi Şenkaya sâttunlarında naklederdim ve o meyanda vicdan borcuna il misalleri vakalariyle beraber izaha çalıyacım.

Hüseyin Köycü

Ölüm İslâm Millet komitesi ve Kars Atil İslâm garbi Kalkas Hükümeti:

1333 Senesi Teğrinde idi. Örtülü de (Şenkaya) o zamanın konak sahiplerinden Mehmet ağının konağına Narman'ın Muhker köylü Dursun çavuş adında (Bu zat son zamanlarda Sarıkamış Kars Kuru Bucagında İken vefat etmiştir) birisi müsafir idi. Akşam namazı karanlıkların köye iki atlı pür silah Ermeninin geldiğini işittik Doğruca Mehmet Ağının konağına gitmişlerdi. Köyde heyecan uyanmıştı. bir çok kimseler için mahiyetini anlamak için odaya gittik. Dursun Çavuş sırada yemek yiyor peyçenin üzerinde silahları ellinde sofranın kalkmasını bekleyen Ermenilere göz altından şaşkın şaşkın bakıyor du. Yemek bitince sonra Ermeniler Dursun Çavuşa hitaben; Haydi önümüze düş gideceğiz. O rında orada bulunan ve her hususta çok fedakâr olan Örtülüğün bir genç yerinden fırlayarak ne yapacağını bilmiyordu dedi. Ermeniler cevapları: — Bu bir zaman bizim adlarımızı galp etmiş ve silahımızı gö-

stini adam'arımıza mukabil götürüp öldürceğiz. Atında atımıza mukabil alacağız.

O sırada d.şarada hazırlanmış olan köy mühter Cuma Usta Oğlu Ali Ağa dolıtanlılar'a beraber içeriye sıldırarak Ermenileri yokalattırıp köy hududundan dışarı kovdu. O andan itibaren köyde mevcut olan yüzlerce silah meydana çıkarılmış gençler silahları ellerinde Dursun Çavuşun etrafına toplanmışlar. Dursun Çavuşa kritik korkudan kurtarmış ve silahlarının b.şına geçerek Türk ordusunda evvelce öğrendiği talimi ettirmeye o gece kumandan olmuştu. İşte bu ufak hareket büyük hareketlerin tohumu olmuştur. Bunu işiten kahrman ruhlu insanlar Öltü ilce merkezinde toplanarak

(Devamı gelecek sayıda)

Eczacı Sayın Bay Melmet Fuat Boyar

Rezmini bu sırada koyduğumuz İ.tarbulda Fatihde Eczacı Sayın Bay Melmet Fuat Boyar Ga temiz taktir ederek bir yarım olmak üzere Elli Lira Parası göndermiştir.

Bu paranın bizce kıymeti o kadar büyüktü ki kendisine ne surele teşekkür edeceğimizi bilemiyoruz.

Hiç bir zaman bu içten gelen ilgiyi unutmamiyacağız.

Şag olsun, var olsun.

Allahu Ekber dağı ve Şeyhi Senani

Şeyhin sayılan devamı:

Artık o andan itibaren Senani ile Hükümdarın kızı birbirleriyle çözümlerle bağlanarak aşık olmuşlardı.

Aşkım kuvveti Senaniyi Hükümdarın şatosunca kalmaya mecbur etmişti. Senani kendisini Dizinin dışıman olan Hükümdara sevdirmek için kapusunda sadık hane çalışıyordu. Hükümdarın domuslarına hizmet ediyor domuz yavrularını kuzu gibi okşuyor ve seviyordu. Bu vesilelerle fırsat buldukça Hükümdarın güzel kızile oynuyor ve koklaşıyorlardı. Bazen domuzları kırlara götürerek otarıyor sevgilisine kavuşmak için Güneşi guruba doğru ipele çekmeğe çalışıyordu. O sırada aylar geçtikçe

Abdulkadir Çeçeli Hazretleri Senaninin nerde olduğunu merak ediyor soruyorlardı. Günün birinde Senaninin aşk yüzünden din düşünmesi bir Hükümdarın hizmetkârı ve kızının ecri olduğunu haber almıştı. Senaniyi ve evgillisini beraberce Hükümdardan kaçırarak üzere 500 Mürüt gönderdi. Mürütler Perak Civarına gelerek pusula kurular Senaniyi gizlice bulmaya çalışıyorlardı. Penekten Bir buçuk kilometre mesafedeki kaya üzerinde bulunan yerde Senani domuz otarıyor ve yeni doğmuş bir domuz yavrusunu omuzuna almış olduğunu ve boynuna kan bulmuş olduğunu görüyorlar.

(Devamı gelecek sayıda)

Hüseyin Köycü

10 Kurup
Yıl Adını :
ŞENKAYA
GAZETESİ
Kısa fiyatla
her pazar
çıkarılır
SAYI : 11

Şenkaya

Şimdilik Her Ayın On beşinde Çıkar Siyasi Gazete

15 Mayıs 1951
Halkın ve
Devletin
Günlük Gazetesi
Yıllık 1200

İdareciler ve Belediyeler

Dr. Nezi Paşa ve Tazi-
nacion eşliğinde ve on da
Mevlânâ Konağında mübarek
gözetimlerini talaklarını yene-
cekleri 20 ilköve ve Talakla-
rıncı hakları üzeri (on mu-
nasıyla uygulanmaktadır.)
Şeyh gıfardır ki: Bu
gözetim yabancılardan tahsis
edilmiştir.

Yarın saat 9'unda geç
günleri ve günün ortasında ha-
kimlikleridir. O zamanlar
başlıca konuşmalarını dinler-
dim. Halk hükümetinin kanun-
larına, müesseselerine, hay'ile-
rine her şeyiyle bağlı olan
milleti hakikî olarak bilmeden
ve yine halk hükümeti, millet
devlet, millet meclislerini bir
kuvvetle ayırmayı hiç de düşün-
memiş. Halk, yeni anayasa çıkar
gibi bir karar dokuz hükümeti
başta değil düşündü. O anar-
ki hükümet anamurun benzeri
idi. Şahin müfettihi Hasan Bey,
Karaman, Hüseyin Bey, Mü-
hammed Şah Bey, Vali Hüseyin
Bey İsk. şahinler ayrı ayrı ki-
mi bildirmişti.

Hükümet bey, işi alemin-
de bir ay düşündük, veya gece
başından itibaren her türlü ka-
rardan bir anlık dahi ka-
rara bu terlele sabbahın kafas-
ına yitme anırdı. Her biri.
Dokuzuncular, yalınları
ve bunlara beraber bir lakma
okunmuş olan standardı ise derhal
o saat fakiriyeye ederler. Böylece
beyin daimi düşünceleri diye
gözetiminde geçirirdi. Halk
bu günden bu yagarcı yer kabul
etmez diyerek em anırdıkları
dirdi.

Tarımından al da Mevritü-
ya ve aradan da Milli müd-
delece gelinceye kadar büyük,
küçük bir çok şahıslar geçti.
seneler değip, ahkâm de-
ğip fakal meclis bir türlü
değipirdi.

Bu sırada ölse yine hak-
sınlıkla, geri fikirlikler, su-
İstiler ölmüş kavirdi gitti.
Aradan yine zaman geçti:
yine buze değil olanda ve
yine aynı değil olanda ve

T. Nisan Şenkaya Kurtuluş Bay-
ramında söyledi konuşmaları do-
layı konuşmalarını okuyan Kotik
öğretmen Ahmet Çamcı.
Bu konuşma tekdüz ve Anam
Çamcıyı vevilgi ovası geleceği
büyüklerinde seyrederler.

Büyük adamı Mustafa Kemal
dünceye kuyulmuş hakarcasına
meydana atıldı. Uzun görüşle,
bilgin düşüncüsü metin döl-
güştüğü yeni bir devir açtı.
Hanedan sürüldü, teğallip baş-
landı, İttihatçı kanunu kaldır-
ıldı. Devim, millet, hükümet
meclisleri, yalın oldu, yuz
ile değip hakikîlik da yarınla
büyük vatanımıza anıldı. Çün
bunyle kurulu Anayasa istik
ettilik vatanı.

Aradan yine zaman geçti.
Eski Partinin inkarçı zihni-
yeti yüzünden tekerr idare ka-
rirdi. askerler ve müteğallibler
devri başladı. Baş ölmüş,
mültehasse omlar; rey omları,
söz omları, müdrika anımlak
oqlardan, misal kurılacak oqlar-
ın: Kükürden vatanı hep
oqlar, hepa oqlar.

Böyle olunca sbette alim-
(Devamı 2 nöl de)

Eski matbuattan parçalar

Varlık gazetesinden :
11/Agustos/1927

Lotos davası hakkında
Adliye vekilimizin müdafa-
atları.

(A. A.) — 10: Divan a-
dalette Mahmut Esut bey
müdafatına devam e-
derek: Her memleketin
oza kanunu teşebbüs ve-
sikasına himayesi usulu-
nü kabul etmekte serbet
bulduğu, bu usulu mem-
nu kılan hiç bir kaide mev-
cut olmadığı Türkiye ve
Fransa arasında Fransız-
lara karşı himaye osulünü
tatbikattan Türkiyeyi men-
eden bir mukavelename-
de bulunmadığı Türk va-
tandaşların vefatına se-
bebiyet verildiği için kap-
tan (Ermonson) da cal
takhibat olduğunu söylemi-
siz. Hükümetmedeki va-
zifesini Türkiye'nin Huku-
ki beynelmilel kavalidini
ihlâl edip etmediğini be-
yandan ibaret olduğunu
hâveden sonra demişdir
ki: Türkiye, Büyük Mil-
letler ailesine girmek için
kâffet hukuki talep ve istih-
sal ve bir takım taahhüd-
at lehine girmişdir. Ken-
disinden bu taahhüd-
atı muvakkata da bir şey
istenemez.

Kanunların aarileştire-
rek İsviçre kanunu mede-
nisi, Alman Kanunu Ti-
caretini, İtalyan Kanunu
cezasını kabul eden Tür-
kiye bunların daha bida-
yet tatbikinde bir takım
mevazilerle karşılar.

Erzurum Valisi Nihad Şenmen'e açık mektup:

Sen ziyaretimde konuş-
malar arasında bizim bir
derimizle 25 sene evvel
doat olduğumuzu söyle-
mişiniz. İfte o anda an-
laşıldı ki zati âliniz bize
23 sene evvel dargındınız
ve dargınlığınızın intika-
mını alıyorsunuz. Bunun
için 23 sene evvelki dü-
şmanlığınızı imkânla tarikle
enlatıyorsunuz, ve onun
içindir ki - beni taştan ta-
şa çalıyorsunuz. İntikam-
ınızı çalman almışa muk-
tedir olmadığınızdan an-
cak İİ makâmın yüksek
ve aziz kudretini nazir
bir ferid aleyhinde iyi dü-
kullanmışınız.

Sayın Şenmen:
Siz unutmamışınız. Her
kes de işittin. Bundan baş-
minen 23 sene evveldi.
Zati âliniz Gülede kayma-
kam idiniz. Bendenize
Karata hususi muhasebe -
(Devamı 2 üncüde)

T. Nisan Şenkaya Kurtuluş Bay-
ramında ve onu müteakip 23 Nis-
san Dayrımını kutlarken nazim-
lik vazifesini saygıyla çıkaran do-
drec bajaran kaymakam vekili
J. Yüzbaşısı sayın Fıfık Çakay

Oltu İslâm Millî Komitesi, Kars Millî İslâm Şurası ve Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti

(Geçen aydan devam)
Bir gün Karsın sokak-
larını, mağazalarını, ki-
rathane, lokanta, otel,
hattâ hamamlarını bile ha-
vadis doldürmüştü.

Mağlup olmuştuk, müta-
reke yapılmış, bağışlar -
dan Karadeniz, İngiliz, A-
merikan gemileri geçmek
tedir.

Belki ülkenin her parça-
sında bu velvete var. Fak-
kat Kars o serhat şehir o
herçümere yeri diğer par-
çalardan diğer şehirleri -
mizden sbette bambaşka
bir hususiyet taşıyacaktı.
İfte velvelenin daha hazin-
li, daha heyecan ve hale-
canısu şüphesiz ki buras-
da olacaktı.

Başka yerlerdeki velvete
burada bir zelzele halini
alacaktı. Va sildi. Bu yüz-
den doğan yols ve şaşkın-
lık bir kaç günden fazla
devam etmedi.

En başta rahmetli İbra-
him Cihangir olduğu hal-
de Mücahitler, kahraman-
lar derhal meydana atıldı-
lar.

Uyandırıcı haykırımlar -
dan sonra derhal faaliyete
geçildi.

Osmanlı Devletinin Kaf-
kas orduları adlı birinci
ve ikinci kolorduları bir
grup teşkil etmişti. Ha-
şin ve müstebit olduğu ka-

dar da çok değerli bir as-
ker olan Yakup Şevkî
Paşa bu gurubun kuman-
danı olarak Kars'ta dere
içindeki karargâhında ot-
turuyordu. İleri atılan kah-
ramanlardan bir keç ki-
şinin ziyareti kabul ettili.

Uzun boylu kashühaller
den sonra bu beyrette söy-
lele hitap etmişti:

(Biz mottofiklerimizle
beraber mağlup olduk. Osmanlı Devleti şimdi İslâ-
mî Devletlerinin emir ve mü-
rakaabesi altına girmiştir.)

Biz yakında Karsı terk
etmek zorundayız. Kars
ve havâlisinin başıs elbir-
liği yapılmış teşkilât
çok becerikli yapıp ve çok
mahirane idare etmişli-
ni. Şayet bunu idare e-
demez ve İngilizleri da-
rıtmasını İngilizler buna
emrederse ben size kursun
atmak zorunda kalırım).
Bu sırada Osmanlı Dev-
letinin Kars'ta bulunan idare-
cileri, Adliyecileri hâlâ
tahakküm zihniyeti altın-
da idiler. Halkın deprem-
lerine, faaliyetine geçmesin-
e kendi zuğumlarınınca
mâni olmağa çalışıyor-
lardı.

En nihayet bir gece A-
hün zâde Mehmet beyin
evinde toplandı.

Sonu gelecek sayıda

ŞENKAYADA YAPILAN MİLLÎ BAYRAMLARDA RESMÎ GEÇİTLERE İSTİRAK EDEN
RENÇBERLERDEN POZLAR

Şenkaya

Şimdiki her ayın on beşinde çıkar. Siyasi ve bağımsız gazete

15 Mayıs 1952
Şenkaya
Yazın
Kışın
Her ayın
on beşinde çıkar.

Yıl: 3

Partilerin Gafletleri

Partilerin gafletleri her günümüzün en büyük tehlikesidir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir.

Partilerin gafletleri her günümüzün en büyük tehlikesidir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir.

Partilerin gafletleri her günümüzün en büyük tehlikesidir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir.

Partilerin gafletleri her günümüzün en büyük tehlikesidir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir.

Partilerin gafletleri her günümüzün en büyük tehlikesidir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir.

Partilerin gafletleri her günümüzün en büyük tehlikesidir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir.

Partilerin gafletleri her günümüzün en büyük tehlikesidir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir.

Partilerin gafletleri her günümüzün en büyük tehlikesidir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir.

Partilerin gafletleri her günümüzün en büyük tehlikesidir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir.

Partilerin gafletleri her günümüzün en büyük tehlikesidir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir. Partilerin gafletleri, milletin gafletleridir.

Kurtuluş Bayramında bugünün tarihçesi ve önemli topladığı malumata dayanarak anlatılan öğretmen bay Faysal'ın sık sık alkışlanan nutkunu söylerken

Kurtuluş Bayramı merasiminden diğer bir görünüşü

Kurtuluş Bayramı merasiminden bir görünüşü

İlçeye ait Havadisler

Şenkaya kurtuluş bayramı çok heyecanlı geçmiştir. Kasaba halkı ve civar köylerden gelen halk meydanları doldurmuştur. Bu sayıdaki bütün resimler neşe ile geçen bayramı tetkiklerini göstermektedir.

- 1 - Şenkaya içme suyu bu defa hakiki olarak ihaleye çıkarılmıştır.
- 11 Haziran'da talibine ihale edileceğine dair resmen belediyeye bildiriş yapılmıştır.
- 2 - Hükümet konağının bu senelik yüz on bin lira ile kısımlar ihaleye çıkarılması takip etmeği gitmiş bu me-

Oltu İslâm Milli Komitesi, Kars Milli İslâm Şurası ve Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti

Oltu İslâm Milli İslâm Komitesi, Kars Milli İslâm Şurası ve Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti. Komutan (Albay Deyvey) okudu: Adlarını saydıkları arkadaşlar şübheli birer birer alırdı. Bu arkadaşların adlarını gelecek sayımızda neşrederiz. Bunları şübheli halde İngilizler mahfazası altında saklı tutarak, salo-nun kapısı önünde hazır bulunan kamyonla bindirerek istasyon istikametine sevk ettirildi. Bu sırada yetmiş kişilik mebnular arasında olan bir kamba gibi hüznü düşmüşlerdi. Pencerelemin önünde zıhhi otomobillerin patirleri ortalığı alkış bulak ediyordu. Komutan Deyvey tekrar söze başladı: - Sizler biliniz ki: Şimdiye kadar devam etmekte olan Kars Şurası ve Cenubi Garbi Kafkas hükümeti vâkîdir. Bunun sebebi İngiliz hükümetinin ehemmiyetle verdiği emirlere itaat etmiyerek Ermenileri Karsa kabul etmediğinin ve Sarıkamıştaki hububatın Gümrüğe sevkine mani olduğundur. Şimdi yeni bir Meclis kuracağız bu meclis beş kişiden ibaret olacaktır. Aynı zamanda bu meclis İngiliz hükümetinin emrindedir olacaktır, dedi. Bu sözlerini tercümanımız Ahmet Rebenzon başka bir eda ve gururla bizlere anlattı. Ben o sırada şöyle düşündüm,

- 1 - Bu Türk sözlüdür bir şey katılmaz. Yaralanmış kusa tüfek atılmaz.
 - 2 - Sağlam bir kafa vermezse allah neye yarar o yıldızlı küllâh.
 - 3 - Akan suya baktım, içim tenlendi Yeşillikte dur dum zehnim dinlendi.
 - 4 - Türklerce şöhrat almış ikisi her şeyin yenisi dostun eskisi.
 - 5 - Asalet baktım kanla karışık şöhratleri görüldüm kana bulanlık.
 - 6 - Hasta olmazsan devlet senindir, Doğruluk yaparsan, cennet senindir.
- Köyümüzde ağaç dikme yi alıştırabiliyormusunuz? Baş boş hayran yazaklığın basarabiliyormusunuz? Köyünüzde yeniliğe aykırı adamlar çokmu? Bu adamlarla mücadele etmesini biliyormusunuz?

Esirler

- 1 - Genç siviliyetliler tahsilatında yeriz gurur izni esir.
- 2 - Kadretsiz vazifeliher devrin esir.
- 3 - Zengin hastalar dak esirler esir.
- 4 - Fantaziye meraklılar ile her lira borç parası tahsilatı malîkîlerinin e-

Şenkaya

Şimdilik her ayın on beşinde çıkar. Siyasi ve bağımsız gazete

15. OCAK/1953
Perşembe
Sahibi ve Yayıncı
Hüseyin Köyçü
İdare yeri
Şenkaya
Türkmenistan

Yıl 1

Var Olsun Gençlik

Kısa Matbuatında Şenkaya'nın basılması takip edilmiştir. Bu büyük bir başarıdır. Çok ilana karşılık, çok ilgiyle karşılanmıştır. Çok ilana karşılık, çok ilgiyle karşılanmıştır. Çok ilana karşılık, çok ilgiyle karşılanmıştır.

1 - Aynı 22. günü Eminönü'nde saat 15 de bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı. Karar, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

2 - Aynı 23. günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

3 - Aynı 24. günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

4 - Aynı 25. günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

5 - Aynı 26. günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

6 - Aynı 27. günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

7 - Aynı 28. günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

8 - Aynı 29. günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

9 - Aynı 30. günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

10 - Aynı 31. günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

11 - Aynı 1. Ocak günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

12 - Aynı 2. Ocak günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

13 - Aynı 3. Ocak günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

14 - Aynı 4. Ocak günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

15 - Aynı 5. Ocak günü saat 15 de Beyoğlu Halkevinde Prof. Halli'nin başkanlığında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda, Şenkaya'nın basılması için bir karar alındı.

Eil öğren aziz köylü

Tagallıh — Arapçadandır. Galibe olmak. Galib olmak. Fakat, bir sporla veya herhangi müsabakadaki galibiyete, yani üstünlüğe benzer. Halkın tahakküm etmesi ve ezerek kendisini menfaat temin etmek suretiyle mutlaklılık yapması.

Medeniyet — Bu kelime de Arapçadandır. Arapça şehire Medine denildiği için medeniyet de şehrin yüksekliği manasına gelir gibidir. Bede vilgini eyanı yuhandırılığını oku.

Demokrasi — Halk topluluklarına, halk düşüncelerine, onların sağığı gözetilme bir fikir meseleği. Bu meslek devletleşince rejim halini alır. Bu fikir veya bu rejime kalben bağlı olan kimseye de demokrasi denir. İmparatorluğun syanı hükümdarlığının akınıdır.

Sözlük — Ök Türkçedir. Bunun karşılığı Arapçadan Osmanlıya (Lugat) olarak alınmıştır. Bir okur yazar daima münasip veya etejelelerinde bir kaç dilde sözlük bulundurmaları gazete okuyan, radyo dinleyen, nutuk dinleyen, anlamadığı sözleri bu sözlükte arayış bulmaları öğrenmelidir.

Milyon Nüfuslu bir şehirde dahi yalnız kalınması tercih eden Hüseyin Köyçü

Her ikisi de çalışan ve iyimiyet sahibi Eski Şenkaya Kaymakam vekili Yavuz Nazaroğlu ve ilk tebliğat Müdürü Şeyh Selik Şenkaya'da bir konuşma öğretmenleri arasında

Veya bir dükkânın sana kasabanızla bulunmayan ve İstanbulda bulunması mümkün olan bir şey mi lazım. Siparişlerinizi başka şahıs veya müesseselerde yazabilirsiniz; amma sizin istediğiniz göndermeler kendilerinde bulunanları gönderirler. Bun

Yasin Akdağın Mektubunun devamı

Geçen 24. Ocak ayının 2. no. sayısında yazdığım büyük mektubu başlatmıştım. Bu mektubun devamını yazıyorum. Bu mektubun devamını yazıyorum. Bu mektubun devamını yazıyorum.

O gün elçiyi hafiyeye Alahin inayetine istinaden me'lun Yunan ordusunun mukaddes topraklarımızdan tahretmek için bugün cepheye taarruzun yaklaştığını beyan etti. Ve Erkanı harbiye umumiye Hesi Fevzi Pasanın telgrafını okudu. Mebusanın be-yeti umumiyesi Allahı kalbini rahmetle okuduğum muvaffakiyeti için dua etti. Gıhlerinden yaş akmasını tür kimsa yok idi. Aradan çok gün geçmedi Afyon Karahisarında düşmanın harçkula-de yapması olduğu tahkimatın şukur haberi ve Afyon Karahisarını istirdadı tebliğatı edildi. O günden sonra muvaffakiyet tevallı etti. Hamdolsun taarruzun başladığından itibaren iki hafta sonra İzmir tarafımızdan legal edildi. Vatandan ayrı kalıp Yunan zulmü altında inleyen vatan parçalarının istirdadı Ankara'da meserretle karşılanıyor. Afyonkarahisarını istirdadı munasebetiyle senlik yapıldı. Bütün şehir şifayraktarla donatıldı. Bu muasam bayramın ilk günü idi.

Eskişehirin istirdadı munasebetiyle büyük senlik yapıldı. İzmirin istirdadı haberi gece yarısı gelmişti. Benim haberim yok. Topluca, tufek'in atılmasına ve ahâlinin şumatanı üzerine kalktım.

1 - Dini ne demek sülhümu müessesikleri halde din bayraktarlığı yazınlar.

2 - Cennet konusunu konularına.

3 - Rey olmak için kenfilatı müteassap gösteriler.

4 - Dini bilerek iman edenler.

5 - Kendini harlet vâkıp huskalarına karışmayanlara.

6 - Karamatini açık atıp diyenlere.

7 - Millet Partililer 34. seçim hastalığının esiri.

8 - Halk Partililer İsmail'ün esiri.

9 - Millet Vekilleri İstahbal yalcalığının esiri.

DİKKAT

Yavuz bir saat, bambu bir kolaylık. Bir defa tecrübe ediniz. Memnun olacaksınız.

Kısa kışa mahiyetinde, kuşların, balıkların vilyajlarında bulunurlar. Siz bir elbise

10 Kurun
1914
ŞENKAYA
GAZETESİ
SAYI 30

Şenkaya

Şimdilik her ayın on beşinde çıkar. Siyasi ve bağımsız gazete

15 Nisan 1954
Sahibi ve Yürütücüsü
Hüseyin Köycü
İdare Yeri
Şenkaya
Yükseklik Yolu

Yıl 2

Seçmesini Bilelim

Bu seçimi sadece seçimin de... Milli refahın kalkışması... seçimi seçimiye meyli etmesin... Bunun için komünistlerin... zamlarını, teftişleri... zamlarını menfaatleri... zamlarını menfaatleri... zamlarını menfaatleri...

Yerleştiği günürüm de... M. Müdafat hukuk ce... seçimini ilk kurulduğundan... 24 yıl kadar geçen 24 sene... siyasi kanatın himmetini... Halk Partisinin... adına almıştır.

Bundan 900 ya kadar içi... gümeye müstehak olduğu sa... zamların meydana olan Halk... partisinde kalıp sadece ik... lükürün icraatına muvaffak ol... man, inkilâpların baltalan... mada tabakkük etmesi için... ki. Bununla beraber bu 4 se... de Demokrat partisinin ay... da ve iyi görüldü mensupla... riyi elbirliği yapmakta idim... 24 den beri ise yılmadan, u... sanmadan Demokrat Parti le... line çalışmaya bir vatan bor... su bilmiyorum. Zaptırlarla... sylemek zabtetinde bulun... dım.

Bu yeklamada sayın Rifki... Rifki Rifki Rifki kendine bila... hayli sarı Hanı edecek za... ları seçme arzusu üzerine u... dülük kazanmıştır.

Burçun bu zihniyeti tip... C. H. P. müdafatlarından... sayın Cevat Tarınoğlunun... vakte sağlığı zihniyettir... ki kanatına göre hiç te doğ... ru değildir.

Aday olmadığım halde... zidi Demokrat partinin kö... mümsüz temenni ediyim i... ve hiçbir şahat menfaat mül... ka kazanmaya çalışmıyorum.

1 - 3 senede yaptığı iyi i... ler,
2 - Bağında bulunanların... kudret ve iyi siyasetleri,
3 - İlk ilk, iktidar değı... rimezin arzari oluğu kanaa... tında olduğundandır.

En az bir devre daha ikti... derle kalacak olan D. P. den... mületim, vatanın selâmet ve... refahı doğru huzle götürül... mesini kesin olarak ummak... sayın. Bunun için reyleriminiz... (Devamı sayfa 3 de)

İlçeye ait Havadisler

- 1 - Şenkaya hidro elektr... gi orta çark işletimine ihale... edilmiştir. İnşaatına başlan... mak üzeredir.
- 2 - Şenkaya içme suyu... nun kanalı için esbekenin g... di de yapılmıyor.
- 3 - Şenkaya ve Oltu ka... zaları halkı toprakların Hü... seyin Köycünün mebus adayı... olmasına çalıştıkları halde... Rifki Salim Burçun ve Ce...

vat Ünderin propagandaları... un teorile birkaç rey nokta... niyle yıkılmayı kaybetmiş... (3)

Propagandanın esasını ter... kü eden ehiyet Hüseyin Köy... cünün uzun müddet Halk... Partisinden oluğu ve kano... dığı taktide gene Halk Par... tisine geçecektir. Bu uydu... ma tahmin sırf kendilerinin... menfaati icabidir.

Ömrünün son günlerinde Ce... fal Bayar' pek haklı olarak... bağımsız getiren ve Adnan... Mendereci bağonen Ulu ATA... TURK.

Bir çok yalan ve dolan... dırınların, entrikaların... çok pis propagandalarından u... sanmış olan Hüseyin Köycü... siyasi hayattan uzaklaşmış... (Devamı sayfa 3 de)

OLTU İSLAM MİLLİ KOMİTESİ

Kars Milli İslâm Şurası ve Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti

Kars İslâm Millî Şurası bir... müddet siyasi millî cemiyet... olarak çalıştıktan sonra ev... velki saydığımızda işah edili... diği veçhile müması zaman... galince Cenubi Garbi Kafkas... Hükümeti adını aldı ve hük... met olarak fakat Osmanlı... hükümetinin mümesilli or... larak çalıştı.

Bakanlar mümesilli İva... niyle çalışırdular. Mesela... ticaret, stratej mümesilli di... ye resmî mühürleri vardı.

Askeriye
Batai aciretler çetelik yap... mak istiyorlulara da az ol... sun bir olsun diye daima ni... zamiye askeri teşkil etmek... prensibi hakim olmuştur.

Her arada her zaman az... ruri görülen çetecilik zihni... yetinden uzak kalmadı.
Erkânı harbiyye umumi... ye reisliği çalışkan fedakar... Amanullah beyin ifadesin... de az zamanda tümit edilme...

çok derin yığılıdır. Mev... ka müstahkem ve anbarlar... Oltu mümesilli olan 21 ya... çimdeki Hüseyine tevlim v... dilmiştir. Oltudan gelen bir... tabur (tabur komandantı... Nevral kilitli komandanları... Yaşar ve Tahir beylerdir... İni tabur ve Kars şehri lein... den toplanan bir müddetle... kük müdafaza edilmiştir.

O zaman Oltulu sayılan... İhsan'ın gene yaza mevki... müstahkem komandanlığına... bilhassa anbarların muhaf... zasını bükükün ve leşle... imeden propagandasına an... ladığından bazıları itifa... rek itifasın kabuluna im... kan bulduğu 15 Mart 1919... tarihinde aldığı ve hıfz et... mekte olduğu emir üzerine... Osmanlı ordusundan kalan... yalıbaşı Osman beyi kale ve... anbarları teslim etmiş...

Şuramız umumi ve hususî... (Devamı Sayfa 4 de)

Adaylığını dalavereci adamlar yüzünden pek az reyyle kayıp eden Hüseyin Köycü'nün adaylık sırasında usulen verdiği kısaca hal tercümesi

Hüseyin Köycü Nuh'un a... lin, sair Mehmet Hıfzı onun... babası topal hocca Recep e... fendi, babası Ahmet Bayrak... tarı babası Halil Ağa onun bu... ban Halil Ağa onun babası... Çarhanoglu 1313 yirmi Şu... batta Şenkayada (Gütlünde)... doğmuştur. Mübalâğası bes... yaşında eli kalem tutarak ha... ran Mehmet Hıfzıdan arabi, f... rsi, inşaa dersleri okuduktan... sonra bütün hayatı boyunca... her fırsatta teebbüata de... vam ederek siyasi, iktisadi, i... tihata, edebî sahalarda ol... duğu malumat sahibi rüğe... malik bir vatandaşdır.

Oltu millî İslâm Komitesi... baş kâtibi, Kars millî İslâm... şurası mümesilli azalığı ilk İ... slâm cumhuriyeti olan cenubi... garbi Kafkas hükümetinin... mebus ve Kars müstahkem... mevki komandanı Alibabek... ler cephesi komandanı İkin... ci hükümeti, esas Oltu ser... mee gençler cemiyeti kuru... cu ve başkanı Şenkaya yük... mesilli cemiyeti kurucusu, ev... velce tek parti olan C. H. P... nin uzun müddet mensubu ve... faal vasfelerle olup 1916 dan... itibaren D. Parti vantelebili... ile hüsnüniyet içinde el bir... lığı yapan ve 1920 den itibaren... D. Partinin cüddi ve çalışkan... bir taraftarıdır.

16 yaşında köy muhtarlığı... na seçilerek muvaffakiyetler... gösterdiğinden. Sarıyle... müstahap nahiyeye müdürlüğü... ü, kars idare heyeti anaları... il genel meclis azalığı gibi... resmî ileride bulunmuştur.

Hakkı Demokrat taraftar... larından Hüseyin Köycü y... ne e Demokrat ruhunun sa... yıklıdır. Bugünkü Şenkaya ga... zetesini çıkarmaktadır.

FOTOĞRAFLAR

F 1: Hüseyin Köycü. (Habip Köycü'nün aile arşivinden).

F 2: Hüseyin Köycü Eşi ve Çocuklarıyla Birlikte(Habip Köycü'nün aile arşivinden).

F 3: Atatürk'ün Mersin Seyahatı 1928; Atatürk, Celal Bayar, Refik Koraltan, Hüseyin Köycü (Habip Köycü'nün aile arşivinden).

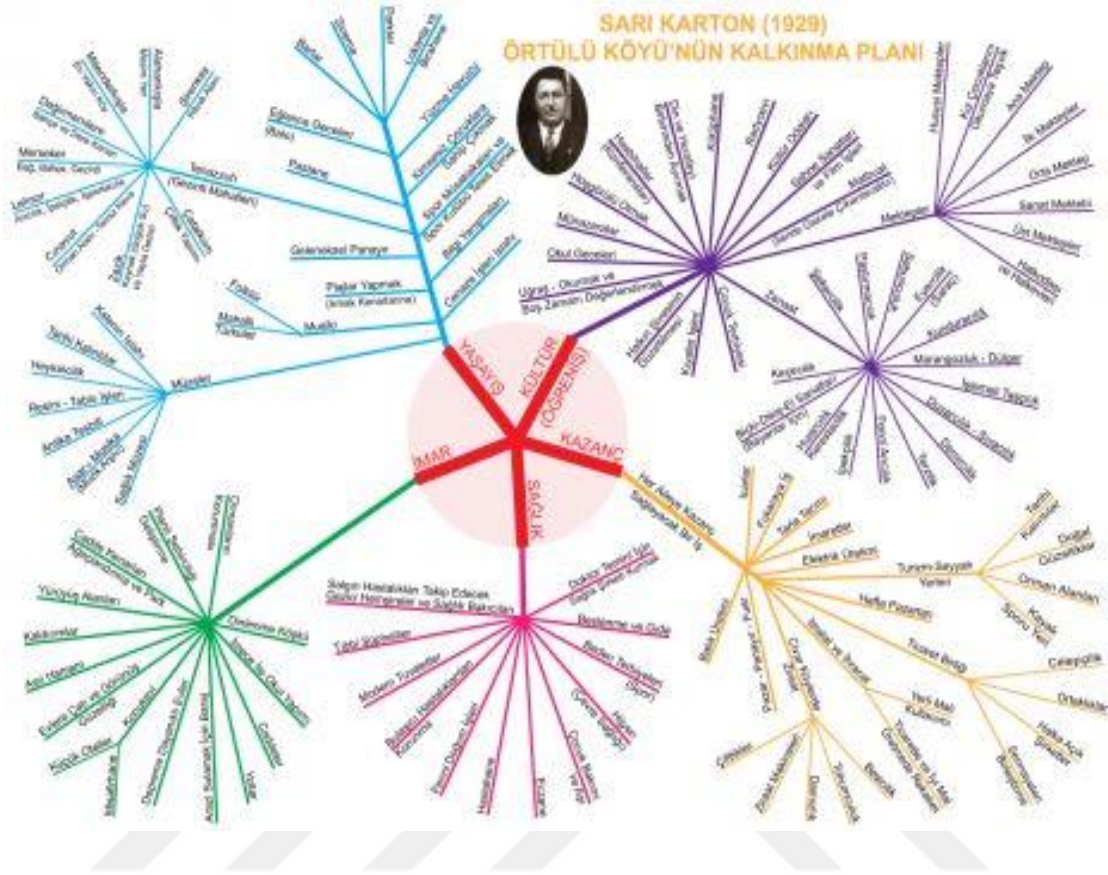

F 4: Hüseyin Köycü'nün Oğlu Habip Köycü ve Şenkaya Halkı (Habip Köycü'nün aile arşivinden).

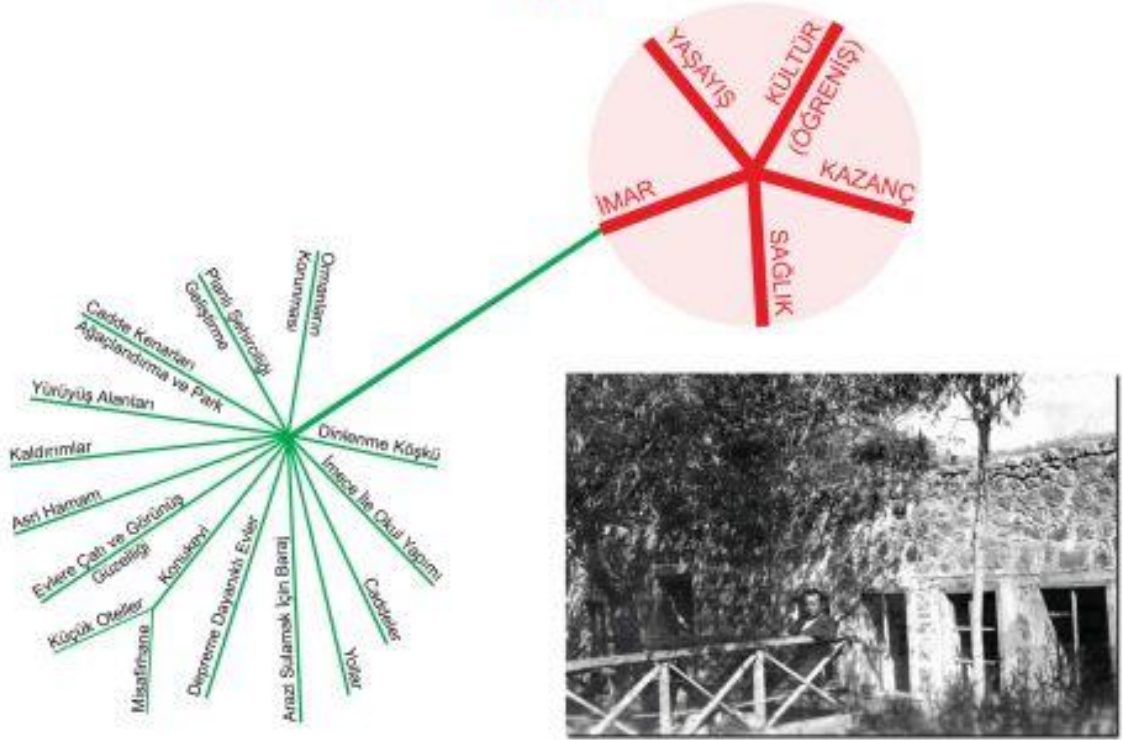
F 5: Hüseyin Köycü'nün Mezarı (Habip Köycü'nün aile arşivinden).

HARİTALAR VE KROKİLER

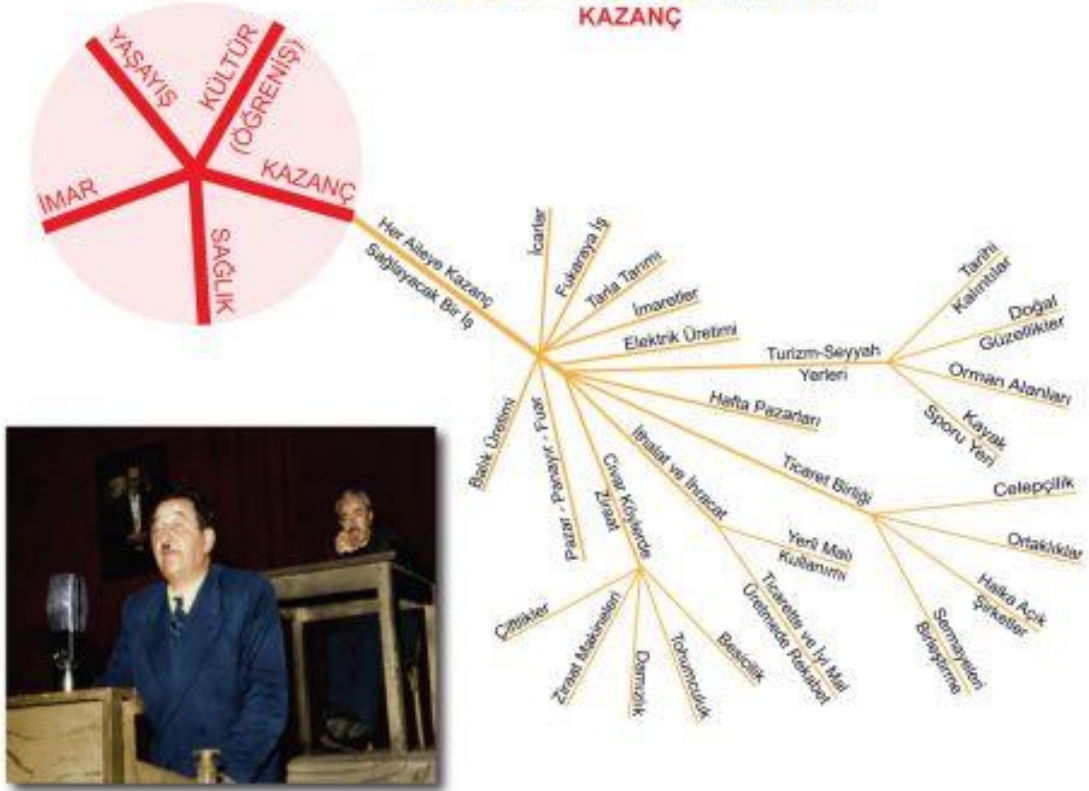
H.K 1: Örtülü Köyü'nün Kalkınma Planı (Habip Köycü'nün aile arşivinden).

SARI KARTON (1929)
ÖRTÜLÜ KÖYÜ'NÜN KALKINMA PLANI
İMAR

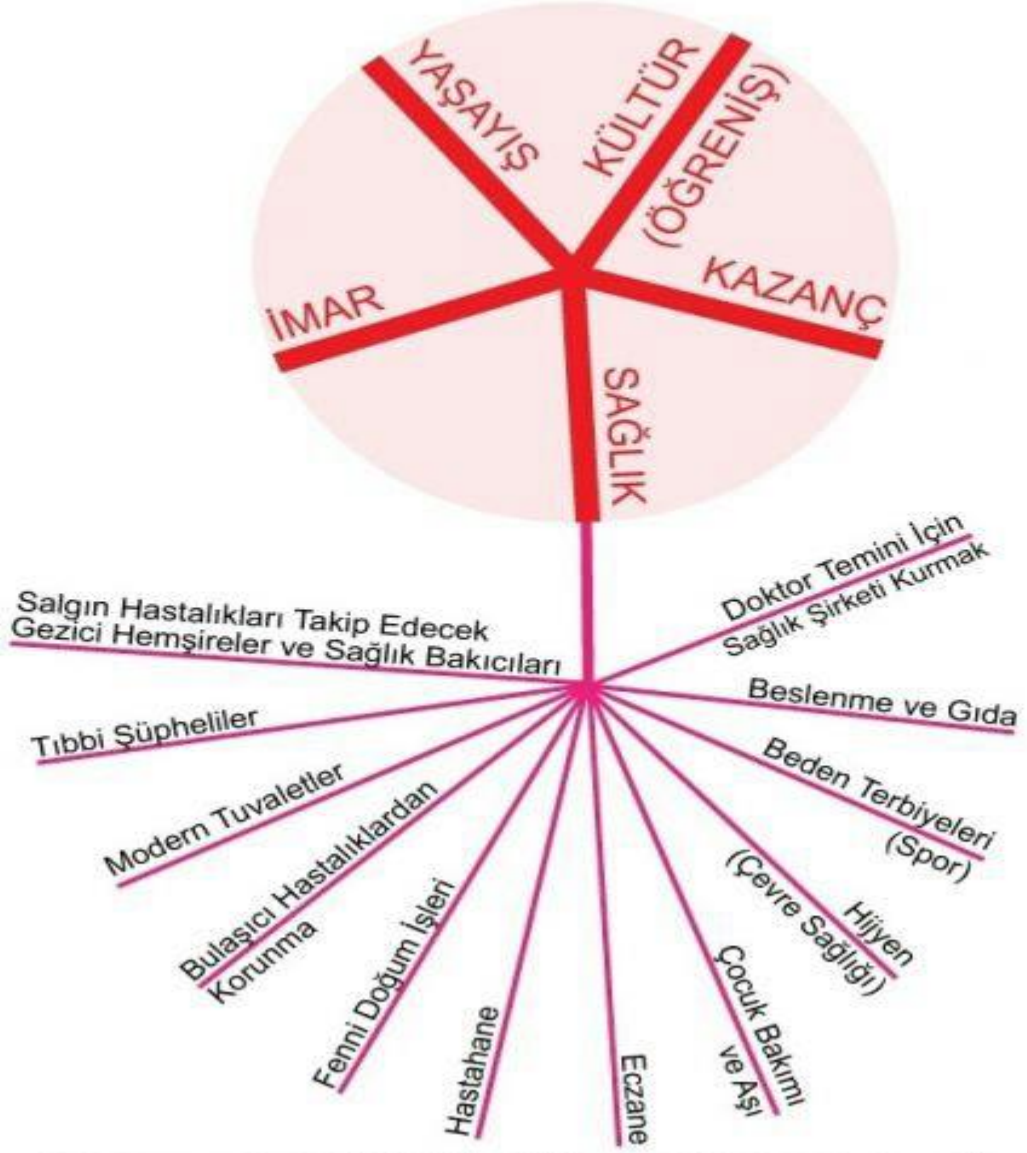
H.K 2: Örtülü Köyü'nün İmar Planı (Habip Köycü'nün aile arşivinden).

SARI KARTON (1929)
ÖRTÜLÜ KÖYÜ'NÜN KALKINMA PLANI
KAZANÇ

H.K 3: Örtülü Köyü'nün Kazanç Planı (Habip Köycü'nün aile arşivinden).

**SARI KARTON (1929)
ÖRTÜLÜ KÖYÜ'NÜN KALKINMA PLANI
SAĞLIK**

H.K 5: Örtülü Köyü'nün Sağlık Planı (Habip Köycü'nün aile arşivinden).

